

Bakalářská práce

Současné politické a společenské klima v Polsku

Studijní program:

B0114A300070 Zeměpis se zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Zeměpis se zaměřením na vzdělávání
Přírodopis se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Jan Ševčík

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Hynek Böhm, Ph.D.
Katedra geografie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Současné politické a společenské klima v Polsku

<i>Jméno a příjmení:</i>	Jan Ševčík
<i>Osobní číslo:</i>	P21000555
<i>Studijní program:</i>	B0114A300070 Zeměpis se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Zeměpis se zaměřením na vzdělávání Přírodopis se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra geografie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Úvod

1. Teoretická část

1.1 základní popis Polska (všeobecné informace) + politický systém

1.2 regionální rozdělení (Polsko A/B, vojvodství, vliv poválečných přesídlení na současné Polsko), demografické rozdělení polských obyvatel, polské regiony/historické rozdělení (Kašuby, Slezsko, ...)

1.3 ukrajinská menšina v Polsku a vliv válečného konfliktu na Ukrajině (Ivovská menšina v Dolnoslezském vojvodství), ukrajinská imigrace – ovlivnění polské společnosti

1.4 současná politika (PiS)

1.5. vztah Polsko x EU

1.6 imigrace polského obyvatelstva ve vztahu k politické a ekonomické situaci

1.7 vliv náboženství

1.8 menšiny v Polsku (zastoupení menšin (procentuální zastoupení) – Romové, Židé, muslimové, lgbt+, ... názory většinové společnosti na menšiny)

2. praktická

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

Andrzej Krajewski – Kiedy Polska

Zbigniew Zagala – Narracje o polityce w podzielonym społeczeństwie

Witod Beres i Krzysztof Burnetko – Nasza historia

Maciej Szymanowski – Na východ od západu, na západ od východu

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Hynek Böhm, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání práce:

9. června 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Mgr. Emil Drápela, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 3. března 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce, panu doc. Hynkovi Böhmovi, Ph.D. za jeho rady a názory. Poděkování patří, také Polskému institutu v Praze, a to především paní Beacie Mocové, která mi ochotně poskytovala odbornou literaturu a případnou pomoc. Rád bych také poděkovala své rodině žijící v Polsku, která mi pomohla v daných tématech mé práce a velké díky patří mé blízké rodině za podporu v průběhu celého studia.

Anotace

Bakalářská práce se v první části zaměřuje na základní popis Polska, který je dále blíže popsán (správa země, obyvatelstvo, ekonomika aj.). V druhé části je hlouběji popsáno regionální rozdělení Polska, tedy historický vývoj jednotlivých území až do současné podoby (problematika Polska A/B, Kresy a s nimi spojené poválečné přesídlení obyvatel, které je dodnes patrné v mnoha oblastech). V třetí části je představena politická strana Právo a Spravedlnost, která se stala nejvíce kontroverzní svými činy během svého volebního období nejen v Polsku, ale v celé Evropě. Práce je také zaměřena na volební preference obyvatel v jednotlivých částech Polska během parlamentních a prezidentských voleb v období 2015-2023.

Klíčová slova: obyvatelstvo, politický systém, administrativní vývoj, demografie, etnografie

Annotation

The first part of the thesis focuses on the basic description of Poland, which is further described in more detail (country's administration, population, economy, etc.). In the second part, the regional division of Poland is described in more depth, i.e. the historical development of the individual territories up to the current form (the issue of Poland A/B, the Kresy region and the related post-war resettlement of the population, which is still visible in many areas). The third part presents the political party Law and Justice, which has become the most controversial by its actions during its electoral term not only in Poland but in the whole of Europe. The work also focuses on the electoral preferences of the population in different parts of Poland during the 2015-2023 parliamentary and presidential elections.

Key words: population, political system, administrative development, demography, ethnography

OBSAH

Seznam obrázků, tabulek a grafů	10
Seznam použitých zkratk	12
Úvod	15
1 ZÁKLADNÍ POPIS POLSKA	17
1.1 Obecné informace	17
1.1.1 Správa země	19
1.1.2 Obyvatelstvo.....	19
1.1.3 Ekonomika	20
1.2 Politický systém.....	24
1.2.1 Legislativní moc	25
1.2.2 Výkonná moc	28
1.2.3 Soudní moc.....	34
1.3 Zahraniční politika země	37
1.4 Územní samospráva	39
2 REGIOLNÁLNÍ ROZDĚLENÍ POLSKA	40
2.1 Administrativní vývoj	41
2.2 Polsko A/B	46
2.3 Vliv poválečného přesídlení na současné Polsko	51
2.3.1 Kresy	54
2.3.2 Migrace obyvatel ke konci druhé světové války na území dávných Kresy 59	
2.4 Demografické rozdělení polských obyvatel.....	75
2.4.1 Národnostní složení v historii	76
2.4.2 Národnostní složení v současné době.....	77
2.4.3 Jazyky a dialekty	77
2.4.4 Města a aglomerace	78
2.5 Historické rozdělení polských regionů	78

2.5.1	Historické země na území dnešního Polska	89
2.5.2	Polština	94
2.5.3	Dialekty	95
2.5.4	Kulturní a etnografické regiony Polska.....	96
3	Politika PIS	100
3.1	Historie.....	105
3.1.1	2001-2005.....	106
3.1.2	2005-2007.....	108
3.1.3	2007-2015.....	111
3.1.4	2015-2023.....	115
3.1.5	Od roku 2023.....	119
3.2	Vítězné strany v jednotlivých volbách.....	125
3.3	Zábory Polska	128
3.4	Prezidentské volby 2015	129
3.5	Parlamentní volby 2015	135
3.6	Parlamentní volby 2019	139
3.7	Prezidentské volby 2020	142
3.8	Parlamentní volby 2023	144
3.9	Plán obnovy právního státu.....	152
	Závěr.....	153
	Seznam použitých zdrojů	155
	Literární zdroje	155
	Internetové zdroje.....	155
	Seznam příloh.....	166
	Přílohy	167
	Příloha A.....	167

Seznam obrázků, tabulek a grafů

<u>Obrázek 1: Státní vlajka s erbem Rzeczypospolitej Polskiej (naszaflaga.pl)</u>	17
<u>Obrázek 2: Hypsometrická mapa Polska (womczest.edu.pl)</u>	17
<u>Obrázek 3: Hydrografická mapa Polska (womczest.edu.pl)</u>	18
<u>Obrázek 4: Administrativní dělení Polska (researchgate.net)</u>	19
<u>Obrázek 5: Polsko v roce 1945 - nově získaná území (růžová), ztracené Kresy (šedá) (pravo21.cz)</u>	74
<u>Obrázek 6: Polské území za vlády Měška (upol.cz)</u>	79
<u>Obrázek 7: Polsko za vlády Kazimíra III. (upol.cz)</u>	79
<u>Obrázek 8: Polsko-litevská unie v 15. století (upol.cz)</u>	81
<u>Obrázek 9: Polsko-litevská unie v 16. století (upol.cz)</u>	82
<u>Obrázek 10: Polsko-litevská unie po územních strátách v 17. století ((upol.cz)</u>	83
<u>Obrázek 11: Trojí dělení Polska v 18. století (upol.cz)</u>	84
<u>Obrázek 12: Polsko v 19. století (upol.cz)</u>	85
<u>Obrázek 13: Druhá polská republika a Cerzuvova linie (upol.cz)</u>	86
<u>Obrázek 14: Území Polska v roce 1939 (upol.cz)</u>	87
<u>Obrázek 15: Polsko po druhé světové válce (upol.cz)</u>	88
<u>Obrázek 16: Historické země na území Polska (histmag.org)</u>	94
<u>Obrázek 17: Hlavní dialekty v Polsku a jejich rozložení (tygodnikplus.com)</u>	96
<u>Obrázek 18: Etnografické regiony v Polsku (naludowo.pl)</u>	100
<u>Obrázek 19: Současné Polsko dle záborů platných do roku 1914 (slowopolskie.org)</u>	128
<u>Obrázek 20: Preference voličů v druhém kole prezidentských voleb 2015 (igipz.pan.pl)</u>	130
<u>Obrázek 21: Preference voličů v druhém kole prezidentských voleb 2015 (igipz.pan.pl)</u>	130
<u>Obrázek 22: Výsledek druhého kola prezidentských voleb 2015 v jednotlivých okresech (tvn24.pl)</u>	131
<u>Obrázek 23: Zisk jednotlivých stran v parlamentních volbách 2015 (wyborcza.pl)</u>	136
<u>Obrázek 24: Odevzdané hlasy politickým uskupením a stranám v parlamentních volbách 2015 (igipz.pan.pl)</u>	136
<u>Obrázek 25: Vítězství politických stran v parlamentních volbách 2015 v jednotlivých okresech (igipz.pan.pl)</u>	137
<u>Obrázek 26: Zisk jednotlivých stran v parlamentních volbách 2019 (newsweek.pl)</u>	139
<u>Obrázek 27: Volební podpora (%) PiS v jednotlivých obcích v parlamentních volbách 2019 (wbdata.pl)</u>	140
<u>Obrázek 28: Volební podpora (%) KO v jednotlivých obcích v parlamentních volbách 2019 (wbdata.pl)</u>	140
<u>Obrázek 29: Porovnání vítězství mezi PiS a KO v jednotlivých obcích (wbdata.pl)</u>	141
<u>Obrázek 30: Volební zisk kandidátů v II. kole prezidentských voleb 2020 (tvn24.pl)</u>	143

<u>Obrázek 31: Volební zisk kandidátů v jednotlivých vojvodstvích - A. Duda (modrá), R. Trzaskowski (oranžová) (tvn24.pl)</u>	143
<u>Obrázek 32: Rozložení křesel jednotlivých stran v Sejmu (dolní komora) (rmf24.pl)</u>	145
<u>Obrázek 33: Podpora PiS v jednotlivých okresech (%) (wybory 2023 - wldata.pl)</u>	146
<u>Obrázek 34: Podpora Koalicji Obywatelskiej v jednotlivých okresech (%) (wybory 2023 - wldata.pl)</u>	147
<u>Obrázek 35: Podpora Třetí cesty v jednotlivých okresech (%) (wybory 2023 - wldata.pl)</u>	148
<u>Obrázek 36: Podpora Nové levice v jednotlivých okresech (%) (wybory 2023 - wldata.pl)</u>	149
<u>Obrázek 37: Podpora Konfederace v jednotlivých okresech (%) (wybory 2023 - wldata.pl)</u>	150
<u>Tabulka 1: Přehled průmyslu v jednotlivých oblastech Polska (zpe.gov.pl)</u>	21
<u>Tabulka 2: Vývoz a dovoz jednotlivých výrobků z/do Polska (www.banextranport.pl)</u>	22
<u>Tabulka 3: Volební podpora (%) v II. kole prezident. voleb 2015 podle historických regionů (igipz.pan.pl)</u>	131
<u>Tabulka 4: Volební podpora (%) v parlamentních volbách 2015 podle historických regionů (igipz.pan.pl)</u>	137
<u>Graf 1: Graf s podílem jednotlivých sektorů v Polsku (statista.com)</u>	22

Seznam použitých zkratk

aj.	a jiné
atd.	a tak dále
AK	zemská armáda (armia krajowa)
apod.	a podobně
AWS	bývalá politická koalice (Volební akce solidarita, Akcja Wyborcza Solidarność)
BS	politické hnutí (Nestranní samosprávní aktivisté, Bezpartyjni Samorządowcy)
cca	přibližně
CPK	centrální letiště (Centralny Port Komunikacyjny)
ČR	Česká republika
EP	Evropský parlament
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech (Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod)
GUS	hlavní statistický úřad (Główny Urząd Statystyczny)
HDP	hrubý domácí produkt
ISO	Mezinárodní organizace pro normalizaci (International Organization for Standardization) – globální agentura, pomáhá poskytovat rozmanité standardy pro průmyslové, komerční a veřejné využití
km	kilometr
km ²	kilometr čtvereční
KO	politická koalice tří stran (Občanská koalice)
LDP	politická strana (Liberálně-demokratická strana, Liberalno-Demokratyczna Partia)
LGBT	lesby, gayové, bisexuální a trans osoby
LGBTIQ	lesby, gayové, bisexuální, trans, intersex a queer osoby
LGBTQ	lesby, gayové, bisexuální, trans a queer osoby
LPR	politická strana (Liga polských rodin, Liga Polskich Rodzin)
m. n. m	metrů nad mořem (nadmořská výška)
mil.	milionu
např.	například

NATO	Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)
NKVD	Lidový komisariát vnitřních záležitostí (Narodnyj komissariat vnutrennich děl) - centrální státní orgán Sovětského svazu zabývající se vnitřní bezpečností
NSS	Nejvyšší správní soud
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek (Nomenclature of Units for Territorial Statistics) - územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu (statistický úřad Evropské unie)
obyv.	obyvatel
PAP	vládní agentura
PBL	bývalá politická strana (Polský lidový blok, Polski Blok Ludowy)
PGE	polská energetická společnost (Polska Grupa Energetyczna)
PiS	politická strana (Právo a Spravedlnost)
PKN Orlen	polská petrochemická společnost Orlen (Polski Koncern Naftowy Orlen)
PKP	polský železniční dopravce (Polskie Koleje Państwowe)
PLN	polský zlotý (měna)
PO	politická strana (Občanská platforma)
PP	politická strana (Úmluva Polska, Porozumienie Polski)
PRL	Polská lidová republika (Polska Rzeczpospolita Ludowa)
PRS	portál soudního rejstříku (Portal Rejestrów Sądowych)
PSL	politická strana (Polská lidová strana)
PZU	polská pojišťovna (Powszechny Zakład Ubezpieczeń)
RKN	bývalé politické uskupení (Hnutí národně – katolické, Ruch Katolicko-Narodowy)
ROP	bývalá politická strana (Hnutí obnovy Polska, Ruch Odbudowy Polski)
RP	Polská republika (Rzeczpospolita Polska)
SKL	bývalá politická strana (konzervativně-lidová strana, Stronnictwo Konserwatywno-Ludowe)
SLD	politická strana (Svaz demokratické levice)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
tis.	tisíc
TVN	polská televizní stanice

TVP	polská televize (Telewizja Polska) – veřejnosprávní televizní stanice
tzv.	takzavně
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNRRA	Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu (United Nations Relief and Rehabilitation Administration)
UOP	úřad ochrany státu (Urząd Ochrony Państwa)
UP	politická strana (Unie práce)
UPA	Ukrajinská povstalecká armáda
USA	Spojené státy americké, United States of America
WiS	politická strana (Svobodní a solidární, Wolni i Solidarni)
ZChN	bývalá politická strana (Národně-křesťanské sjednocení, Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe)

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si zvolil hned z několika důvodů. Hlavním důvodem jsou historické kořeny naší rodiny, která pochází z Polska a z toho pramení můj zájem o polskou historii, současnost i budoucnost. Dalším důvodem je z mého pohledu nedostatečné povědomí o tomto našem severním sousedovi, u mnoha lidí je navíc vnímání Polska často spojeno s předsudky v ekonomické i mentální rovině. Mojí prací se proto snažím vytvořit exkurz do polské historie i současnosti na základě kterého čtenář lépe pochopí pohnutou historii Polska, která se propisuje v celé řadě aspektů do současnosti.

Jedinečnou vlastností polského národa je silná konzervativnost projevující se silným náboženským cítěním a nedůvěrou k cizím státům – zejména k těm se kterými má Polsko negativní historickou zkušenost. Tato jistá uzavřenost polské mentality spojená s národní hrdostí se v pozitivním smyslu odráží v soudržnosti polského národa v pohledu na budoucnost v dlouhodobém horizontu, kdy se Polsko chce stát lídrem v oblasti dopravy, průmyslové výroby i zemědělství. Tomuto cíli je dlouhodobě podřízená politika Polska, přičemž je zajímavé, že na této vizi se shodují napříč politickým spektrem všechny hlavní strany. Tato vize je plošně podporována obyvatelstvem, které je v jiných otázkách rozdělené (náboženství, politika atd).

Na základě výše uvedeného jsem se rozhodl zpracovat následující hlavní témata a cíle. Hlavními cíli mé bakalářské práce je poukázat na propojenost mezi jednotlivými tématy (historické události – demografie – politické dění v zemi). Dále představit kulturně bohatý stát jež má mnoho dialektů a etnografických skupin. Představit, jak funguje politický systém v Polsku a dělba moci, která může být snadno napadnutelná a zneužita nesprávným politickým vedením (politická strana Právo a Spravedlnost).

V bakalářské práci je prvně stručně vymezeno území Polska po stránce fyzické geografie, humánní geografie a demografie. V tématu o politickém systému práce popisuje, jak funguje parlament, ministerstva a jejich spolupráce. Funkce soudního systému a pravomoc jednotlivých politických příslušníků. Důležitým tématem, které není opomenuto v práci je zahraniční politika země, jelikož je pro každý stát velmi podstatná a Polsko je díky své zahraniční politice silným hráčem především v EU ale i ve světě.

Práce se dále věnuje tématu Polsko A/B, které je v politických debatách a programech často hlavním tématem. Jde pomyslně o rozdělení státu na dvě poloviny (západ x východ) tedy na více a méně prosperující regiony i do určité míry rozdíl ve stylu života a pohledu na svět. Neméně důležitá témata, jak jsou Kresy, tedy poválečné přesídlování nebo operace

„Visla“ jež je dodnes zaryto v mnoha Polácích, kteří se nevyrovnali se ztrátou dávného území, domovů a rodin.

V poslední části bakalářská práce popisuje politiku Práva a Spravedlnosti, tedy její historický vývoj, ideologii a budoucí vývoj. Práce se zaměřuje i na parlamentní a prezidentské volby v letech 2015-2023, které byly plné nenávisti a agrese ve společnosti i mezi hlavními politickými rivaly. V této části se práce zabývá analýzou volební preferencí v jednotlivých regionech Polska a tedy zhodnocení, kdo dané politické strany v jednotlivých volbách podpořil.

1 ZÁKLADNÍ POPIS POLSKA

1.1 Obecné informace

Název: Polská republika (Rzeczpospolita Polska)

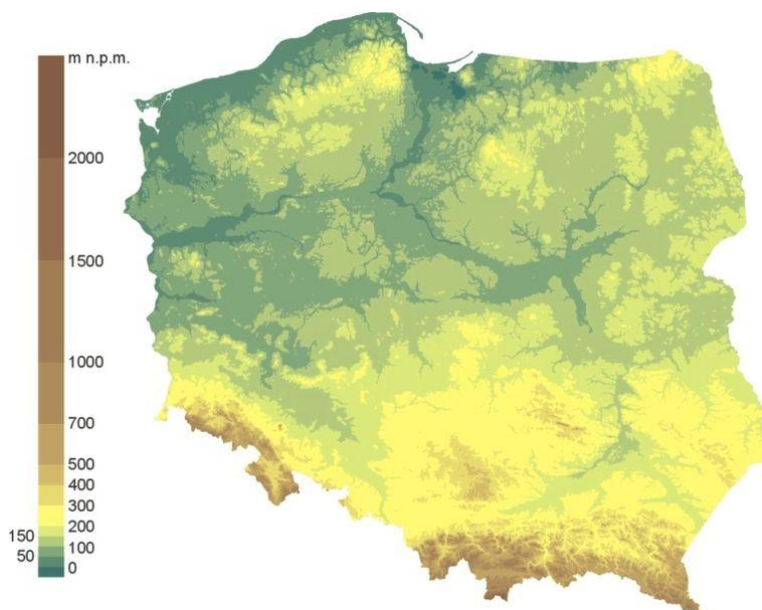
Státní zřízení: parlamentní republika

Obrázek 1 Státní vlajka s erbem Rzeczypospolitej Polskiej (naszaflaga.pl)

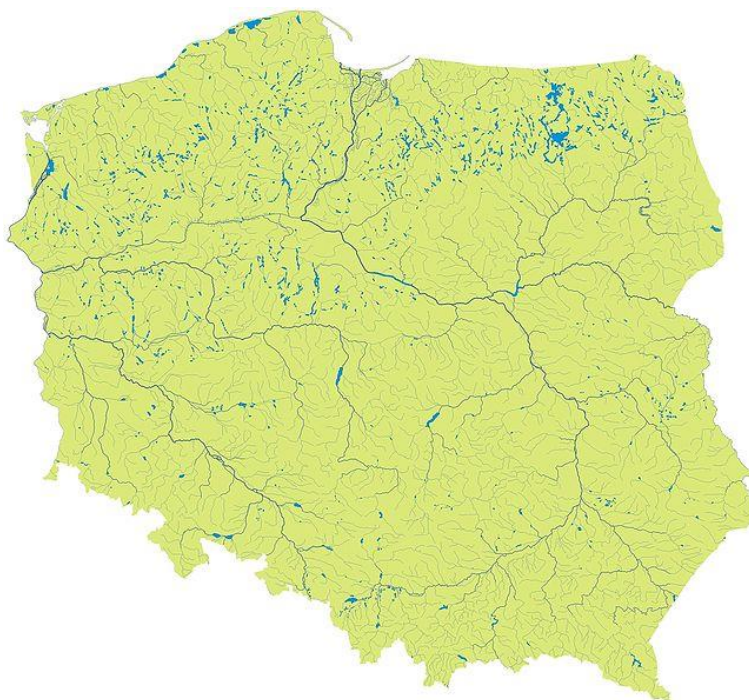
Polsko se nachází ve střední Evropě (východní část), na severu je omýváno Baltským mořem na jihu tvoří pohoří Tatry přírodní hranici se Slovenskem, na východě sousedí Polsko s Ukrajinou, na severovýchodě s Běloruskem a Ruskem (Kaliningradská oblast), na západě země tvoří přírodní hranici řeka Lužický Nisa a následně řeka Odra s Německem a na jihozápadě Polsko sousedí s Českou republikou. Rozloha činí 312, 685 km² (4× větší než ČR). (CIA,2022, Poland)

Jih a jihozápad země je velmi hornatý a kopcovitý, zde se nachází významné pohoří jako Jizerské hory (Wysoka Kopa 1126 m. n. m.), Krkonoše (Sněžka 1603 m. n. m), Beskid (Babia Góra 1725 m. n. m.) Tatry (Rysy 2499 m. n. m.) a Bukovské vrchy (Pikuj 1408 m. n. m.). Směrem k severu se terén postupně svažuje do středo-polských nížin (Slezská, Velkopolská, Mazovská, ...). Poté se terén mírně zvedá a následně klesá k Baltskému moři a Gdaňskému zálivu, pobřeží je zhruba 440 km dlouhé. Zde se nachází nejdelší poloostrov (Hel), dva ostrovy (Wolin a Usedom) a mnoho lagun. Nedaleko Elbínku/ Elblągu se nachází nejnižší bod (Raczki Elbląskie – 2 metry pod úrovní moře. (MORDAWSKI J., WIECKI W, 2004)

Obrázek 2 Hypsometrická mapa Polska (womczest.edu.pl)

Vodním plochám náleží zhruba 2 tisíce km². Mezi největší polské řeky patří Visla, Odra, Warta, Bug, Narew a San. Od severovýchodu až po západ země se táhne pás jezer (ledovcový původ), největší oblastí bohatá na jezera je Mazurská oblast (Mazurská jezera), kde se nachází zároveň dvě největší jezera Polska (Śniardwy a Mamry), nejhlubší jezero (Hańcza). Druhou největší oblastí bohatou na jezerní plochy je Pomořská oblast. Jedná se o jednu z největších hustotu jezer na světě (okolo 7700). Největší polskou přehradou, co se týče objemu je (zbiornik Soliński – 472 ml. m³), největší přehradou na rozlohu (zbiornik Włocławski – 70,2 km²). (MORDAWSKI, WIECKI, 2004)

Obrázek 3 Hydrografická mapa Polska (womczest.edu.pl)

1.1.1 Správa země

Hlavním městem je Varšava (1,9 ml., aglomerace 3,3 ml.) mezi další velká města patří Krakov, Lodž, Vratislav, Poznaň, Gdaňsk, Štětín, Bydhošť, Lublin, Bělostok, Katowice, ...

Správní členění země je rozděleno do tří stupňů. Nejvyšším správním celkem je **1. województwo/vojevodství** neboli kraj, těch je v Polsku celkem 16. Dále ve správním členění následují **2. powiaty/okresy** (384), ty se dělí na městské okresy a na okresy, které v sobě mají více menších obcí. Na posledním místě jsou **3. gminy/obce** (cca 2500), které se dělí na městské, městsko-vesnické a na vesnické. (Podział administracyjny Polski, 2022)

Obrázek 4 Administrativní dělení Polska (researchgate.net)

1.1.2 Obyvatelstvo

Počet obyvatel je cca 38,1 mil. (3,5× více než ČR) (CIA, 2022, Poland). Hustota zalidnění je zhruba 122 obyv./km². Úředním jazykem v zemi je polština.

1.1.3 Ekonomie

1. Sektor: Polsko je známé chovem dobytka, především prasat a krav, dále kuřat a krůt, chov je soustředěn především na východ a do centrální části země, dobytek je poté dále porážen v Polsku, ale drtivá část je porážena v Německu. Chov ovcí je soustředěn do horských oblastí. Polsko je také proslulé svou kvalitou chovu koní (čistokrevné arabské), do značné míry je to pro tuto zem tradice a prestiž, v Polsku je i mnoho známých jezdeckých klubů i v mezinárodním měřítku.

V zemi se hojně pěstuje zelenina, především rajčata. Z ovoce je nejvíce pěstováno jablek, tím i Polsko patřilo donedávna jako exportér číslo jedna, avšak stále si drží laťku vysoko. Důležitou plodinou jsou obiloviny, z nichž nejvyšší výnosy přineslo žito, pšenice, ječmen a oves. Dalšími významnými plodinami jsou brambory, cukrová řepa, píce, len, chmel a tabák. Polsko se také řadí do top 10 ve vývozu mléka, vajec, alkoholu, hub a ryb. Ve větší míře je zde i zastoupena těžba dřeva. Zemědělská plocha je 3. největší v EU. (govl.pl)

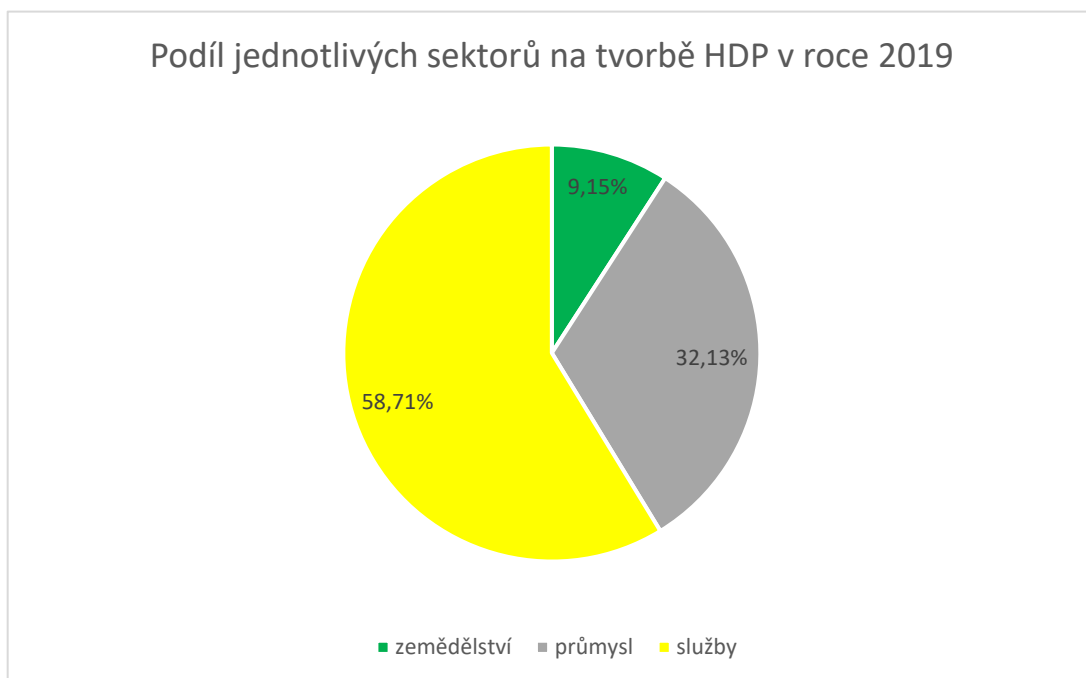
2. Sektor: V Polsku se těží především hnědé uhlí v oblasti Bełchatów (centrální Polsko), Konin (západní Polsko) a Bogatynia (jihozápadní Polsko). Již v menší míře se těží černé uhlí v oblasti Katovic a Rybnik (jih Polska). Těžba síry u Grzybowa (jih Polska), těžba zemního plynu probíhá především v podkarpátí (jih Polska), těžba soli (centrální Polsko), těžba mědi (jihozápadní a západní Polsko), těžba jantaru (východ a sever Polska), těžba rud železa (západ a jih Polska). V současné době dochází k útlumu těžby některých nerostných surovin, země se více soustředí na zpracování surovin (nábytkářský, automobilový, strojírenský, chemický, rafinérský, energetický, hutní, elektrotechnický, potravinářský a textilní průmysl). Strojírenský průmysl je hlavní v polském exportu, na druhém místě chemický průmysl (léky a farmaceutické potřeby). Potravinářský průmysl se zemědělstvím jsou svou produkcí na třetím místě. (Polsko | BusinessInfo.cz)

Tabulka 1 Přehled průmyslu v jednotlivých oblastech Polska (zpe.gov.pl)

Vznik	Obvod	Průmysl
	Staropolský	hutnický i strojní (později cementový, keramický, mobilový, zbrojařský)
19.st.	Hornoslezský	těžební (černá uhlí), hutnický (železo, zinek a olovo), energetický, mobilní, chemický
	Varšavský	hutnický, elektrotechnický, sklářský, energetický, elektromobilový (auta), chemický, potravinářský
	Lodžský	textilní, oděvní, chemický, potravinářský
20.st	Karpatský	těžební (ropa), petrochemický i chemický, sklářský, mobilový
	Řešovský	chemický, elektromobilový, sklářský, letecký
	Lubelský	těžební (černé uhlí), chemický, cementový, elektromobilní (auta), potravinářský
	Lehnicko – Glogovský	těžební, hutnický, kovo zpracující (měď, stříbro), elektromobilový (auta)
	Belchatovský	těžební (hnědé uhlí), energetický
	Koninský	těžební (hnědé uhlí), energetický
	Vratislavský	automobilní (auta, vlaky), kovo zpracující, energetický, potravinářský
	Poznaňský	strojní, automobilní (auta) chemický, elektronický, nábytkářský, potravinářský
	Bydhošťsko-toruňský	chemický, textilní, elektronický, strojní, potravinářský
	Gdaňský	lodní, petrochemický, automobilní, energetický, elektronický
	Štětínský	lodní, chemický, automobilní, energetický, potravinářský
	Sudetský	těžební (hnědé uhlí, nerosty), energetický, lehký, potravinářský, farmaceutický, keramický, automobilní

3. Sektor: Hlavním byznysovým centrem Polska je hlavní město Varšava. Dalšími velmi důležitými městy pro obchod a služby je Krakov a Vratislav, dále poté Lodž, Poznaň, Katovice, Bydhošť, Řešov, Lublin, Toruň, ... Vstup Polska do EU umožnilo příliv mnoha investorů, rozvoj, a především čerpání dotací, kterým je Polsko jedním z největších příjemců, tím dochází především k rozvoji infrastruktury (silniční, železniční) a mnoha jiných architektonických plánů. Polsko je důležitou tranzitní zemí jak silniční i železniční (spojují sever s jihem a východ se západem), tak i zde vedou důležité ropovody a plynovody dále do západní Evropy. Mezi hlavní turistická letoviska patří velká města Polska. K rekreačním oblastem patří baltské pobřeží, Mazurská jezera, národní parky, hory na jihozápadě a jihu země. V roce 2016 se Polsko stalo 16. nejnavštěvovanější zemí na světě. V roce 2023 se Varšava stala vítězem v soutěži o nejlepší evropskou turistickou destinaci.

Významnými přístavy pro Polsko je Gdaňsk, Gdyně, Štětín, Svinoústí aj. Mezi nejvytíženější letiště patří: Warszawa IM. Chopina, Kraków, Gdaňsk, Katowice, Wrocław, Warszawa/Modlin aj. (businessinsider.com.pl)

graf 1 Graf s podílem jednotlivých sektorů v Polsku (statista.com)

Zahraniční obchod:

Tabulka 2 Vývoz a dovoz jednotlivých výrobků z/do Polska (www.banextranport.pl)

Export	Import
Německo	Německo
Francie	Čína
ČR	Itálie
Velká Británie	Rusko
Itálie	Nizozemsko
Nizozemsko	Francie
Švédsko	ČR
Rusko	Spojené státy
Spojené státy	Belgie
Španělsko	Jižní Korea
motory, automobily, lodě, jachty, nábytek, stříbro, měď, potraviny (jablka, třešně, maso, ...), kosmetika, léky, jantar, výbušniny, keramika, ...	stroje, průmyslová zařízení, dopravní prostředky, chemické látky, ropa, zemní plyn, automobily, nafta, parafín, benzín, IT zařízení, ...

Silné stránky ekonomiky: Příliv čím dál většího počtu investorů, snaha Polska o co největší expanzi na různé trhy, nízká nezaměstnanost (v dlouhodobém měřítku), nízká inflace a silnější zlotý (v dlouhodobém měřítku), čerpání dotací a efektivní využití, růst ekonomiky, výstavba klíčových úseků infrastruktury. V posledním desetiletí je Polsko velmi atraktivní zemí pro nové domácí i zahraniční projekty a stává se nejrychleji se rozvíjející zemí v EU.

Slabé stránky ekonomiky: V některých částech Polska špatně rozvinutá infrastruktura, pomalý nebo velmi špatné připojení k internetu (východ Polska). Odchod mladých lidí do zahraničí, nadměrná byrokracie, bývalá vláda PIS (legislativa), vysoké administrativní náklady kladené na občany, slabá sociální sféra (zdravotnictví, školství, příspěvky a podpora obyvatel).

1.2 Politický systém

Polsko je parlamentní republikou, avšak v sobě promítá model parlamentního a prezidentského modelu, zastupitelskou demokracií s vícestranickým systémem, kde občané volí přímo. (sciaga.pl)

Poláci mají ve velké úctě ústavu, neboť mají velkou tradici ústavnosti: ústava z 3. května 1791 je často označována za první svého druhu v Evropě. Zavedla politickou rovnost mezi měšťany a šlechtou, rolníky postavila pod ochranu vlády. Zrušila také možnost paralyzovat parlament vetem kteréhokoli z poslanců (liberum veto). Přijetí této průkopnické demokratické ústavy bylo jednou z hlavních příčin, proč se konzervativní monarchie v sousedství – zejména Prusko a Rusko – rozhodly polský stát zničit. Současná ústava byla přijata 2. dubna 1997, schválena národním referendem 25. května 1997 a nabyla účinnosti 17. října 1997. (sciaga.pl)

Této ústavě předcházela tzv. Malá ústava. Malá ústava z roku 1992 byla důsledkem neustálenosti politického systému, bouřlivého vývoje stranického systému a nejednotné systémové vize politických stran. Hlavním cílem bylo vytyčení základních principů pro fungování jednotlivých politických institucí a vztahů mezi nimi. Přijetí Malé ústavy však bylo velmi komplikované. Ústava představovala kompromis mezi úsilím Lecha Wałęsy o posílení pozice prezidenta reprezentanty politických stran, kteří upřednostňovali parlamentní systém. Obsahovala velmi složitý až pětietapový proces schvalování nové vlády, který byl zredukován ústavní reformou z roku 1997 na tříetapový. Ačkoliv byla ústava z roku 1997 kompromisní, v podstatě zachovala systém jako **poloprezidentský**. (Winczorek, 2009)

Ústava 1997 je taktéž značně kompromisní v tom smyslu, že v 90. letech byla polská politická scéna velice nejednotná, prolínalo se v ní mnoho názorů, a proto – aby ústava byla přijata – muselo dojít k určitým ústupkům na všech stranách. Zahrnuje tak mix mnoha různých idejí a velmi odlišných postojů. Příkladem může být kompromis mezi stoupenci sekularizace a konzervativními stoupenci uchování vlivu tradičního polského katolicismu ve společnosti, či mezi konzervativními stoupenci polských hodnot (nacionalismus, důraz na rodinu) a liberály. (Winczorek, 2009)

Navzdory splněným normám je Polsko zemí s velmi nestabilní vládou. Existuje zde vysoká míra stranické plurality, což znamená, že v Sejmu a Senátu máme mnoho politických stran s různými volebními programy. Je dobře známo, že se nikdo nedokáže domluvit s nikým jiným, a výsledkem může být pomalé uvádění projednávaných a odhlasovaných zákonů v platnost. (Winczorek, 2009)

V Polsku se dělba moci dělí na:

- Legislativní (Parlament (Sejm, Senát), Národní shromáždění)
- Výkonná (prezident, premiér, rada ministrů)
- Soudní (Nejvyšší soud, obecné soudy, správní soudy, vojenské soudy a Trybunály)

1.2.1 Legislativní moc

Ústava jasně definuje Sejm a Senát jako orgány příslušné k výkonu zákonodárné moci. Polský parlament je tedy dvoukomorový, přičemž dolní komorou je Sejm Polské republiky a horní komorou Senát Polské republiky. Obě komory jsou voleny na čtyřleté funkční období, které začíná dnem prvního zasedání Sejmu a trvá do dne předcházejícího zasedání nového Sejmu. Konstrukce parlamentu nepřijala princip rovnosti komor – silnější postavení má Sejm. Společně jednání komor tvoří Národní shromáždění. Funkce poslance a senátora jsou neslučitelné. Ústava definuje poslance a senátory jako zástupce národa, kteří nejsou vázáni žádnými instrukcemi. Kromě toho mají ode dne zvolení nárok na imunitu a osobní imunitu (rovněž i soudci). (europa.eu)

Od roku 1989 je parlament dvoukomorový, složen ze **Sejmu** (460 poslanců) a **Senátu** (100 poslanců). Poslanci sejmu a senátoři jsou voleni na společné čtyřleté volební období. Liší se ale volební systém – poslanci jsou voleni poměrným systémem, senátoři většinovým. Do parlamentu se dostane strana, která překročí 5 %, koalice musí získat 8 %. Pro účely voleb do Sejmu je území Polska rozděleno na 41 vícemandátových volebních obvodů, z nichž vzejde celkem 460 poslanců Sejmu. Pro účely voleb do Senátu je území Polska rozděleno na 100 jednomandátových volebních okrsků, z každého z nich vzejde přímo volený senátor. (europa.eu)

Systém voleb je většinový, jednokolový. Vítězi tedy stačí prostá většina hlasů. Volby do Sejmu a Senátu se konají vždy zároveň (ve shodném termínu). Sejm zejména rozhoduje o vládě a rozpočtu, vyslovuje vládě důvěru. Vyslovit nedůvěru může pouze konstruktivně.

Polský parlament se skládá ze dvou komor, jde však o značně nedokonalý a problematický bikameralismus, protože senát nemá téměř žádné pravomoci a pro fungování systému není životně důležitý, primární postavení v rámci legislativního procesu zastává dolní komora. Hlavním nositelem zákonodárné iniciativy je tedy Sejm, respektive skupina alespoň patnácti poslanců. Právo předkládat zákony má dále rovněž senát jako celek, prezident, vláda a skupina 100 000 občanů, kteří mají volební právo do Sejmu.

Při společném zasedání tvoří členové Sejmu a Senátu Národní shromáždění (Zgromadzenie Narodowe). Národní shromáždění se může sejít u příležitosti tří událostí: nový prezident skládá přísahu, hlasování o žalobě proti prezidentovi republiky ke státnímu soudu (Trybunał Stanu) a je-li prohlášen prezident trvale neschopným vykonávat své povinnosti v důsledku zdravotního stavu. Druhé dva případy zatím nikdy nenastaly.

Hlavními vedoucími orgány Sejmu a Senátu je Maršálek Sejmu a Senátu, spolu s předsedou Sejmu a Senátu. Dále se na chodu podílí tzv. rada starších, která napomáhá či radí. Pomocnými orgány jsou parlamentní a senátní výbory a tajemníci jmenovaní komorami. Mezi struktury pro organizaci práce poslanců a senátorů patří parlamentní kluby, parlamentní kruhy a týmy. (sejm.gov.pl)

Sejm zaujímá významné postavení při výkonu ústavní funkce, což se odráží v jeho postavení v procesu změny Ústavy. Kromě toho jsou mu svěřeny následující funkce:

- legislativní – rozhodující role při přijímání zákonů
  - kontrolní – ve vztahu k Radě ministrů (výlučné právo Sejmu)
  - Právo požadovat informace od ministrů a vedoucích vrcholných orgánů státní správy
  - Právo požadovat slyšení ve formě de-siderací a stanovisek
  - možnost zřizovat vyšetřovací výbory
  - kontrola plnění rozpočtu a udělení absolutoria
  - na žádost předsedy vlády má právo rozpustit ustavující orgán místního orgánu v případě hrubého porušení ústavy nebo zákonů
  - vyslovit nedůvěru Radě ministrů nebo jednotlivému ministrovi (včetně konstruktivního hlasování o nedůvěře)
- atd. (sejm.gov.pl)

Dále Sejm rozhoduje o:

- Výběr složení Ústavního soudu
- volba složení Státního tribunálu
- volba dvou z pěti členů Národní rady pro rozhlasové a televizní vysílání
- volba prezidenta Polské národní banky a jedné třetiny členů Rady pro měnovou politiku
- rozhoduje o válečném a mírovém stavu
- dává souhlas k ratifikaci mezinárodních smluv zvláštního významu pro stát

- má právo absolutní většinou zrušit prezidentský dekret o zavedení válečného stavu
  - dává souhlas k prodloužení stavu přírodní katastrofy
  - dává souhlas k prodloužení výjimečného stavu
  - spolupracuje s Radou ministrů v záležitostech týkajících se členství v Evropské unii
- atd. (sejm.gov.pl)

Spolu se Senátem:

- volba prezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu se souhlasem Senátu
- volba veřejného ochránce práv se souhlasem Senátu
- volba veřejného ochránce práv dětí se souhlasem Senátu
- volba předsedy Ústavu národní paměti se souhlasem Senátu
- volba předsedy Úřadu pro ochranu osobních údajů se souhlasem Senátu

Při své úřednické, organizační, technické a poradní práci je Sejm podporován apolitickým a trvale fungujícím úřadem – Kanceláří Sejmu. (Prezydent.pl)

Funkční období Sejmu může být zkráceno ve třech případech:

- usnesením Sejmu přijatým většinou, nejméně 2/3 zákonem stanoveného o počtu poslanců
- nařízením prezidenta v případě, že Sejm neprojednává vyslovení důvěry nové Radě ministrů (povinné zkrácení funkčního období)
- příkazem prezidenta v případě neschválení zákona o rozpočtu do 4 měsíců ode dne jeho předložení Sejmu (fakultativní zkrácení funkčního období)

Zkrácení funkčního období Sejmu znamená automatické zkrácení funkčního období Senátu a předčasné parlamentní volby. Obecně neexistuje možnost prodloužení funkčního období komor – jedinou přípustnou výjimkou je situace výjimečného stavu. (Prezydent.pl)

Senát má zvláštní úlohu v procesu změny ústavy, neboť požadavek jeho souhlasu s přijetím zákona měnícího ústavu znamená v tomto případě jeho rovnost se Sejmem. Kromě toho jsou kompetence Senátu mnohem užší než kompetence Sejmu. V rámci legislativního procesu může Senát po přijetí zákona Sejmem tento zákon přijmout beze změn, změnit nebo

zamítnout. Usnesení Senátu v této věci však může Sejm zamítnout, a to za podmínky dosažení nadpoloviční většiny hlasů a při zachování kvorum.

Podílí se na výběru:

- jednoho z pěti členů Národní rady pro rozhlasové a televizní vysílání
  - jednu třetinu členů Rady pro měnovou politiku
  - členy Národní rady soudnictví
- (senat.gov.pl)

Národní shromáždění, jedná se o zvláštní formu jednání mezi komorami parlamentu. Jde tedy o společné zasedání poslanců a senátorů, kterému předsedá předseda Sejmu, nebo v jeho zastoupení předseda Senátu. Pravomoci přiznané této instituci Ústavou z roku 1997 jsou omezené a týkají se pouze záležitostí souvisejících s osobou prezidenta.

Národní shromáždění:

- přijímá slib nového prezidenta
  - minimálně dvoutřetinovou většinou může prohlásit prezidenta za trvale nezpůsobilého ze zdravotních důvodů
  - minimálně dvoutřetinovou většinou může na návrh 140 poslanců postavit prezidenta před Státní soud, což má zároveň za následek pozastavení výkonu funkce prezidenta
  - může být adresátem projevu prezidenta – aniž by však mohl o projevu diskutovat
- (gazeta.pl)

1.2.2 Výkonná moc

Prezident (Andrzej Duda), je nejvyšším představitelem Polské republiky a garantem kontinuity státní moci. Kromě toho zajišťuje dodržování ústavy, střeží svrchovanost a bezpečnost státu a nedotknutelnost a nedělitelnost jeho území. Zásady a rozsah výkonu jeho funkcí jsou vymezeny ústavou a zákony. Prezident je vedle Rady ministrů především jedním ze dvou hlavních orgánů výkonné moci. Jeho ústavní postavení lze vymezit podle šesti hlavních zásad:

- výkonný dualismus s presumpcí kompetence v otázkách státní politiky ve prospěch Rady ministrů
- funkce arbitra v modelu racionalizovaného parlamentarismu
- silná demokratická legitimita spojená s volbou prezidenta lidem
- funkční období a možnost znovuzvolení pouze jednou

- absenci politické odpovědnosti vůči parlamentu s ústavní odpovědností v případě jejího porušení a omezení nezávislosti prezidenta v důsledku institutu kontrasignace
- princip incompatibilitas – zajištění nezávislosti prezidenta prostřednictvím neslučitelnosti úřadů a funkcí
- prezident se ujímá úřadu po složení slavnostního slibu před Národním shromážděním (zpe.gov.pl)

Polský prezident je volen přímou, všeobecnou, rovnou a tajnou volbou, podle dvoukolového absolutně většinového systému na dobu 5 let, s možností jednoho znovuzvolení. Kandidát na prezidenta musí být polský občan starší 35 let a musí předložit 100 tisíc podpisů podporující jeho kandidaturu. (zpe.gov.pl)

Prezident má právo veta při hlasování parlamentu o zákonech. Jeho veto může být zamítnuto třípětinovou většinou v Sejmu, je-li přítomna alespoň polovina zástupců. Prezident může zkrátit funkční období či rozpustit parlament, není-li schopen schválit rozpočtový zákon nebo sestavit vládu. Možnost koordinace jednotlivých zákonů směřujících k Ústavnímu soudu. Rovněž zastupuje stát navenek (ratifikace mezinárodních smluv) a je vrchním velitelem ozbrojených sil. (zpe.gov.pl)

Jmenuje a odvolává zástupce Polské republiky v jiných státech a u mezinárodních organizací a přijímá pověřovací listiny od diplomatických zástupců cizích států a mezinárodních organizací. Kromě toho je v otázkách zahraniční politiky povinen spolupracovat s Radou ministrů a příslušným ministrem. Své povinnosti během funkčního období musí plnit v souladu s principy specifikovanými v ústavě a zákonech. Prezident jmenuje předsedu Rady ministrů (premiéra), v určitých případech může zkrátit volební období dolní komory Sejmu a právo vracet mu zákony. (zpe.gov.pl)

Mezi výsady, tj. výlučné pravomoci prezidenta, které jsou vyňaty z povinnosti kontrasignace předsedou vlády, patří:

- řízení voleb do Sejmu a Senátu
- svolání první schůze obou komor
- zákonodárná iniciativa
- řízení celostátního referenda
- podepisování zákonů
- řízení vyhlášení zákonů nebo mezinárodních smluv ve Sbírce zákonů
- Podání návrhu k Ústavnímu soudu
- Podání žádosti Nejvyššímu kontrolnímu úřadu

- jmenovat a ustanovit předsedu vlády
- odvolat ministry, kterým Sejm vyslovil nedůvěru
- svolat Radu kabinetu
- udělování řádů a vyznamenání
- jmenování soudců
- právo na milost – zakázané však v případě osob odsouzených Státním tribunálem ad. (zpe.gov.pl)

Rada ministrů je tvořena předsedou vlády spolu s podřízenými ministry. Předseda i vícepředsedové mohou rovněž zastávat ministerské funkce. Ústava rozlišuje dva typy ministrů. Ministry, kteří vedou útvary státní správy a ministry, tedy členy Rady ministrů, tj. předsedy konkrétních výborů. Koordinací práce se zabývá úřad v podobě Kanceláře předsedy vlády, jehož vedoucím jmenuje předseda vlády. Útvarem dohlížejícím na průběh legislativních záležitostí je Legislativní centrum vlády. (zpe.gov.pl)

Jmenování:

Zpočátku náleží iniciativa v proceduře jmenování Rady ministrů prezidentovi. Ten jmenuje předsedu vlády, který navrhuje složení nové Rady. Do 14 dnů od prvního zasedání Sejmu nebo od odstoupení předchozí Rady ministrů skládá nově jmenovaná Rada ministrů přísahu před prezidentem.

Následně, do 14 dnů od svého jmenování prezidentem, předloží předseda vlády Sejmu exposé a požádá Sněmovnu o vyslovení důvěry. K hlasování o tomto návrhu je zapotřebí nadpoloviční většina při účasti alespoň poloviny zákonem stanoveného počtu poslanců. Pokud se tímto způsobem nepodaří jmenovat novou Radu ministrů, znamená to, že iniciativu přebírá Sejm. Ten pak volí předsedu Rady ministrů a jím navrhované složení Rady a schvaluje jeho zvolení absolutní většinou při kvoru. Prezident pak jmenuje takto zvolenou Radu ministrů a složí od ní přísahu. Neúspěch tohoto postupu má za následek, že se iniciativa vrací zpět k prezidentovi – postup je pak analogický jako na začátku, ale získání důvěry od Sejmu vyžaduje prostou většinu. Neúspěch při získání důvěry má za následek zkrácení funkčního období Sejmu a předčasné parlamentní volby. (gazetaprawna.pl)

Rada ministrů je ústavním orgánem výkonné moci v Polsku. Provádí vnitřní a zahraniční politiku a je odpovědná za všechny záležitosti státní politiky, které nejsou vyhrazeny jiným státním nebo samosprávným orgánům.

Mezi hlavní úkoly Rady ministrů patří:

- řízení státní správy

- zajišťování provádění zákonů
  - vydávání nařízení
  - ochrana zájmů státní pokladny
  - schvalování návrhu zákona o rozpočtu
  - zajišťování vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku
  - zajišťování vnější bezpečnosti
  - vykonávat vedoucí úlohu ve vztazích s ostatními státy a mezinárodními organizacemi
  - uzavírání mezinárodních dohod vyžadujících ratifikaci a schvalování a vypořádání dalších
  - vykonávat celkové vedení v oblasti obrany státu
- ad. (zpe.gov.pl)

Odpovědnost

Členové Rady ministrů jsou společně a nerozdílně i jednotlivě politicky odpovědní Sejmu. Důležitou pravomocí Sejmu v tomto ohledu je možnost uplatnit proceduru konstruktivního hlasování o nedůvěře. Ta spočívá v tom, že návrh na vyslovení nedůvěry Radě ministrů podá minimálně 46 poslanců spolu se současným jmenováním kandidáta na nového předsedu vlády. Podpoření tohoto návrhu, většinou zákonem stanoveného počtu poslanců má za následek odstoupení Rady ministrů a jmenování nového předsedy vlády určeného Sejmem prezidentem. Další důležitou pravomocí Sejmu v tomto ohledu je možnost vyslovit nedůvěru jednotlivému ministrovi. Takový návrh navrhuje minimálně 69 poslanců, přičemž k jeho podpoře je třeba prosté většiny hlasů a výsledkem je odvolání ministra prezidentem. Kromě toho může předseda vlády kdykoli požádat Sejm o vyslovení důvěry Radě ministrů – to se děje většinou hlasů za přítomnosti nejméně poloviny zákonem stanoveného počtu poslanců. Kromě toho jsou prezident i členové Rady ministrů ústavně odpovědní před Státním tribunálem. (uni.wroc.pl)

Rezignace

Rada ministrů je jmenována na dobu neurčitou a ukončení jejího fungování probíhá vždy formou rezignace. K tomu dochází v následujících případech:

- první zasedání nově zvoleného Sejmu
- Sejm neprojedná hlasování o důvěře
- vyslovení nedůvěry Sejmu
- demise předsedy vlády – může však dojít k odmítnutí přijetí demise prezidentem

Jednotlivé změny ve složení Rady ministrů provádí vždy prezident na návrh předsedy vlády. (uni.wroc.pl)

Vládní administrativa

Kapitola VI Ústavy rozlišuje kromě Rady ministrů i vládní správu. Místními zástupci Rady ministrů ve vojvodstvích jsou vojvodové – vedoucí kombinované správy. Jsou jmenováni předsedou vlády na návrh ministra odpovědného za veřejnou správu. Druhou částí polní státní správy je nekombinovaná správa, která je nezávislá na vojvodech a podřízená ústředním správním orgánům. Správní úřady jsou obsluhovány úřednickým sborem, který je podřízen předsedovi vlády. (mfiles.pl)

Výkonnou moc má vláda v čele s **premiérem** čili **Předsedou rady ministrů** podle ústavy tuto radu reprezentuje, vede její práci, vydává řídicí akty, zajišťuje provádění politiky Rady ministrů a určuje způsoby výkonu, koordinuje a kontroluje práci členů Rady ministrů, provádí dozor nad územní samosprávou v mezích a formách stanovených ústavou a zákony a je nejvyšším služebním nadřízeným pracovníkům vládní správy.

Klíčovým bodem polské státní správy je rada **ministrů** (17 ministerstev), jež se jedná o vrcholný exekutivní orgán. Ministři vedou dané obory státní správy nebo plní úkoly jim stanovené předsedou Rady ministrů. Rozsah činnosti ministra řídicího obor vládní správy určuje zákon. Ministr vydává nařízení ve vztahu k příslušným oborům státní správy.

Rada ministrů může na návrh svého předsedy toto nařízení nebo řídicí akt ministra zrušit. Ustanovení o ministrech se vztahují také na předsedy výborů, které plní funkci ústředního orgánu. Ministři vykonávají své úkoly za pomoci státního tajemníka a podtajemníka, politického kabinetu ministra a generálního ředitele úřadu. Státní tajemníky a podtajemníky jmenuje předseda Rady ministrů na návrh příslušného ministra. Státní tajemník zastupuje ministra. Činnost státních tajemníků a podtajemníků i činnost ústředních orgánů státní správy je úzce propojena s vládou i po personální stránce. V případě demise vlády podávají demisi také státní tajemníci a podtajemníci, jakož i vojvodové a vícevojvodové. (Gulczyński, 2009)

V Polsku existuje zvláštní zákon upravující organizaci ústřední státní správy, z. č. 141/1997 Dz. U., o *oborech státní správy*. Zákon stanoví bližší organizační členění státní správy a příslušnost ministrů k vedení příslušných jednotek. Zákon se vztahuje i na výbory, které mají charakter orgánů státní správy. Členění oborů státní správy má odpovídat rozdělení ministerstva na organizační útvary, a to tak, že jednomu oboru odpovídá jeden nebo více odborů ministerstva. V souladu s oborovým členěním státní správy se provádí také

členění oborů kvalifikace úředníků. Zákon stanoví úkoly ministra ve vztahu k oborům správy náležejícím do jeho kompetence. (Gulczyński, 2009)

Spolupráce mezi ministerstvy

Vnitřní organizaci práce vlády upravuje zákon č. 106/1996 Dz. U., o Radě ministrů. Tento zákon zdůrazňuje v rámci práce vlády a funkcí předsedy Rady ministrů i členů vlády jejich koordinační funkci. (Gulczyński, 2009)

Na základě čl. 5 uvedeného zákona může předseda Rady ministrů určit ministrovi okruh věcí, ve kterých vykonává své činnosti z pověření předsedy, svolávat jednání vedoucích centrálních úřadů nebo vojvodství za účasti příslušných ministrů a předsedat těmto jednáním, určit, že věc náležející určitému orgánu může být dána ministrovi, který se zabývá příbuznými záležitostmi v rámci koordinace činnosti více ministerstev. Předseda vlády může také rozhodovat kompetenční spory mezi ministry. Může rovněž stanovit provedení korespondenčního sjednocení stanovisek mezi členy Rady ministrů. Předseda Rady ministrů může samozřejmě rovněž požadovat informace, dokumenty a zprávy, které se týkají jednotlivých věcí nebo určitých úseku činnosti od ministra, vedoucích ústředních úřadů nebo od vojvody, nebo od pracovníků úřadů státní správy s vědomím příslušného ministra, vedoucího ústředního státního orgánu nebo vojvody. V případě nepřítomnosti předsedy Rady ministrů vede činnost Rady ministrů místopředseda Rady určený předsedou, nebo jeden ze členů, pokud není jmenován místopředseda. (Gulczyński, 2009)

Podle čl. 7 uvedeného zákona má člen Rady ministrů povinnost spolupracovat s jinými členy Rady, vykonávat dozor nad činností územních orgánů státní správy, provádět veřejné konzultace a spolupracovat s územní samosprávou, společenskými organizacemi a představiteli profesních a tvůrčích institucí. Ministr dále navrhuje předsedovi Rady ministrů vytvoření mezirezortních skupin pro plnění úkolů přesahujících předměty jeho činnosti a po informování předsedy Rady ministrů vytváří rady a sdružení jako pomocné orgány ve věcech náležejících do jeho kompetence. Rada ministrů může stanovit zmocněnce pro určité záležitosti. Zmocněncem vlády může být státní tajemník nebo státní podtajemník a ve zvlášť odůvodněných případech v úkolech regionálního charakteru vojvoda. Zmocněnce vlády jmenuje a odvolá předseda Rady ministrů. Kompetence zmocněnce vlády stanoví Rada ministrů jako celek, stejně tak stanoví Rada ministrů způsob vykonávání dozoru nad jeho činností, jakož i způsob zajištění organizační a technické činnosti zmocněnce vlády. S cílem financování činnosti určeného zmocněnce vlády může předseda Rady ministrů přednášet plánované rozpočtové příjmy a výdaje mezi částmi státního

rozpočtu se zachováním určených veřejných prostředků vyplývajících z rozpočtového zákona. (Gulczyński, 2009)

V souladu s čl. 12 předmětného zákona může předseda Rady ministrů z vlastní iniciativy nebo na návrh člena Rady ministrů vytvářet pomocné orgány Rady ministrů nebo své vlastní. Zejména předseda Rady ministrů určí stálý výbor nebo výbory Rady ministrů s cílem iniciace zpracování řešení záležitostí Rady ministrů nebo předsedy Rady ministrů, může určit rovněž výbory pro zkoumání určitých kategorií věcí nebo konkrétní věci, jakož i rady a útvary poradní povahy. Předseda Rady ministrů určuje současně název, složení, kompetenci a způsob postupu činnosti příslušných pomocných orgánů. Rada ministrů může nařízením vytvářet komise pro zpracování kodifikačních návrhů různých odvětví práva, přičemž bere v úvahu výsledky vědy a zkušenosti praxe. Rada ministrů vydává nařízení, ve kterém určí název, předmět činnosti, složení a způsob činnosti komise.

Země je rozdělena na 16 vojvodství, správní pravomoci na úrovni vojvodství má maršálek (odpovídající hejtmanovi), kterého jmenuje vláda. (Gulczyński, 2009)

1.2.3 Soudní moc

Spolu s tribunály jsou soudy součástí soudní moci v Polsku. Mezi orgány vykonávajícími soudní moc se rozlišují:

- Nejvyšší soud
- obecné soudy
- správní soudy
- vojenské soudy

Pro dobu války navíc Ústava umožňuje jmenovat výjimečné soudy nebo zavést řízení ad ho. (wos.net.pl)

Nejvyššími soudními orgány jsou:

- Nejvyšší soud (*Sąd Najwyższy*)
- Nejvyšší správní soud (*Naczelny Sąd Administracyjny*)
- Ústavní soud (*Trybunał Konstytucyjny*)
- Státní soud (*Trybunał Stanu*)

S výjimkou posledně jmenovaného jsou funkce jednotlivých soudů stejné jako v ČR. Státní soud je pak specializovaným tribunálem pro osoby zastávající nejvyšší státní funkce, které byly obviněny z porušení ústavy a dalších právních předpisů. (zpe.gov.pl)

Nejvyšší soud (SN) je nadřazeným orgánem obecných a vojenských soudů. V jeho čele stojí první předseda Nejvyššího soudu, který je jmenován na šestileté funkční období prezidentem republiky z kandidátů předložených Valným shromážděním soudců Nejvyššího soudu. (zpe.gov.pl)

Obecné soudy

Obecné soudnictví je třístupňové. Jeho strukturu tvoří okresní soudy, krajské soudy a odvolací soudy. Obecné soudy rozhodují v oblasti trestního, občanského, pracovního, obchodního a rodinného práva. (uni.wroc.pl)

Vojenské soudy

Jedná se o trestní soudy, které rozhodují především o trestných činech spáchaných vojáky v činné službě. Strukturu vojenského soudnictví tvoří posádkové soudy a vojenské obvodové soudy. (uni.wroc.pl)

Správní soudy

Správní soudnictví existovalo již za druhé republiky, ale po druhé světové válce bylo zrušeno. Jeho postupné obnovování začalo v roce 1980 zřízením Nejvyššího správního soudu (NSS). Současná ústava zavedla zásadu dvojí instanci, což vedlo k vytvoření krajských správních soudů rozhodujících v prvním stupni. Správní soudy se zabývají kontrolou zákonnosti správních rozhodnutí vůči vládě i samosprávě. Předseda Nejvyššího správního soudu je jmenován prezidentem na šestileté funkční období z kandidátů určených valným shromážděním soudců Nejvyššího správního soudu. (uni.wroc.pl)

Nejvyšší správní soud, jedná se o soudní orgán, který vykonává kontrolu nad fungováním a nečinností místní a regionální veřejné správy z hlediska dodržování Ústavy Polské republiky, práva EU a zákonů. Tuto kontrolu vykonávají orgány místní a profesní samosprávy, orgány terénní státní správy a další subjekty při výkonu veřejné správy (např. rektor vysoké školy). (uni.wroc.pl)

Ústavní soud tedy soudní kontrola ústavnosti zákonů je v Polsku novým fenoménem. Po skončení druhé světové války v Polsku, stejně jako v ostatních zemích východního bloku, převládla sovětská doktrína, která považovala postupy soudního přezkumu ústavnosti zákonů za produkt buržoazního konstitucionalismu. První návrhy na zřízení takového orgánu se objevily v 70. letech, ale svůj výraz našly až v novele ústavy z 26. března 1982. Příslušný zákon byl přijat 29. dubna 1985. Zpočátku byly pravomoci Ústavního tribunálu (TK) silně omezeny; byla například stanovena možnost Sejmu odmítnout jeho rozsudky. V devadesátých letech byla judikatura TK důležitým doplňkem mezer a ústavních

pochybností, které v polském politickém systému existovaly v době neexistence nové ústavy. Současné postavení Tribunálu upravuje ústava z roku 1997 a zákon ze dne 30. listopadu 2016 o organizaci a řízení před Ústavním tribunálem. (uni.wroc.pl)

Složení Ústavního soudu se skládá z 15 soudců. Jsou voleni jednotlivě Sejmem. Devítileté funkční období každého z nich je rovněž individuální. Opětovné zvolení soudcem Tribunálu není možné. Předsedu a místopředsedu Tribunálu jmenuje prezident z kandidátů navržených Valným shromážděním soudců Ústavního tribunálu. Soudci Tribunálu jsou nezávislí, podléhají pouze Ústavě a nemají právo být členy politických stran nebo odborů. (uni.wroc.pl)

Ústavní soud je v současnosti součástí soudní moci. Jeho rozhodnutí jsou závazná a konečná. Jsou přijímána většinou a vstupují v platnost dnem vyhlášení. Ústavní soud rozhoduje v následujících věcech:

- souladu zákonů a mezinárodních smluv s Ústavou
  - soulad zákonů s ratifikovanými mezinárodními dohodami, k jejichž ratifikaci byl nutný souhlas vyjádřený zákonem
  - soulad zákonů vydaných ústředními státními orgány s Ústavou, ratifikovanými mezinárodními dohodami a zákony
  - řešení kompetenčních sporů mezi ústředními státními orgány
  - rozhodování o dočasné neschopnosti prezidenta republiky vykonávat svou funkci na žádost předsedy Sejmu a pověřování předsedy Sejmu dočasným výkonem funkce prezidenta republiky
  - slučitelnost cílů nebo činnosti politických stran s Ústavou
- ad.

Státní soud, jež v polské ústavní tradici byl postup ústavní odpovědnosti upraven v obou ústavách meziválečného období. Oba základní zákony předpokládaly zřízení samostatné soudní instituce v podobě Státního tribunálu (TS). S existencí tohoto orgánu počítala i Malá ústava z roku 1947, ale kvůli nedostatku příslušných zákonů nebyl tribunál zřízen. Ústava Polské lidové republiky zase jeho problematiku zcela vynechala. K opětovnému zřízení Státního tribunálu došlo až po změně ústavy z 26. března 1982 a po přijetí zákona z 26. března 1982 o Státním tribunálu. Efektivita fungování Státního tribunálu však vzbuzuje řadu pochybností, neboť řízení se většinou týká osob, které již nejsou ve funkci. (uni.wroc.pl)

Složení Státního tribunálu se skládá z předsedy, jeho dvou zástupců a 16 členů volených Sejmem z řad poslanců mimo parlament a na funkční období Sejmu. První předseda Nejvyššího soudu vykonává funkci předsedy z moci úřední. Členové soudu jsou nezávislí a podléhají pouze Ústavě a zákonům. (wos.net.pl)

Státní soud je stejně jako Ústavní soud součástí soudní moci. Odpovídá před ním za porušení Ústavy nebo zákona, ať už v souvislosti s postavením, které zastává, nebo v rámci své funkce. Vztahuje se na osoby zastávající následující funkce:

- Prezidenta republiky
  - předsedu Rady ministrů a členy Rady ministrů
  - prezidenta Polské národní banky
  - prezidenta Nejvyšší kontrolní komory
  - členy Národní rady pro rozhlasové a televizní vysílání
  - osoby pověřené předsedou vlády řízením ministerstva
  - vrchní velitel ozbrojených sil
- (wos.net.pl)

O podání žaloby ke Státnímu tribunálu lze rozhodnout:

- Národní shromáždění – ve vztahu k prezidentovi
  - Senát – ve vztahu k senátorům
  - Sejm – ve vztahu k ostatním osobám
- (wos.net.pl)

1.3 Zahraniční politika země

Bývalá vláda strany Právo a spravedlnost pro zahraniční politiku Polska znamenala především důraz na posilování národní bezpečnosti a národní suverenity. Pro zahraniční politiku Polska jsou hlavní především členství v Evropské unii a pevná transatlantická vazba. Do EU vstoupilo Polsko spolu s ČR v roce 2004. Společně obě země vstoupily také do Severoatlantické aliance (NATO) v březnu roku 1999. Kromě toho je Polsko zakládajícím členem OSN (1945), členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD, od roku 1996) a členem Světové obchodní organizace (WTO, od roku 1995). Na regionální úrovni spolupracuje s ČR, Slovenskem a Maďarskem v rámci Visegrádské čtyřky, která byla ustavena v roce 1991. (gov.pl)

Především z polského hlediska je důležitá spolupráce v rámci Výmarského trojúhelníku, jenž byl rovněž založen v roce 1991 a jehož členy jsou vedle Polska Německo a Francie.

Velká očekávání Polsko vkládá do Iniciativy Trojmoří (3SI) založené v roce 2016. Tato neformální organizace sdružuje 12 zemí střední a východní Evropy od pobřeží Baltského moře po pobřeží moří Jaderského a Černého. Cílem organizace je především hospodářská spolupráce a infrastrukturní propojení regionu v severo-j jižním směru. Členy organizace jsou Bulharsko, Česko, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko. Pozorovatelskými zeměmi jsou Německo a Spojené státy americké. (gov.pl)

Dominantní prioritou polské zahraniční politiky se stala diplomatická, finanční a vojenská pomoc Ukrajině po ruské invazi v únoru 2022. Z Polského pohledu se tak naplnila dlouholetá obava, kdy bylo Rusko veřejně deklarováno za hlavního soupeře v mezinárodních vztazích a bezpečnostní hrozbu pro mír v Evropě. Tímto také upevnila hlavní priorita polské bezpečnostní politiky – posilování transatlantické vazby, a to členstvím v NATO – Polsko patří mezi menšinu evropských zemí, které plní alianční závazek obranného rozpočtu ve výši 2 % HDP – a utužováním bilaterálních vztahů s USA. (BusinessInfo.cz)

Ty se dařilo rozvíjet už za administrativy prezidenta Donalda Trumpa, kdy se Polsku podařilo uzavřít několik důležitých dohod (například k rozmístění amerických vojáků v Polsku či spolupráci při realizaci polských plánů výstavby jaderných elektráren). Se současnou administrativou Joe Bidena se Polsku podařilo nalézt shodu v kontinuitě této politiky a díky spolupráci ve vztahu k Ukrajině dále upevnilo svou pozici hlavního spojence USA v regionu. Vztahy s EU komplikuje především polská reforma soudnictví. Reforma dle Evropské komise ohrožuje nezávislost justice. Evropská komise podala v této věci na Polsko žalobu k Evropskému soudnímu dvoru. (gov.pl)

Současná vláda trojkoalice (Občanská platforma, Levice a Třetí cesta) má podobný náhled na vedení zahraniční politiky, jež dle nich bude muset probíhat na troskách od nuly po bývalé vládě PiS.

Současná vláda je více nakloněna k integraci, usmíření s Německem, podpora hodnot svobodného světa, posílení Výmarského trojúhelníku, podílet se na reformách, efektivnější čerpání dotací, účinnost diplomacie, cesta k euru, podílení se na obnově Ukrajiny, navazování vřelých vztahů s USA a Čínou. (BusinessInfo.cz)

1.4 Územní samospráva

Polsko je unitární stát a systém jeho samosprávy je založen na dualismu, neboť vedle orgánů státní správy existuje územní samospráva, která je zřízena pro veřejné úkoly, jež nejsou vyhrazeny jiným orgánům. Její základní jednotkou je obec. (zpe.gov.pl)

K zásadní restrukturalizaci územního členění Polska došlo 1. ledna 1999, kdy byl v rámci čtyř reformního programu koaliční vlády Jerzyho Buzka mimo jiné snížen počet vojvodství ze 49 na 16 a vytvořeny powiaty (okresy), čímž byla zavedena třístupňová samospráva. Rozlišují se tak např:

- obecní samosprávou (gmina)
- samosprávu okresů (powiat)
- zemskou samosprávou (województwo)

Samosprávné celky (obce, okresy a provincie) mají právní subjektivitu a zajištěný podíl na veřejných příjmech. Volby do orgánů samosprávy jsou všeobecné, rovné, přímé a konají se tajným hlasováním. Na území samosprávného celku existuje možnost uspořádat místní referendum, v němž mohou obyvatelé rozhodovat o záležitostech týkajících se samosprávného společenství, a také odvolat přímo volené samosprávné orgány. (zpe.gov.pl)

Polsko má ve svém třístupňovém modelu územní veřejné správy – 2478 obcí (gmin), 378 okresů (powiatów) a 16 krajů (województw). Vzhledem k tomu, že na vojvodské úrovni se v Polsku uplatňuje oddělený model výkonu veřejné správy, zmiňuje ústava i vztah Rady ministrů k vojvodům. Vojvodské úřady se pokládají za součást státní správy a vojvoda se označuje za představitele Rady ministrů ve vojvodství. V polských (a také ve slovenských) poměrech je zdůrazňována role vládních orgánů ve vztahu k územní státní správě, což souvisí s částečným uplatněním odděleného modelu výkonu veřejné správy v obou zemích. Význam koordinační role ve veřejné správě je v Polsku uplatněn i v názvu ministerstva vnitra, které se označuje jako Ministerstvo vnitra a správy. Jak v Polsku, tak na Slovensku se zvyrazňuje koordinační role vlády vůči vojvodským úřadům, resp. okresním úřadům. (dziennik.pl)

Největší jednotkou je nyní vojvodství s vojvodou, maršálkem a vojvodským shromážděním v čele, následují venkovské okresy (powiaty) a městské okresy (miasta), v jejichž čele stojí buď starosta s okresní radou, nebo prezident s městskou radou. Okres obvykle obsahuje několik obcí, v jejichž čele stojí starosta jako výkonný orgán a městská

rada jako orgán zákonodárný. V důsledku změn v polském politickém systému po roce 1990 lze tedy říci, že se republika stala také státem s výrazně rozvinutou místní samosprávou. (dziennik.pl)

2 REGIOLNÁLNÍ ROZDĚLENÍ POLSKA

Polsko, tak jako každý jiný stát lze rozdělit na mnoho faktorů, které nám mohou lépe určit a přiblížit danou problematiku regionu a následně celé země jako celku.

Následují některé z možných způsobů, jak Polsko regionálně rozdělit:

Administrativní dělení: Polsko je administrativně rozděleno na vojvodství (województwa), což jsou nejvyšší územní jednotky v zemi. Každé vojvodství má svůj vlastní správní aparát a hlavní město. Toto administrativní dělení je oficiální a používá se pro účely státní správy.

Geografické dělení: Polsko může být rozděleno na základě geografických rysů, jako jsou hory, nížiny, jezera, řeky a pobřeží. Například všeobecný rys pro tuto zemi je, že se terén postupně svažuje od jihu (Tatry), směrem na sever (Baltské moře).

Kulturní a historické dělení: Polsko má různé kulturní a historické regiony s odlišnými tradicemi, dialekty a zvyky. Například historické regiony jako Malopolsko, Mazovsko, Kašuby nebo Slezsko mají své vlastní charakteristické rysy.

Hospodářské dělení: Lze rozdělit na základě hospodářských faktorů, jako jsou regiony, kde převládá sféra služeb, průmyslová centra, zemědělské regiony a turistická místa. Například Horní Slezsko je známé svým těžebním průmyslem, zatímco severní pobřeží má rozvinutý rybářský průmysl a turistický ruch, Varšava a další velká města, kde se na růstu HDP podílí především 3. sektor (služby), naopak zaostalejší východ země, kde značným výnosem je zemědělství.

Náboženské dělení: Vzhledem k historii a stále silné moci církve v zemi, je náboženství, také věrným ukazatelem daných hodnot a životní úrovně. Kde na západě Polska víra pomalu upadá a je zde nižší procento věřících a zároveň obyvatel, kteří jsou více otevření novým věcem. Oproti východu, kde moc církve je podstatně vyšší, lidé jsou více konzervativnější a také se zde mísí více náboženství.

Politické dělení: Polsko může být rozděleno i na základě politických hledisek, jako jsou voličské regiony nebo sídla politických stran. Kde západ země je více proevropský a vítězí zde spíše strany, které jsou liberální (např. Občanská platforma). Východ země je více konzervativní a uznávají tak stejné politické strany (např. Právo a spravedlnost).

2.1 Administrativní vývoj

Podobně jako v řadě zemí Evropy tak i v Polsku bylo administrativní členění výsledkem historického vývoje a změn politického systému země.

Členění země na vojvodství má své kořeny v období rozpadu Polska na jednotlivá léna (1138-1320), proto byly značné rozdíly ve velikostech v období první polské republiky. První vojvodství vznikala na přelomu 14. a 15. století.

V dobách Varšavského knížectví (1807-1815) byly místo vojvodství departamenty. V letech 1837-1915 existovalo v Polském království 10 gubernií místo vojvodství.

Reformy administrativního členění nemívají dlouhého trvání a v relativně krátkém čase dochází k jeho modifikacím, případně zrušení a uvedení nového systému veřejné správy. Tak tomu bylo i v Polsku, i když zde zaznamenáváme o poznání složitější administrativní vývoj v historickém průřezu nežli v případě Československa (resp. Česka), popřípadě dalších evropských zemí. Nutno dodat, že vznikem samostatného státu v roce 1918, rozdělilo Polsko hned několik administrativních členění a právních systémů platných před tímto rokem (v rámci tří do té doby fungujících záborových částí – Rusko, Německo a Rakousko-Uhersko).

První koncepce vytvoření nového administrativního členění na úrovni vojvodství (obdoba krajů) byla započata v roce 1919. Koncepce stanovila, že hranice mezi a uvnitř jednotlivými záborů budou hranicemi vojvodství. Výsledkem tak bylo dosti nesourodé členění na vojvodství, která reprezentovala pruské provincie, ruské gubernie a rakouské hospodářské komory. Toto členění mělo dočasný charakter, postupně se připravovalo členění podle nových potřeb polského státu. (upol.cz)

Až v roce 1928 byl přijat nový administrativní systém, který reprezentovala soustava 16 vojvodství a 227 powiatów (okresů). Hlavní město Varšava byla samostatným vojvodstvím. Na konci téhož roku byl přijat pozměňující zákon, který stanovil, že administrativní členění Polska bude třístupňové: vojvodství (kraj) – powiaty (okres) – gminy (obce). V průběhu 30. let 20. století došlo k několika úpravám hranic vojvodství a okresů (především z důvodů národnostních), jak rovněž byl přijat zákon o obcích, který rušil dosavadní dvojí členění gmin. Výsledek permanentních administrativních změn byl ukončen v roce 1939. (upol.cz)

V 30. letech uplynulého století poprvé objevilo neoficiální členění (používané především v odborné hospodářské literatuře a tisku), který odráželo stupeň hospodářského rozvoje předválečného Polska. Tak zvané **Polsko A** zahrnovalo nejprůmyslovější oblasti státu (západní vojvodství včetně Varšavského a západní části Krakovského vojvodství), **Polsko B** bylo tvořeno zemědělskou a slabě rozvinutou průmyslovou základnou

(východní a jihovýchodní vojvodství) a **Polsko C** jako oblast na severovýchodě státu, kde dominovalo zemědělství a nízká hustota osídlení. (upol.cz)

Sekundárním produktem administrativního členění v 30. letech bylo administrativní vytýčení území pro vybudování tzv. Centrálního průmyslového regionu (Centralny Okreg Przemyslowy, 1937). Tato prostorová jednotka na východě Polska byla místem soustředěné podpory státu a státních investic do rozvoje průmyslu. Hlavní výhodou území byla nedaleká ložiska energetická surovin ve Slezském vojvodství, dostatečné množství pracovní síly na venkově a v neposlední řadě i geografická poloha v území označovaném jako tzv. bezpečnostní trojúhelník (diskutabilní vzhledem k východní hranici Polska se Sovětským svazem a pozdějším historickým událostem 2. světové války). (upol.cz)

Administrativní vývoj po 2. světové válce byl ve znamení rozsáhlých územních změn. Tedy velké územní ztráty na východní hranici Polska a nové územní zisky na západní hranici (předtím německé území). Tyto změny byly vyvolané požadavky sovětského vůdce J.V. Stalina a byly stvrzeny Jaltskou konferencí v únoru 1945. Nově se východní hranicí Polska měla stát tzv. Curzonova linie s menšími územními změnami. Západní hranice byla stvrzena Postupimskou dohodou v srpnu 1945. Výsledkem územních přesunů byla celková ztráta téměř 76 tis. km², což představovalo 20 % území Polska ke dni 1. 4. 1938. (upol.cz)

Poválečné administrativní členění reflektovalo postupné územní změny, takže nejdříve prošly administrativní reformou východní vojvodství v roce 1944, v létě 1945 pak vojvodství na nových územích západního Polska (v polském prostředí označované jako tzv. znovu získané země, které ve středověku patřily pod polskou jurisdikci). (upol.cz)

Po druhé světové válce se správní členění Polska několikrát změnilo. V průběhu let bylo reformováno: V letech 1946, 1950, 1957 a 1975 a 1998.

V roce 1946 bylo Polsko rozděleno na tři úrovně a zahrnovalo 14 vojvodství. Tehdy byly vytvořeny okresy a obce a také dvě tzv. odloučená města: Lodž a Varšava.

Dne 6. července 1950 bylo dělení Polska stále třístupňové, ale počet vojvodství se zvýšil na 17. Vznikla tři nová vojvodství: Opolské, Zelenohorské a Koszalincké. Vojvodství se nadále dělila na okresy a obce. (upol.cz)

Od 1. ledna 1957 byly z vojvodství vyňaty Krakov, Vratislav a Poznaň a byly přejmenovány na městská vojvodství. Od 1. ledna 1957 do 31. května 1975 bylo Polsko stále rozděleno na 17 vojvodství. (upol.cz)

Při další reformě 1. června 1975 bylo třístupňové dělení opuštěno a zavedeno dělení dvoustupňové, které platilo až do 31. prosince 1998. Bylo zavedeno 49 vojvodství a zrušeno 314 okresů. (gwsh.gda.pl)

Při další reformě, která proběhla 1. června 1975, bylo tříступňové rozdělení zrušeno a zavedeno dvouступňové rozdělení, které platilo až do 31. prosince 1998. Bylo zavedeno 49 vojvodství a zrušeno 314 okresů. Jelikož Polsko potřebovalo v té době řešit složitou hospodářskou situaci, bylo přijato opatření o vzniku osmi makroregionů, v rámci, kterých se vyskytovaly podobné sociálně ekonomické problémy a jejichž řešení se předpokládalo v blízké budoucnosti. Řešily se i otázky územní samosprávy, ty ale byly odsunuty na pozdější dobu. (gwsh.gda.pl)

V roce 1990 byla reaktivována územní samospráva a obce se staly její hlavní organizační jednotkou. V témže roce začaly fungovat tzv. regionální úřady (urzedzy rejonowe, celkem 254), které se staly mezičlánkem mezi vojvodstvími a obcemi.

Poslední správní reforma proběhla v roce 1998. Vymyslel a zavedl ji Jerzy Buzek a nahradila dvouступňové správní členění se 49 vojvodstvími na 16 vojvodství, okresů (308) a obcí. Podle zavedené reformy je základní jednotkou obec. (upol.cz)

Ke konci roku 1998 jich fungovalo 268 a od 1. 1. 1999 byla na jejich základě institucionalizována síť powiatů. Ty se staly jedním z pilířů tříступňové soustavy administrativního členění státu. Reforma z roku 1999 dále zavedla novou strukturu vojvodství – nově vzniklo 16 vojvodství oproti předchozím 49 vojvodstvím.

Ještě před vstupem Polska do Evropské unie bylo v roce 2000 přijato členění teritoriálních jednotek pro potřeby EU. S ohledem na jednotnou evropskou statistickou nomenklaturu bylo území Polska rozděleno celkem do pěti úrovní: území státu (NUTS 1), vojvodství (NUTS 2), podregiony (NUTS 3), okresy (NUTS 4) a obce (NUTS 5). Všechny úrovně (bez úrovně NUTS 3) se pokrývají beze zbytku s aktuálním administrativním členěním státu. Celkem 45 podregionů (úroveň 3) vznikla na bázi skladebnosti powiatů, kterých je 373. (upol.cz)

Powiaty se dále dělí na hovorově nazývané *powiat ziemski* – zemský okres, mohou mít sídlo v přilehlém městě s právem okresu (314 okresů). Na městské okresy (*miasto na prawach powiatu*) hovorově nazývané *powiat grodzki*. Do městských okresů patří prakticky 65 největších měst v Polsku. Jedná se o města nad 100 tisíc obyvatel, bývalá centra vojvodství z období před reformou v roce 1999. (zpe.gov.pl)

Třetí nejnižší stupeň je *gmina* (obec). Celkem je k 1. lednu 2020 v Polsku 2477 obcí, které se dělí do třech kategorií:

gmina miejska – městská *gmina* (celkem 302 včetně 66 měst s právem okresu)

gmina miejsko-wiejska – městsko-vesnická *gmina* (642)

gmina wiejska – vesnická *gmina* (1533; z toho 158 *gmin* má sídlo ve městě mimo své území) (zpe.gov.pl)

Současné dělení má některé historické kořeny z období dělení Polska. To je jedním z důvodů značných rozdílů ve velikosti jednotlivých vojvodství.

Vytvoření 16 vojvodství namísto 49 menších oblastí mělo za cíl vytvořit větší regiony, které by byly po vstupu Polska do Evropské unie mezinárodně konkurenceschopné. Kromě toho se předpokládalo, že větší vojvodství budou efektivněji hospodařit se svými financemi. (zpe.gov.pl)

Vojvodstvím s největší rozlohou a zároveň s největším počtem obyvatel je Mazovské vojvodství. Vojvodstvím s největší hustotou zalidnění je Slezsko, naopak nejméně lidí žije v Podlaském a Warمیńsko-Mazurském vojvodství. Nejvíce měst je ve Velkopolském vojvodství a nejméně v Opolském vojvodství. (national-geographic.pl)

Dnešní vojvodství jsou většinou pojmenována podle historických a zeměpisných regionů, zatímco vojvodství před rokem 1998 nesla své názvy zpravidla podle měst, v jejichž centru se nacházela. Rozloha nových jednotek se pohybuje od necelých 10 000 km² (Opolské vojvodství) do více než 35 000 km² (Mazovské vojvodství) a počet obyvatel od téměř jednoho milionu (Opolské vojvodství) do více než pěti milionů (Mazovské vojvodství).

Čas od času se objevuje myšlenka změnit správní členění země a vytvořit v Polsku nová vojvodství. (turystyka.wp.pl)

Čenstochovské vojvodství (i když je možné, že nová správní jednotka se bude jmenovat "Staropolské vojvodství", pokud vznikne). V tomto případě ustupují do pozadí ekonomické otázky a do popředí se dostávají ideologické motivy – obnovení statutu Częstochowy jako vojvodského města požadují sami její obyvatelé. Nová správní jednotka by zahrnovala severní část Slezského vojvodství, středozápadní část Svatokřížského vojvodství a jižní pohraničí Lodžského vojvodství. Zajímavé je, že se nezmiňuje o začlenění okresů východní části Opolského vojvodství, které byly historicky součástí Čenstochovského vojvodství, do nové jednotky. (national-geographic.pl)

Dalším vojvodstvím by bylo Středopolské vojvodství s hlavním městem Kalisz. Obyvatelé Koszalinu by také chtěli mít vlastní Středopolské vojvodství. Rozloha Středopomořanského vojvodství by byla podobná rozloze bývalého Koszalinického vojvodství. (national-geographic.pl)

Již delší dobu se také objevuje návrh na oddělení Varšavy od Mazovského vojvodství a vytvoření samostatného Varšavského vojvodství. To by kromě hlavního města zahrnovalo i okresy v okolí Varšavy. Podle vládnoucích by takový krok přinesl obrovské finanční výhody ostatním městům tvořícím Mazovské vojvodství a zajistil by lepší rozdělení zdrojů.

V současné době Varšava výrazně navyšuje finanční statistiky celého regionu. (national-geographic.pl)

Na městskou obec dohlíží starosta města, na městsko-venkovskou obec starosta a na venkovskou obec starosta obce. Okres řídí starosta a největší organizační jednotku (vojvodství) řídí vojvoda. (zpe.gov.pl)

Správní moc na úrovni vojvodství je rozdělena mezi vládou jmenovaného hejtmana zvaného vojvoda (wojewoda), volené shromáždění zvané sejmik a výkonný výbor (zarząd województwa), který je volen tímto shromážděním a v jehož čele stojí maršálek vojvodství (marszałek województwa). (zpe.gov.pl)

Kompetence a pravomoci na úrovni vojvodství jsou rozděleny mezi vojvodu, sejmik a maršálka. Ve většině případů sídlí všechny tyto instituce v jednom městě, ale v Kujavsko-Pomořanském a Lubušském vojvodství se sídlo vojvody nachází v jiném městě než sídlo výkonného orgánu a sejmiku. (sip.lex.pl)

Vojvoda je jmenován předsedou vlády a je regionálním zástupcem ústřední vlády. Vojvoda stojí v čele institucí ústřední vlády na regionální úrovni (např. policie a hasičů, pasových úřadů a různých inspektorátů), spravuje majetek ústřední vlády v regionu, dohlíží na fungování místní samosprávy, koordinuje akce v oblasti veřejné bezpečnosti a ochrany životního prostředí a vykonává zvláštní pravomoci v mimořádných situacích. Úřady vojvody se souhrnně nazývají urząd wojewódzki. (sip.lex.pl)

Sejmik je volen každých pět let. (První z pětiletých volebních období začalo v roce 2018, předchozí období trvala čtyři roky.). Volby do sejmiku se konají ve stejnou dobu jako volby do místních orgánů na úrovni okresů a obcí. Sejmik schvaluje podzákonné předpisy, včetně strategií rozvoje vojvodství a rozpočtu. Volí také maršálka a další členy výkonné moci a vyvozuje z nich odpovědnost. (sip.lex.pl)

Výkonný orgán (zarząd województwa), v jehož čele stojí marszałek, sestavuje rozpočet a strategie rozvoje, provádí usnesení sejmiku, spravuje majetek vojvodství a zabývá se mnoha aspekty regionální politiky, včetně řízení finančních prostředků Evropské unie. Úřady maršálka se souhrnně nazývají urząd marszałkowski. (sip.lex.pl)

2.2 Polsko A/B

Jedná se o hovorové a konvenční označení pro regiony Polska s výraznými rozdíly v úrovni historického, politického, kulturního, sociálního rozvoje, včetně infrastruktury, průmyslu, služeb aj. Přičemž Polsko "A" na západ od řeky Visly je mnohem rozvinutější a rychleji se rozvíjí než Polsko "B" na východ od řeky. Přičemž Generální tajemník Polské obchodní komory Marek Kłoczko v rozhovoru z roku 2007 uvedl, že toto dělení je více kategorizované a tvoří tři samostatné kategorie: Polsko "A" jsou metropole, Polsko "B" je zbytek země a Polsko "C" jsou roviny a krajinné parky na východ od Visly. Toto rozlišení je neoficiální a v některých ohledech zjednodušené, ale v Polsku je široce uznávané a diskutované. (bankier.pl)

Údajně nejlépe situovanými polskými městy je Varšava, Gdaňsk, Vratislav a Poznaň, s menšími investicemi se potýkají města na východě země Rzeszów, Lublin, Olsztyn a Białystok. Současné statistiky nezaměstnanosti v Polsku obecně však toto rozlišení neukazují a v posledních letech dokonce naznačují opačný trend, kdy severozápad vykazuje vyšší míru nezaměstnanosti než východní část Polska. V roce 2014 patřilo mezi nejvyšší v zemi Kujavsko-pomořanské a Západopomořanské vojvodství, zatímco mezi nejnižší v zemi patřilo středovýchodní Mazovské vojvodství. (klubjagiellonski.pl)

Historicky lze toto rozdělení na Polsko "A" a "B" vyhledat v období dělení Polska (18. století) a rozdílné politiky záborů, která měla za následek mnohem větší průmyslový rozvoj pruského záboru (srovnatelný s vyspělostí západní Evropy) ve srovnání s rakouským a ruským zábořem (včetně tzv. východních Kresů), kde řádila carská vykořisťovatelská politika. Již v období před rozdělením byly západní oblasti Rzeczospolité polsko-litevské hustěji osídleny. (fundusze-strukturalne.gov.pl.)

Při tomto dělení je třeba podotknout, že hranice Polska se v průběhu staletí měnila. Po roce 1945 se posunuly směrem na západ, blíže k historické podobě Polského království za vlády Jagellonců a Piastovců.

Například Varšava byla původně osadou ve východním Polsku, když se v 16. století stala hlavním městem a historicky se rozvíjela v centrální části Polského království (Koruny), později západostřední část Rzeczospolité. Nyní se nachází v jeho středovýchodní části. Pomaleji se rozvíjející západní provincie jsou dřívější bývalé německé regiony, které byly již před rokem 1945 hustě osídlené a dobře rozvinuté z hlediska infrastruktury a průmyslu, nyní osídlené převážně Poláky z bývalých východně polských regionů (nyní Ukrajina, oblasti Lvova). Například Olsztyn byl součástí Pruska již od dob Řádu německých rytířů. (fundusze-strukturalne.gov.pl.)

II. Rzeczpospolita (1918-1939)

Nejčastěji byly do Polska "A" zahrnuty země ležící na západ od Polska "B". Do předválečného Polska "B" patřily tyto provincie: Vilniuská, Polesí, Volyňská, Lvovská, Tarnopolská, Bialystocká a Lublinská aj. (bryk.pl)

Polsko "A", lépe industrializované, dodávalo například asi 85 % výroby elektřiny a 100 % oceli v zemi. Hospodářství Polska "B" bylo mnohem více orientováno na zemědělství než Polsko "A". V roce 1937 pracovalo v Polsku "B" pouze 12,2 % všech dělníků zaměstnaných v průmyslu. Úroveň disparity v ekonomickém ohledu (HDP atd.) lze prezentovat jako 2:1 ve prospěch Polska "A". (bryk.pl)

Patnáctiletý plán, který nebyl kvůli vypuknutí války nikdy realizován, předpokládal mimo jiné vyrovnání rozdílů v životní úrovni v různých regionech země. Předcházela mu výstavba Centrálního průmyslového okruhu.

Během komunismu se rozdíl ještě více prohloubil, východ tedy zůstal převážně zemědělský. (bryk.pl)

III. Rzeczpospolita (1989 – současnost)

Dnes jsou přijímány různé koncepce rozdělení země na Polsko "A" a "B". Nejklasičtější je ta, která byla schválena již v době druhé polské republiky. Podle této koncepce Polsko "A" zahrnuje oblasti nacházející se západně od Visly a Polsko "B" východně od Visly. Stále častěji se však objevují hlasy o posunutí hranice mezi Polskem "A" a "B". Teorie (která se sice odvolává na pojetí Visly jako hraniční linie, ale mírně ji koriguje) předpokládá, že Polsko "A" zahrnuje oblasti západně od rychlostní silnice S7 (Gdaňsk-Chyžne), zatímco Polsko "B" zahrnuje oblasti východně od ní. Výrazně odlišné pojetí vychází z předpokladu, že hranice mezi Polskem "A" a "B" je vyznačena linií vedenou mezi Suwałkami a Opolím. V této verzi je Polsko "A" územím na severozápad od této linie a Polsko "B" územím na jihovýchod od ní. Podle dalšího pojetí neprobíhá dělení podélně, ale šířkově. Je to dáno tím, že všechny metropolitní oblasti kromě Trojměstí se nacházejí ve střední nebo jižní části země. Vzhledem k silné politické polarizaci v Polsku se stále častěji jako Polsko "A" označují bývalá pruská rozdělená území, kde má obvykle nejsilnější podporu Občanská platforma, a jako Polsko "B" bývalá ruská a rakouská rozdělená území, kde má ve většině voleb nejsilnější podporu Právo a spravedlnost. Hranice těchto smluvních oblastí jsou proměnlivé, někdy je klasifikace uváděna podle současných vojvodství (Lodžské vojvodství a vojvodství na východ od něj, kromě Warmińsko-Mazurského vojvodství jako Polsko "B", ostatní vojvodství jako Polsko "A"). Na základě politického dělení jsou někdy za "exlaby Polska "A" považovány také oblasti velkých měst, resp. jejich aglomerací nacházejících se na území Polska "B", jako je Varšava, Lodž nebo Krakov, neboť v největších aglomeracích

v Polsku bez ohledu na geografickou polohu pravidelně získává největší podporu ve volbách Občanská platforma. Při dělení Polska podle politických kritérií se přikládá menší význam úrovni rozvoje daného území, ale větší politickému dělení a "A" nemusí nutně znamenat region s vyšší úrovní rozvoje než "B". (businessinsider.com.pl)

Dne 2. října 2007 podepsala komisařka pro regionální politiku Danuta Hübnerová rozhodnutí Evropské komise o schválení operačního programu "Rozvoj východního Polska" k realizaci. Tento program představuje další prvek podpory ze strukturálních fondů, který posílí působení ostatních programů na území pěti vojvodství, která jsou pro jeho účely klasifikována jako východní Polsko: Podlaské, Lubelské, Podkarpatské, Svatokřížské a Warmińsko-Mazurské.

Rozdíl mezi Polskem "A" a "B" je patrný zejména ve volebním modelu obou částí. V 90. letech 20. století Polsko "A" upřednostňovalo spíše Svaz demokratické levice (Sojusz Lewicy Demokratycznej, SLD) jako sekulární, sociálně liberální de facto nástupce bývalé vládní strany PRL v politice po roce 1989. Polsko "B" naproti tomu volilo buď PSL, nebo Solidaritu, obě reprezentující křesťansko-demokratické hodnoty. Volby v roce 2001 byly jedinými, kdy se na mapách Polska A a B nevyskytovaly, neboť SLD zvítězila jak na východě, tak na západě země. Přibližně od roku 2005 došlo v Polsku k přeskupení politického systému. Obyvatelé Polska "A" podpořili liberálně konzervativní stranu Občanská platforma (PO). Obyvatelé Polska "B" (s výjimkou Varšavy) naopak spíše podporují národně konzervativní stranu Právo a spravedlnost (PiS). (seznamzpravy.cz)

Zajímavostí je, že i v Polsku „B“ se najdou části, kde PiS není elitní politickou stranou, například v Podlaském vojvodství, jež je Bialystok (pověst nahnědlého města a centra polského extremismu) hlavním městem. Toto vojvodství je pomyslně rozděleno pomyslnou osou (silnicí číslo 19), která odděluje konzervativní katolickou většinu na západě kraje s národnostně bohatším pohraničím s Běloruskem na východě. Tím Podlesí v jinak heterogenním Polsku vyniká. (seznamzpravy.cz)

Žijí tu muslimští Tataři a ve vesnicích na východě také pravoslavná bělorusky mluvící menšina, která historicky volila levice. PiS nevolí, pro ně je tato politická strana spojena s hesly o katolickém Polsku a Polsku pro Poláky. (seznamzpravy.cz)

Rozdíly jsou také v nezaměstnanosti a výplat, kdy v Polsku „A“ jsou platy vyšší a nezaměstnanost nižší v Polsku „B“ je tomu naopak, kde se i více lidí obává o ztrátu svého zaměstnání a platy jsou zde značně nižší (někdy minimální mzda). Proto se také tohoto regionu týká nejvíce prohlášení o ochotě emigrovat do jiných zemí EU. Naproti tomu se

udává, že lidé žijící Polsku „B“ jsou více šťastnější, je zde nižší rozvodovost, kriminalita a lidé se zde dožívají vyššího věku. (fundusze-strukturalne.gov.pl.)

Dnešní realita je bližší dělení na velká centra, která se spolu se svým okolím vyznačují rychlou úrovní rozvoje, a menší centra, která stagnují. O síle přitažlivosti a atraktivitě osídlení svědčí migrace Ukrajinců – více než 70 % z nich si vybralo 12 největších polských měst. Prostorová nerovnováha byla posílena veřejnou politikou: centralizací správy a upřednostňováním investic v největších centrech. (fundusze-strukturalne.gov.pl.)

Současné územní členění je výsledkem reformy místní samosprávy z roku 1999. Její původní předpoklady, založené na věcných kritériích, počítaly s 12 vojvodstvími a 368 poviaty. Na základě tehdejších politických zájmů byly tyto počty zvýšeny na 16 a 380.

Od té doby se podmínky územního členění výrazně změnily. Dochází k postupnému vylidňování nejmenších center. V současné době nemá 75 okresů ani 50 000 obyvatel a dalších 190 má méně než 100 000 obyvatel.

Tato vysoká míra roztržitosti v současné situaci vede k:

- neefektivitě místní správy
- snížení místního rozvoje
- velké rozpětí ve velikosti jednotek (počet obyvatel)

Vzhledem k rostoucímu vylidňování a rozvojovým problémům se jeví jako nezbytné spojit okresní celky, které ve větším měřítku mohou znovu získat možnost kontroly rozvoje.

Podobný proces by měl být zahájen i na úrovni obcí, kde dramaticky narůstá počet obcí příliš malých na to, aby mohly plnit své základní úkoly. Změnu by čekaly také Vojvodství, kde se momentálně neví, zda je vhodnější počet snížit nebo navýšit.

Potřebou je tedy, aby se finance, lépe využily než pouze do „litého betonu“ a výstavby megalomanských projektů, které danému regionu přílišný progres nepřinesou. Stát by měl lépe analyzovat potřeby daného území, čím vyniká a jak by se toho dalo využít. Více financovat do sociální sféry (školy, zdravotnictví, sociální péče ...). Dalším dobrým východiskem by bylo, založit regionální politiku, která by byla „šitá na míru“, tedy složit jednotlivé komise, které by lépe mohly analyzovat problémy a potřeby daného regionu než centrální politika. (fundusze-strukturalne.gov.pl.)

Bývalá politika (PiS) prohlašovala, že do 10 let Polsko „B“ dožene či dokonce předežene západní část Polska. Avšak během vlády PiS (7 let), se žádné markantní rozdíly ku prospěchu neprojevily (nezaměstnanost, mzdy, průmyslová výroba nebo investice). To jsou odvážná slova vzhledem k tomu, jak dlouho toto jasné rozdělení existuje. Jarosław Kaczyński se tím zároveň vystavil palbě kritiků, kteří mu mohou vyčítat, že PiS šla do voleb

v roce 2015 s podobnými hesly o vyrovnání podmínek a překlenutí příkopu, který dělí Polsko A a B.

Polská ekonomika již několik let rychle roste. Tento trend nezastavila ani pandemie a současná energetická krize v důsledku války na Ukrajině by měla přinést pouze dočasné zpomalení. Zlepšující se výkonnost je patrná ze statistik nezaměstnanosti, rostoucích mezd atd. Stojí však za povšimnutí, že se téměř vždy soustředí na zprůměrované údaje za celou zemi. Mezitím stále existuje zřetelné rozdělení na bohatší a méně bohaté části Polska.

Vyrovnaní může trvat 30 let, na které upozorňuje Profesor Marian Noga a zdůrazňuje, že všechny studie ukazují, jak důležitou roli hraje vyrovnávání životní úrovně v rámci regionů země. (businessinsider.com.pl)

Dokud budou regiony diferencované z hlediska bohatství, bude země nést nadměrné náklady například na sociální mobilitu.

Pesimistické studie naznačují, že by to mohla být otázka jedné generace, tedy asi 30 let. Optimisté tvrdí, že bude stačit polovina této doby.

Marian Noga upozorňuje, že je třeba důsledné akce ze strany úřadů. Navrhuje, že je třeba vytvořit seznam politických priorit a systematicky plnit úkoly. Udržitelný rozvoj by měl být v tomto seznamu na prvním místě. (businessinsider.com.pl)

Ekonom tvrdí, že stačí provést vhodné změny v daních, ale takové, které nebudou sloužit k nahánění podnikatelů a k jejich dalšímu zatěžování. Bylo by však chybou uvažovat o Polsku striktně rozděleném na „A“ a „B“. Představy o bohatším západě versus chudším východě jsou kompromitovány existencí regionů, které se potýkají s problémy, jako je Warmiansko – Mazursko v Polsku „A“, a prosperujících měst, jako je Rzeszów a Lublin v Polsku „B“.

Zatímco Polsko A a Polsko B si zachovávají určitou koncepční moc, nejostřejší třídní a kulturní rozdíly v Polsku jsou nyní mezi bohatými a relativně kosmopolitními velkými metropolemi, které si užívají plodů globalizované ekonomiky, a chudšími venkovskými oblastmi a menšími městy, které se snaží nahradit upadající průmysl a obchod.

Právě to vedlo k tomu, že polský venkov je označován jako "druhé Polsko" a "jiné Polsko", které se vyznačuje chudobou a kulturním konzervatismem.

Pozadu však nezůstávají jen venkovské obce, ohroženy jsou i městské oblasti. V městské oblasti Katovic: skupině měst, která tvoří jeden z nejlidnatějších regionů v Polsku. Katowice se svými doly a ocelárnami a národními i mezinárodními podniky vzkvétají, ale menší města trpí mnohočetnými a překrývajícími se problémy: ekonomickými, demografickými, sociálními, infrastrukturními atd. Pracovní místa a lidé zmizeli a tato města

se potýkají s problémy při naplňování svého lidského, kulturního a hospodářského potenciálu. (businessinsider.com.pl)

2.3 Vliv poválečného přesídlení na současné Polsko

Konec druhé světové války přinesl ve střední a východní Evropě významné změny hranic. Především území současného Polska značně prořídlo. Kromě toho byly nejviditelnější dva důsledky. Prvním bylo téměř úplně zmizení Němců a Židů, kteří spoluvytvářeli kulturní, společenské i hospodářské bohatství východu po dlouhá staletí. Druhým bylo do značné míry naplnění cíle celého procesu. Totiž vytvoření států, jehož téměř veškeré obyvatelstvo mluví stejným jazykem a hlásí se ke stejným historickým a kulturním hodnotám. Ještě daleko významnější byla národnostní a jazyková proměna. Státníci byli vesměs přesvědčeni, že přítomnost početných menšin ve většině států byla jednou z hlavních příčin nestability vedoucí k válce. Sjednocení politických a etnických hranic se tak stalo jedním z cílů poválečného uspořádání, a to i za cenu násilného vyhánění. Období let 1944 až 1948 tak přeťalo kořeny nejméně 31 milionům lidí. (ceskatelevize.cz)

Část přesídlování byla přímo spojena se závěrečným pohybem fronty. Rudá armáda v průběhu roku 1944 postupovala na západ a před ní se přesouvali nacističtí vojenští i úřední správci území i další kolaboranti jakož i lidé obávající se tvrdé ruky stalinismu.

Největší podíl této skupiny tvořili Němci. Nejméně pět milionů jich opustilo rozpadající se východní křídlo třetí říše: Východní Prusko, Gdaňsk, Západní Prusko, Pomořany, východní Braniborsko a Slezsko. (ceskatelevize.cz)

Prchnout se zdaleka nepodařilo všem. Komunisté tak v zimě 1944/1945 na dobytých územích zajali podle odhadů 408 tisíc Němců a jejich spojenců, které odvěkli do Sovětského svazu. Dále na 120 tisíc včetně Maďarů z Maďarska a Jugoslávie a 73 tisíc z Rumunska, na východ muselo také dalších asi 80 tisíc Litevců. (ceskatelevize.cz)

Daleko početnější přesuny obyvatelstva následovaly po německé kapitulaci. V Postupimi vítězové schválili vysídlení Němců z nově nabytých polských území. S planinami přiléhajícími z východu k nové německo-polské hranici na Odře a Nise se muselo opustit 3,3 milionu Němců. Asi 57 % z nich skončilo v britské a zbytek v sovětské okupační zóně.

Přesuny byly velmi vleklé. Němci byli často vyhladovělí nebo nemocní, směli si s sebou vzít jen to, co unesli na zádech, a i to jim mnohdy ukradli bandité či polská milice, která je měla chránit. Za této situace umíralo ve vagonech poměrně hodně lidí. Na konci roku 1945 na transporty z Polska začali dohlížet Britové a Sověti, což počty obětí rapidně snížilo.

Další masivní pohyb se odehrával v rámci polsko-sovětské dohody ze září 1944. Stanovovala, že všichni etničtí Poláci a Židé, kteří byli před 17. zářím 1939 občany Polska a žili na území, které mu nyní zabral Sovětský svaz, se mohli přesunout do nových polských hranic. (ceskatelevize.cz)

Mezi lety 1944 a 1947 tak rozšířené sovětské území opustilo téměř 1,7 milionu občanů předválečného Polska, z nichž na 200 tisíc se hlásilo k židovské národnosti. K nim se přidalo na 70 tisíc demobilizovaných polských vojáků a 240 tisíc polských kolonistů převážně z území nově nazývaného západní Ukrajina. (Kočár, 2022)

K tomu se do Polska vrátilo 520 tisíc lidí deportovaných nacisty do Německa a 28 tisíc Poláků žijících ve Vestfálsku od 19. století. Dalších 17 tisíc Poláků zamířilo do vlasti z Bosny, kde pobývali od 90. let 19. století. (Kočár, 2022)

Podle dohody z roku 1944 mohli také Litevci, Bělorusové a Ukrajinci na území nově vymezeného Polska požádat o sovětské občanství a přesunout se na východ. Formálně to mělo být dobrovolné, ve skutečnosti většinou nebylo. Asi 483 tisíc Ukrajinců našlo nový domov v sovětské republice formálně patřící jejich národu, podobný osud čekal na 30 tisíc Bělorusů a 17 tisíc Litevců. (Kočár, 2022)

Především v západní části Polska (získaná území), zbyly po vyhnaných Němcích plné infrastruktury připravené k okamžitému využívání. Vláda ve Varšavě vyslala do domů po Němcích na 3,5 milionu lidí z centra země, zamířila tam i většina z 1,7 milionu Poláků příšedších ze Sovětského svazu a Kresů. (Kočár, 2022)

Tamní nově prázdné vesnice osídlili Ukrajinci, Bělorusové a Litevci zpoza nové hranice s Polskem. Ještě víc, skoro dva miliony jich ale dorazilo z východu ze zemí, kterým bolševici vládli už od ruské občanské války na přelomu desátých a dvacátých let.

V územích těmito migracemi nejvíc zasažených, byl všeobecný poválečný chaos, na čas se tato místa stala „Divokým západem“ s anarchicky neustálenými poměry, v nichž se zápal osídlenců a jejich úsilí založit nové domovy mísily s kriminalitami, rabováním a celkovou nejistotou. Zavedení elementárního pořádku trvala přinejmenším dva až tři roky a normalizace skutečná, tedy zakotvení obyvatelstva v nových sídlech, se pak vlekla celá desetiletí a zanechala stopy dodnes. (Kačírek, 2021)

Masivně se do pohybu dali Židé, kteří přežili holocaust. Těch bylo ve středovýchodní Evropě kromě sovětského území po válce asi 970 tisíc. Skoro polovina žila v Rumunsku a po asi dvou stech tisících v Polsku a Maďarsku.

Děsivá zkušenost masového vyvražďování mnohým velela dát se na útěk před hrozbou jeho opakování. Útěk (hebrejsky briha) také jako jméno přilnul k odchodu asi 150 tisíc Židů z Polska. Většinou se přes americkou či britskou okupační zónu Německa či Rakouska

dostali do italských přístavů a dál do Palestiny, nebo přístavů v Severním moři a dál do jižní i severní Ameriky. (Kačírek, 2021)

Národnostní homogenizace v této části kontinentu byla produktem tehdy všeobecně uznávané normy: stát má být národní a národnostně co možná nejčistší. Názory na toto řešení jsou stále předmětem mnohdy pohnutých diskusí: proti kritice a mravním pochybám o odvetě a „kolektivní vině“ se uvádí argument, že odstraněním menšin byla odstraněna latentní příčina nestability a konfliktů, ale na síle získává názor, že to k demokratizaci a modernizaci nepřispělo. (Kačírek, 2021)

Sovětská "výměna obyvatelstva" v letech 1944-1946 se zdánlivě týkala občanů předválečného Polska, ale ve skutečnosti byli Poláci a Židé posíláni na západ, zatímco Ukrajinci museli zůstat na sovětské Ukrajině. Skutečným kritériem byla etnická příslušnost, nikoli občanství. Etnické kritérium bylo uplatněno na všechny obyvatele Volyně, Ukrajinci museli zůstat navzdory předválečnému polskému občanství, Poláci a Židé museli odejít navzdory svým dávným tradicím v regionu. Židé, kteří přežili holocaust, a Poláci, kteří přežili etnické čistky, byli většinou ochotni odejít. Historie Volyně jako starobylé multikonfesní společnosti skončila. (Kočár, 2022)

Orgány jednotlivých republik přistupovaly k otázce národnostních kritérií (a tedy vysídlení) v souladu se svými vlastními, často čistě pragmatickými cíli. Například na Ukrajině dokonce vyvíjeli tlak na Poláky a povzbuzovali je k odchodu, zejména z měst. Na druhou stranu největší překážky (především ze strany venkovského obyvatelstva) kladly litevské úřady. Častým jevem bylo rozdílné zacházení s městskými a venkovskými obyvateli. Zatímco úřady chtěly co nejrychleji odstranit uvědomělejší obyvatele měst, zejména Vilnius a Lvov, kteří měli pro Poláky, Litevce i Ukrajince symbolický význam, v případě obyvatel venkovských oblastí se přesídlování často prodlužovalo a někdy dokonce sabotoval, ze strachu z poklesu zemědělské produkce. (warhist.pl)

Obyvatelé města měli blíže k informacím, registračním místům, polským přesídlovacím institucím a dopravním prostředkům (což například eliminovalo dlouhé čekání). Byli také mnohem mobilnější skupinou než rolníci, kteří si s sebou museli brát zemědělské vybavení, dobytek atd. (Kočár, 2022)

Faktory, které výrazně bránily lidem přihlásit se k přesídlení, byly, jak počátkem září 1945 informoval Stanisław Grabski, „nejistota osudu repatriantů a hrozné přepravní podmínky“. Vysídlenci museli na nádražích na odjezd vlaku čekat někdy i několik týdnů, často bez možnosti uvaření jídla, úkrytu před deštěm či chladem a neustále vystavení

loupežím. Takový systém stejně jako samotná registrace otevřel široké pole pro korupci. Úplatky se musely platit jen za nástup do vlaku i za jeho odjezd z výchozí stanice a pak za každou zastávku. (Kočár, 2022)

Nelidské podmínky přesídlení v místech byly způsobeny také lidským jednáním a opomenutím od nevhodné organizace transportů na východní a západní straně hranice až po násilí a loupeže při tranzitu. Cesty, někdy trvající i mnoho týdnů, obvykle v otevřených uhelných vagonech, si vybíraly tragickou daň zejména v podzimních a zimních měsících. Vysídlenci byli často vykládáni na nádraží nebo v poli, kde opět čekali mnoho dnů i týdnů na přidělení bytu nebo statku. Podél železničních tratí rychle vyrostla města chatrčí postavených z prken, tašek a kusů střešní lepenky. V táborech byly obvykle nehygienické podmínky, které vedly k šíření nemocí. (Kočár, 2022)

2.3.1 Kresy

Tento paradox obsahuje už sám název „Kresy“ – „Okraje“ nebo hranice, který se po válce vžil na určení všech území přiřčených spojeneckými dohodami Sovětskému svazu. Původně bylo takto označováno opravdové východní pohraničí dávné Rzeczpospolité – nekonečné roviny za Dněprem či Berezinou. V 17. století ležel geografický střed tehdejší Rzeczpospolité dvou národů, tedy polsko-litevského státu, někde na východ od Lvova a Vilniusu. Ještě v meziválečném období, kdy dávné Litevské velkoknížectví prořala vejprůl hranice mezi obrozeným Polskem a SSSR, byly jako centrální Polsko označovány regiony představující východní okraj současného státu. (moderni-dejiny.cz)

Nešlo však pouze o geografii. Když se v polsko-českých rozhovorech objeví téma ztracených východních území dávné Rzeczpospolité, česká strana většinou polská traumata kvituje konstatováním „nám také Stalin sebral Zakarpatskou Rus.“ Toto tvrzení ukazuje na nepochopení místa ztracené východní dimenze v polských dějinách a kultuře. Nešlo jako v případě Zakarpatské Ukrajiny o v podstatě náhodné, čerstvě kolonizované území. „Polsko je pacient, kterému amputovali jednu plíci“ – prohlásil Bohdan Urbanowicz. A řada lidí by spíše řekla: „jednu srdeční komoru“.

Filosof Ryszard Legutko ve svém Eseji o polské duši píše, že polská novověká kultura měla čtyři hlavní centra, která svým významem přesahovala všechna ostatní města o mnoho délek. Po druhé světové válce z těchto čtyř zbyl v relativně nenarušené podobě pouze Krakov. Varšava byla z materiálního a lidského hlediska téměř vymazána z povrchu zemského. Další dvě města, pomyslná polovina polské kultury se ocitla mimo hranice nového státu, jde o Vilnius a Lvov. (moderni-dejiny.cz)

Ve Vilniusu a ve Lvově vznikla druhá a třetí nejstarší polská univerzita (po Krakovu a dlouho před Varšavou). Lvovské Ossolineum bylo do roku 1945 druhou největší polskou knihovnou. Lvov je vedle Varšavy jediným městem, které bylo „kolektivně“ vyznamenáno nejvyšším polským válečným vyznamenáním *Virtuti Militari*.

Místa narození dvou nejvýznamnějších polských básníků 19. století, Adam Mickiewicz pocházel z oblasti Novgorodu (dnešní Bělorusko) a Juliusz Słowacki z Volyně. Dva symboly polské poezie po roce 1945, Czesław Miłosz narozený v dnešní Litvě a Lvovský rodák Zbigniew Herbert. Největší skladatel 20. století Karol Szymanowski, se narodil kousek od Kyjeva. Z Litvy pocházel jak zakladatel moderního Polska – Jozef Piłsudski, tak první prezident Narutowicz. (moderni-dejiny.cz)

Proč tedy v současném Polsku jsou Kresy tématem, který pro většinu představuje jen pokud vůbec něco, nostalgickou vzpomínku? Proč třeba za 25 let samostatného Polska, kdy už se o ztracených územích mohlo začít zcela otevřeně mluvit, nevzniklo žádné muzeum věnující se tomuto dědictví?

Kde je pravé Polsko?

„*Víš, kde je pravé Polsko? Pravé Polsko je Minsk, Kyjev, Lvov, Vitebsk, Vilnius. „A co Varšava?“ „Myslíš to židovské městečko u německých hranic?“ „A byl jsi už někdy ve Štětíně?“ „Proč? Já do Rajchu nejezdím...“* Tak to si někdy začátkem šedesátých let povídali dva předváleční polští intelektuálové, vrženi do šedé reality komunistického Polska. Tím, kterému byl Kyjev a Minsk milejší než Varšava, byl Stanisław Mackiewicz, kdysi hvězda polského žurnalistiky, ale také jeden z posledních nositelů tradic „jagellonského“ chápání středo-východní Evropy a ideje Litevského velkoknížectví...

Jak tento, tak i jiné příběhy jsou důkazem, jak je těžké z dnešní perspektivy uchopit otázku území, která historicky představují Litevské velkoknížectví, jež se koncem 14. století spojilo s Polským královstvím, a která na dnešní mapě zahrnují Litvu, Bělorusko a velkou část Ukrajiny. (moderni-dejiny.cz)

Historik Henryk Litwin vysvětluje zapeklitost před-moderního chápání národností na území dávné Rzeczpospolité následující zkratkou: představte si šlechtice někde od Minsku. Když ho potkáte před pravoslavným chrámem, kam chodí každou neděli, řekne Vám, že je „Rusín“ – protože je „ruské víry“. Na sněmu ve Varšavě bude se představovat jako Litevec, protože je poslancem za Litevské velkoknížectví. A někde v Paříži na stejnou otázku odpoví „Polonus sum“ – neboť je členem politického národa Rzeczpospolité, jenž se časem začal celkově označovat za „polský“. (moderni-dejiny.cz)

Na začátku 20. století vypadaly Kresy na první pohled téměř stejně jako po staletí. Ve městech se mluvilo polsky a jidiš a z nábožensko-etnického hlediska je obývali hlavně Poláci, Židi a Arméni. Na venkově výrazně převažovaly ukrajinština a běloruština, s poměrně velkými polskými ostrovy a samozřejmě všudypřítomným židovským prvkem. S tím, že „polskost“ či „ukrajinskost“ byly definovány nábožensky, jen do určité míry jazykově a částečně i třídně – sedláky byli převážně Ukrajinci, „pány“ převážně Poláci. Ve skutečnosti však byl tento pestrobarevný svět ohrožen i bez zásahu z vnějšku: měnily ho nenávratně budící se etnické nacionalismy Litevců, Ukrajinců, ale také Poláků. Dědicové tradice Litevského velkoknížectví jako Stanisław Mackiewicz, který mohl mluvit o „polském“ Minsku či Kyjevu, přestože tím vůbec nemyslel, že by většina jejich obyvatel mluvila polsky či byla římsko-katolického vyznání. (bryk.pl)

Józef Piłsudski byl poslední politik, který se pokusil v praxi o znovu-obrození ideje federalistického uspořádání středo-východní Evropy. Sřetnout se musel nejen s ukrajinskými či litevskými nacionalisty, nejen se Sovětským svazem, ale i s odporem v rámci polské (už v moderním smyslu slova) společnosti. Celé 19. století sílily hlasy historiků a myslitelů, kteří v přílišné expanzi na východ spatřovali příčinu pádu Rzeczpospolité. Jejich politickým zástupcem se stala národní demokracie Romana Dmowského, zakladatelé polského moderního nacionalismu, která požadovala, aby v novém Polsku se ocitlo pouze tolik občanů jiných národností, které dokáže Polsko asimilovat. Meziválečná Rzeczpospolita byla nechtěným kompromisem mezi oběma myšlenkami – nebyla ani regionální federací ani monolitně polským státem, a tento její „nedokončený“ charakter přispěl k zostření vztahů mezi Poláky a Ukrajinci, Litevci a Bělorusy a k finálnímu zničení „Kresů“. Kresy utopily v nepředstavitelném moři krve dva totalitní režimy, které však dokázaly pro své cíle schopně využít místní demony nenávisti... (bryk.pl)

Nepsaný politický konsensus, zahrnující všechny relevantní síly od postkomunistů až po konzervativce, velí téma Kresů (včetně osudu zbytků polského obyvatelstva na těchto územích), „obětovat“ na oltáři výsostných bezpečnostních zájmů Polska, které v pařížském exilu formulovali někdy v 70. letech Jerzy Giedroyc (potomek litevských knížat) a Julian Mieroszewski. Tento kompromis ve zkratce zní: podmínkou existence nezávislého Polska je existence nezávislých (od Ruska) – Litvy, Běloruska a Ukrajiny.

Tento „nejvyšší princip“ stojí za aktivní „východní politikou“ Polska v rámci EU, posvěcuje intenzivní polské angažmá během oranžové revoluce či podporu demonstrantům z Majdanu. Vede však také k paradoxu – jak na Ukrajině, tak v Litvě jsou to právě nejsilnější pro-evropské a proti-ruské síly, které zároveň nejvíce pěstují nacionalistické tradice, prosazují diskriminační politiku vůči polské menšině (Litva) či oslavují bojovníky UPA

(Ukrajina). Stejné kruhy, které jsou spojenci Polska v boji za oslabení ruského vlivu v regionu, zároveň vehementně odmítají diskuzi o složitých otázkách společné minulosti, které by alespoň symbolicky zadostiučinily polským traumatům. Paměť o Kresech je tak do dnešního dne rukojmím velké politiky. (bryk.pl)

Přesto všechno nelze současné Polsko bez otázky Kresů dobře pochopit. A nejde jen o pestrý kolorit, který toto dědictví zanechalo v jazyce, tradicích či kuchyni. Bez Kresů nepochopíme ani hlubší problém, který má Polsko s pochopením sebe sama a své role v regionu a Evropě. Překáží mu v tom totiž protikladné metanarace: národa, který byl obětí kolonizace ze strany svých mocnějších sousedů, ale zároveň má ve svých dějinách vlastní velkolepý kolonizační projekt, národa, který si není jistý, zda je malým monolitním národním státem, nebo zda by měl hrát roli regionální mocnosti obdařené posláním, které přesahuje pouhé uchování vlastní suverenity. (bryk.pl)

Obyvatelé západní Ukrajiny, Běloruska a Litvy, kteří byli připojeni k Sovětskému svazu na základě paktu Ribentrop-Molotov z 23. srpna a 28. září 1939, prvně byli všichni dva a půl až tři roky pod německou okupací, a nakonec byli v roce 1944 připojeni k Sovětskému svazu. Rychlý exodus Poláků z těchto regionů měl vymazat jejich polskou minulost a potvrdit skutečnost, že tyto regiony jsou skutečně součástí Sovětského svazu. (Mařík, 2019)

Migrace Poláků z pohraničí po 2. světové válce, běžně označovaná jako repatriace, by měla být spíše nazývána přesídlením (často vynuceným), někdy dokonce vyhnáním.

Téma etnické homogenizace. Takzvaný první sovětská okupace Kresů (září 1939-červen/červenec 1941). Její skutečný směr dala německá agrese proti SSSR 22. června 1941, která radikálně změnila situaci bývalých východních oblastí Polska. Během dvou let byla židovská komunita v Kresech prakticky zničena. Vstup Němců vedl také k aktivizaci ukrajinských nacionalistů, kteří doufali ve vytvoření vlastního státu. To ovlivnilo vedení OUN k rozhodnutí odstranit polské obyvatelstvo ze všech sporných území a v důsledku toho ke krvavým etnickým čistkám na Volyni a ve východní Haliči. (Mařík, 2019)

Události let 1941–44 nepochybně ovlivnily Stalinova rozhodnutí ohledně Pohraničí. Etnické čistky prokázaly, že národnostní soužití je nemožné a jediným řešením je etnická homogenizace. Bylo to mnohem jednodušší jak z kvantitativních, tak z politických důvodů. Z přibližně 4 milionů Poláků žijících na východ od Bugu (hraniční řeka mezi Polskem a Ukrajinou) v roce 1939 zůstala při vstupu Rudé armády v roce 1944 pouze polovina a z více než 1 milionu Židů, pravděpodobně jen několik desítek tisíc. (Mařík, 2019)

Není však pochyb o tom, že principy, na kterých měla tato operace probíhat, byly vyvinuty v SSSR. Nasvědčuje tomu fakt, že dohody o vzájemné evakuaci osob, které Polský výbor národního osvobození podepsal s orgány tří sovětských republik (ukrajinské a běloruské 9. září 1944 a litevské 22. září 1944), byly prakticky totožné (souhrnně se jim říkalo republikové dohody). Zajišťovaly „dobrovolné přesídlení“ polského a židovského obyvatelstva z pohraničí a ukrajinského, běloruského a litevského obyvatelstva z Lublinu v Polsku. Nebylo však přesně specifikováno, zda kritériem pro přesídlení bylo mít polské občanství před 17. zářím 1939, nebo se před tímto datem hlásit k polské národnosti. Vzhledem ke komplikované etnické situaci na bývalých východních územích Druhé polské republiky se to muselo stát zdrojem vážných konfliktů. (Mařík, 2019)

Velký prostor byl v dohodách věnován organizačním otázkám. Vysídleným osobám byla poskytnuta možnost volby místa usídlení a náhrada za zanechaný majetek (půda, nemovitosti) v podobě venkovského statku nebo městské nemovitosti. Možno si vzít až 2 tuny zavazadel na rodinu: oblečení, boty, jídlo, domácí spotřebiče, zemědělské vybavení, hospodářská zvířata. Zástupci svobodných povolání (lékaři, umělci, vědci) si mohli vzít věci nutné k výkonu svých povolání. Odcházející byli osvobozeni od všech daňových povinností, kvót atd. Pro koordinaci polských aktivit byl 7. října 1944 zřízen Státní repatriační úřad (PUR), který organizoval přesídlení jak Poláků, tak cizinců. V případě Poláků měl na starosti i jejich usazení na novém místě. (Mařík, 2019)

Většina vysídlenců z Kresů se usadila v tzv. „Obnovená území“: podle údajů PUR - 121 846 z regionu Vilnius, 247 936 z Běloruska a 612 405 z Volyně a východní Haliče. Převod probíhal zpravidla šířkově – z Ukrajiny směrem do Horního a Dolního Slezska, z Litvy a Běloruska do bývalého Východního Pruska a Pomořanska.

V letech 1944–48 bylo dovezeno mimo jiné 71 213 koní, 139 272 kusů dobytka, 34 991 prasat, 50 586 ovcí a 168 960 zemědělských nástrojů.

Opustit Kresy a usadit se v oblastech současného východního Polska, bylo pro mnoho obyvatel Kresowian menší zlo. Zde měli mnohem blíž ke svým domovinám, často zde měli rodinu, okolí bylo známější než v dalekém a neznámém Dolním Slezsku nebo Pomořanech. Jejich osídlení ve středním a východním Polsku však bylo v rozporu s plány úřadů, státních i územních. Ti chtěli co nejrychleji osídlit bývalé německé země i za cenu chaosu, což mělo prvořadý politický a ekonomický význam. (Mařík, 2019)

2.3.2 Migrace obyvatel ke konci druhé světové války na území dávných Kresy

Litva

Přesídlování etnických Poláků z Litvy zaznamenalo četná zpoždění. Místní polské duchovenstvo aktivně brojilo proti odchodu a podzemní tisk označoval ty, kteří se přihlásili k repatriaci, za zrádce. Mnozí etničtí Poláci doufali, že poválečná mírová konference přidělí Vilnius Polsku. Poté, co se tyto naděje rozplynuly, počet lidí, kteří chtěli odejít, postupně narůstal a podepisovali dokumenty zástupcům Státního repatričního úřadu Polské lidové republiky. (warhist.pl)

Litevskou komunistickou stranu ovládala nacionalistická frakce, která podporovala odsun polské inteligence, zejména z velmi sporného Vilniuského regionu. Město Vilnius bylo považováno za historické hlavní město Litvy, nicméně na počátku 20. století tvořilo jeho obyvatelstvo asi 40 % Poláků, 30 % Židů a 20 % Rusů a Bělorusů, přičemž pouze asi 2-3 % se hlásilo k litevské národnosti.

Vláda však podporovala vyhánění Poláků z Vilniusu a usnadňovala ho. Výsledkem byla rychlá depolonizace a litevizace města (Vilnius opustilo 80 % místního polského obyvatelstva). Litevská ideologie "etnografické Litvy" navíc prohlašovala, že mnoho lidí, kteří se identifikovali jako Poláci, byli ve skutečnosti "polonizovaní Litevci". Venkovskému obyvatelstvu bylo odepřeno právo opustit Litvu, protože nemělo oficiální předválečné doklady prokazující polské občanství, také bylo polské venkovské obyvatelstvo považováno za důležité pro zemědělské hospodářství a věřila, že tito lidé budou relativně přístupní asimilační politice (litevizaci). V rozporu s dohodou vlády s Polskem hrozilo mnoha jednotlivcům, že pokud se rozhodnou pro repatriaci, budou buď zatčeni, nebo budou muset uhradit nesplacené dluhy. Sovětské úřady pronásledovaly osoby napojené na polský odboj (Armia Krajowa a Polský podzemní stát). Nakonec bylo umožněno odejít asi 50 % ze 400 000 osob. Politoložka Dovidě Budrytė odhadla, že do Polska odešlo asi 150 000 lidí. (warhist.pl)

Bělorusko

Pro Sovětský svaz bylo zásadní, aby se západní Bělorusko nestalo po válce znovu součástí Polska. To mimo jiné znamenalo, že i v Bělorusku muselo po válce dojít k nucenému vysídlení obyvatel označovanému jako „repatriace“. Během dvou let bylo přinuceno odejít 274 000 lidí. Většinou se jednalo o Poláky, ale docházelo i k případům, kdy se Bělorusové vydávali za Poláky, aby získali možnost odejít. Opačným směrem přišlo 36 000 Bělorusů, kterým bylo naopak často nakázáno usídlit se daleko za běloruským územím. Přibližně 100 000 lidí považujících se za Poláky bylo sovětskými byrokraty přikázáno zůstat

v Bělorusku a označeno jako belarusy kataliki (běloruští katolíci). Komunisté se museli ještě několik let potýkat se silným odbojem, který upínal své naděje v brzký počátek třetí světové války a vyvážnutí od nadvlády Sovětského svazu. (Kočár, 2022)

V západním Bělorusku byla nacistická okupace zpočátku srovnávána s předešlou zkušeností s Němci během prvním světové války, která byla místními vnímána jako krátké období rozvoje národního života. Nikdo si navíc nedokázal představit, že by nacistický režim mohl v brutalitě překonat ten předchozí. Naopak se mnohým zdálo, že Němci přicházejí z vysoce civilizované země a že Bělorusko bude mít z jejich přítomnosti jenom prospěch. Proto byl jejich příjezd zpočátku spíše vítán. Běloruští nacionalisté doufali, že nacistické invaze využijí k získání větší suverenity. Nacisté se sice nebránili určité spolupráci, pokud by z ní měli prospěch, nicméně jakékoli úvahy o suverenitě pro ně byly nemyslitelné. I přesto ale běloruští nacionalisté vnímali nacistickou okupaci jako lepší variantu, než případný návrat polské či sovětské nadvlády. (Kočár, 2022)

Během německé okupace navíc došlo k dalšímu vyhrocení vztahů mezi Poláky a Bělorusy. Polští i běloruští kolaboranti usilovali o stejné pozice, ať už například u policie nebo jako starostové. Poláci zároveň doufali v znovuzískání půdy, která jim byla během předchozí okupace zabavena. Tyto třenicové mezery mezi oběma národy přitom nevznikaly nezávisle, ale účelově je rozdmýchávala německá politika, která z tohoto důvodu upřednostňovala spolupráci s běloruskými nacionalisty. Zkušenosti s protipartyzánským terorem ale vedly k tomu, že Bělorusové začali znovu obracet své naděje k Sovětskému svazu, což mělo za následek ještě větší podporu sovětských partyzánů. Naopak polský odboj neměl z pohledu Bělorusů, co nabídnout. (warhist.pl)

Boje probíhaly mezi běloruskými kolaboranty, partyzány, polským odbojem, vyzbrojenými uprchlými Židy a sedláky. Toto chaotické zabíjení na západě Běloruska navíc nebylo ničím novým, započalo v důsledku sovětské invaze a ani tehdy mu vládnoucí moc nekladla odpor. Nyní se zabíjení stalo každodenní realitou, které napomáhal i vzrůstající antisemitismus, spojující stejně jako u Němců a Poláků, Židy s importem komunismu. Opětovné začlenění západního Běloruska do sovětské sféry vlivu v roce 1944 tak probíhalo za velmi odlišných podmínek než před pěti lety. Zatímco v září 1939 vnímali někteří Bělorusové Rudou armádu jako záruku konce polského útlu, následující dva roky ale byly ve znamení deportací a kolektivizace a bylo zřejmé, že ani tentokrát nebude situace jiná. Proto již k žádnému upřímnému vítání nedocházelo. Zbývající Židé a Poláci se již v této době rozhodovali k odchodu ze západního Běloruska, ačkoli někteří stále doufali v příchod britských vojáků a v obnovu Polska v jeho původní podobě. (warhist.pl)

Na rozdíl od akcí v Ukrajinské SSR komunističtí představitelé v Běloruské SSR deportace Poláků aktivně nepodporovali. Běloruské úřady ztěžovaly polským aktivistům komunikaci s tudyši lidmi, kteří nebyli rozhodnuti, zda se považují za Poláky nebo Bělorusy. Velké části venkovského obyvatelstva, které obvykle nemělo žádné oficiální doklady totožnosti, bylo "právo" na repatriaci odepřeno na základě toho, že neměli doklady o tom, že jsou polskými občany. V rámci toho, co bylo označováno jako "boj o lid", se polští úředníci snažili o repatriaci co největšího počtu lidí, zatímco běloruské úřady se je snažily udržet, zejména rolníky, zatímco většinu polské inteligence deportovaly. (warhist.pl)

Ukrajina

Podobně probíhal konflikt i na Ukrajině, kde rovněž řada lidí doufala ve vypuknutí třetí světové války proti Sovětskému svazu.

Samotný odsun ukrajinského obyvatelstva z Polska byl podporován některými národní demokraty již před rokem 1943. Poté co UPA začala s vražděním Poláků, tento názor převzali i polští politici z odlišných ideologických pozic, neboť tak chtěli vyrovnat ztrátu Haliče a Volyně. Odsun Ukrajinců z Polska probíhal již od října 1944. Největší část (a to čtvrt milionu, z celkového počtu 482 661 osob) byla odsunuta mezi dubnem a červnem 1946. Během násilného odsunu bylo zabito asi 910 Ukrajinců. Začátkem roku 1947 odešli příslušníci NKVD z Polska, Ukrajinci tedy nemohli být dále odsouváni do Sovětského svazu, místo toho bylo započato s vnitřním přemísťováním. (Kočár, 2022)

Ke konci druhé světové války se napětí mezi polskou AK a Ukrajinci vystupňovalo do masakrů Poláků na Volyni, které vedly ukrajinské nacionalistické skupiny včetně Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN) a Ukrajinské povstalecké armády (UPA). Ačkoli se sovětská vláda snažila tyto organizace vymýtit, pro podporu polské menšiny toho udělala málo, místo toho podporovala přesun obyvatelstva. (Kočár, 2022)

OUN se zde již v roce 1940 rozdělila na dvě části OUN-Bandera (dále jen OUN-B) a OUN-Melnyk (dále jen OUN-M). Tyto dvě části mezi sebou vedly boje, z nichž vzešla vítězně OUN-B. V červnu 1941 vyhlásili „banderovci“ ukrajinský stát příklánějící se k Německu. Němci ale nový stát neuznali, stovky „banderovců“ poslali do koncentračních táborů a další pozabíjeli v letech 1941-1942. Zatímco tedy OUN-M prosazovala po bitvě u Stalingradu větší spolupráci s Němci, OUN-B založila v březnu 1943 Ukrajinskou povstaleckou armádu (dále jen UPA), která si kladla za cíl zbavit Ukrajinu Němců, Sovětů, Poláků i Židů. UPA a její urputný boj mohl být vnímán jako národní boj za osvobození, byť takový pohled zároveň omlouval všechny zločiny, kterých se ve jménu nezávislé Ukrajiny dopustila. Ani UPA v podstatě nikdy nebyla jednotným hnutím, což dokazují události po

zatčení Bandery. Mykola Lebed' nyní stojící v čele UPA, byl proti akcím, které by vedly ke konfliktu s Němci, nicméně zabránit jim nedokázal.

Na jaře 1943 ovládla UPA volyňský venkov a začala ho etnicky „čistit“ od polského obyvatelstva. Během roku 1943 útočili členové UPA na osady a vesnice, vyháněli a vraždili Poláky, k čemuž využívali i místní obyvatelstvo. Partyzáni UPA vystavovali zohavená těla, aby donutili přeživší Poláky k útěku. Na druhou stranu ale také docházelo k situacím, kdy Ukrajinci svým polským sousedům poskytli pomoc – buď je sami ukrývali, nebo jim přinášeli jídlo do lesů, kde se schovávali. Kromě sousedů si pomáhali také členové smíšených rodin, neboť UPA usilovala i o likvidaci dětí, které měly za jednoho rodiče Poláka. (Kočár, 2022)

První informace o vyhlazování na Volyni byly přijaty s nedůvěrou, neboť polský odboj nepředpokládal, že by Ukrajinci byli schopni zahájit vyhlazování Poláků. Po eskalaci útoků v červenci 1943 začala na Volyni působit domobrana a partyzáni AK. Konflikt mezi Ukrajinci a Poláky byl rozpoután na Volyni, ale dále se šířil, až zasáhl i Halič. Ani jedna strana se nikterak neštítala civilních obětí. Jak UPA, tak polští partyzáni z Rolnických praporů zničili řadu vesnic. Zabíjení ze strany UPA vedlo k polské odplatě a naopak. Boje se dále přesunuly i do Lublinského vojvodství a vygradovaly v květnu 1944 vznikem desítek kilometrů dlouhé „polsko-ukrajinské fronty“.

Koncem roku 1944 se polským partyzánům podařilo zbrzdit vyvražďování polského obyvatelstva. Polsko-ukrajinské boje nicméně nadále pokračovali. Když odešli Němci, UPA znovu zahájila útoky proti Polákům. Poláci z Haliče a Volyně vstupovali do NKVD a podíleli se na pozdějších bojích a deportacích Ukrajinců. (Kočár, 2022)

Polská exilová vláda v Londýně nařídila svým organizacím (Polský tajný stát) ve Lvově a v dalších velkých městech východního Polska, aby se Poláci nevysídlovali, jelikož slíbila, že během mírových jednání budou moci Lvov udržet v rámci Polska. V reakci na to Chruščov představil jiný přístup k řešení tohoto polského problému. Do té doby se polské děti mohly vzdělávat v polštině podle učebních osnov předválečného Polska. Ze dne na den bylo toto povolení zrušeno a všechny polské školy musely vyučovat podle sovětských ukrajinských osnov, přičemž výuka měla probíhat pouze v ukrajinštině a ruštině. Všem mužům bylo nařízeno připravit se na mobilizaci do pracovních brigád v rámci Rudé armády. Tato opatření byla zavedena speciálně proto, aby podpořila polskou emigraci z Ukrajiny do Polska.

V lednu 1945 NKVD zatkla ve Lvově (kde podle sovětských zdrojů k 1. říjnu 1944 Poláci představovali 66,75 % obyvatelstva) 772 Poláků. Polská komunita byla zatýkáním pobouřena. Polský podzemní tisk ve Lvově tyto činy charakterizoval jako pokusy urychlit

deportaci Poláků z jejich města. Zatčení byli propuštěni poté, co podepsali dokumenty, v nichž souhlasili s emigrací do Polska. Přesný počet Poláků vyhoštěných ze Lvova je obtížné zjistit, ale odhaduje se na 100 000 až 140 000. (warhist.pl)

Polsko

Druhá světová válka byla pro mnoho národů noční můrou. Poláci zauímají mezi znevýhodněnými zvláštní místo. Země byla v obrovském rozsahu zničena, ať už v důsledku vojenských akcí, nebo v důsledku záměrné devastace ze strany okupantů. Šest milionů lidí přišlo o život, z velké části v důsledku kruté politiky okupantů. Poválečné vyrovnání prodloužilo sérii zklamání Poláků. Spojenecké země prováděly politiku, která plně neodpovídala zájmům republiky. Západní spojenci se zavázali Poláky bránit, ale nakonec je ponechali napospas komunistické moci z Východu. (Polityka.pl)

Polsko a Poláci mají silný historický pocit, že byli za druhé světové války zrazeni. Poprvé na jejím počátku dohodou mezi nacisty a sovětskými komunisty, kteří si rozdělili jejich zemi mezi sebe. A také západními spojenci, kteří jen formálně vypověděli nacistům válku, ale do pádu Polska 6. října 1939 nepodnikli významnější akci. Druhou zradou pak byla Jaltská konference, která zařadila Polsko do sovětské sféry vlivu a Moskvě nechala území meziválečného východního Polska okupovaná na základě smlouvy s nacisty.

S touto dvojí či trojí zradou se navíc pojí i obrovské oběti z řad obyvatel Polska, jejichž počet včetně židovských obětí holocaustu dosahuje asi šesti milionů lidí, také strašné škody materiální v podobě celých téměř zcela zničených měst. Jak těch původně polských, jako Varšava, tak Polskem po válce získaných, jako Štětín nebo Vratislav či Gdaňsk. (warhist.pl)

Posunutím polských hranic na západ ve vztahu ke své předválečné poloze, do oblasti mezi liniemi Odra – Nisa a Curzon, vedlo ke kompaktnější zemi s mnohem širším přístupem k moři. Poláci ztratili 70 % své předválečné ropné kapacity, ale získali od Němců vysoce rozvinutou průmyslovou základnu a infrastrukturu, která poprvé v polské historii umožnila diverzifikovanou průmyslovou ekonomiku. (Polityka.pl)

Když se Sovětský svaz stal v roce 1941 součástí spojenecké koalice, vyvolal spor SSSR s Polskem o východní území velké vzrušení. Během následujících téměř čtyř let se Polákům nepodařilo získat od Velké Británie a USA záruky pro svou východní hranici. Nakonec byli vráceni do sféry vlivu Josifa Stalina. Jeho pozici nepochybně posílila vojenská situace, Rudá armáda osvobodila polské země od německé okupace a sovětské služby zahájily krvavé potírání polského podzemí. Ani Winston Churchill, ani Franklin Delano Roosevelt nebyli schopni vzdorovat sovětskému diktátorovi, který si na schůzkách v Teheránu, Jaltě

a Postupimi diktoval podmínky. Poválečné uspořádání vypracované na schůzkách Velké trojky vyhovovalo především Sovětskému svazu. Do sovětských rukou se dostala nová území, nejen polská, ale také litevská, lotyšská a estonská (všechny tři země Stalin anektoval), dále běloruská a ukrajinská a ve východní a střední Evropě převládl komunistický nebo podobný systém. (Polityka.pl)

Také v Polsku, kde se od prvních dnů války vedl boj o suverenitu a nezávislost, nejprve proti německým okupantům, poté proti Sovětům, avšak komunistům podařilo uchopit moc, a to s výraznou pomocí Rudé armády. Ještě v roce 1943 měl předseda exilové vlády v Londýně Stanisław Mikolajczyk možnost komunikovat s Moskvou a sestavit vládu za účasti komunistů. S postupem Rudé armády v letech 1944 a 1945 to však byla Moskva a její vyslanci, kdo diktoval podmínky a rozhodoval o podobě poválečného Polska. (warhist.pl)

Ve skutečnosti ještě před koncem válečných akcí opustilo tzv. znovuzískaná území velké množství Němců, ale po dobytí Berlína Rudou armádou zůstaly na polském území více než 3 miliony osob německého původu. Vysídlení národnostní menšiny se proto stalo naléhavým problémem. V praxi začala migrační akce již koncem roku 1945, ale největších rozměrů dosáhla v roce 1946, kdy bylo vysídleno více než 1,6 milionu Němců. (warhist.pl)

Poláci byli přesídlováni z východního pohraničí a Bieszczad, kde bylo usazeno převážně lemkovské obyvatelstvo. Na východních okrajích Rzeczpospolite byla migrace opačná, do Sovětského svazu bylo přesídleno běloruské a ukrajinské obyvatelstvo. (Polityka.pl)

Pokud jde o západoevropské Poláky, ti se do Polska nevraceli tak ochotně jako jejich krajané z východního pohraničí. Mnozí se migraci bránili, oprávněně se obávali komunistického režimu. Na procesu setrvání v exilu se do značné míry podílely polské politické a vojenské elity. V letech 1945-47 se na přesunech snažila podílet Správa OSN pro pomoc a obnovu (UNRRA), od roku 1947 přešel tento úkol do kompetence zřízené Mezinárodní organizace pro uprchlíky (IRO). Přesuny obyvatelstva v nebývalém rozsahu přinášely řadu problémů v oblasti zásobování a logistiky. Na mnoha místech s sebou navíc přinesli brutální zacházení ze strany vojáků, kteří na proces dohlíželi. V případě obyvatelstva jihovýchodního Polska, kterého se týkala vysídlovací akce "Wisła", nebyly případy krutého zacházení ojedinělé. (Polityka.pl)

S koncem druhé světové války se obnovil polský stát. Přesto se předválečnému státu nepodobal, a to ani z hlediska politického systému, ani z hlediska územní podoby. Vzhledem k válečným událostem již Polsko v roce 1945 nemělo tak důležitá a klíčová centra, jako byl Lvov nebo Vilnius. Dá se říci, že jakousi kompenzací bylo přidělení půdy na severu a západě země, tedy v Olštýně, Gdaňsku, Štětíně a Vratislavi. Nakonec v průběhu tzv. konference

Velké trojky vedla polská západní hranice podél Odry a Lužické Nisy. Východní hranice vycházela z řeky Bug (Curzonova linie) a severní hranice byla vymezena linií mořského pobřeží, která se táhla od Odry po Viselskou kosu. Na jihu byla hraniční linie vymezena pohořím Karpaty a Sudety. Souhrnně lze říci, že poválečné území státu činilo přibližně 300 000 km² a oproti meziválečnému období se tak zmenšilo téměř o 1/5. (Polityka.pl)

Ukrajínští nacionalisté a také některé jednotky polské Zemské armády (polsky Armija Krajowa – AK) se nehodlali smířit s nastalou situací a snažili se vystupovat proti autoritě SSSR a nově ustavené Polské lidové republiky. Tuto situaci definitivně vyřešila (i když ne okamžitě) až operace „Wisla“ (Akcja „Wisła“). Jednalo se o rozsáhlou přesídlovací operaci s cílem etnicky vyčistit předmětné oblasti na jihu a jihovýchodě polského státu a zbavit jakékoliv protistátní či protisovětské bojůvky podpory místního obyvatelstva. Tento obrovský etnický transfer (společně s válečnou genocidou místních obyvatel) stabilizoval a uklidnil složitou situaci. (Polityka.pl)

Nová polská poválečná hranice posunutá daleko na západ drasticky snížila početnost ukrajinské menšiny v Polsku. Zbytek Ukrajinců potom bylo v roce 1947 násilně přesídleno do nově získaných severovýchodních oblastí Polska, kde byli rozptýleni. V rámci Operace Wisla, byl součástí i boj s UPA. Tato operace měla definitivně vyřešit ukrajinský problém v Polsku, a proto byli mimo jiné odsunuti také ukrajínští komunisté, veteráni Rudé armády, dokonce i Lemkové, kteří se nepovažovali za Ukrajince. (Polityka.pl)

Tímto odsunem prakticky končí boj UPA v Polsku. UPA ve svých útocích pokračovala, ale již pouze na území Sovětského svazu. Po válce se svým způsobem splnily předválečné představy polských národních demokratů nejenom u Ukrajinců ale i u Židů, kteří podle nich měli také odejít. Byť byly polské plány mnohem méně radikální než ty nacistické, neboť počítaly pouze s emigrací a nikoli s hromadným vyvražďováním Židů, výsledkem byl v obou případech národní stát, ve kterém již Židé tvořili pouze nepatrnou menšinu, a ve kterém byla velká část židovského majetku předána nacisty do rukou Poláků, jejichž vztah k přeživším Židům tím velmi utrpěl.

Repatriace probíhala tak rychle, že polský vůdce Boleslav Bierut byl nucen zasáhnout a obrátit se na Stalina, aby deportaci zpomalil, protože poválečná polská vláda byla zahlcena náhlým velkým počtem uprchlíků, kteří potřebovali pomoc. (Polityka.pl)

V oblasti Rzeszówa zabili polští partyzáni stovky Ukrajinců. Všechny zmíněné události nakonec vedly k tomu, že zatímco v roce 1931 tvořili Poláci a lidé primárně používající

polštinu 68,9 % populace, v roce 1946 to již bylo 88,6 % a nakonec toto číslo vzrostlo na téměř 99 %.

Kdy se začínají hroutit komunistické režimy v obou státech, se pak nedá o nějakých polsko-ukrajinských vztazích příliš mluvit. Sovětsko-polská hranice sloužila jako spolehlivá izolační závora. To ovšem neznamenalo, že zmizely vzájemné antipatie. (Polityka.pl)

V konečném součtu tak Polsko z pohledu mnoha svých obyvatel v poválečném uspořádání utrpělo další újmu. Území získaná na západě jsou výrazně menší než ta, o které přišlo na východě ve prospěch Sovětského svazu. Také proto je reparačním nárokům vůči Německu stále dopřáváno v Polsku sluchu především ze strany velké části starších obyvatel. Tyto nároky jsou některými politickými subjekty využívány jako vnitropolitická předvolební zbraň, která dokáže mobilizovat část nacionálně cítících polských voličů.

Otázka válečných reparací se ve vztazích mezi Polskem a Německem vynořuje celých minulých třicet let. V současnosti se o nich mluví nejhlasitěji od roku 1990. (warhist.pl)

U radnice ve Vratislavi (Wrocław) stojí monumentální pomník polského spisovatele Aleksandra Fredry. Vedle jiných informací se na něm píše, že byl převezen po válce z dnes ukrajinského Lvova. (Polityka.pl)

Takových míst je ve Vratislavi více. Je tu nejslavnější polská knihovna Ossolineum, která se dnes nachází v klášteře svatého Matouše, nebo Raclawické panoráma, zobrazuje vítězství polských povstalců na konci 19. století v bitvě nad ruskou armádou. Také tyto pro Poláky zásadní památky se do Vratislavi dostaly v poválečné době ze Lvova. V polské univerzitě ve Lvově měl ještě mnoho let po roce 1945 kořeny i základ profesorského sboru Vratislavské univerzity. Breslau, kterou nacisté změnili na konci druhé světové války v pevnostní město, přišla po osvobození o své německé jméno a německé obyvatelstvo.

Stala se městem, kam po vyhnání zdejších Němců přišli polští vyhnanci z východu meziválečného Polska. Vyhnanci ve městě vyhnanců.

Pravděpodobně nejvíce zdevastovaným městským centrem znovuzískaných zemí byla právě Vratislav. První příchozí Poláci si našli cestu do Vratislavi již v květnu 1945. (Polityka.pl)

V letech 1940-1941 proběhly celkem čtyři vlny, které zahrnovaly transfer obyvatelstva z Ukrajinské a Běloruské lidové republiky, stejně tak jako Poláků z pobaltských států. V případě druhé Polské republiky v souvislosti se ztrátami jejích východních území lze hovořit o „znovuzrození“ nového Polského státu v nových hranicích. Právě tyto území byly před vypuknutím druhé světové války součástí tajného paktu Ribbentrop-Moľotow

z 23.srpna 1939. V souladu s ním anektovali Sověti východní část Polska a navzdory mezinárodnímu právu udělili jeho obyvatelům sovětské občanství. Lze konstatovat, že charakter repatriace na sklonku druhé světové války byl v závislosti na daném teritoriu a obyvatelstvu organizovaný, stejně tak jako neorganizovaný spojený s násilným a divokým odsunem.

Přesuny polských občanů ze SSSR nebyli pro nový stát prioritou, neboť se musel zaobírat zejména vnitřní migrací na nová západní území, jež přímo ovlivňovali stabilitu a udržitelnost nových hranic. V letech 1944-1948 přibýlo ze Sovětského svazu celkem 1 517 983 repatriantů, přičemž nejvyšší počet připadal na roky 1945-1946 kdy v několika vlnách dorazilo kolem 1,3 mil. repatriantů. Většinu z navrátilců představovali lidé z oblastí Ukrajinské lidové republiky (51,8 %), Běloruské lidové republiky (18,08 %), Litevské lidové republiky (12,9 %) a ostatních států bývalého SSSR (17,1 %). (warhist.pl)

Polsko v reakci na to postupovalo podobně vůči běloruskému obyvatelstvu na území Bělostockého vojvodství, které si Polsko po druhé světové válce částečně ponechalo. Snažilo se zachovat část běloruského obyvatelstva.

Kromě obtíží každodenního života se v obnovených zemích projevovaly politické (a dokonce i vojenské) potyčky. Byla zde totiž umístěna sovětská "spojenecká" vojska, která měla na starosti demontáž a vývoz veškerého strojního a technického vybavení do Sovětského svazu. Stroje nebo zařízení, které nebylo možné demontovat nebo byly pro Sověty nepotřebné, byly na místě zničeny, aby z nich neměli užitek ani Poláci. Vojáci sovětské armády se téměř denně účastnili loupeží, krádeží a znásilňování. Jejich obětmi se stávali jak Němci, kteří v panice opouštěli polské země, tak polští osadníci přicházející do získaných oblastí. (warhist.pl)

Útěk a vyhnání Němců z toho, co bylo před válkou východním Německem, začalo před a během sovětského dobytí těchto oblastí nacisty a tento proces pokračoval i v letech bezprostředně po válce. Do roku 1950 bylo evakuováno, vyhnáno nebo migrováno 8 030 000 Němců.

Území na obou stranách nové polsko-ukrajinské hranice byla také „etnický vyčištěna“. Z Ukrajinců a Lemků žijících v Polsku v rámci nových hranic (asi 700 000) bylo téměř 95 % násilně přesunuto na sovětskou Ukrajinu nebo (v roce 1947) na nová území v severním a západním Polsku v rámci operace Visla. Na Volyni bylo zabito nebo vyhnáno 98 % polského předválečného obyvatelstva, ve východní Haliči se polská populace snížila o 92

% . Podle Timothyho D. Snydera bylo při etnickém násilí, ke kterému došlo ve 40. letech, během války i po ní, zabito asi 70 000 Poláků a asi 20 000 Ukrajinců. (warhist.pl)

Podle odhadu historika Jana Grabowského asi 50 000 z 250 000 polských Židů, kteří uprchli před nacisty při likvidaci ghatt, přežilo. Další byli repatriováni ze Sovětského svazu a bývalých Kresů, sčítání lidu v únoru 1946 ukázalo, zhruba 300 000 Židů pobývajících v nových polských zemích. Z přeživších Židů se mnozí rozhodli emigrovat kvůli protižidovskému násilí v Polsku. (bryk.pl)

Kvůli měnícím se hranicím a masovému pohybu lidí různých národností skončilo vznikající komunistické Polsko s převážně homogenním, etnicky polským obyvatelstvem (97,6 % podle sčítání v prosinci 1950). (bryk.pl)

To, že západní část Polska, „získaná území“, jak se jim začalo po válce říkat, zůstanou součástí nového polského státu, nebylo dlouhá desetiletí jisté, jež Spolková republika neuznávala, a to až do října roku 1990, kdy byla podepsána smlouva o sjednocení Německa Čtyři plus dva. (pametnaroda.cz)

Od roku 1990 uplynulo dvaatřicet let. Polská vláda (bývalá – PiS) vznášela oficiální nárok na reparace od Německa za druhou světovou válku a okupaci, a to v astronomické výši v přepočtu přes třicet dva bilionů korun. Nároky vznesl 1. září, v den výročí vypuknutí druhé světové války a přepadení Polska nacisty, polský „vůdce“ Jaroslaw Kaczynski. Bývalý premiér a předseda hlavní vládnoucí strany Právo a spravedlnost přitom Německu pohrozil, že se jedná o nejnižší možnou částku, kterou by měla Spolková republika Polsku podle něj zaplatit. „K částce jsme došli pomocí té nejomezenější, nejkonzervativnější metody, a bylo by tedy možné ji zvýšit,“ uvedl Kaczynski a dodal: „Je to částka, kterou německé hospodářství unese.“ (pametnaroda.cz)

Berlín se ve svém stanovisku odvolává právě na zmíněnou dohodu Polska s Německou demokratickou republikou z roku 1953 a zprostředkovaně také na jednání Čtyři plus dva. Polsko ve své právní argumentaci tvrdí, že k podepsání zmíněné smlouvy byla Varšava donucena v době nesvobody, kdy byla země okupována Sověty.

Pozoruhodné je, že vůči Německu jsou tyto nároky vyslovované s lehkostí, s jistotou, že to kvůli německému pocitu viny ve svém konečném důsledku vztah Berlína k Varšavě neovlivní. Vůči svým východním sousedům Polsko nároky nevznáší. Přitom právě zde leží klíč k oné polské ublíženosti a pocitu, že za svůj hrdinský odpor proti nacistům nebylo Polsko odměněno, a naopak obráno o tradiční historická území na východě.

Už jen z tohoto výčtu je jasné, jak je oproti relativní jednoznačnosti nacistické viny vůči Polsku otázka ztracených polských východních území nejednoznačná a složitá. A kolik zlé krve a problémů by to v tomto regionu ještě mohla způsobit. Nostalgie části Poláků po těchto územích, kterým se říká „Kresy“, je však dodnes emočně velmi silná. (pametnaroda.cz)

V bývalých německých zemích čili „Obnovených zemích“ byla situace složitá a chaotická. Mnoho konfliktů způsobených soužitím různých skupin: Němců, původních obyvatel, vysídlených osob z pohraničí a středního Polska, Ukrajinců vysídlených během operace Vísła, repatriantů z Francie, Německa, Rumunsko, Jugoslávie a účastníci občanské války v Řecku. Tyto skupiny se lišily kulturou, historií, civilizační úrovní a náboženstvím.

Poláci byli nepřátelští vůči Ukrajincům a Židům, z nichž přibližně 120 000 se usadil v Dolním Slezsku a Západním Pomořansku. (pametnaroda.cz)

Konflikt mezi vysídlenými lidmi z východu a polských obyvatel byl tak hluboký, že donutil centrální orgány zasáhnout. Ministerstvo obnovených území vydalo v srpnu 1946 zvláštní oběžník, v němž upozorňovalo, že „při rekonstrukci polské státnosti hrají mimořádně důležitou roli procesy slučování jednotlivých skupin obyvatelstva v jeden celek“.

Mezi těmito skupinami si zvláštní pozornost zasloužili repatrianti. Tito lidé svým návratem do země prokázali svůj patriotismus a aktivní postoj k novému demokratickému Polsku. K dosažení takového rozhodnutí bylo třeba překonat silný odpor vyplývající z nutnosti opustit značnou část majetku, vazby na místo bydliště a okolí, také strach z nejisté budoucnosti v novém prostředí. (pametnaroda.cz)

Zároveň existovalo mnoho faktorů vedoucích k integraci. Většina Němců byla odsunuta, velká část židovské komunity emigrovala po pogromech v Krakově (srpen 1945) a Kielcích (červenec 1946).

Škola, zaměstnání, církev a aktivity ve společenských a politických organizacích hrály důležitou integrační roli. Nové mezilidské vazby vznikající na tomto základě postupně vedly k zmírnění kontrastů. Nejrychleji k tomu došlo ve městech, zvláště velkých. Mezi vysídlenými lidmi bylo velké procento mladých, dynamických lidí, kteří přemýšleli spíše o budoucnosti, než aby se zabývali minulostí. Zejména proto, že opuštěné Kresy byly nejhudší region Druhé polské republiky. „Obnovená území“ nabízela mnoho příležitostí k rozvoji, kulturnímu i ekonomickému. Není divu, že přirozený přírůstek byl mnohem vyšší v bývalých německých zemích než ve zbytku Polska. (pametnaroda.cz)

S příchodem 3. ledna 1945 byla Varšava z rozhodnutí prozatímní vlády povýšena na hlavní město Polska. Začaly práce na její obnově. Obnova hlavního města byla chápána jako politická a ekonomická nutnost, stejně jako morální či duchovní povinnost. Závazek a vůle k obnově města byly ve veřejném mínění ztotožňovány s obrodou polského národa. Národa, který tak těžce a bolestně prožíval okupanty v letech 1939-1945. "Boj" za obnovu hlavního města byl svým způsobem bojem za skutečné povznesení polského národa. (bryk.pl)

Většina velkých nucených migrací ve 20. století spolu úzce souvisela. Nejinak tomu bylo s migrací přes novou hranici na řece Bug, která začala na podzim roku 1944. Předně je třeba připomenout, že se nejednalo o jednosměrný přesun, pouze z východu na západ. Varšava nechtěla národnostní menšiny, důsledně prováděla projekt státu jednoho národa. Podle dobových propočtů bylo na podzim 1944 v Polsku přes 546 000 osob podléhajících kritériím pro evakuaci za východní hranici. Největší procento tvořili Ukrajinci a polské úřady přikládaly velký význam jejich odsunu z oblastí západně od Bugu, aniž by se zdržely brutálního nátlaku (docházelo k zatýkání a vysídlování celých vesnic). Celkem bylo podle oficiálních údajů do začátku srpna 1946 z Polska vyhnáno přibližně 520 000 lidí. Ukrajinci, Bělorusové a Litevci.

Tlak polských úřadů na jejich odchod byl odůvodněn nejen etnickou homogenizací země, ale také potřebou najít pozemky a domy pro Poláky vysídlené z Pohraničí. (bryk.pl)

Židé

Příslušníci tzv. „prokletých vojáků“ bojujících s komunisty, pokračovali v útocích na Židy i po válce. „Prokletí vojáci“ patřili k nejradiálnějším odpůrcům nové polské vlády a distancovala se proto od nich i Polská lidová strana a velkou popularitu neměla ani v řadách vojáků bývalého Polského podzemního státu. Dohromady je „prokletým vojákům“ přičítána smrt několika tisíc civilistů, včetně řady dětí. Řada přeživších polských Židů se rozhodla raději opustit Polsko, aby tak unikli násilí ze strany polského odboje. V protikladu k ní preferovali novou polskou vládu s dominancí komunistů, která již v listopadu 1945 vydala přísné vyhlášky, trestající podobné útoky, k nimž ale i tak nadále docházelo. (bryk.pl)

Poláci obviňovali Židy ze šíření komunistických myšlenek, z rituálních vražd, anebo z toho, že jsou zednáři usilující o celosvětovou nadvládu. Hrozbu měla představovat i manželství mezi Poláky a Židy, nebo již výše zmíněné obavy o majetek, který před válkou patřil Židům. (Kočár, 2022)

Na začátku nacistické okupace docházelo i k případům, kdy Poláci dokázali projevit empatii vůči svým židovským spoluobčanům, a to dokonce i ti, kteří před válkou zastávali

antisemitské postoje. Motivovalo je k tomu poznání, že sami by se jednoho dne mohli ocitnout ve stejné situaci, ale rovněž solidarita vůči trpícím Židům. S tím, jak se protižidovská opatření ze strany nacistů stále více vyhrcovala, tím se ale vyhrcovala i polská nevraživost k Židům, která v průběhu roku 1942 přerostla na mnoha místech v otevřenou spolupráci s Němci na jejich postupné likvidaci. (Kočár, 2022)

Již v roce 1941 docházelo k pogromům (i v oblastech obývaných převážně Poláky), většina z nich se odehrála v okolí města Suwałki, které bylo roku 1939 připojeno k Sovětskému svazu, a kde v minulosti existovalo silné napětí mezi polskými a litevskými nacionalisty. Jsou zde známy desítky případů, kdy byli Židé Poláky zabíjeni. (bryk.pl)

K lepšímu vnímání Židů mezi polským obyvatelstvem přispělo povstání ve varšavském ghettu, jež pomohlo vyvrátit předsudky o židovských „slaboších“, kteří se nechají utlačovat Němci a nic s tím nedělají. Ani toto povstání však nezměnilo postoj vůči Židům mezi představiteli polské pravice a středu, kteří se jako v meziválečném období snažili zachovávat určitý odstup mezi oběma národy. Řada polských politických stran nadále požadovala emigraci Židů. (Kočár, 2022)

Rozdílná situace existovala pouze na Volyni, kde židovský i polský odboj vedl krutý boj proti společným nepřátelům, ukrajinským nacionalistům. Jinak ale AK nedělala rozdíl mezi komunistickými partyzány, ozbrojenými Židy a zločinci.

Vyvražďování Židů z celé Evropy bývá nejčastěji spojováno s koncentračním táborem Osvětim (dále Treblinka, Bežec, Sobibór, Majdanek nebo Chełmno). Je tomu tak paradoxně proto, že se tisíce Židů přidělených na nucené práce v Osvětimi dožili konce války a mohli tak po ní podat svědectví. (Kočár, 2022)

Poláci

Osud Poláků na východě je jeden z nejtragičtějších příběhů „krvavých zemí“. Ti, kteří se po roce 1922 ocitli na sovětské straně hranice, museli ve 30. letech čelit masovému vyvražďování v rámci Velké čistky. Tzv. „polská akce“ NKVD byla jedinou jednoznačně etnickou definovanou operací v rámci první fáze stalinského teroru. Pro ty z druhé strany hranice jsou symboly konce jejich světa Katyň, Ponary (místo poprav mj. vilniuské inteligence) a Volyň (kde došlo k exterminaci polského obyvatelstva rukou Ukrajinské povstalecké armády v roce 1943). Klíčová pro pochopení otázky Kresů v dnešním Polsku je skutečnost, že vedle polsko – sovětské a polsko – německé války probíhaly zde i paralelní konflikty Poláků s Ukrajinci, Bělorusi či Litevci. (Polityka.pl)

To byl zejména případ východních Kresů, a výjezdů Poláků z Wileńszczyzny (Vilniuský region), Volyně, nebo Podolí. Ve velmi nepřehledném prostředí utíkali Poláci

před ukrajinskými nacionalisty, kteří se je snažili po dlouhou dobu neúspěšně ukrajinizovat. Odhaduje se, že ve zmíněném období se na Polské teritorium přesunulo kolem 250 tis. lidí. Na přípravě přesunů, které měly mít organizovaný charakter, měly velký vliv organizace, které již v průběhu války sledovaly celou situaci: Mezinárodní organizace práce a Spojenecká rada poválečné rekonstrukce. Cíl, který deklarovala Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu (UNRRA) byl, aby přesuny proběhly „bez hladu, anarchie a infekcí“. Od roku 1948 docházelo ještě k občasným evakuacím, zhruba do roku 1960. (Polityka.pl)

Na podzim 1944 Národní repatriční úřad a Úřad hlavního zmocněnce ve věci evakuace. Tyto dvě instituce se poté v následujícím roce spojili v Generálního zmocněnce vlády pro správu repatriace, v jehož dikci byly poté i podružné instituce: Státní úřad pro repatriaci polských obyvatel ze SSSR a Státní úřad pro repatriaci polských obyvatel ze Západu.

Organizačně vycházely repatriace z dokumentu týkající se přesídlení Poláků z Ukrajinské a Běloruské SSR do Polska byl podepsán 9. září 1944 v Lublinu (Lublinská dohoda) Chruščovem a vedoucím polského Výboru národního osvobození Edwardem Osóbkou–Morawským (odpovídající dokument s Litevskou SSR byl podepsán 22. září). Dokument určoval, kdo má nárok na přesídlení (týkal se především všech Poláků a Židů, kteří byli občany Druhé polské republiky před 17. zářím 1939, a jejich rodin), jaký majetek si mohou vzít s sebou a jakou pomoc dostanou od příslušných vlád. Přesídlování bylo rozděleno do dvou fází: nejprve byli oprávnění občané zaregistrováni jako ti, kteří si přejí být přesídlení, a poté jejich žádost přezkoumaly a schválily příslušné vlády. Přesídleno bylo asi 750 000 Poláků a Židů ze západních oblastí Ukrajiny a po 200 000 ze západního Běloruska a Litevské SSR. Deportace pokračovaly až do 1. srpna 1946. Po ukončení II. sv. války byla následně obdobná dohoda dodatečně uzavřena i se Sovětským svazem.

Tehdejší komunistický režim využil repatriace etnických Poláků pro své účely a prezentoval ji jako vstřícné gesto kooperace lidových republik a nový začátek na znovuzískaných územích (ziemie odzyskane) Polska. (Polityka.pl)

Poláci byli dopraveni do míst, která jim byla sociálně blíže nežli ostatní regiony. Proto skončili evakuovaní Poláci z Galicie a Volyně v oblastech spodního Slezska, nebo ti ze Severovýchodních Kresů v oblastech vojvodství Lubušského, Pomořského nebo Varmijskomazurského. (bryk.pl)

Většina „Kresovanů“ snášela ztrátu východních území velmi těžce, spojeno s určitým pocitem viny a bezmoci. Křivdu dávali za vinnu Sovětskému svazu a komunistické vládě, která se svou politikou vůči SSSR nedostatečně vymezila proti expanzivní Sovětské politice.

Vzhledem k rozsáhlosti území odkud se měli etničtí Poláci navracet, bylo Polskou vládou rozhodnuto o dosazení hlavních zplnomocněnců do spádových oblastí regionů –

v Lucku pro Ukrajinu, v Baranavičy pro Bělorusko a ve Vilniusu pro Litvu. Přestože se fakticky jednalo o repatriaci, nebylo toto slovo v dokumentu ani jednou užito. Z důvodu dosažení co nejrychlejšího konsenzu přistoupila Polská strana na termín evakuace. Tento výraz byl použit i pro instituci založenou právě výše zmíněnou dohodou, tj. Smíšenou polsko-sovětskou komisí ve věci evakuací, pod níž měl celý proces institucionálně spadat. Současně s tím byl návrat spojený s určitou kontinuitou, neboť si zájemci museli nejprve zažádat o změnu občanství ze sovětského na Polské a až poté měli možnost přesunout se fyzicky na polské teritorium. (Polityka.pl)

Na etnickém vysídlení Poláků (a také etnických Němců) se dohodli spojenečtí vůdci Winston Churchill z Velké Británie, Franklin D. Roosevelt z USA a Josif Stalin ze SSSR během konferencí v Teheránu a na Jaltě. Polské transfery patřily k největším z několika poválečných odsunů ve střední a východní Evropě, v jejichž rámci bylo vysídleno celkem asi 20 milionů lidí.

Podle oficiálních údajů opustilo během státem řízeného odsunu v letech 1945-1946 nejzápadnější republiky Sovětského svazu zhruba 1 167 000 Poláků, tedy méně než 50 % těch, kteří se přihlásili k transferu obyvatelstva. Další velký etnický transfer Poláků se uskutečnil po Stalinově smrti v letech 1955-1959. (Mařík, 2019)

Sovětská tajná policie (NKVD) doprovázející Rudou armádu v roce 1939 během druhé světové války šířila v celém regionu teror a vraždila polské válečné zajatce. V letech 1939-1941 Sověti také násilně deportovali statisíce polských občanů určité sociální skupiny považované za "nedůvěryhodné" do zařízení nucených prací v Kazachstánu a na Sibiři. Během těchto cest v nákladních vlacích, které trvaly týdny, zemřelo mnoho dětí, starých a nemocných lidí.

O pět let později Nejvyšší sovět poprvé oficiálně uznal, že polští občané vyhoštění po sovětské invazi nebyli sovětskými občany, ale cizími poddanými. Ve dnech 22. června a 16. srpna 1944 byly podepsány dva dekrety, které měly usnadnit propuštění polských státních příslušníků ze zajetí.

Polská exilová vláda udává počet deportovaných polských občanů na 1,5 mil., někteří historikové považují tato hodnocení za přehnaná.

V roce 1944 žilo na západní Ukrajině 1 182 100 etnických Poláků. Polská exilová vláda v Londýně potvrdila svůj postoj zachovat hranice z roku 1939. Nikita Chruščov se však osobně obrátil na Stalina, aby území získaná nelegálním a tajným paktem Molotov-Ribbentrop zůstala pod pokračující sovětskou okupací.

Mnoho Poláků v exilu se nemohlo vrátit do země, za kterou bojovali, protože patřili k politickým skupinám neslučitelným s novými komunistickými režimy, nebo protože pocházeli z oblastí předválečného východního Polska, které byly začleněny do Sovětského svazu. Některé od návratu odradilo pouhé varování, že každý, kdo sloužil ve vojenských jednotkách na Západě, bude ohrožen. Mnoho Poláků bylo pronásledováno, zatčeno, mučeno a vězněno sovětskými úřady za příslušnost k domácí armádě nebo jiným formacím, nebo byli pronásledováni, protože bojovali na Západní frontě. (Polityka.pl)

Nejméně jeden milion Poláků zůstal v bývalém Sovětském svazu a nejméně půl milionu skončilo mimo Polsko.

Dalším stigmatem poválečného období, zatěžujícím život polské společnosti, bylo tzv. drama opuštění. Prožívali ho Poláci, kteří se v letech 1939-1945 aktivně zapojili do boje za svou vlast, za její svobodu a nezávislost, a kteří se v poválečném období ocitli mimo její hranice. Odhaduje se, že drama opuštění postihlo v letech 1947-1950 téměř 360 000 lidí. Tato skupina byla rozptýlena na všech kontinentech světa. Byli mezi nimi vzdělaní lidé, lidé s konkrétními, jasně vyhraněnými politickými nebo sociálními názory. Největší koncentrace poválečné polské komunity byla ve Spojených státech (přibližně 110 000 osob). Téměř 47 000 Poláků v Kanadě. Okolo 36 tisíc polských občanů emigrovalo do Velké Británie. Přibližně 55 tisíc polských Židů se trvale usadilo v Palestině. (Polityka.pl)

Do polských zemí se v poválečných podmínkách vraceli také krajané ze Západu. Nejpočetnější skupinu mezi nimi tvořili dělníci nebo vězni deportovaní na nucené práce do Třetí říše nebo do tamních koncentračních či pracovních táborů. Domů se vraceli také Poláci z Francie, Belgie nebo Norska. (bryk.pl)

Obrázek 5 Polsko v roce 1945 - nově získaná území (růžová), ztracené Kresy (šedá) (pravo21.cz)

2.4 Demografické rozdělení polských obyvatel

Obyvatelstvo Polska zahrnuje osoby, které mají v Polsku trvalý pobyt, bez rozdílu mezi občany a cizinci, a osoby, které mají polské občanství, ale bydlí mimo Polsko. Obyvatelstvo Polska nezahrnuje cizince s dočasným nebo nelegálním pobytem v Polsku a osoby polské národnosti s pobytem mimo Polsko, které nemají polské občanství (tj. tzv. Polonia). Demografické údaje o obyvatelstvu Polska shromažďuje a zveřejňuje Hlavní statistický úřad.

Počet obyvatel Polska se nyní pohybuje okolo 38 milionů obyvatel, to dělá z Polska 5. nejlidnatější stát Evropské unie, 7. nejlidnatější zemi v Evropě a 38. na světě. Obyvatelé Polska tvoří přibližně 8,4 % z celkového počtu obyvatel EU.

Podle sčítání lidu z roku 2021, které provedl polský Hlavní statistický úřad (GUS), mělo Polsko k 31. březnu 2021 oficiální počet obyvatel 38 036 118, což představuje pokles o 0,9 % od sčítání lidu v roce 2011. Rozdíl mezi oficiálním a obvykle bydlícím obyvatelstvem vyplývá ze dvou různých metodik, které GUS používá pro sčítání obyvatelstva, navíc v Polsku žije velké množství cizinců, z nichž většina není započítávána do oficiálního počtu obyvatel země. Při sčítání lidu v roce 2021 jich v Polsku žilo 1 433 779.

S hustotou osídlení 122 obyvatel na kilometr čtvereční se řadí mezi středně zalidněné země. Rozložení obyvatelstva je nerovnoměrné, hustě osídlený je jih, středně osídlený střed, západ, sever a jihovýchod. Řídce osídlený severovýchod a východ země.

V současných letech dochází k vysídlování východní části Polska, především venkova a malých měst, obyvatelé migrují do velkých měst a jejich suburbií, na západ země nebo za hranice státu. Mezi vojvodství, kde dochází ke stálému nárůstu obyvatel se řadí Mazovské, Velkopolské, Dolnoslezské, Malopolské a Pomořanské. U zbylých vojvodství dochází k většímu či menšímu odlivu obyvatel. (upol.cz)

Polská populace rychle stárne, tedy průměrný věk se stále zvyšuje. V roce 1950 byl střední věk Poláků 25,8 let. Dnes je střední věk Poláků 38,2 let. Pokud budou současné trendy pokračovat, průměrný věk stoupne na 60 let v roce 2050. V Polsku je porodnost asi 1,26 dítěte na ženu (v roce 1990 to byly 3 děti) a patří k nejnižším v Evropě.

Byť roční přírůstek je stále kladný, dlouhodobá demografická prognóza Polska je krajně nepříznivá. Ve srovnání se současností by počet obyvatel Polska v roce 2035 měl poklesnout až pod 36 milionů (úbytek více než 2 milióny obyvatel). Jak národnostně, tak nábožensky je Polsko homogenní státem. Převládající národností je polská (97 %), k římskokatolickému vyznání se hlásí okolo 90 %. V celkovém počtu obyvatel Polska tvoří ženy téměř 52 %. Poměr počtu mužů k počtu žen v populaci Polska činí 100:107. (upol.cz)

Pandemie COVID-19 měla specifický demografický dopad a prohloubila nepříznivé trendy pozorované v posledních 10 letech, kdy počet obyvatel Polska vytrvale klesá. Výjimkou byl rok 2017, kdy počet obyvatel mírně narostl, konkrétně o necelých 1000. Za snižováním počtu obyvatel stojí především 3 faktory. Předně je to záporná (od roku 2013) bilance přirozeného přírůstu obyvatel. V roce 2021 byl počet narozených dětí přibližně o 188 000 nižší, než počet zemřelých (519 000 osob). Celkový počet 331 000 narozených dětí je o 24 000 méně než v roce 2020. Trend nižší porodnosti bude přetrvávat i v budoucnu. Druhým faktorem je vysoká míra emigrace Poláků do zahraničí (převážně po vstupu do EU v roce 2004). Emigrace se týká zejména mladých lidí, u kterých však nelze do budoucna vyloučit návrat do domovské země. Třetím faktorem je nízká porodnost spojená s potratovou politikou za bývalé vlády (zákaz interrupcí), jež díky ní se ženy bojí otěhotnět na úkor případným problémům během těhotenství, také se matkám nedostává potřebné sociální pomoci od státu. Mnoho kritiků tento trend (míra porodnosti) označuje za značně horší než během éry komunismu. (upol.cz)

Rok 2022 byl po dlouhé době první, kdy se do Polska vrátilo více lidí, než z něj odešlo. Až v dalších letech však bude zřejmé, zda se trend otočil, nebo se jednalo o výjimku.

Obrat v popsaném demografickém trendu nyní nastává v souvislosti s příchodem uprchlíků z Ukrajiny. Po silné vlně po začátku ruské agrese je nyní počet uprchlíků na úrovni přibližně 1-2 mil. osob (současný počet obyvatel Polska je odhadován na 39-40 mil. Obyvatel). Otázkou do budoucna zůstává, kolik z nich se rozhodne v Polsku zůstat. Doposud se polská vláda snažila maximalizovat pomoc – včetně uznávání vzdělání a umístování dětí do škol.

V roce 2018 činila průměrná délka života 77,9 let. 74,1 let u mužů a 82 let u žen. (upol.cz)

2.4.1 Národnostní složení v historii

První sčítání lidu po získání nezávislosti proběhlo v roce 1921 a podle něj mělo Polsko 27,2 milionu obyvatel (což ho řadilo na 6. místo v Evropě). RP však mělo jeden z nejvyšších přirozených přírůstků v Evropě, který v roce 1921 činil 12 promile a v roce 1923 až 18 promile ročně. Takto vysoká porodnost byla způsobena prudkým nárůstem počtu narozených dětí po období trvale velmi nízkého (až záporného) přirozeného přírůstu, který byl způsoben ukončením působení faktorů, které dříve omezovaly počet narozených dětí (válka a problémy s ní spojené – vysoká úmrtnost, těžké životní podmínky atd.) V případě druhé republiky mohl mít na porodnost vliv také optimismus, který v polské společnosti panoval po obnovení nezávislosti. (upol.cz)

Druhé sčítání lidu proběhlo v roce 1931 a ukázalo, že počet obyvatel Polska činil 32,1 milionu, ale došlo k poklesu úrovně přirozeného přírůstku, což bylo způsobeno především tzv. velkou hospodářskou krizí v letech 1929-1933 a jejími důsledky (nezaměstnanost, vysoké ceny, pauperizace obyvatelstva atd.). Podle údajů Ústředního statistického úřadu (GUS) žilo v Polsku k 1. lednu 1936 33,823 milionu obyvatel (o 405 000 více než k 1. lednu 1935). V roce 1939 měla Druhá republika (v hranicích 1938 po anexi Zaolší) 35,1 milionu obyvatel, což ji stále řadilo na 6. místo v Evropě. Pro srovnání, počet obyvatel Třetí republiky činil přibližně 38,5 milionu. (upol.cz)

Z etnického hlediska bývalo Polsko před druhou světovou válkou jednou z nejvíce multietnických zemí v Evropě. Žila zde největší židovská komunita v Evropě, přičemž Varšava byla vedle New Yorku největší koncentrací Židů na světě. Ve východních částech země často převažovali Ukrajinci a Bělorusové nad Poláky, zatímco na západě žily početné německé komunity. Po válce se Polsko stalo etnicky homogenní zemí.

Druhá světová válka drasticky omezila etnickou pestrost předválečného Polska. Po 1. světové válce tvořili Poláci 69 % populace. Židovská populace utrpěla výrazné demografické ztráty především v důsledku deportací a holokaustu za 2. světové války a následné masové emigrace do nově vzniknuvšího Izraele. O ukrajinskou, běloruskou a litevskou menšinu Polsko přišlo poválečným posunem státní hranice na západ. O německou menšinu pak nuceným vysídlením. Na druhou stranu po roce 1989 ve statistikách přibyla menšina kašubská a slezská. Nynější státní hranice dělají polský stát kompaktnějším jak po stránce geografické, tak i národnostní. Polsko je dokonce před Albánií (95 %) a Islandem (94 %) národnostně nejvíce homogenním státem v Evropě. (upol.cz)

2.4.2 Národnostní složení v současné době

Nejsilnější skupinou jsou Poláci, dále Slezané, Kašubové, Tataři, Karamové, Lemkové, Romové atd. Mezi další národnostní skupiny patří Ukrajinci, Bělorusové, Rusové, Němci, Vietnamci, Češi, Slováci, Litevci, Židé ad. V posledním desetiletí však Polsko zaznamenalo masovou migraci do země, především ze sousední Ukrajiny a Běloruska a stále častěji ze střední a jižní Asie. (europa.eu)

2.4.3 Jazyky a dialekty

Úředním jazykem je polština. Polštině nejbližším jazykem je slovenština, pak čeština a ukrajinština. Blízká polštině je kašubština, která se považuje za samostatný jazyk. Vzhledem k relativně velké německé minoritě v Opolském vojvodství je němčina druhým, tzv. pomocným jazykem celkem v 27 obcích. Obdobné postavení má v 12 obcích Podlaského vojvodství běloruština. Velmi rozšířená ve Slezském vojvodství je tzv. slezština (ślaska

gwara), která však není pravým jazykem ale pouze etnolektem. Současně hojně rozšířeným jazykem je ukrajinština, ruština, litevština atd. (europa.eu)

2.4.4 Města a aglomerace

Na území Polska je celkem 897 měst, z toho 39 má nad 100 tisíc obyvatel. Ve městech žije 59,8 % polské populace, přičemž tento počet se v důsledku suburbanizace neustále snižuje. Největší aglomeračním útvarem je Varšavská aglomerace o celkovém počtu okolo 3,3 miliónu obyvatel, dále Katovická aglomerace, kterou tvoří soubor 19 obcí o celkovém počtu okolo 2,5 miliónu obyvatel (největší koncentrace obyvatelstva a průmyslu). Dále Krakovská (1,6 mil. obyvatel), Trojměstí (1,4 mil. obyvatel), Vratislavská (1,3 mil. obyvatel), Poznaňská (1,2 mil. obyvatel), Lodžská (1,1 mil. obyvatel), atd. Dle průzkumů je Polsko pod průměrem EU, co se týče počtu obyvatel žijících ve městech. (upol.cz)

2.5 Historické rozdělení polských regionů

V 9. století se z početných kmenů na území dnešního polského státu vytvořila dvě centra, jedno v Malopolsku, druhé na území Velkopolska. Časem by nepochybně mezi těmito dvěma celky došlo k válečnému střetu. Než se však tento střet mohl stát, podleho Malopolsko v roce 880 nájezdu Moravanů, kteří zároveň ovládali Slezsko. Díky této události mohla dynastie Piastovců, žijící původně na území Malopolska, expandovat dále mimo své původní území. Centrum rodu Piastovců, který ovládal polské země téměř 400 let, se nacházelo v Hnězdně (Gniezno). (upol.cz)

Základní části tvořilo území **Velkopolsko** (Polonia Maior) a **Malopolsko** (Polonia Minor). Název *Polsko* byl užíván v katolických kruzích na západě, kdežto na východě, ve sféře byzantského vlivu, dominovalo pojmenování *Lach* (Na Rusi) a příbuzné *Lenkas* (na Litvě), *Lendzei* (v Uhrách), *Lechoi*, *Lechia* (Východořímská říše). V okamžiku, kdy Polsko skládající se z Velkopolska, Kujavska, Mazovska, Lubušské země a části Pomoří vstoupilo na scénu dějin, zaujímalo plochu okolo 120 000 km². Hustota zalidnění činila zhruba 5 osob na km², tedy 600 tisíc obyvatel na celém území. (upol.cz)

Nejvýznamnějším panovníkem z řad Piastovců byl kníže Měšek, který si vzal v roce 965 českou kněžnu Doubravu, dceru českého knížete Boleslava. Za Měškova panování dosáhla hranice Velkopolska až k Rusi. Po smrti Měška v roce 992, připadlo jeho synům území od Baltu, Prusi, Rusi, Krakova, Moravy a Odry až k moři. Ve stopách knížete Měška pokračoval jeho syn, Boleslav I. Chrabrý, který během své vlády zvětšil území Polska na téměř celé dnešní Česko, Slovensko, Rakousko a Polsko. (upol.cz)

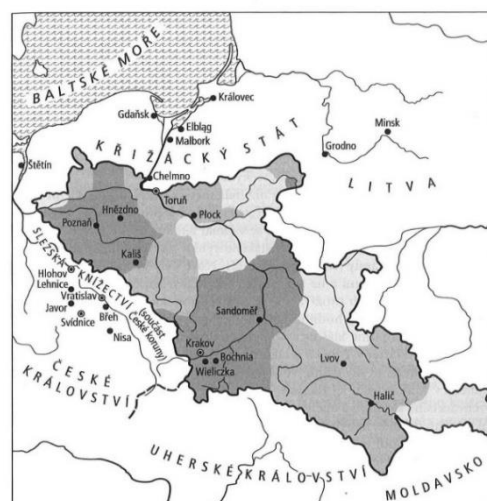
Polsko kolem roku 1000

Legenda:

- hranice Polska kolem roku 992
- - - největší rozpětí výbojů Boleslava I. Chrabrého
- hrady a sídla
- ⊕ arcibiskupství
- + biskupství

Obrázek 6 Polské území za vlády Měška (upol.cz)

Během vlády Kazimíra III. Velikého, syn Vladislava I. Lokýtky, došlo k územním změnám hranic. Roku 1333 mělo Polsko tvar úzkého pásu od severozápadu k jihovýchodu a jeho plocha dosahovala 115 000 km². (upol.cz)

Polsko ve 14. století (za vlády Kazimíra III. Velikého, 1333–1370)

Legenda:

- hranice 1370
- města nad 10 000 obyvatel
- dědičná území
- získaná území
- lenní území
- města nad 2 000 obyvatel

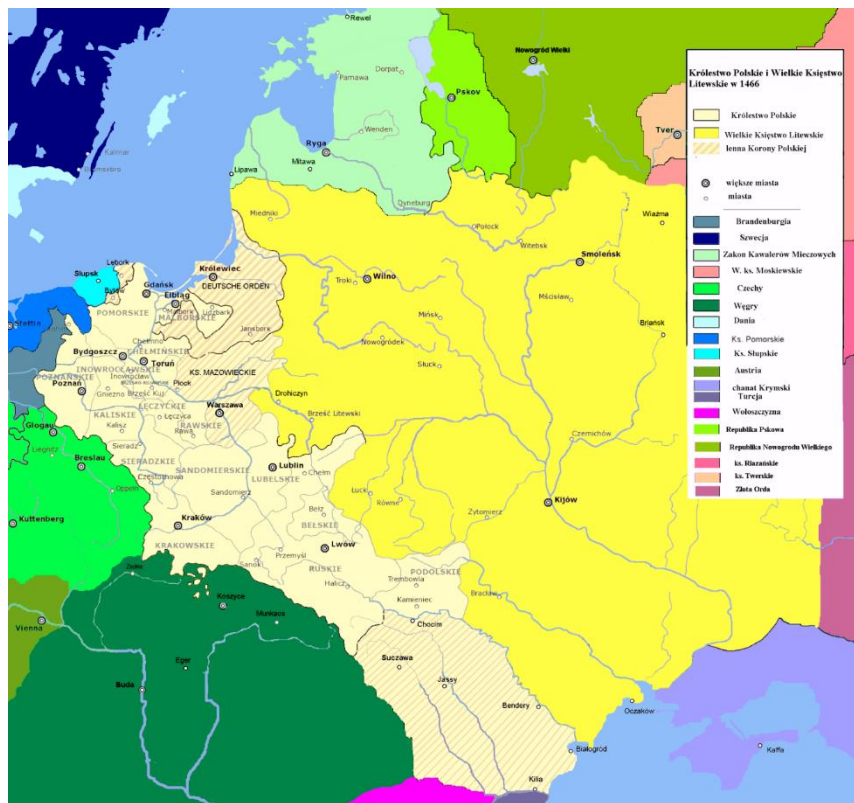
Obrázek 7 Polsko za vlády Kazimíra III. (upol.cz)

Na periferii území, blízko slezské hranice ležel Krakov, který nabýval na důležitosti a významu v celé polské historii. Král Kazimír III. po sobě zanechal stát s více než dvojnásobnou rozlohou ve srovnání se stavem v době svého nástupu na trůn a s ještě větším přírůstkem obyvatelstva.

Dalších územních změn dosáhlo Polsko za vlády Jagellonců. Největší vliv na změnu polských hranic ve 14. století měla smlouva uzavřená v Krewě 14. srpna 1385. Tato smlouva položila základ tzv. Polsko-litevské unie neboli Republice obou národů.

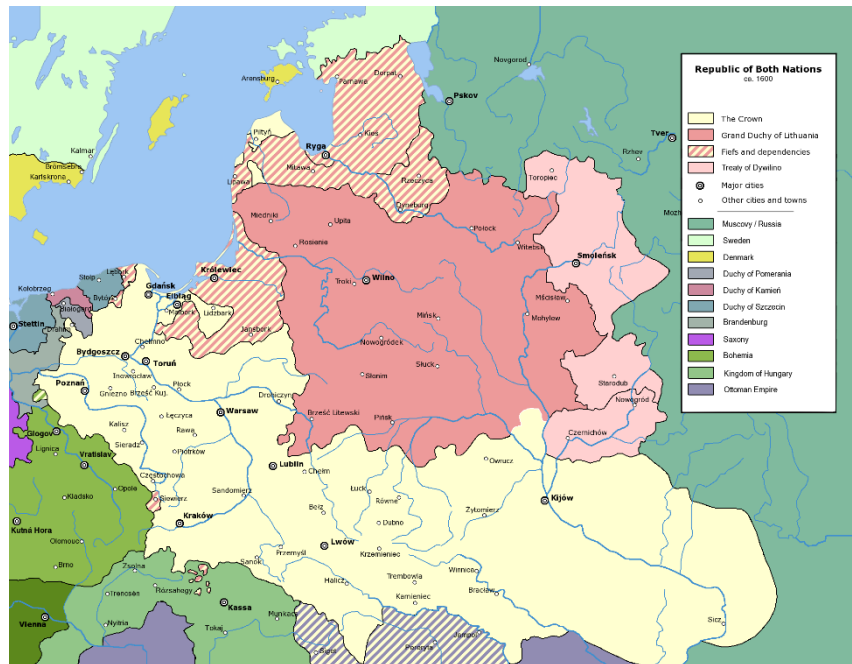
Ve druhé polovině 15. století, za krále Kazimíra IV. Jagellonského, dosáhlo teritorium velkoknížectví rozlohy milionu kilometrů čtverečních. Na severu dosahovalo k městům Pskov, Velký Novgorod, na jihu téměř k Černému moři, na východě až k Vjazmě, která byla vzdálená do Moskvy jen pár desítek kilometrů. (upol.cz)

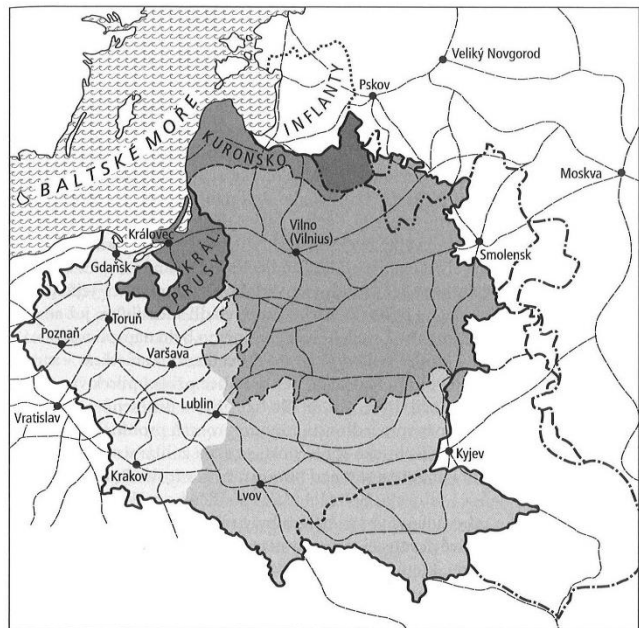
Obrázek 8 Polsko-litevská unie v 15. století (upol.cz)

Ačkoliv bylo Krewskou smlouvou potvrzeno spojení **Polsko-litevské unie**, reálná unie vznikla až 1. července 1569 na sněmu v polském Lublinu. Polské království a Litevské velkoknížectví se spojilo v **Rzeczpospolita**. Tento nový stát zahrnoval kromě dnešního Polska i současnou Litvu, Bělorusko a část Ukrajiny, čímž se stal po Rusku rozsahem druhým největším evropským státem. Obě části Rzeczypospolité si zachovaly vnitřní odlišnost, jež se projevovala v samostatnosti řízení vlády, ale sněm byl od té doby až na výjimečné situace ve Varšavě společný. Varšava se tak jako centrum zákonodárné moci dostávala do popředí a získávala významné postavení vedle obou hlavních měst Krakova a Vilniuse. Byla zavedena společná měna, i když ražená zvlášť v Polsku a zvlášť v Litvě. V rámci dualismu byla zachována autonomie centrálních úřadů, financí a armády. (upol.cz)

Obrázek 9 Polsko-litevská unie v 16. století (upol.cz)

Roku 1689 byla obnovena válka s Ruskem, která trvala déle než pět let a po dlouhotrvajících jednáních byla ukončena na počátku roku 1697 příměřím, nikoliv trvalým mírem, v Andrušově. Díky míru získalo Rusko rozsáhlé oblasti na levém břehu Dněpru, ale také pravobřežní Kyjev, oblast Smolenska a země černigovsko–severské. Rozloha polsko-litevského státu se zmenšila z 990 000 km² na 733 500 km². Takováto ztráta území znamenala pro Polsko oslabení jeho pozice v mezinárodním měřítku. Rozsáhlé válečné konflikty a s nimi související epidemie také způsobily pokles počtu obyvatel v řádu 30 % (upol.cz)

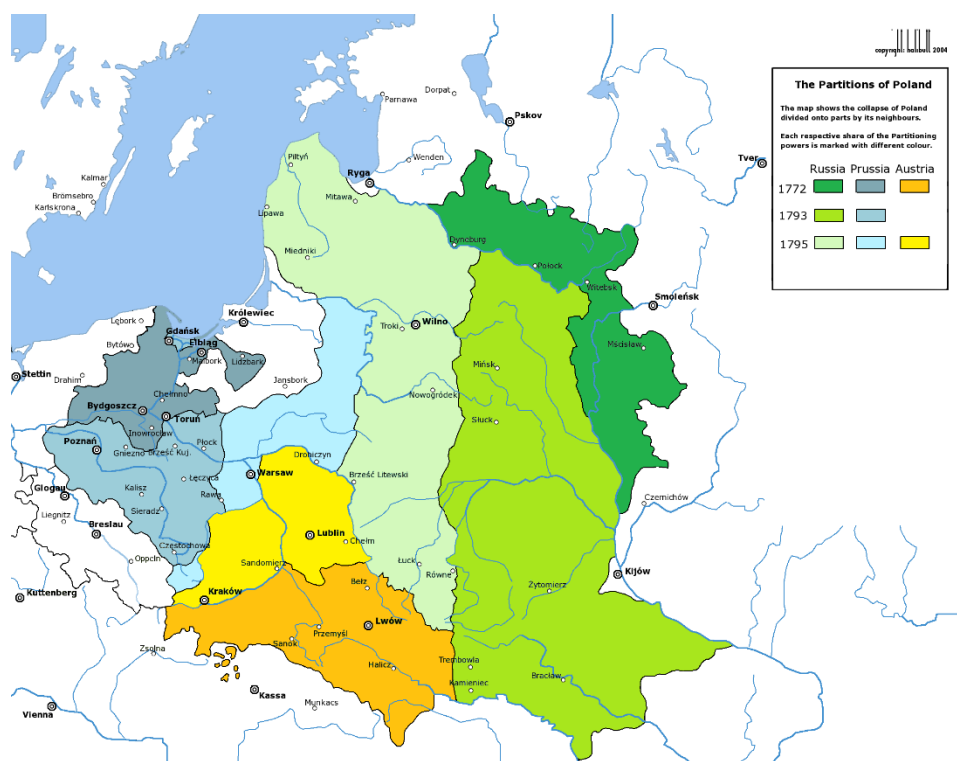

Polsko v 17. století

Legenda:	
Polská koruna	výboje cara Ivana IV. 1562–1568 a 1575–1577
Podlesí a „ruské“ (ukrajinské) území Polské koruny	hranice 1582
Litevské velkoknížectví	hranice 1618
lenní území	hranice 1634 a 1644
Inflantské vojvodství po 1660	hranice 1672
	hranice 1699
	hranice provincií a knížectví
	hlavní obchodní cesty

Obrázek 10 Polsko-litevská unie po územních strátách v 17. století ((upol.cz)

Posilování šlechty a vnitřní rozbroje během 17. století oslabily Rzeczpospolitu a Polsko bylo nazýváno nemocným mužem Evropy. Výsledkem úpadku Polska bylo jeho rozdělení třemi mocnostmi: Ruskem, Pruskem a Rakouskem. Dohoda o dělení byla podepsána 5. srpna 1772 v Petrohradě. Dělení Polska probíhalo ve třech etapách, v letech 1772, 1793 a 1795. Celkem bylo zabráno území o rozloze 211 000 km², na němž žilo 3,5 milionu obyvatel. Rakousku připadla část Malopolska, Podolí, Volyně a Červené Rusi se Lvovem (83 000 km²). Byly to hustě zalidněné oblasti se starým osídlením (2,65 milionu osob). Největší území obsadilo Rusko (92 000 km²), avšak s nižším počtem obyvatelstva (1,3 milionu osob) zahrnovalo vojvodství Inflantské, Mstislavské, částečně Polocké a Minské. Prusku připadly odedávna vysněné Královské Prusy, Varmijsko, severní část Velkopolska a Kujavska. Obsazeny byly původní polské země a nejlépe obhospodařovaná půda (36 000 km², 580 000 obyvatel) a přičleněny k pruské monarchii. Na základě ruského a anglického veta byla z lupy vyloučena města Gdansk a Toruň. (upol.cz)

Obrázek 11 Trojí dělení Polska v 18. století (upol.cz)

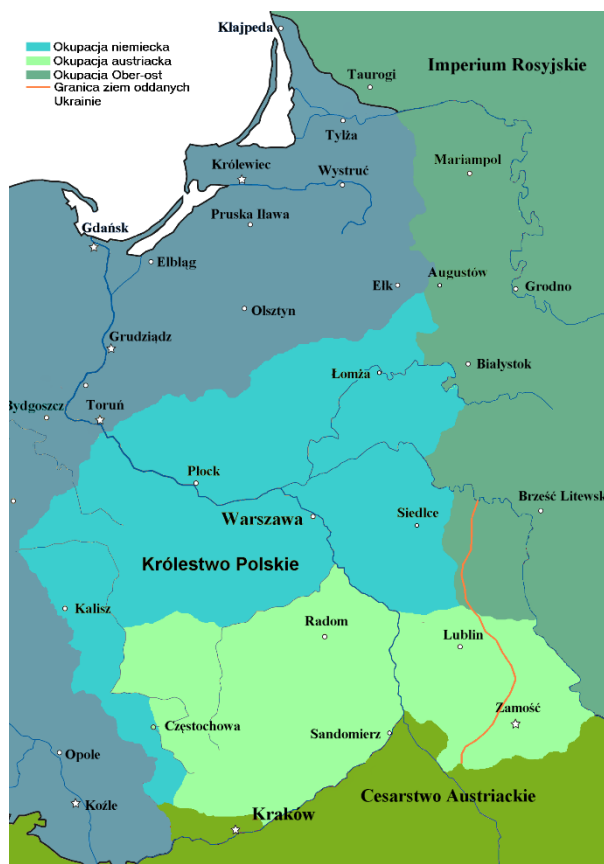
Po rozebrání Polska mocnostmi nastal místo nastolení pořádku chaos. Výsledkem byla nová smlouva o dělení Polska Pruskem, které v opačném případě hrozilo vystoupením z koalice proti revoluční Francii. Dohodou se Prusku dostalo 58 000 km² (Velkopolsko, Toruň a Gdaňsk), zatímco Rusku připadla rozsáhlá, ale málo zalidněná běloruská území (250 000 km²). Polsku zůstalo sotva 212 000 km² s necelými 4 miliony obyvatel. Byla to jen část původního území středověkého polského státu. V důsledku tří dělení se v ruském záboru ocitlo 62 % polského území a téměř polovina obyvatelstva; Rakousko si přisvojilo jen 18 % státu, ale s 32 % obyvatelstva a jednalo se o oblasti s půdou nejvyšší jakosti. Prusko obsadilo relativně málo: 20 % plochy a 23 % obyvatelstva, jednalo se však o tradiční polská území Gdaňské Pomoří, Velkopolsko a Mazovsko s Varšavou. (upol.cz)

Za vlády Napoleona Bonaparte, který porazil roku 1806 pruské vojsko, vzniklo na území Polska **Varšavské knížectví**. Varšavské knížectví bylo formálně nezávislým územním celkem. Ve skutečnosti, ale bylo podřízeno napoleonské Francii. Nový stát měl umělé hranice a byl dodatečně okleštěn o část Podlesí s Białystokem, jež byla předána Rusku. Gdaňsku byl přiznán statut svobodného města, ale s francouzskou posádkou. Jako všechny dobyté země Napoleonem, i Varšavské knížectví sloužilo Francii jako zdroj financí a rekrutů. V roce 1809, v důsledku války s Rakouskem, se značně zvětšilo území Varšavského knížectví (142 000 km² se 4,3 milionu obyvatel) především o tzv. Novou Halič. Země byla podle francouzského vzoru rozdělena na departmenty, jichž bylo deset – šest

původních (Varšava, Kališ, Poznaň, Bydhošť, Płock a Łomża) a čtyři nově zřízené (Krakov, Radom, Lublin a Siedlce). Varšavské knížectví v této podobě existovalo po dobu sedmi let.

Po porážce Napoleona vzniklo 3. května 1815 **Království Polské** spojené s Ruskem. Nové hranice znamenaly výrazné zmenšení pruského záboru ve prospěch Petrohradu. Prusko přišlo o značná území na východě, včetně části Velkopolska s Kališe a území podél Visly s Varšavou, na severu pak Kongresówka, což byl úzký pruh státu sahající až k Němenu. Polské království získalo více než 80 % plochy Knížectví varšavského, Prusko necelých 20 % a Rakousko setrvalo na stejné úrovni, jež byla zvětšena o cenné solné župy ve Wieliczce. Rozloha království činila 128 000 km² s 3,3 miliony obyvatel. (upol.cz)

Před první světovou válkou bylo na území Polska zřízeno **Polské království** někdy označováno jako **Regentské království polské**. Tento stát vznikl 5. listopadu 1916 na dobytých územích Ruského impéria obývaných převážně polským obyvatelstvem. Kvůli protichůdným názorům a zájmům rakouských, polských, ukrajinských a litevských stran bylo znemožněno vytvořit fungující stát. Nový polský král nebyl nikdy zvolen, vládla trojčlenná regentská rada. Tento stát zanikl 11. listopadu 1918, kdy byla vyhlášena druhá polská republika. (upol.cz)

Obrázek 12 Polsko v 19. století (upol.cz)

Druhá Polská republika existovala od 11. listopadu 1918 do vypuknutí druhé světové války v roce 1939. Po prohře koloniálních mocností začaly v listopadu 1918 německé jednotky opouštět polské území a započalo formování nových hranic. Původní myšlenkou bylo dosažení stejných hranic před prvním dělením Polska, tedy hranic někdejší polsko-litevské unie. Východní hranici Polska tvořila tzv. **Curzovova linie**, vzniklá podle usnesení Rady Dohody z 8. prosince 1919. Curzovova linie vedla od severu přes Grodno, Jalovku, Němirovo, Brest, řeku Bug, Krylovo a poté jihozápadně k československé hranici. (upol.cz)

Obrázek 13 Druhá polská republika a Cerzuvova linie (upol.cz)

Spor o hranice se týkal také Těšínského Slezska. Dne 5. listopadu 1918 uzavřela Národní rada Těšínského knížectví (*Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego*) dohodu s místními českými orgány o rozdělení sporného území, to však Praha odmítla akceptovat a československé vojsko 23. ledna 1919 sporná území obsadilo. Po uzavření příměří 3. února ustoupilo za řeku Olši protékající Těšínem. K definitivnímu rozhodnutí mělo dojít na základě plebiscitu. Nakonec se však neuskutečnil a vítězné mocnosti vydaly 28. července 1920 v době, kdy Polsko čelilo bolševickému útoku rozhodnutí, jež bylo podle názoru Varšavy nevýhodné (150 000 Poláků se ocitlo na "druhé straně") a jehož důsledkem bylo, že problém regionu zvaného Zaolší (*Zaolzie*) celé meziválečné dvacetiletí nepříznivě ovlivňoval vztahy mezi oběma mladými státy. Spor byl ukončen až 17. října 1938, kdy ve Varšavě byla podepsána dohoda o konečném vytyčení hranice. Dne 12. října 1920 byl vytvořen údajně nezávislý stát **Střední Litva**, který byl následně připojen k Polsku a tím byl ukončen proces teritoriálního formování polského státu.

V roce 1922 zaujímal území polského státu plochu 389 000 km², což znamenalo šesté místo v Evropě (po Sovětském svazu, Francii, Španělsku, Německu a Švédsku). Nevýhodný však byl jeho tvar, zvláště na severovýchodě, neboť tudy vedla dlouhá hraniční linie, téměř všude vytyčená v konfliktech se sousedy. Na západě a na severu byla nejdelší (s Německem), její délka činila 1912 km. V západní části země byla vysunutým větším Polským městem Poznaň a na severu se Východní Prusy zařezávaly hluboko do teritoria dávné Rzeczypospolité z doby před trojím dělením, území Svobodného města Gdaňsku (hranice byla dlouhá 121 km) sousedilo s úzkým pruhem pobřeží v délce 70 km, nepočítá-li se poloostrov Hel, úzký pás mezi Baltem a Gdaňským zálivem. Obě strany daleko klidnější hranice s Československem (984 km) také provázely spory související s nároky na území Těšínského Slezska. Daleko složitější situace však panovala ve vztazích s Litvou (507 km), která se po formální ztrátě Vilniusu ocitla s Polskem ve válečném stavu, oba státy až do roku 1938 neudržovaly diplomatické styky. Naopak se nevyskytovaly žádné teritoriální rozepře se dvěma zbývajícimi sousedy, Lotyšskem na severovýchodě (109 km) a Rumunskem na jihovýchodě (349 km). (upol.cz)

Obrázek 14 Území Polska v roce 1939 (upol.cz)

Důležitým dnem polské historie byla noc ze 31. srpna na 1. září 1939 kdy byl Německem zahájen útok na Polsko. Po bleskovém útoku Německa ze západu a útoku SSSR z východu bylo Polsko zcela obsazeno a 28. září 1939 Varšava kapitulovala. Na základě nové dohody mezi Moskvou a Berlínem, která byla uzavřena na konci září, získal Sovětský svaz území o rozloze 192 000 km² a Třetí říše 178 000 km². Výsledné hranice byly o něco

výhodnější pro Němce, kteří na oplátku vyjádřili souhlas s podřízením Litvy sovětskému vlivu. Malá část území (752 km²) připadla Hitlerovu satelitu Slovensku. Přímo k Třetí říši byla připojena vojvodství na západě a v centru Polska (92 000 km²), jež získala postavení generálních gouvěrnementů (zemně-správní jednotka vytvořená na základě Hitlerova dekretu). Jednalo se o průmyslové oblasti, v nichž 10 milionů obyvatel tvořili Poláci 90 %.

Ke konci druhé světové války mezi 4. až 11. únorem 1945 se konala na Krymu Jaltská konference, kde jednali hlavní představitelé mocností o vztahu spojenců k Německu a Francii a také o řešení polské otázky. Západní hranice měla probíhat po linii Odry a Lužické Nisy. Původní polské oblasti na východě se začlenily do Sovětského svazu. Vzhledem k stavu mezi světovými válkami se diametrálně změnila teritoriální podoba státu a s ní i jeho hranice. S Československem byla nejdelší - 1310 km, se Sovětským svazem 1224 km, s Německem (sovětskou okupační zónou) 460 km a mořská pobřežní linie měřila 694 km. Polsko přišlo o 20 % území, než mělo před druhou světovou válkou. Obecně však mělo východní pomezí pro Poláky význam především z hlediska historického sentimentu (Vilnius a Lvov). Po druhé světové válce se stalo Polsko komunistickým státem pod vlivem Sovětského svazu. Do roku 1989 mluvíme o polském území jako o **Polské lidové republice**. (upol.cz)

Polsko ve 20. století

Legenda:

----- hranice Polska 1918/1920-1939

———— hranice Polska od roku 1945

■ území získaná po druhé světové válce

Obrázek 15 Polsko po druhé světové válce (upol.cz)

Velkým mezníkem polského státu byl rok 1980, kdy byly po vlně stávek vytvořeny nezávislé odbory Solidarita (*Solidarność*). Odbory se postupně staly velkou politickou silou, která získala postupně 10 milionu členů. Roku 1989 proběhla jednání u "kulatého stolu" a komunistická strana byla donucena svolit ke konání svobodných voleb. Volby skončily drtivým vítězstvím nekomunistické strany Solidarita. (upol.cz)

2.5.1 Historické země na území dnešního Polska

Okrsky

Původ nejdůležitějších polských okrsků – Velkopolska, Malopolska, Slezska a Mazovska – sahá až do raného piastovského období. Právě podle okrsků byl v roce 1138 rozdělen stát Boleslava Křivokláta. Jejich územní složení se vykrytalizovalo v následujících letech, od seniorátní části se oddělilo Kujavsko a středopolské země spojené s Mazovskem a samostatnost získalo Gdaňské Pomořansko pod vládou Soběslavů. Západní Pomořansko, ovládané Gryfy (k němuž patřily i země západně od Odry v dnešním Německu), si rovněž po staletí udrželo nezávislý status. (Leszkowicz, 2016)

Země

V období sjednoceného Polského království a první republiky byly jednou ze správních jednotek země. Obvykle se rozlišovaly na základě starého dělení z dob dělení Polska. Země měly obvykle své vlastní úředníky. Později byly transformovány na vojvodství. Jan Długosz ve svém díle *Insignia seu Clenodia Regis et Regni Poloniae* uvedl následující vojvodství, která byla součástí Koruny: Krakov, Poznaň, Sandoměř, Kališ, Sieradz, Lublin, Łęczyca, Przemyśl, Kujavsko, Chełm, Pomořansko, Chelm, Michałów, Dobrzyń, Wieluń a Lwów, Bełów, Halica a Podolí, které jsou dnes mimo Polsko. (Leszkowicz, 2016)

Mazovsko

Bohaté rozdělení na země v Mazovsku je také důsledkem rozdělení na menší okrsky. Nejstarším dělením Mazovského knížectví bylo dělení provedené v roce 1275 syny Siemowita I. na knížectví čerské a knížectví plocké. Ve 14. století bylo rozděleno také Varšavské knížectví. V důsledku následných dynastických dělení mezi mazovskými Piastovci byly jednotlivé země (kromě tří hlavních také Rawská, Sochaczewská, Livonská, Gostyninská, Wyszogrodzka, Zawkrze, Ciechanovská, Zakroczymská, Makovská, Nurekská, Lomžská a Wiská) začleněny do jednotlivých samostatných knížectví. Po smrti Janusze III. v roce 1526 bylo celé území začleněno do polského státu. (Leszkowicz, 2016)

Středopolské země

Ve středu země se dnes nachází Lodžské vojvodství. Na relativně nedávný vznik (v 19. století) Lodžska, by se dalo polemizovat jaký název by tento historický region měl mít. Jelikož se nenachází ani v Malopolsku, ani ve Velkopolsku, ani v Mazovsku či Kujavsku. Někteří odborníci na historickou geografii označují tento region jako Střední Polsko. Pomineme-li dřívější krátkodobé epizody ("vdovský okrsek" pro manželku Boleslava Krzywoustého Salomeu), byla tato území vyčleněna z domény mazovských knížat v roce 1233, kdy se vlády v Kujavách, Sieradzu a Łęczyci ujal Kazimierz Kujawski, mladší syn Konrada Mazowieckého. V roce 1261 předal sieradzku zemi svému nejstaršímu synovi Leškovi Černému, který v roce 1267 připojil ke svému panství i zemi Łęczyckou, čímž vzniklo Łęczycko-Sieradzské knížectví, které tvořilo většinu středního Polska. Wielunská země (dříve známá jako Rudzká země) má odlišnou historii, neboť byla předmětem sporů mezi slezskými a velkopolskými knížaty v období dělení Polska. (Leszkowicz, 2016)

Červená Rus

Jihovýchodní pás území dnešního Polska s Przemyslem, Sanokem, Rzeszowem, Zamości a Chełmem byl ve středověku polsko-ruskou hraniční oblastí. Ke Koruně bylo připojeno až ve 40. letech 14. století po vymření haličsko-vladiměřské dynastie Kazimírem Velikým. Kromě zemí Przemysl a Chelm, byly tehdy k Polsku připojeny také země Bełz, Halič a Lvov. V době andělské se tyto země dostaly pod uherskou nadvládu, ale v době Jadwigy a Jagellonců se vrátily pod vládu králů v Krakově. Tyto země se označují jako Červená Rus. (Leszkowicz, 2016)

Mazury a Warmia

Navzdory zdání se nejedná o jednoduché rozdělení mezi těmito dvěma historickými regiony (Mazury na východě, Warmia na západě). Hranice mezi kraji vykristalizovala u příležitosti druhého Trnského míru. Warmijské biskupství se stalo součástí Královského Pruska, zatímco zbytek země, který lze ztotožnit s Mazury, se stal součástí knížecího Pruska. Hranice mezi zeměmi byly také poznamenány náboženským rozdělením. Warmia byla katolická, zatímco Mazury luteránské. K Mazurům patří nejen města Ełk nebo Giżycko, ale také Szczytno, Nidzica a Działdowo. Naopak na Warmii se nacházejí města Olsztyn, Lidzbark, Braniewo a Reszel. Oblast jihozápadně od Olsztyna se naopak nazývá Horní Prusy, hlavními městy jsou Ilava a Ostroda. Lze také rozlišit Dolní Prusko severně od Warmie, dnes poblíž polských hranic s Kaliningradskou oblastí. (Leszkowicz, 2016)

Podlasie

Dnešní Podlaské vojvodství navzdory svému názvu nezahrnuje pouze území historického Podlasí. Tato území, sousedící na západě s Mazovskem, byla na počátku piastovské éry periodicky ovládaná Polskem a vládci Kyjevské Rusi. Kazimír Spravedlivý je připojil k Polsku, bylo součástí Mazovska. Ve 14. a 15. století o Podlasí soupeřili vládci Mazovska a Litevců. V polovině 15. století byly tyto země začleněny do Litevského velkoknížectví. Historicky bylo Podlasie rozděleno na země Drohiczyn a Bielsko (Rajgród, Goniadz, Tykocin, Suraż, Białystok), oddělena byla také země Mielnica, která byla východní částí Drohiczyzna. V březnu 1569, ještě před podepsáním Lublinské unie, bylo Podlasie připojeno ke Koruně. Dnešní Podlaské vojvodství zahrnuje navíc části východního Mazovska (Łomża), historické Litvy (Suwałki) a Polesí. (Leszkowicz, 2016)

Lubušská země

Historie dnešního Lubušského vojvodství je ještě složitější. Navzdory zdání není totožné s Lubuskou zemí. Ve středověku se nacházelo na hranici mezi Velkopolskem, Slezskem a Odrou (samotná Chociebuż, historické hlavní město této země, se dnes nachází v Německu). Oddělena byla v době Boleslava Křivoústého, kdy byla pod vládou slezských a velkopolských knížat. V roce 1250 Boleslav Rogatka prodal Lubuskou zemi Braniborům a oblast se natrvalo dostala pod německou nadvládu. Dnešní Lubušské vojvodství zahrnuje také historická území Dolního Slezska, Dolní Lužice, Velkopolska (Międzyrzecz) a takzvaného Nového Března, tedy pohraničí mezi Velkopolskem a Západním Pomořanskem, které ve 13. a 14. století dobyli Braniborští. Regionální historická identita těchto území je však spojena především s nedávnou historií – po roce 1945 se naprostá většina z nich stala součástí Polska jako tzv. znovuzískaná území. V letech 1950-1975 byla součástí Zielonogórského vojvodství. (Leszkowicz, 2016)

Horní Slezsko

Historickým hlavním městem Slezska je Vratislav, zatímco hlavním městem Horního Slezska je Opole. Region vznikl v důsledku dělení země mezi syny slezského knížete Vladislava Vyhnaného. Starší Boleslav Wysoki dostal Dolní Slezsko, mladší Mieszko Plątonogi nejprve Racibórz, Koźle a Cieszyn (1172), poté Bytom (1177/1179) a nakonec Opole (1202), které se stalo hlavním městem jeho kraje. V letech 1281-1290 bylo Horní Slezsko rozděleno na čtyři hlavní knížectví: Racibórz, Cieszyn, Bytom a Opole. Těšínská linie byla (po dolnoslezských vévodech legnických a brestských) druhou nejdéle trvajícím piastovskou linií, jejím posledním mužským představitelem byl vévoda Fridrich Vilém,

který zemřel v roce 1625. Dnes se Horní Slezsko z velké části shoduje se dvěma vojvodstvími, Opolským a Slezským. Je však třeba připomenout, že města jako Sosnowiec a Dąbrowa Górnicza, která jsou součástí hornoslezské aglomerace, se nenacházejí v Horním Slezsku, ale v Dąbrowské kotlině, která je součástí Malopolska. (Leszkowicz, 2016)

Krajna

Tímto názvem se označuje severní část Velkopolska, která leží na hranici s Pomořany. Tento region hrál důležitou roli ve 14. a 15. století, kdy ležel na severním okraji polského království, byl proto cílem nájezdů křižáků, kteří Krajnu několikrát napadli a obsadili. Krajina také připadla Polsku (Prusku) v rámci prvního dělení Polska. Nedaleko se nachází také Paľuki, oblast, která není samostatnou správní jednotkou, ale má svá kulturní a historická specifika. Hlavními městy Paľuki jsou Żnin, Kcynia a Szubin. (Leszkowicz, 2016)

Země Siewierská a knížectví Osvětimské a Zatorské

Velkou kontroverzi vyvolávala příslušnost dvou území na hranici Malopolska a Slezska, Země Siewierz a Osvětimsko-zatorského knížectví. Tato oblast je typickým pohraničním územím, které si zachovalo svou svébytnost a vazby na obě vojvodství. Obě území byla původně součástí Horního Slezska (i když Siewierská země byla připojena až za Kazimíra Spravedlivého). V první polovině 14. století získala tato území status samostatných knížectví – Siewierz byl spojen s Piastovci z Bytomi (později Cieszyn) a Osvětim a Zator s vládci Cieszyna. V 15. století se však tato území ocitla, na rozdíl od zbytku Slezska, v orbitu polského vlivu a vázala se na Malopolsko. V roce 1443 koupil krakovský biskup Zbigniew Oleśnicki od Václava Těšínského Sieraskou zemi a v následujících letech si ji podřídil. Krakovští biskupové brzy začali nosit titul vévodů siewierských a stali se feudálními pány formálně podřízenými polským panovníkům. Ve čtyřicátých letech 15. století bylo od Osvětimského knížectví odděleno knížectví zatorské. Obě území se brzy stala součástí Koruny. Osvětim byla nejprve poddaná (1454) a poté prodána Kazimíru Jagelonskému (1457); podobnou cestou poddanosti (1456) a prodeje (1494/1513) se vydal i Zator. V roce 1564 bylo Osvětimsko-zatorské knížectví připojeno ke Koruně. (Leszkowicz, 2016)

Spiš a Orava

Pohraniční enkláva na polsko-slovenském pomezí. Větší část těchto historických zemí se dnes nachází na Slovensku. Horské oblasti byly oblastí prolínání polských a maďarských vlivů. V roce 1412 získal Vladislav Jagellonský za půjčku Zikmundovi Lucemburskému pod

svou kontrolu tzv. spišskou zástavu, kterou tvořilo 13 měst. Spiš zůstal v rámci republiky až do roku 1769. Spiš i Orava se do "velkého příběhu" vrátily v meziválečném období jako oblast polsko-československého sporu. V roce 1920 připadla většina sporného území jižním sousedům, v roce 1924 došlo ke konsensuální úpravě hranic a v roce 1938 Poláci obsadili pohraničí, o které přišli o rok později během vpádu Slováků ve spojení s Třetí říší v září 1939. (Leszkowicz, 2016)

Kludzko

Na jihozápadním okraji Polska dnes leží země Kludzko, součást Dolnoslezského vojvodství. Vazby mezi touto oblastí a naší zemí jsou však slabé, sahají pouze do doby Boleslava Chrobého a jeho války s Čechy. Vládců Kludzka byli pravidelně také polští slezští vévodové. Po dalších staletích bylo území součástí historických Čech, chápaných jako jedna ze tří hlavních zemí někdejší Svatováclavské koruny (spolu s Moravou a českým Slezskem). V roce 1742 se Kludzko spolu se Slezskem stalo kořistí pruského krále Fridricha Velikého a v následujících staletích se tak stalo součástí německého státu. Polsko tyto země získalo po roce 1945 spolu s celým německým územím na východ od Odry a Lužické Nisy. Zajímavé je, že bezprostředně po válce se Češi snažili tato území nárokovat s odvoláním na historické, strategické a etnografické argumenty. (Leszkowicz, 2016)

Lužice

Poválečné hranice Polska na západě rozdělily i další tradiční historické země. Jednou z nich je Lužice ležící po obou stranách řeky Nisy, jejímiž nejvýznamnějšími polskými městy jsou Žary (Dolní Lužice), Zgorzelec a Lubaň (Horní Lužice). Tyto oblasti byly ve středověku obsazeny východoněmeckými pochody (Horní Lužice je ztotožňována s Milskem, o které bojoval Boleslav Chrobý). Svůj vliv do této oblasti rozšířili i Češi, kteří nejprve obsadili Horní Lužici za Jana Lucemburského (první polovina 14. století) a poté Dolní Lužici za jeho syna Karla (druhá polovina 14. století). V důsledku toho byly tyto oblasti v následujících staletích považovány za čtvrtý stát Koruny české. V roce 1635 se celá Lužice dostala pod saskou nadvládu. Polsko získalo jejich východní část v důsledku druhé světové války na základě rozhodnutí Postupimské konference, která stanovila západní hranici na Lužické Nise. (Leszkowicz, 2016)

Přední a Zadní Pomořansko

Podobná situace je i v případě oblastí, které se dnes běžně označují jako Západní Pomořansko. Jedná se o bývalé oblasti Pomořanského vévodství, kterému ve 12. století vládl

Boleslav Křivoústý a které se v následujících staletích osamostatnilo od Polska a vázalo se především na Německou říši. Tato území byla zejména po roce 1295 rozdělena mezi různé linie rodu Gryfů, včetně vévodství valašského, štětínského, sloupského, bardského a stargardského. Rozdělení na knížectví však nemělo takový vliv na rozdělení regionu jako základní geografické rozdělení podél řeky Odry, kdy na východě bylo Zadní Pomořansko a na západě Přední Pomořansko (včetně Štětína a ostrovů Wolin, Usedom a Rugen). Po vymření pomořanské dynastie obsadili tuto oblast v roce 1648 Švédové (Přední) a Brandenburkové (Zadní), kteří v následujících dvou stoletích ovládli celé Pomořansko. Polsko zahrnuje nejen Zadní Pomořansko, ale také část Předního Pomořanska se Štětínem a Svinouštem. Za zmínku však stojí, že jeho větší část se nachází v Německu, patří sem města Wolgast (Wologoszcz), Greisfwald nebo Stralsund. (Leszkowicz, 2016)

Obrázek 16 Historické země na území Polska (histmag.org)

2.5.2 Polština

Polština jako úřední jazyk se mezi slovanskými jazyky řadí na druhé místo podle počtu uživatelů, aktivně ji používá přibližně 50 milionů lidí a nejméně 10 milionů lidí deklaruje její pasivní znalost. Polština je tedy největším slovanským jazykem v rámci Evropské unie, jejím čtvrtým nejpočetnějším etnickým jazykem (na stejné úrovni jako španělština, po

němčině, francouzštině a italštině). V ČR je polština jazykem polské národnostní menšiny, k níž se hlásí přibližně 40 tisíc občanů. (instytutpolski.pl)

Polština je blízká češtině podobně jako obě lužické srbštiny, ale méně než slovenština. Jednotlivé západoslovanské jazyky se za společného západoslovanského prajazyka začaly vydělovat ve vrcholném středověku, ale ještě ve 14. století si Češi a Poláci celkem dobře rozuměli. Řada církevních slov je podobná češtině i z toho důvodu, že Poláci přejali křesťanství od Čechů. Na pomezí polštiny a češtiny je těšínské nářečí používané na severovýchodě Česka, v regionu Těšínské Slezsko. (certyfikatpolski.pl)

Polština patří do indoevropské jazykové skupiny a do podskupiny západoslovanských jazyků (vedle češtiny, slovenštiny, kašubštiny, dolní a horní lužické srbštiny a vymřelé polabštiny). (instytutpolski.pl)

Podle odhadů průměrný Polák aktivně ovládá kolem 30 tisíc slov a pasivně rozumí přibližně 100 tisícům slov, která nevyužívá. Část univerzitních polonistů uvádí, že stačí znát 1 200 nejčastěji užívaných slov, aby se člověk mohl polštinu používat. (certyfikatpolski.pl)

2.5.3 Dialekty

Nářečí polského jazyka – regionální variety polského jazyka, používané v Polsku a ve východním pohraničí. Vykazují značné odlišnosti od standardní polštiny (literární sensu largo), především z hlediska fonetiky a lexika. S cirkulujícími dialekty polštiny jsou spojeny čtyři podobné fonetické jevy: mazurzenie, szadzenie, jabłonkowanie a kaszubienie. Dalšími charakteristickými rysy některých polských nářečí jsou: bilaczenie (severní kašubská nářečí) a absence valounku (východní nářečí Mazovska a východního pohraničí).

V současné době je zřejmá tendence k homogenizaci polského jazyka a opuštění nestandardních nářečí ve prospěch obecné variety jazyka, která se vyznačuje širším územním rozsahem a vyšší společenskou vážností. (lingwistyka.fandom.com)

Oblast výskytu lidové polštiny se dnes zhruba shoduje s územím bývalé Druhé polské republiky, tj. s Polskem bez Západního Pomořanska, Lubušské země, Lužice, Dolního Slezska a severní části polského Východního Pruska, ale i se západním Běloruskem a Ukrajinou a jihovýchodní Litvou (hlavně Vilniusem). Na obnovených územích se používá varieta označovaná nepřesně jako nová smíšená nářečí, tj. kulturní nářečí s drobnými regionálními průniky z jakýchkoli nářečí, především z nářečí pohraničních.

Dialekty, které obyvatelé v oblasti používají, se utvářely po mnoho staletí. Obsahují výrazy charakteristické pro země, z nichž jejich předkové přišli. Vliv na jejich mluvu měli

nepochybně i jejich susedé, např. výpůjčky z němčiny ve Velkopolsku a s podporou češtiny ve Slezsku.

Polsko není jen o nářečích a dialektech, ale také o menšinových jazycích. V obcích obývaných lidmi cizího původu se minimálně z 20 % může mluvit pomocným jazykem. (lingwistyka.fandom.com)

Obrázek 17 Hlavní dialekty v Polsku a jejich rozložení (tygodnikplus.com)

2.5.4 Kulturní a etnografické regiony Polska

Kulturní region je území vymezené odlišností jeho obyvatel (zvyky, ornamenty, nářečím, oděvem, náboženstvím a stavitelstvím). Tento termín se používá při rozdělení země na menší oblasti regionálních či etnografických skupin. (naukowiec.org)

S pojmem etnografická skupina se na západní půdě setkáváme jen zřídka. Tento pojem je spojován především s výzkumy prováděnými etnografy ze zemí východního bloku.

Etnografové vydělují etnografické skupiny na základě konvenčních a obvykle subjektivních kritérií. Tento pojem by neměl být ztotožňován s pojmem etnická skupina.

Kulturní region může zahrnovat i několik různých zemí. Neshodují se se správními hranicemi vojvodství, protože se utvářely v průběhu let v důsledku historických událostí. Kulturní regiony v Polsku přetrvaly až do konce 18. století, jejichž odlišnost byla stále dána rozdíly mezi kmeny, které žily na polském území. Mnoho polských kulturních regionů se lišilo stupněm hospodářského a kulturního rozvoje. V průběhu let v důsledku masové migrace, rychlého osídlování a urbanizačních procesů mnoho historických regionů spolu

s jejich odlišností určenou lidovou kulturou zaniká. Nejznámější kulturní regiony v Polsku jsou známé svou odlišností, která je viditelná pouhým okem. Do této skupiny lze zařadit Kašuby nebo horaly. (onet.pl)

V Polsku lze mezi historickými regiony země rozlišit kulturní regiony, jako jsou Velkopolsko, Mazovsko, Malopolsko, Pomořansko, Slezsko, Kujavsko a Mazury. V současné době si jen málo skupin zachovalo jasnou kulturní odlišnost. (naukowiec.org)

Pomořansko

Hlavní regionální skupinou Pomořanska jsou Kašubové (vlastní kroje, zvyky a jazyk, ačkoli podle jiných kritérií by se jednalo pouze o nářečí), žijící v Gdaňském Pomořansku a ve východní části Západního Pomořanska a Kociewiaci, kteří jsou s Kašuby příbuzní. Autochtonním obyvatelstvem byli také Mazurci a Warmiňané, ti dnes v důsledku masových migrací a osídlovacích procesů po druhé světové válce tvoří malé procento obyvatelstva. (polskatradycja.pl)

Velkopolsko

Z kdysi existujících desítek regionálních skupin si jen některé zachovaly svou odlišnost. Svou kulturní odlišnost zachovali Bamberané, kteří jsou potomky německých osadníků. Již několik let zde existuje spolek, který pečuje o bambrijskou tradici, smysl pro spojení a tradici. V Poznani se každoročně slaví Bamberské slavnosti. Dále Biskupové (oblast Krobi), Mazurci z Wieluńe žijí v 17 vesnicích na levém břehu řeky Noteć v okolí Krzyża Wielkopolského a Wieluńe, podle tradice je z Mazovska přivedl v 18. století kníže Sapieha, což jsou Poláci smíšené s Prusy a Němci, dále Wieleńscy. V blízkosti Rawiczu žijí Chazakové, potomci slezských osadníků, kteří tvoří hraniční skupinu mezi Slezskem a Velkopolskem. Chwalimiacy (dříve pohraniční skupina s Německem), Krajniacy, Pałuki a Kujawiacy. V okolí Zbąszyna, Kargowa, Kramska a Chwalimi žijí Chwalimáci, dříve pohraniční skupina s Německem. Oblast kolem Sępólna, Pily, Złotowa a Wyrzysku, která je přechodnou oblastí mezi Velkopolskem a Kašubskem, obývají Krajňáci. V severní části Velkopolska, mezi řekami Wełna a Noteć, leží historický a etnografický region. Pałuki. Na levém břehu Visly, mezi řekami Noteć a Gopło, žijí Kujavci. (polskatradycja.pl)

Warmie a Mazury

Dnešní Warmińsko-Mazurské vojvodství (oblast Východního Pruska) je v malém počtu obýváno původním obyvatelstvem, Mazury a Warmiany (jen asi tisíc lidí). Většina obyvatel

z této oblasti odešla kvůli šikaně ze strany komunistických úřadů. Nová komunita zde vznikla v důsledku masové migrace a osídlovacích procesů po druhé světové válce. Procesy asimilace a meziregionální a etnické integrace vedly nyní k tomu, že se u druhé generace narozené ve Warmii a Mazurech objevil pocit identifikace a ztotožnění s tímto regionem jako malou vlastí. (polskatradycja.pl)

Kujavy

Kujaváci, stará kujavská skupina, která pochází od Velkopolanů, ale má prvky mazovské kultury. Existují také malé přechodné skupiny s vlivy dvou různých jádrových skupin, např. mazovští Wieleńci, Hazakové. (polskatradycja.pl)

Mazovsko

Na Mazovsku lze rozlišit několik etnoskupin, z nichž každá má své nářečí, kroje, sídelní formy, architekturu, lidové umění a folklór. Nejstarší oblast tvoří Łowiczové (kněží Łowiczové), kteří žili od 12. do 19. století v nezměněných hranicích a v církevní podřízenosti, dále Nížinci. Naopak nejmladším regionem, který vznikl až ve 2. polovině 16. století, je Kurpie. Menší enklávy se zachovalým folklorem, lidovým krojem a obřadní výzdobou se nacházejí v okolí Sannik, Kołbiely a Garwolinu. Mazovsko-podlaské pohraničí je osídleno drobnou zemanskou šlechtou. Severně od Płockého Mazovska, na řece Visle, mezi řekami Skrwa a Drwęca, leží Dobrzyňská země, která v sobě spojuje mnoho kujavských a mazovských rysů. Další samostatnou kulturní skupinou jsou Księżacy. (polskatradycja.pl)

Malopolsko

Nejpočetnější a v celostátním měřítku nejznámější kulturní skupinou na severních svazích Karpat žijící obyvatelé Babí hory, Oravy (Orava), Podhalí (Podhale), Zagórzanie na severních svazích Gorců a v části Beskyd Wyspovy, Pienin, Szczawnice (Szczawnica), Spišáků (Spisz) a Nového Sącza (Nowy Sącz). Východní část okresu Nowy Sącz, Niské Beskydy a podhůří až po Lesko obývají Lemkové a Bojkové na východ až k řece Solince. Historické území Krakovska obývají Krakoviakové. Oblast Kielců a Svatokřížska se vyznačuje mnoha výraznými kulturními rysy, zejména ve stavbě lidových staveb, výzdobě interiérů a dochovaných krojích. Samostatnou lesní kulturu si vytvořil region Radom – Kozienský les, osídlený v 16. století příchozími zpoza Visly, zvanými Posaniakové. Na pravém břehu Visly, mezi povodím Wisłoku, Sanu a Tanewu, žijí Lasowiacy, kteří se dříve zabývali především využíváním lesů. Jihovýchodně od nich, v lublinské a rzeszowské

oblasti, se prolínají vlivy Východu, Polesí, Volyně a Lvovské země. Na severu východního Malopolska a Lublinszczyzny leží Podlasie. Na západě sousedí s Mazovskem a na východě, podél středního toku řeky Bug, s bývalým Brestským a Grodenským krajem Litevského velkoknížectví, nyní Běloruska. Byla to pralesní oblast, z východu osídlená rusínským obyvatelstvem, ze západu drobnou mazovskou šlechtou. Lidový kroj bugu se vytvořil pouze v jižním Podlesí, na řece Bug, na dolním toku řeky Krzny, v oblasti dominantního osídlení Rusy. V oblastech drobného šlechtického osídlení se stejně jako v sousedním Mazovsku vytvořily charakteristické sídelní formy – hnízdové vesnice, tzv. šlechtická oblast. (polskatradycja.pl)

Slezsko

Se dělí na Dolní Slezsko, Opolské Slezsko a Horní Slezsko. Dolní Slezsko, po obou stranách řeky Odry od Brzegu po Krosno Odrzańskie, obývá smíšená komunita osídlená po roce 1945. Velkou část obyvatelstva tvoří bývalí obyvatelé Lvovského a Tarnopolského vojvodství, Lemkové přesídlení během oprave „Visla“, repatrianti z Vilenské oblasti a reemigranti z Bosny a Rumunska (Čadecké horaly). Na Opolském Slezsku podél řeky Odry, od Kędzierzyna-Koźle po Brzeg, se dodnes zachovaly prvky architektury a krojů, původní folklór. Horní Slezsko se dělí na tzv. černé Slezsko (průmyslové) a zelené Slezsko. Na jihozápadě leží Těšínské Slezsko, na jihu, v Beskydech, se rozkládá Żywiecká hornatina (horalé z Żywce). Oba regiony se vyznačují mimořádně pestrou společenskou kulturou, krojem a folklorem; krásné kroje se vyskytují také v oblasti Pszczyzny a Wilamowic. (polskatradycja.pl)

Lze zmínit i další kulturní regiony v Polsku, jako je Opoczno, Sieradz, Sarnicki, Podlaskie, Kujawski, Lubelski nebo Lubuskie.

Dnes (s výjimkou několika málo, např. Kašubská, Kurpská, Podhalí) lze jen těžko hovořit o homogenních etnografických regionech. Společensko-politické změny po druhé světové válce, rychlá urbanizace venkova, současná hospodářská transformace, která má za následek ztrátu tradičních hodnot, způsobují, že stará lidová kultura, prvky regionálního oděvu, výroční zvyky, folklór, mizí. Její životaschopnost a přežití závisí na aktivitě místních kulturních aktivistů a na inovativnosti obcí, které v regionálních hodnotách vidí příležitost ke stabilizaci nivelizačních procesů, k propojení obcí s jejich rodným krajem. (naludowo.pl)

Obrázek 18 Etnografické regiony v Polsku (*naludowo.pl*)

3 POLITIKA PIS

Právo a spravedlnost (zkratka PiS, polsky Prawo i Sprawiedliwość) je polská národně konzervativní politická strana. Založená na sjezdu 29. května 2001 bratry Lechem a Jarosławem Kaczyńskými. Vznikla 13. června 2001. Vznikla na vlně popularity, kterou Lech Kaczyński získal v době, kdy byl ministrem spravedlnosti a generálním prokurátorem ve vládě volební akce Solidarita. (*wiadomosci.wp.pl*)

Hlavními představiteli byli bratři Lech Kaczyński (čestný předseda strany) a Jarosław Kaczyński (předseda), až do smrti Lecha Kaczyńského, tehdejšího polského prezidenta, při letecké havárii u Smolenska v dubnu 2010. Podle polských sdělovacích prostředků i podle vlastních slov je hlavním strатегоm Jarosław Kaczyński. (*wiadomosci.wp.pl*)

Starší generace aktivistů Práva a spravedlnosti (PiS) většinou pochází z prostředí Solidarity a pozdějšího AWS a Polského hnutí obnovy. (*wiadomosci.wp.pl*)

Předsedové strany

Lech Kaczyński (2001–2003)

Jarosław Kaczyński (od 2003)

Ideologie

Označována jako pravicová (také samotnou stranou Právo a spravedlnost, kolem níž se vytvořila koalice známá jako Sjednocená pravice). Doktrína strany, někdy označovaná jako kacynismus, je kombinací sociálního a národního konzervatismu, tradicionalismu, solidarismu, intervencionismu a křesťanské demokracie (zákaz interrupcí, boj proti registrovanému partnerství a eutanazii). Strana je některými politickými komentátory a médii označována za populistické a euroskeptické uskupení, přičemž se od počátku vyslovuje pro členství Polska v Evropské unii a podporuje rozšiřování jejích struktur, domnívá se však, že EU by měla být reformována. Evropskou politiku strany Právo a spravedlnost lze označit za konfедераční a podporující Evropu národů. Strana se také charakterizuje jako eurorealistická. Strana uzavřela partnerství s celostátním katolickým Rádiem Maryja. Poukazuje se na odklon PiS od některých konzervativních hodnot směrem k národně-etatistickému směřování a na nacionalistické rysy uskupení. Někteří ekonomové považují PiS za ekonomicky socialistickou stranu (také premiér PiS Mateusz Morawiecki naznačil blízkost PiS k socialistickému myšlení). (kulturaliberalna.pl)

Nesouhlasí s legalizací tzv. měkkých drog a s odlukou církve od státu. Prosazuje ztrestání trestů za trestné činy. Mezi další body patří boj proti korupci, zlepšení fungování státu. Chce zveřejnit všechna akta tajné policie z doby komunistické PLR.

V ekonomické sféře má sociálně-konzervativní pohledy, je proti omezování sociálních výdajů, prosazuje silnou roli státu, zavedení státem garantovaných půjček na byty, udržení bezplatného vzdělání a zdravotnictví, kdy zdravotnictví by mělo být financováno přímo ze státního rozpočtu.

Odmítá přijímat migranty na základě uprchlických kvót stanovených EU. V reakci na teroristické útoky v Katalánsku v srpnu 2017 prohlásil polský ministr vnitra Mariusz Błaszczak, že: „Evropa by se měla probudit, protože máme co do činění se střetem civilizací“. Podle Błaszczaka „Přesídlování uprchlíků je systém, který povzbuzuje miliony lidí, aby se vydali na cestu do Evropy.“ (kulturaliberalna.pl)

Strana je svými příznivci vnímána jako křesťansky demokratická, především ale kvůli reformě justice, která má podle PiS očistit soudy od dědictví komunismu, bývá svými politickými odpůrci, kteří reformu nazývají "útoky na nezávislost justice", označována jako autoritářská či neliberální. (kulturaliberalna.pl)

Ekonomické názory

solidarismus, intervencionismus, sociální stát

Počet členů

cca. 48 000 (červen 2023)

Členství

Mezinárodní

Strana evropských konzervativců a reformistů

Skupina v Evropském parlamentu

Evropský parlament

Evropští konzervativci a reformisté

Program

Právo a spravedlnost prosazuje "ozdravení státu" a budování tzv. čtvrté republiky. Návrhy strany se omezují na očistu zbavením se dědictví PRL. Strana prosazuje lustraci, dekomunizaci a odtajnění všech dokumentů z období PRL. (wiadomosci.wp.pl)

Strana Právo a spravedlnost předložila obsáhlý návrh nové ústavy, který mimo jiné předpokládá: přiznání práva prezidentovi vydávat na žádost Rady ministrů dekrety se silou zákona, snížení počtu členů Sejmu a Senátu a zrušení Rady pro měnovou politiku. Navzdory předvolebním slibům obnovit trest smrti, provést majetkové prověrky politiků a zveřejnit jména všech agentů komunistických tajných služeb a dekomunizaci, jakož i snížit počet křesel v obou komorách parlamentu a zavést poloprezidentský systém, se straně během jejího působení u moci nepodařilo tuto část programu realizovat. (wiadomosci.wp.pl)

Program strany, který byl aktualizován v roce 2017, obsahuje také ustanovení o přijetí personalistického pojetí lidské osoby a solidární vize společenského řádu založeného na spravedlnosti. Jak tvrdí: tento rozpor lze překonat pomocí demokratických mechanismů a postupů. (wiadomosci.wp.pl)

Strana odmítá politickou korektnost, tj. omezení "pro mnohé Evropany stále bolestivější, vnucovaná v dnešní době nejen prostřednictvím kulturní agrese, ale i administrativních opatření a trestní represe".

Pro stranu Právo a spravedlnost je klíčovou hodnotou vlastní suverénní národní stát. Její politici tvrdí, že bez něj nelze realizovat základní hodnoty. Jen tak bude možné rozvíjet se jako národ, společenství svobodných Poláků, společenství polských rodin, hospodářský

organismus, politický subjekt a kulturní model. Strana Právo a spravedlnost ve svém programu rovněž zdůrazňuje význam rychlého rozvoje a modernizace hospodářství v rámci snahy o zlepšení životní úrovně polských rodin. (wiadomosci.wp.pl)

Hospodářský program

Právo a spravedlnost prosazuje progresivní daňovou stupnici. To se mimo jiné projevilo v její podpoře návrhu na zavedení 50% sazby daně z příjmu fyzických osob v roce 2004. V roce 2006 však poslanci této strany podpořili snížení daňových sazeb na dvě - 18 a 32 %. Ve svém současném programu strana požaduje zavedení třetí daňové sazby ve výši 39 % pro osoby s příjmy nad 300 000 PLN (s výjimkou těch, které vytvářejí nová pracovní místa, a také zvýšení nezdanitelné částky na úroveň životního minima, tj. přibližně 6 000 PLN ročně). (Konvalinová, 2018)

PiS deklaruje podporu malým a středním podnikům mj. snížením nemzdových nákladů práce (tzv. daňový klín), k čemuž Sejm (mj. hlasy PiS) přispěl již v roce 2007 (snížením příspěvku na invalidní důchod) a odstraněním byrokratických překážek bránících rozvoji podnikání (tzv. Kluskův balíček, o němž se však nehlasovalo). (Konvalinová, 2018)

Strana rovněž požaduje důkladnou reformu veřejných financí, včetně zrušení rozpočtových jednotek, účelových fondů a pomocných hospodářství a zahrnutí jejich výdajů do rozpočtu, a zavedení koncepce rozpočtu podle úkolů. Dále navrhuje zavedení daňových úlev podle počtu dětí v rodině, zachování diferencovaných sazeb DPH při současném snížení základní sazby, jakož i zavedení nároku na odpočet DPH u konečného příjemce stavebních prací, účtování DPH na hotovostní bázi a prodloužení lhůty pro zúčtování z 90 na 120 dnů. (Konvalinová, 2018)

Seskupení se staví proti ukvapené privatizaci. Požaduje, aby si stát zachoval kontrolu nad podniky strategického významu, jako je PZU. Staví se také proti nadměrným škrtům v sociálních výdajích. Podporuje zachování bezplatného vzdělávání na základních, středních a státních vysokých školách, stejně jako současný systém financování zdravotnictví. Navrhuje zavedení systému státem garantovaných půjček na bydlení. Prosazuje široký program podpory polské rodiny. Za tímto účelem navrhuje vypracování a přijetí komplexního programu prorodinné politiky. Strana je proti rychlému přijetí eura a vstupu Polska do bankovní unie. PiS se postavila proti zrušení účinků důchodové reformy navržené koalicí PO-PSL, což se projevilo v hlasování proti návrhu zákona. (Konvalinová, 2018)

Z hlediska boje proti nezaměstnanosti strana prosazovala mj. 50% snížení příspěvku na penzijní připojištění mladých zaměstnanců, podporu podnikatelů z ekonomicky znevýhodněných oblastí na úhradu absolventské praxe ve výši 50 % platu nebo 25 % v případě placené praxe nebo poskytování půjček za zvýhodněných podmínek mladým lidem, kteří chtějí začít podnikat a vytvořit alespoň dvě pracovní místa. (Konvalinová, 2018)

Zahraniční politika

Právo a spravedlnost se od počátku zasazovalo o zapojení Polska do struktur Evropské unie. Během kampaně před referendem vyzývalo k podpoře členství. Dalším směrem polské zahraniční politiky měly být v představách Práva a spravedlnosti Spojené státy. Prováděním proamerické politiky během svého vládnutí strana Právo a spravedlnost zvýšila účast polského vojenského kontingentu v Afghánistánu. Slibovala udržovat co nejužší vztahy s USA. Dále zdůrazňovala význam vztahů se svými středoevropskými a východoevropskými sousedy. (Konvalinová, 2018)

Na počátku vlády v listopadu 2005 uvalilo Rusko embargo na dovoz polského masa a rostlinných produktů. O rok později polská ministryně zahraničí Anna Fotyga vetovala zahájení jednání o nové dohodě mezi Ruskem a Evropskou unií. Prezident Lech Kaczyński, zvolený za stranu Právo a spravedlnost, se kvůli zdravotním problémům odmítl zúčastnit setkání vedoucích představitelů Výmarského trojúhelníku (ačkoli neoficiálním důvodem byl urážlivý článek v deníku Die Tageszeitung o bratrech Kaczyńských a jejich matce Jadwigě). (Konvalinová, 2018)

PiS podpořila účast polských vojáků v operaci v Iráku a postavila se proti jejich okamžitému stažení.

Veto vedlo k tomu, že se Evropská unie na summitu Evropská unie-Rusko v Samaře postavila na stranu Polska, ale ke zrušení embarga za vlády PiS nevedlo. V prosinci téhož roku vláda rozhodla o výstavbě plynového přístavu. Pozici Ruska mělo oslabit rozhodnutí PKN Orlen koupit rafinerii v Mažeikách, kvůli nutnosti modernizace včetně položení kolejí a záhadným poruchám se ukázalo, že investice je ztrátová. (Konvalinová, 2018)

Právo a spravedlnost se v roce 2007 drtivou většinou vyslovilo pro Lisabonskou smlouvu a podpořilo rozhodnutí Lecha Kaczyńského připojit se k britskému protokolu.

Vláda Jarosława Kaczyńského v době svého působení u moci zahájila oficiální jednání o vybudování prvků protiraketového štítu v Polsku. (Konvalinková, 2018)

Názory na členství v EU

Předseda strany Jarosław Kaczyński 2016 řekl, že brexit je velmi špatná událost a že polské místo je stále v Evropské unii. V prosinci 2021 Kaczyński obvinil novou německou vládu, že se pokouší přeměnit Evropskou unii na „německou čtvrtou říši“. PiS celkově nezastává myšlenku opustit EU, avšak se vůči ní silně vymezuje, také strana zastává názor aby došlo v EU k reformě.

3.1 Historie

Geneze strany se datuje do března 2001. Základem nového uskupení byl konflikt uvnitř Volební akce Solidarita mezi ministrem koordinátorem zvláštních služeb Januszem Pałubickim a ministrem spravedlnosti Lechem. (e-Sochaczew.pl)

V důsledku tohoto konfliktu zaslal ministr Lech Kaczyński dopis premiérovi Jerzemu Buzkovi, v němž ho obvinil, že nereagoval na akce, které zpochybňovaly právní stát, a že premiér tyto akce podporoval. Dopis vyústil v odvolání Lecha Kaczyńského. Po odchodu z vlády a AWS se bratři Lech a Jarosław Kaczyńští stali iniciátory nové politické formace Právo a spravedlnost (autorem názvu byl Ludwik Dorn). (e-Sochaczew.pl)

Dne 3. března 2001 na konferenci "Podmínky úspěchu pravice" Lech a Jarosław Kaczyńští oznámili vznik politické formace. V dubnu a květnu 2001 byly založeny výbory Práva a spravedlnosti (první z nich však vznikl již 22. března 2001 v Białystoku). Na zakládající schůzi přišlo asi 500 lidí. Dne 9. dubna 2001 byla založena celostátní kancelář výborů Právo a spravedlnost a 26. dubna bratři Kaczyńští založili Celostátní zastoupení výborů Právo a spravedlnost. 19. května Lech Kaczyński oznámil, že PiS půjde do voleb samostatně. 23. května byla uzavřena dohoda o společném druhém kole voleb se stranou Právo a spravedlnost, kterou uzavřela Aliance pravice. Dne 29. května se v romském divadle konal zakládající sjezd strany. 9. června byla zahájena volební kampaň a představen politický manifest, v němž strana oznámila, že bude bojovat proti kriminalitě pokračováním změn trestního zákoníku, které inicioval Lech Kaczyński jako ministr. O 4 dny později byla strana soudně zaregistrována pod číslem 124 v rejstříku. (Sajdoková, 2007)

6. července nově registrovaná strana založila poslanecký klub, v němž zasedlo 18 bývalých poslanců AWS. Strana Právo a spravedlnost vznikla na základě Dohody středu. K posílení nové formace přispěl příliv politiků spojených dříve i s význam ztrácejícím

Polským hnutím obnovy a stranami slábnoucí AWS (především Křesťanskou národní unií a Svazem polských křesťanských demokratů). (e-Sochaczew.pl)

3.1.1 2001-2005

Prvními volbami, kterých se nová strana zúčastnila, byly volby do Sejmu a Senátu v roce 2001. Již v květnu byla tvář v tvář rostoucí převaze koalice SLD-UP vytvořena volební dohoda s AWS, UW, PO a ROP, jejímž výsledkem bylo vydání společné kandidátní listiny do Senátu – Blok Senát 2001. Kandidátní listiny PiS do Sejmu se z velké části opíraly o členy Przymierza Prawicy (Svaz práva) a Porozumienie Centrum (Dohoda středu), kandidovala také Strana práce a někteří členové dalších pravicových stran (včetně ROP). Předvolební průzkumy dávaly straně 9-11 % podporu. (Sajdoková, 2007)

PiS získala 9,50 % hlasů, což jí umožnilo umístit se na čtvrtém místě a získat 44 poslaneckých mandátů (z 460) v dolní komoře polského parlamentu (Sejmu). Žádný z kandidátů strany Právo a spravedlnost nezískal mandát v senátním bloku 2001, ale Anna Kurska, která vstoupila do klubu BS 2001, získala mandát za volební výbor Právo a samospráva Lecha Kaczyńského. V průběhu volebního období získal mandát v doplňovacích volbách kandidát strany Právo a spravedlnost Krzysztof Jurgiel, který vstoupil do klubu Právo a spravedlnost, kam vstoupila i Anna Kurska. Z poslaneckého klubu PiS přešel v květnu 2002 do LPR Andrzej Mańka a 6. října přešla z okruhu Konzervativní lidové strany do klubu PiS Dorota Arciszewska-Mielewczyk (zvolená z kandidátní listiny Občanské platformy). V důsledku rozpadu okruhu Polského lidového bloku vstoupili 18. ledna 2005 dva jeho poslanci (zvolení z kandidátní listiny Sebeobraný Polské republiky) – Wojciech Mojzesowicz (bývalý předseda PBL) a Wacław Klukowski – do klubu PiS. (Sajdoková, 2007)

V roce 2001 vedení strany odmítlo účast v koalici se Svazem demokratické levice (SLD) a UP, stalo se tak opozičním uskupením vůči vládě Leszka Millera (a později i vůči první a druhé vládě Marka Belky). Na internetových stránkách strany byl zveřejněn dokument nazvaný "100 dní vlády Leszka Millera", který kritizoval neplnění předvolebních slibů, energetickou závislost na Rusku a řadu ústupků při jednáních s EU týkajících se mimo jiné zkrácení přechodného období pro nákup půdy cizinci. V sociální oblasti bylo kritizováno také zkrácení mateřské dovolené, záležitosti týkající se restrukturalizace zdravotnictví a školství, snížení výdajů na kulturu (o 28 %) a vědu (o 20 %), snížení úlev na železnici pro

nejchudší sociální vrstvy, jakož i nedostatečná reforma veřejných financí a nevyřešení privatizace klíčových podniků. Strana Právo a spravedlnost také upozorňovala na manipulace s komisí pro zvláštní služby a přijetí bývalých důstojníků bezpečnostních složek PRL do ÚOP. V počátečním období vlády SLD-PSL-UP se míra podpory PiS pohybovala kolem 10 % (podobně jako PO), zatímco vládní koalice ztrácela (kolem 35 %) a Sebeobrana Polské republiky získávala (kolem 18 %). (Sajdoková, 2007)

2. června 2002 byla strana Przymierze Prawicy rozpuštěna a asi 800 jejích členů (více než 1/3) vstoupilo do strany Právo a spravedlnost (přechod se neuskutečnil tak, aby ve straně nebyli všichni členové PP v přesile – strana Právo a spravedlnost měla dosud asi 400 členů, k nimž se poté přidalo i asi 1400 dosud bezpartijních členů výborů PiS). Až do roku 2009 měli aktivisté pocházející ze Svazu zákonem zaručený podíl v orgánech PiS (PiS měla podle tohoto ustanovení do roku 2007 místopředsedy pocházející z PP). (Sajdoková, 2007)

20. června 2002 uzavřelo Právo a spravedlnost před komunálními volbami volební koalici s Občanskou platformou (tzv. POPiS, tato koalice nekandidovala v Mazovském a Podkarpatském vojvodství), která se ve volbách do samosprávných orgánů umístila na prvním místě ve dvou ze šestnácti vojvodství (ve třinácti zvítězila koalice SLD-UP a v jednom LPR). V důsledku vzniku této koalice část voličů obou stran přešla k jiným uskupením. Výsledkem voleb bylo spoluvládnutí strany Právo a spravedlnost v Mazovském, Malopolském, Dolnoslezském a Pomořanském vojvodství. V komunálních volbách se primátorem Varšavy stal Lech Kaczyński. Podle průzkumů veřejného mínění se však strana stále nacházela v obtížné situaci – v prosinci 2002 se podpora strany pohybovala na úrovni 14 %, což ji řadilo na druhé místo – za SLD-UP (32 %), ex aequo se Sebeobranou Polské republiky (14 %) a před LPR (11 %), PSL (11 %) a PO (10 %). (Sajdoková, 2007)

V roce 2003 došlo ke změně na pozici předsedy strany. Lecha Kaczyńského (od té doby čestného předsedu strany Právo a spravedlnost) nahradil jeho bratr Jarosław. Dne 10. ledna 2003 zřídil Sejm na žádost poslanců PO a PiS vyšetřovací komisi, která měla vyšetřit tzv. aféru Rywin. Členy komise se stali Zbigniew Ziobro a Zbigniew Wassermann zastupující stranu Právo a spravedlnost.

Strana se tehdy vyslovila pro vstup Polska do Evropské unie a zároveň vyjádřila podporu zachování volebního systému z Nicejské smlouvy.

V letech 2004-2005 začal rating PiS pomalu stoupat. Podle průzkumů se na začátku roku 2004 PiS těšila podpoře 13-14 % voličů. Kromě komise pro kauzu Rywin přispěli k nárůstu ratingu také členové vyšetřovací komise pro privatizaci PZU (Przemysław Gosiewski) a vyšetřovací komise pro PKN Orlen (Zbigniew Wassermann). Nárůst ratingu strany potvrdily první volby do Evropského parlamentu v Polsku – strana získala 12,67 % hlasů, což jí vyneslo třetí místo a 7 z 54 křesel, která připadla polským europoslancům. Europoslanci PiS vstoupili do Unie pro Evropu národů. (Sajdoková, 2007)

V parlamentních volbách v září 2005 strana vyhrála se ziskem 26,99 % hlasů. V říjnu 2005 voliči zvolili Lecha Kaczyńskiego prezidentem Polska, který poté oznámil, že ze strany vystoupí. (Sajdoková, 2007)

3.1.2 2005-2007

Poprvé se PiS podílela na výkonu moci v letech 2005-2007, kdy tvořila vlády Kazimierze Marcinkiewicze (do roku 2006) a Jarosława Kaczyńskiego (od roku 2006) v letech 2006-2007 v koalici se Sebeobranou Polské republiky a Ligou polských rodin, do roku 2006 menšinovou vládu, v roce 2007 v demisi. (Konvalinová, 2018)

Postupný pokles podpory SLD-UP vytvořil pro stranu Právo a spravedlnost příležitost chopit se moci v následujících parlamentních volbách. Také druhé funkční období Aleksandra Kwasniewského se chýlilo ke konci. Kandidátem PiS na prezidenta se stal Lech Kaczyński. Počítalo se také s vytvořením společné vlády s Občanskou platformou. Před volbami v roce 2005 vedla strana kampaň pod hesly: "IV Rzeczpospolita – spravedlnost pro všechny", "Vaše volba silný a efektivní stát", "Bezpečná, šťastná rodina Polsko země zdravých lidí", "Dobrá věda a vzdělání klíč k úspěchu", "Polská národní kultura – raison d'etat", "Sport – hrdost a způsob života". V kampani strana prosazovala myšlenku "solidárního Polska" a stavěla ji do protikladu k vizi "liberálního Polska". (Konvalinová, 2018)

Právo a spravedlnost zvítězilo v parlamentních i prezidentských volbách (ve druhém kole Lech Kaczyński porazil Donalda Tuska z PO). V parlamentních volbách získala PiS 26,99 % hlasů. V prvním kole prezidentských voleb 9. října odevzdalo svůj hlas Lechu Kaczyńskému 4 947 927 voličů (33,10 %), čímž se umístil na druhém místě. Protože tedy první kolo nebylo jednoznačné, konalo se o dva týdny později druhé kolo prezidentských

voleb. Lech Kaczyński v něm získal 54,04 % hlasů. Získal silnou podporu ve východním, jižním a středním Polsku. (Konvalinová, 2018)

Politická pozice strany Právo a spravedlnost se oproti roku 2001 výrazně posílila, neboť v parlamentních volbách strana získala 155 mandátů v Sejmu a 49 mandátů v Senátu (na začátku volebního období se do klubu PiS dostali dva poslanci zvolení z kandidátní listiny PO a jeden senátor zvolený jako nezávislý kandidát, do PO však vstoupila i jedna poslankyně a jeden poslanec z klubu PiS byl krátce poté vyloučen). Dne 27. září 2005 oznámil předseda strany Jarosław Kaczyński kandidaturu Kazimierze Marcinkiewicze na premiéra. Rozhovory o koalici se stranou Platforma však nepřinesly výsledek (PO nakonec rozhovory přerušila poté, co většina v Sejmu hlasovala pro zvolení Marka Jurka maršálkem Sejmu proti kandidatuře Bronisława Komorowského, strana Právo a spravedlnost navíc nesouhlasila se svěřením některých ministerstev politikům PO, které chtěla). Dne 31. října 2005 složila přísahu menšinové vlády Kazimierze Marcinkiewicze a 10. listopadu premiér přednesl exposé, v němž představil program Solidární stát. Vláda získala důvěru hlasy PiS, Sebeobraný Polské republiky, LPR a PSL. Dne 19. ledna 2006 navrhl předseda strany Jarosław Kaczyński podepsání stabilizačního paktu. Pakt podepsali 2. února 2006 Roman Giertych, Andrzej Lepper a Jarosław Kaczyński. Byl podepsán dvakrát. Poprvé v televizi Trwam a v rádiu Maryja, podruhé pro ostatní média. V březnu téhož roku byl pakt stability porušen. Navzdory přetržení paktu stabilizace byla hlasy strany Právo a spravedlnost, Sebeobraný Polské republiky, LPR a PSL zřízena vyšetřovací komise pro banky a bankovní dohled, jejíž rozsah práce zpochybnil Ústavní soud. (Konvalinová, 2018)

V důsledku porušení paktu proběhlo 6. dubna hlasování o návrhu stran na samorozpuštění Sejmu. Návrh získal 206 hlasů. Jedinou stranou kromě PiS, která návrh podpořila, byla Svaz demokratické levice. Neúspěšný pokus o zkrácení volebního období vyústil 5. května 2006 v podpis koaliční smlouvy mezi PiS, Sebeobranou Polské republiky a LPR. Lídři koaličních stran, Samoobrana RP (Andrzej Lepper) a Liga Polskich Rodzin (Roman Giertych), byli jmenováni místopředsedy vlády. Vítězství v parlamentních volbách vedlo k výraznému nárůstu podpory vládnoucí strany. Podle průzkumů z poloviny března 2006 se pohybovala kolem 30 %. (Konvalinová, 2018)

Dne 14. července 2006 po rezignaci premiéra Kazimierze Marcinkiewicze složila přísahu vláda Jarosława Kaczyńského, která pokračovala v politice předchozí Rady ministrů. O pět dní později byla kabinetu vyslovena důvěra hlasy strany Právo a spravedlnost,

Sebeobrana Polské republiky a LPR, a to 240 hlasy. Na ministerských postech nedošlo k žádným zásadním změnám.

Dne 21. července se hlasovalo o lustračním zákonu. Podporu zákonu vyjádřily všechny kluby kromě Svazu demokratické levice. Zákon nevstoupil v platnost, protože pochybnosti o ochraně zájmů obětí Státní bezpečnosti Polské lidové republiky vyjádřili senátoři PO a PiS a prezident Lech Kaczyński. Druhou verzi zákona, jejímž autorem byla Kancelář prezidenta, podpořili pouze poslanci PiS, Sebeobranu Polské republiky a PSL. Zákon byl napaden poslanci SLD u Ústavního tribunálu, který napadl jeho ustanovení. Průzkumy veřejného mínění v létě 2006 dávaly PiS podporu srovnatelnou nebo větší než PO. (Konvalinová, 2018)

Dne 21. září Jarosław Kaczyński odvolal Andrzeje Leppera z vlády kvůli jeho kritice rozpočtového zákona. O den později několik poslanců opustilo řady Samoobrony RP a vytvořilo poslanecký klub Lidové národní hnutí, který vládu podpořil. Po odvolání Andrzeje Leppera zahájila PiS jednání s Polskou lidovou stranou (Polskie Stronnictwo Ludowe) a s poslankyní Samoobrony Renatou Begerovou o možnosti vstupu do vlády. Tváří v tvář nemožnosti uzavřít koalici s PSL uzavřelo PiS opět koalici se Sebeobranou a Ligou polských rodin. (Konvalinová, 2018)

Během komunálních voleb v roce 2006 strana Právo a spravedlnost ve většině vojvodství zablokovala (v souladu s tehdy zavedeným nařízením) kandidátní listiny se Sebeobranou Polské republiky a Ligou polských rodin. Strana Právo a spravedlnost získala druhý největší počet mandátů ve vojvodských shromážděních s 25,1 % (170 z 561). Volební výsledky umožnily straně spoluvládnout v 5 vojvodstvích. Ve volbách neuspěl mimo jiné bývalý premiér Kazimierz Marcinkiewicz, který ve druhém kole prohrál s kandidátkou PO Hannou Gronkiewicz-Waltz. (Konvalinová, 2018)

V lednu 2007 skončilo funkční období Leszka Balcerowicze ve funkci prezidenta Polské národní banky. Liga polských rodin kritizovala Sławomira Skrzypeka, navrženého stranou Právo a spravedlnost na jeho nástupce. Při získávání konečného souhlasu koalice s výběrem nového prezidenta NBP se PiS zavázala zvolit novou dozorčí radu Polské televize.

Následující měsíc došlo ke změnám na postech ministrů národní obrany a vnitra. Radosława Sikorského nahradil Aleksander Szczygło a místo Ludwika Dorna zaujal Janusz Kaczmarek. (Konvalinová, 2018)

V dubnu 2007 se strana Právo a spravedlnost rozdělila. Stranu opustil její místopředseda a předseda Sejmu Marek Jurek a spolu s ním mimo jiné i 5 poslanců, kteří vytvořili stranu Právo republiky. Novým předsedou Sejmu byl zvolen Ludwik Dorn. V létě téhož roku došlo k další krizi ve vládě a Sejmu – Andrzej Lepper byl odvolán z vlády v souvislosti s tzv. pozemkovým skandálem, následovalo odvolání zbývajících ministrů z jeho strany a také z LPR, což vedlo k opětovnému vytvoření menšinové vlády strany Právo a spravedlnost. Záhy se však většina parlamentních stran včetně PiS rozhodla podpořit návrh na zkrácení volebního období, což znamenalo vypsaní nových voleb na podzim téhož roku. Téhož dne PO předložila návrhy na odvolání všech ministrů vlády Jarosława Kaczyńskiego. Prezident ministry odvolal a premiér je současně jmenoval státními tajemníky na ministerstvech, která vedli. (Konvalinová, 2018)

Ještě před volbami došlo také k personálním změnám. Do prezidentského okolí Lecha Kaczyńskiego se zapojila Nelli Rokita a kandidaturu na PO ohlásili někteří politici dříve spjatí se stranou Právo a spravedlnost, včetně Antoniho Mężydla a Radosława Sikorského, také maršálek Senátu Bogdan Borusewicz, který dříve podporoval Lecha Kaczyńskiego. (Konvalinová, 2018)

3.1.3 2007-2015

Před parlamentními volbami v roce 2007 vedla strana volební kampaň pod heslem "Činy, ne zázraky", které bylo reakcí na slovní spojení "Hospodářský zázrak" obsažené ve volebním hesle PO. Byl vytvořen čestný podpůrný výbor složený z téměř 50 osob, kterému předsedal Wojciech Kilar. Během volební kampaně strana opět propagovala myšlenku "solidárního Polska" a prezentovala aktivity uskutečněné za její vlády. Na kandidátních listinách PiS kandidovali i zástupci dalších stran (včetně PSL "Piast", Ruch Ludowo-Narodowy, Ruch Katolicko-Narodowy, ROP nebo Partia Centrum). Strana Právo a spravedlnost získala 32,11 % hlasů (přibližně o 5 procentních bodů více než v roce 2005), což jí zajistilo 166 mandátů v Sejmu a 39 mandátů v Senátu (Maciej Płażyński a Longin Komolowski, zvolení z kandidátní listiny této strany, však byli mimo klub PiS). Strana Právo a spravedlnost se pak stala největším opozičním uskupením (s možností mj. samostatně podávat návrhy na odvolání ministrů). (Konvalinová, 2018)

V témže roce bylo kvůli nezodpovědnosti vedení strany za výsledky voleb pozastaveno členství třem místopředsedům PiS (Kazimierz Michał Ujazdowski, Paweł Zalewski

a Ludwik Dorn). První dva z nich stranu opustili v prosinci. V letech 2007 a 2008 klub opustili další politici, kteří spoluzakládali Občanské hnutí "Polsko XXI". V roce 2008 byl ze strany vyloučen také Ludwik Dorn, který spolu s dalšími dvěma poslanci, kteří v roce 2009 opustili klub Právo a spravedlnost, vedl v roce 2010 k transformaci "Polska XXI" na stranu Polska Plus. (Konvalinová, 2018)

V doplňovacích volbách do Senátu v okrese Krosno po smrti Andrzeje Mazurkiewicze v roce 2008 zvítězil kandidát PiS Stanisław Zajęc, který získal mandát. Dosáhl výsledku 47,92 %. Ve volbách do Evropského parlamentu 7. června 2009 získala PiS 2 017 607 hlasů (27,4 %), skončila druhá a představila 15 europoslanců. PiS se stala členem nově vzniklé parlamentní skupiny Evropských konzervativců a reformistů (v průběhu volebního období se 9 poslanců zvolených z kandidátní listiny PiS ocitlo mimo delegaci strany – na konci volebního období čtyři europoslanci zastupovali stranu Solidarna Polska, tři Polsko Razem, jeden se připojil k PO a jeden se nakonec vrátil ke straně PiS). (Konvalinová, 2018)

Dne 10. dubna 2010 se zřítilo vládní letadlo, v němž polská delegace v čele s prezidentem Lechem Kaczyńským letěla na vzpomínkovou akci ke kатыňskému masakru. Tehdy zahynuli také aktivisté PiS včetně poslanců PiS: místopředseda Sejmu Krzysztof Putra a další poslanci Przemysław Gosiewski a Aleksandra Natalli-Świat (místopředsedové strany), Zbigniew Wassermann a předsedkyně poslaneckého klubu PiS Grażyna Gęsicka. Zemřeli také Stanisław Zajęc a Janina Fetlińska – senátoři a Aleksander Szczygło, šéf Národního bezpečnostního úřadu, který patřil ke straně Právo a spravedlnost. Při nehodě zahynul také polský prezident Lech Kaczyński, spoluzakladatel strany a její první předseda. Jednalo se o nejtragičtější katastrofu v dějinách třetí republiky a jednu z největších tragédií v dějinách Polska. (Konvalinová, 2018)

V důsledku smrti prezidenta Lecha Kaczyńského převzal ústavní povinnosti hlavy státu předseda Sejmu – místopředseda strany Právo a spravedlnost Bronisław Komorowski. V předčasných prezidentských volbách se kandidátem strany Právo a spravedlnost na prezidenta stal Jarosław Kaczyński. V prvním kole voleb získal 36,46 % hlasů a postoupil do druhého kola společně s Bronisławem Komorowským. Po prohraných prezidentských volbách 8. listopadu předseda strany odstoupil z Rady národní bezpečnosti a bojkotoval její zasedání. (Konvalinová, 2018)

Po smrti Stanisława Zajęca při havárii ve Smolensku zvítězila v doplňovacích volbách ve stejném volebním obvodu 20. června 2010 jeho manželka Alicja Zajęcová, která byla

jedinou kandidátkou. Ve stejný den v doplňovacích volbách ve volebním obvodu Plock, které byly nařízeny po smrti Janiny Fetlińskiej při smolenské katastrofě, prohrála kandidátka PiS s kandidátkou PSL a mandát nezískala. (Konvalinová, 2018)

Dne 25. září 2010 se většina politiků strany Polski Plus vrátila do strany Právo a spravedlnost (po jejím samorozpuštění). Dne 5. listopadu 2010 byly ze strany vyloučeny poslankyně Joanna Kluzik-Rostkowska a Elżbieta Jakubiak, které vedly prezidentskou kampaň Jarosława Kaczyńského. V důsledku tohoto rozhodnutí politického výboru Práva a spravedlnosti opustila stranu a její poslanecký klub skupina osob (včetně europoslanců) a oznámila vznik uskupení pod názvem Polska Jest najważniejsze. Dne 23. listopadu vznikl stejnojmenný parlamentní klub a později i strana. V zimě 2011 opustili klub PiS také dva senátoři. (Konvalinová, 2018)

Komunální volby se konaly 21. listopadu 2010. PiS získala 23,05 % hlasů. Byl to druhý nejlepší výsledek, pokud jde o mandáty v zemských zastupitelstvech (141 z 561). Strana vyhrála volby do Sejmu ve dvou vojvodstvích – Lubelském a Podkarpatském (tedy o tři vojvodství méně než v roce 2006). V zastupitelstvech jednotlivých vojvodství pak byla PiS v opozici (v roce 2013 se ujala moci v Podkarpatsku v koalici s Prawicou Rzeczypospolitej). (Konvalinová, 2018)

Výsledkem parlamentních voleb v roce 2011 bylo, že PiS získala 29,89 % hlasů v Sejmu, což jí vyneslo 2. místo a 157 mandátů v poslanecké sněmovně. V Senátu strana získala 31 křesel. Za PiS kandidovali také aktivisté ROP, RKN a dalších malých stran. Strana Právo a spravedlnost zůstala po volbách v opozici vůči vládě. Dne 4. listopadu 2011 byli z PiS vyloučeni europoslanci Zbigniew Ziobro, Jacek Kurski a Tadeusz Cymański. O několik dní později s nimi solidární poslanci založili klub Solidarna Polska, za což byli ze strany vyloučeni (někteří z nich se do klubu PiS vrátili v letech 2012 a 2013). V roce 2012 se projekt Solidarna Polska transformoval ve stranu. (Konvalinová, 2018)

V roce 2011 vstoupilo do PiS několik nových členů, kteří se předtím stali poslanci. Patřili k nim Janusz Śniadek, Witold Waszczykowski, Przemysław Wipler (odešel v roce 2013) a Alicja Zając, poté také Krzysztof Szczerski. V klubu PiS byli také nestraníci zvolení do Sejmu z listin této strany, například bývalý prezident Institutu Sobieského Paweł Szałamacha nebo profesorka Varšavské univerzity Krystyna Pawłowiczová. Kromě toho byli do parlamentu ze stranických listin zvoleni bývalí zaměstnanci Kanceláře prezidenta

Lecha Kaczyńskiego (Jacek Sasin, Andrzej Duda a bezpartijní Maciej Łopiński) a zástupci rodin obětí smolenské katastrofy (mj. Jacek Świat a Beata Gosiewska). (Konvalinová, 2018)

Dne 24. března 2012 podepsala PiS dohodu a v případě voleb i prohlášení o společné kandidatuře s Pravicí republiky (po volbách v roce 2015 obvinila Pravice republiky PiS, že se "vylučuje z vládní koalice" a porušuje tuto dohodu). Dne 23. června téhož roku byla ze strany orgánů Hnutí učiněna výzva členům ROP, aby se připojili k PiS, která se poté sama rozpustila.

V březnu 2013 podali poslanci PiS návrh na konstruktivní hlasování o nedůvěře vládě Donalda Tuska a navrhli kandidaturu Piotra Glińskiego. Návrh PiS nezískal v Sejmu většinu.

V roce 2013 vyhráli kandidáti PiS dvojce doplňovací volby do Senátu. Ve volebním obvodu Rybnik po úmrtí Antoniho Motyczka z PO získal mandát Bolesław Piecha a ve volebním obvodu Mielec-Debicki po jmenování Władysława Ortyla z PiS maršálkem Podkarpatského vojvodství zvítězil Zdzisław Pupa. (Konvalinová, 2018)

V únoru 2014 politická rada strany zřídila programovou radu jako poradní orgán. Byla složena z odborníků z různých oblastí společenského života. V čele Programové rady stál profesor Piotr Gliński.

Ve volbách do Evropského parlamentu 25. května 2014 získala PiS 2 246 870 hlasů (31,78 %), skončila druhá a do EP uvedla 19 poslanců (jednoho z nich však získal Marek Jurek – šéf strany Prawica Rzeczypospolitej, která se voleb zúčastnila v neformální koalici s PiS). PiS prohrála s vítěznou PO (která rovněž získala 19 mandátů) o pouhých 0,35 % bodu. (Konvalinová, 2018)

Dne 19. července 2014 podepsala PiS dohodu se Solidarnou Polskou a Polskem Razem Jaroslawa Gowina, která předpokládala, že tyto strany budou kandidovat na kandidátních listinách PiS v příštích volbách (volby do zastupitelstev většiny vojvodství a parlamentní volby) a také postaví společného kandidáta na polského prezidenta (4. listopadu 2017 se z Polska Razem stalo Porozumienie).

Dne 7. září téhož roku zvítězili kandidáti PiS v doplňovacích volbách do Senátu v obvodech 47, 73 a 82. Ve stejném měsíci PiS ztratila jednoho poslance Evropského

parlamentu a jednoho poslance Sejmu, oba se stali nezávislími. 10. listopadu byli v důsledku skandálu se služební cestou stranickým soudem vyloučeni ze strany tři poslanci, kteří byli tři dny předtím vyloučeni (tehdejší mluvčí strany Adam Hofman, Mariusz Antoni Kamiński a Adam Rogacki). (Konvalinová, 2018)

Ve volbách do zemských sněmů 16. listopadu získala strana Právo a spravedlnost nejvíce hlasů (26,89 %). Získala však o 8 mandátů méně než Občanská platforma (171). Ze všech parlamentních výborů získala PiS nejvíce mandátů v šesti vojvodstvích (Mazovském, Lodžském, Malopolském, Podlaském, Lubelském a Podkarpatském). K moci se dostalo pouze v Podkarpatském sejmku. V prvním kole zvítězil kandidát PiS ve volbách starosty Stalové Woly a v důsledku druhého kola se starosty stalo devět kandidátů uskupení (na konci volebního období 2018 byli dva z deseti starostů PiS mimo stranu a jeden starosta PiS kandidoval proti straně na další období). (Konvalinová, 2018)

Dne 4. prosince v důsledku nejasných okolností výdajů na služební cesty opustil PiS poslanec Zbigniew Girzynski (do strany se vrátil v roce 2019).

V důsledku doplňovacích voleb do Senátu 8. února 2015 převzal mandát po zvolené eurokomisařce, senátorce PO Elżbietě Bienkowské, kandidát PiS Czesław Ryszka.

3.1.4 2015-2023

Senátoři PiS při hlasování o prezidentově návrhu na vyhlášení celostátního referenda 25. října 2015 (4. září 2015).

V prezidentských volbách v roce 2015 PiS postavila kandidaturu Andrzeje Dudy (tehdy poslance Evropského parlamentu). V prvním kole prezidentských voleb získal 5 179 092 hlasů (34,76 %) a postoupil do druhého kola, v němž získal 8 630 627 (51,55 %) hlasů a porazil dosavadního prezidenta Bronisława Komorowského. Jeho přísaha do úřadu se uskutečnila 6. srpna 2015. (wikiwand.com)

Dne 20. června 2015 byla během sjezdu strany Právo a spravedlnost oznámena místopředsedkyně strany Beata Szydło jako kandidátka formace na premiérku po podzimních parlamentních volbách. (wikiwand.com)

V parlamentních volbách v roce 2015 získala PiS 37,58 % hlasů a získala 235 poslaneckých mandátů. V Senátu získal výbor 61 mandátů. Jednalo se o první případ v Polské třetí republice, kdy volební výbor získal většinu křesel v Sejmu (většinu však ve skutečnosti nezískala samotná strana Právo a spravedlnost, neboť z jejích listin získalo poslanecké mandáty několik zástupců jiných stran). (wikiwand.com)

Aktivisté PiS se v den prvního zasedání Sejmu osmého funkčního období a Senátu devátého funkčního období, 12. listopadu 2015, stali maršály obou komor (Marek Kuchciński, resp. Stanisław Karczewski). Následující den jmenoval polský prezident Andrzej Duda Beata Szydło premiérkou a 16. listopadu 2015 složila její vláda přísahu.

Dne 6. března 2016 zvítězila kandidátka PiS Anna Maria Andersová v doplňovacích volbách do Senátu (konaných v důsledku jmenování Bohdana Paszkowského podlaským hejtmanem). Dne 15. listopadu téhož roku vstoupil jediný senátor PSL do klubu PiS (o necelý rok později vstoupil do strany Polsko společně). Dne 3. ledna 2017 stranu Právo a spravedlnost opět opustil (tehdejší europoslanec) Kazimierz Michał Ujazdowski. Dne 20. září 2017 přešly do poslaneckého klubu PiS poslankyně Anna Siarkowska a Małgorzata Janowska, do té doby zastupující parlamentní okruh sdružení "Republikáni". Současně založily stranu Republikáni (v roce 2019 zrušena registrace). Dne 11. října 2017 byl z klubu vyloučen poslanec Łukasz Rzepecki (následně přijatý do klubu Kukiz'15). Později do klubu PiS kromě poslanců přijatých Dohodou vstoupila i náměstkyně ministra rozvoje, poslankyně Andželika Możdżanowska (zvolená z kandidátní listiny PSL) a dva senátoři, kteří několik dní předtím opustili PO. V roce 2018 opustil PiS poslanec Piotr Babiarz, do strany vstoupil bývalý místopředseda Paktu Marek Zagórski a Ireneusz Zyska přešel z WiS do klubu PiS.

Dne 7. prosince 2017 bylo na zasedání politického výboru strany rozhodnuto o rezignaci Beaty Szydło na funkci premiérky a jako kandidáta navrhnout dosavadního místopředsedu vlády, ministra financí a rozvoje Mateusze Morawieckého který byl o den později prezidentem jmenován premiérem. Vláda složila přísahu 11. prosince. Kromě změny na postu předsedy vlády byla jedinou změnou oproti předchozí Radě ministrů během přísahy jmenování Beaty Szydło místopředsedkyní vlády. Širší rekonstrukce vlády byla provedena 9. ledna 2018. (wikiwand.com)

V komunálních volbách v roce 2018 získal volební výbor Právo a spravedlnost nejvíce hlasů ve volbách do krajských zastupitelstev (34,13 %) a do okresních a obecních zastupitelstev (30,46 %). Ve volbách do zastupitelstev získala 254 mandátů (přibližně 40 z nich připadlo koaličním uskupením kandidujícím na kandidátních listinách PiS), přičemž

zvítězila v 9 ze 16 vojvodství a v 6 z nich získala většinu (v Lubelském, Lodžském, Malopolském, Podkarpatském, Podlaském a Svatokřížském). Ve volbách starostů měst zvítězili 4 kandidáti výboru PiS (z toho 2 patřící straně – ve Stalové Woli a Otwocku, kromě toho kandidáti PiS spojení s Porozumienie zvítězili v Zamości a Chełmu). Kromě Stalové Woly a Otwocku se starosty Tomaszowa Mazowieckého a Bełchatowa stali členové PiS kandidující z vlastních výborů – v Bełchatově však strana v obou kolech podpořila jiné kandidáty. Naopak nejvíce kandidátů PiS bylo zvoleno starosty (62) a radními (168), ale z hlediska stranické příslušnosti bylo zvoleno více členů jiných stran (v případě starostů PO a PSL, v případě radních PSL) než členů PiS (těch bylo 59, resp. 140). Tyto rozdíly vyplývají ze skutečnosti, že členové PiS ve volbách na nižších úrovních zpravidla kandidovali ve výboru strany, zatímco členové PO a PSL převážně v místních výborech. Po volbách se PiS ocitla u moci v 8 místních samosprávách (kromě 6, kde výbor strany získal většinu, v Dolnoslezském vojvodství uzavřela koalici s Bezpartyjne Samorządowcami a ve Slezském vojvodství s nezařazeným radním, který opustil Nowoczesnou). Zástupci strany získali sedm postů zemských maršálků. (wikiwand.com)

Na začátku roku 2019 vypukla aféra spojená s firmou "Srebrna", jejímž jedním z prvků se stal spor týkající se propojení aktivistů PiS (v čele s předsedou strany Jarosławem Kaczyńským) s touto firmou, což vyvolalo pochybnosti v souvislosti se zákonem o politických stranách, který zakazuje stranám podnikat. V dubnu vstoupil do klubu PiS Sylwester Chruszcz. (wikiwand.com)

Ve volbách do Evropského parlamentu 26. května 2019 získala PiS 6 192 780 hlasů (45,38 %), čímž si připsala první vítězství v těchto volbách a získala 26 mandátů (27, pokud dojde k dokončení brexitu, což by se stalo v roce 2020) - 3 z nich však získali zástupci Solidarna Polska a Porozumienie, kteří kandidovali z listin PiS. (wikiwand.com)

V červenci 2019 přešli 3 poslanci, kteří opustili poslanecký klub Kukiz'15, do poslaneckého klubu PiS. 9. srpna nahradila Marka Kuchcińského ve funkci předsedy Sejmu Elżbieta Witek. (wikiwand.com)

V parlamentních volbách 2019 získala PiS 43,59 % hlasů a získala 235 poslaneckých mandátů. V Senátu získal výbor 48 mandátů. Volební výbor PiS získal již podruhé většinu křesel v Sejmu (tuto většinu však opět nezískala samotná strana PiS, neboť poslanecká křesla z jejích listin získali třicátníci z jiných stran).

Po volbách a před koncem volebního období starého Sejmu vstoupila do klubu PiS Małgorzata Zwiercanová, dříve spojená s WiS (která však díky kandidatuře na kandidátce PiS nezískala znovuzvolení).

V novém zákonodárném sboru si funkci předsedkyně Sejmu udržela Elżbieta Witeková, zatímco v Senátu tato funkce nepřipadla PiS, protože klub této strany ztratil v komoře většinu. Premiérem zůstal Mateusz Morawiecki, jehož druhá vláda složila přísahu 15. listopadu 2019. (wikiwand.com)

V osmém volebním období polského Sejmu (2015-2019) měla PiS největší poslanecký klub v historii třetí republiky (v roce 2018 s rekordním počtem poslanců – 238 a 65 senátorů a v roce 2019 s nejvyšším počtem poslanců – 240), který se stal páteří vlád Beaty Szydło (2015-2017) a Mateusze Morawieckého (2017-2023). (wikiwand.com)

V prezidentských volbách v roce 2020 PiS podpořila prezidenta Andrzeje Duda, který ve druhém kole zvítězil ve znovuzvolení, když porazil Rafała Trzaskowského z PO. V prvním kole získal 43,5 % a ve druhém 51,03 % hlasů. (wikiwand.com)

Po sporech uvnitř vládní koalice byla 25. září 2020 podepsána nová koaliční smlouva mezi předsedy PiS, Solidarna Polska a Porozumienie. Dne 6. října došlo k rekonstrukci vlády, přičemž členem vlády se stal předseda PiS Jarosław Kaczyński jako místopředseda vlády. (wikiwand.com)

Dne 24. listopadu 2020 poslanec Lech Kołakowski vystoupil z PiS a opustil poslanecký klub strany (do klubu se vrátil 1. července 2021 jako zástupce Republikánské strany, v níž zasedlo několik bývalých poslanců Paktu). Poté, co mezitím klub PiS opustili dva poslanci Paktu, ztratil klub 25. června 2021 většinu v dolní komoře parlamentu v důsledku odchodu Arkadiusze Czartoryského, Zbigniewa Girzyńského a Małgorzaty Janowské, kteří tvořili parlamentní okruh Volba Polska. Arkadiusz Czartoryski 7. července 2021 vstoupil do Republikánské strany a vrátil se do klubu PiS, která tak znovu získala většinu v Sejmu. Ve dnech 11.-12. srpna téhož roku vystoupilo z vládní koalice Porozumienie, v důsledku čehož (přestože pět poslanců, kteří stranu opustili, zůstalo v klubu a následně založili sdružení OdNowa RP) vláda Mateusze Morawieckého formálně nabyla menšinového charakteru. Dne 1. října 2021 do klubu PiS vstoupila poslankyně Monika Pawłowska, která dříve zastupovala stranu Porozumienie (a původně Levici). Dne 22. února následujícího roku byl z klubu

vyřazen senátor Jan Maria Jackowski. O čtyři měsíce později se k vládní koalici připojilo sdružení Polskie Sprawy, které mělo parlamentní okruh, takže vládní koalice znovu získala parlamentní většinu. Dne 21. července 2023 opustila klub poslankyně Anna Siarkowska (od roku 2022 členka Solidarna Polska, od května 2023 působící jako Suverénní Polsko), která přešla do Národního hnutí a Konfederace WiN. (wikiwand.com)

Vedle PiS do Rady ministrů patřily Suverénní Polsko (Solidarna Polska do roku 2023), Republikánská strana (od roku 2021) a v letech 2015-2021 Polska Razem, v roce 2017 transformovaná na Porozumienie – po jejím odchodu z vládní koalice nabyla vláda menšinový charakter. Formální většinu znovu získala v roce 2022 po vstupu sdružení Polskie Sprawy, které mělo poslanecký kroužek. Po volbách v roce 2023 a jeho odstoupení se vláda opět stala menšinovou, poté vznikla nová vláda PiS a Suverénního Polska (stále pod premiérstvím Mateusze Morawieckého), která fungovala několik dní a po jejímž rozpadu je PiS od roku 2023 opět největší opoziční stranou. (wikiwand.com)

3.1.5 Od roku 2023

V parlamentních volbách v roce 2023 získalo PiS 35,38 % hlasů a získalo 194 poslaneckých mandátů (opět nejvíce ze všech výborů, tentokrát však bez většiny). V Senátu získal výbor 34 mandátů (dosáhl druhého největšího zastoupení). Místa v Sejmu z listin PiS získalo 25 zástupců dalších stran (Suverénní Polsko, Republikánská strana a Kukiz'15) a šest zástupců politických sdružení (OdNowy RP a Polské záležitosti). Kukiz'15 vytvořil samostatný parlamentní okruh. Klub Právo a spravedlnost (PiS) tentokrát nezískal post předsedy Sejmu. Dne 27. listopadu složila přísahu třetí vláda Mateusze Morawieckého, která v důsledku nezískání důvěry skončila 13. prosince 2023 a PiS přešla do opozice. (wikiwand.com)

Dne 16. prosince 2023 bylo rozhodnuto, že se k PiS připojí Republikánská strana (se čtyřmi poslanci a jedním europoslancem). (wikiwand.com)

Dne 20. prosince 2023 poté, co soud odsoudil poslance Mariusze Kamińského a Macieje Wąsika ke dvěma letům vězení v souvislosti s jejich zapojením do tzv. pozemkového skandálu, vypršel jejich poslanecký mandát. (wikiwand.com)

Bližší historické milníky strany PiS jsou níže v příloze. (wikiwand.com)

V roce 2023 se PiS potýká s nejasnou budoucností. Hegemon polské národně-konzervativní pravice po osmi letech míří do opozice. Doposud vládní strana Právo a spravedlnost (PiS) sice skončila ve volbách na první příčce, ale bez šance na vytvoření většinové vlády. (wiadomosci.wp.pl)

Právo a spravedlnost (PiS) působí na polské politické scéně dvaadvacet let. Z toho deset roků vládlo, zbytek času strávilo v opozičních lavicích. Po skončení mandátu Andrzeje Dudy si bude moct započítat také celkem patnáct let úřadování prezidentů pocházejících z jeho řad. Vedle předpokládaného desetiletého působení Dudy v této funkci byl pět roků prezidentem i Lech Kaczyński. (wiadomosci.wp.pl)

Právo a spravedlnost svou činností zásadně ovlivnilo Polsko. I díky talentu Jaroslawa Kaczyńského jej bylo možné považovat za nejstabilnější úkaz na polské politické scéně posledních dvou dekad. Odchod z vlády a ohlášený důchod stárnoucího Kaczyńského však mohou spustit lavinu událostí, na jejichž konci může být i rozpad strany nebo minimálně bloku Sjednocené pravice. Kaczyński totiž po osm let neobhospodařoval jen svoji stranu, ale také Suverénní (dříve Solidární) Polsko. V říjnových volbách se na kandidátku Práva a spravedlnosti přidali i členové uskupení Kukiz15 nebo Republikánské strany, která je dědicem někdejšího partnera PiS, strany Polsko společně. (wiadomosci.wp.pl)

Kromě toho se samotné Právo a spravedlnost skládá z celé řady frakcí. Po boku předsedy PiS vždy najdeme vůči němu nekonečně loajální Řád Dohody středu. Jeho název odkazuje na Kaczyńského první politickou stranu z poloviny devadesátých let (Dohoda středu). Za členy této neformální skupiny jsou počítáni například bývalý maršálek Sejmu Marek Kuchciński, ministr obrany Mariusz Błaszczak nebo Joachim Brudziński, který vedl štáb poslední volební kampaně. (iir.cz)

Vedle nich stojí Mateusz Morawiecki, jemuž plně důvěřuje Jarosław Kaczyński, jenž ho chránil před snahami sesadit jej z premiérského postu. Sám Morawiecki se snažil budovat si vlastní politické zázemí, kterému se začalo říkat skupina mladých. Samostatnými hráči v PiS jsou expremiérka a dnes europoslankyně Beata Szydło, Antoni Macierewicz pečující o smolenský kult utvořený kolem zmíněné letecké katastrofy, ministr státního majetku Jacek Sasin a koordinátor tajných služeb Mariusz Kamiński. Každý z nich má vysoké stranické ambice a několik věrných podporovatelů. (iir.cz)

Vlivnou skupinu tvoří pár desítek silně konzervativních poslanců a poslankyň, kteří mají blízko k ultrakonzervativnímu a nacionalistickému Radiu Maryja, jemuž šéfuje kněz Tadeusz Rydzyk. Právě ti byli hlavními zastánci zpřísnění potratové legislativy, k němuž

došlo rozhodnutím Ústavního soudu na podzim roku 2020. V neposlední řadě jsou mezi poslanci Práva a spravedlnosti i lidé prezidenta Dudy.

Některé frakce se navzájem nenávidí, jiné dokáží uzavírat taktické nebo trvalejší aliance. Nad tím vším trůní Jarosław Kaczyński, vůči kterému jsou všichni – snad jen s výjimkou exministra spravedlnosti Zbigniewa Ziobra a jeho Suverénního Polska nebo některých osob blízkých prezidentovi – plně loajální. Předseda strany pak vždy různě posiloval jednu, druhou nebo třetí frakci tak, aby žádná zcela nedominovala. (iir.cz)

Ani samotné PiS není monolitem. Na jedné straně zahrnuje tvrdě konzervativní proud reprezentovaný například ministrem národního vzdělávání Przemysławem Czarnekem, jenž se ve svých názorech příliš nerůzní od „ziobristů“. Na straně druhé se zde nacházejí umírněnější lidé, kteří za úspěšný přechod z expertních do politických kruhů často vděčí premiérovi Mateuszi Morawieckému, jenž sám býval ředitelem významné banky.

Tito takzvaní Mladí však musejí bojovat se starými kádry. Mocensky proti nim stojí hlavně zástupci takzvaného Řádu Dohody středu, což je skupina pojmenovaná podle někdejší strany bratrů Lecha a Jarosława Kaczyńských z poloviny 90. let. Tito lidé se vyznačují silnou loajalitou vůči předsedovi PiS Jarosławu Kaczyńskému. Nelíbí se jim, že by v boji o jeho nástupnictví po avizovaném odchodu z vrcholové politiky měl zvítězit právě Morawiecki, a postupně pracují na jeho sesazení. (iir.cz)

V ideologické rovině se pak umírněnější premiérovi stoupenci utkávají s konzervativní a europesimistickou skupinou profesorů, z nichž nejznámějšími jsou pro české čtenáře europoslanci Ryszard Legutko a Zdzisław Krasnodębski. V neposlední řadě je v PiS i dost oportunistů, kteří se snaží budovat svůj vliv skrze státní podniky, jako jsou ministr státního majetku Jacek Sasin nebo šéf stále se rozrůstajícího koncernu PKN Orlen Daniel Obajtek. Celý tento ekosystém udržuje v rovnováze třiasedmdesátiletý Jarosław Kaczyński. Sám udává klíčový směr a těší se u všech podstatných kádrů autoritě. (iir.cz)

Situace v opozici není o mnoho přehlednější. Loňský návrat Donalda Tuska do polské politiky neznamenal, že by se tento zkušený, avšak polarizující politik automaticky stal šéfem sjednocené demokratické opozice. Opomeneme-li bezvýznamné straničky přilepené k Tuskově Občanské platformě, jedná se o další tři subjekty. Za prvé jde o Polskou lidovou stranu, tradiční partaj silnou především na venkově centrálního Polska, která není zvyklá dlouhou dobu „hladovět“ v opozici. Za druhé je tu Levice složená z dalších menších stran, a to jak postkomunistické, tak nové levice. Za třetí do volebního boje vstupuje Polsko 2050

neúspěšného prezidentského kandidáta z minulých voleb Szymona Hołowni. (demokratickystred.cz)

Více než přemýšlením nad programem, který by přinesl vítězství, se opozice zabývá tím, jak se nejlépe do voleb pospojovat. Jednotná kandidátka je pro volby do Sejmu spíše nepravděpodobná. Logiku by dávalo spojení umírněně konzervativních lidovců a Polska 2050, kteří by tak společně mohli cílit na rurální i městské voliče. Zbyly by si Občanská platforma a Levice. Ovšem do otevřené koalice s postkomunisty se Tuskoví nechce. Alespoň do té doby, dokud nebude přesněji znát nálady ve společnosti a vědět, kolik hlasů by paktováním s některými pohrobky komunistického režimu ztratil. A kolik by jich naopak získal přimknutím reprezentantů autenticky levicové politiky k sobě. Tuto otázku nejlépe zodpoví další hospodářský a společenský vývoj. (demokratickystred.cz)

Výsledek voleb nicméně s kartami všech hráčů zajímavě zamíchal. Na jednu stranu je poraženým Mateusz Morawiecki, protože jeho vláda neobhájila své pozice. Navíc dostal po volbách od prezidenta první pokus o sestavení nové vlády, jenž nemá šanci na úspěch. Stejně tak ale lze jako na fiasko nahlížet na volební kampaň, kterou měli ve svých rukou Brudziński a zejména v jejím finále lidé z okolí Řádu Dohody středu. Zpytovat svědomí musejí i ultrakonzervativci. Mohou se sice těšit tím, že ještě hůře než pro Právo a spravedlnost skončily volby pro Konfederaci – jediného konkurenta na národovecké pravici. Nicméně právě lpění na církevních dogmatech sebralo PiS voliče a přispělo k zavření dveří k možným koaličním partnerům. (demokratickystred.cz)

Řada politiků Práva a spravedlnosti navíc věří tomu, že vláda Donalda Tuska bude plná různých šarvátek, které mohou přinést její předčasný pád. I proto Kaczyński tolik investoval do veřejného přemlouvání Polské lidové strany a jejích konzervativních sil, aby se nakonec přiklonily k partnerství s PiS. Dal tím lidovcům pocit vlastní výjimečnosti, kvůli kterému bude koaliční soužití Tuskovy vlády o něco vrtkavější. (demokratickystred.cz)

Porážka kandidáta Práva a spravedlnosti v prezidentských volbách by naopak odstředivé tendence na pravici urychlila. Prvním, kdo by opustil tábor vedený pod praporem PiS, by bylo Suverénní Polsko. Ziobro by se navíc pokusil vzít si s sebou část ultrakonzervativních členů Práva a spravedlnosti. Strategií Kaczyńského strany totiž v příštích volbách bude muset být alespoň mírná liberalizace vlastní rétoriky v hodnotových otázkách. Dalším konzervativním posunem nové voliče nezíská a alespoň ve volbách do samospráv se těmto

tématům bude vyhýbat. Obranou současných zpřísněných potratových zákonů je totiž nevyhraje. Tento přístup ale bude vytvářet ve straně napětí a nebude-li nakonec završen udržení prezidentského úřadu, konzervativní frakce budou velmi našťvané.

Právě Zbigniew Ziobro tak bude nejspíše prvním politikem, který se přihlásí o politické dědictví po Jarosławu Kaczyńském. Je si vědom toho, že těžko vybuduje stranu s třicetiprocentní podporou. Na pět až deset procent hlasů by ale dosáhnout mohl. Suverénní Polsko může také vyslovit přání uspořádat referendum o vystoupení země z EU. Jde o silně antiunijní subjekt. (demokratickystred.cz)

Ani dvojí pokoření – ve volbách a poté při pokusu sestavit vládu – nezastaví Mateusze Morawieckého. Kaczyński nemá důvod se na něj nespolehnout jako na vůdce jakéhosi stínového kabinetu, který bude upozorňovat na neakceschopnost a chyby vlády. Morawiecki může aspirovat na post prezidenta nebo předsedy strany. Problémem pro něj ale je, že jeho vztahy snad se všemi frakcemi v rámci Práva a spravedlnosti nikdy nebyly ideální. Jen několik měsíců před volbami přežil pokus o svržení inscenovaný pravděpodobně i Řádem Dohody středu, a to jen díky rezoltní obraně předsedy Kaczyńského. Pevné zázemí tedy Morawieckému chybí k tomu, aby se z nejlepšího aparátčíka stal i nejsilnějším politikem strany. (demokratickystred.cz)

Vcelku bezkonfliktní vztahy míval Morawiecki s táborem kolem prezidenta Dudy. Ten sám ale může chtít do budoucnosti Práva a spravedlnosti promluvit. Jeho vystoupení při zahájení nového funkčního období Sejmu bylo velmi ostré. Pokud bude skutečně postupovat tak, jak naznačil, nečeká Donalda Tuska lehké vládnutí. Čím více zákonů parlamentní většině svým vetem zablokuje, tím lepší bude jeho pozice ve strukturách PiS. Duda navíc může bránit místa, která Sjednocená pravice v posledních osmi letech obsadila – veřejnoprávní televizi, soudy (včetně ústavního), národní banku nebo část velvyslaneckého sboru. V dalších dvou letech si Donald Tusk bez prezidenta – slovy Jiřího Paroubka – ani ruce neumyje. Vedle toho někteří lidé pohybující se kolem Andrzeje Dudy popostrkují Kaczyńského do politického důchodu. (demokratickystred.cz)

Pokud by chtěl Jarosław Kaczyński co nejvěrnější pokračování vlastní tradice, předal by předsedání někomu z nejoddanějších soupeřů. Jenže Řád Porozumění středu mezi sebou nemá jednoznačného lídra. Největší potenciál má v tomto ohledu ještě relativně mladý Mariusz Błaszczak. Jeho hvězda však v kampani kvůli slabé věrohodnosti vlajkového tématu PiS, tedy bezpečnosti, dost upadla. Představitelé Řádu by možná zvládli udržet Právo

a spravedlnost pohromadě, k volebnímu vítězství by však tito partajníci bez charismatu došli jen těžko. (demokratickystred.cz)

Možná, že se na pragmatické spolupráci domluví s Beatou Szydło, již si řada podporovatelů Práva a spravedlnosti spojuje s lepšími časy vládnutí strany, kdy se snižoval věk odchodu do důchodu a zaváděl měsíční příspěvek 500 zlotých na dítě.

Kromě disciplinování frakcí musí vymyslet nový program, jímž bude schopen konkurovat vládě. Řeči o německém agentu Tuskovi Právu a spravedlnosti na úspěch nestačí, jak bylo možné vidět i v říjnových volbách, před kterými Kaczyński nalajnoval kampaň s touto rétorikou. Jisté je, že Jarosław Kaczyński jako velký politický hráč nebude chtít dopustit, aby polská národně-konzervativní pravice skončila s jeho odchodem ve stejném stavu, jako když se na přelomu tisíciletí postavil s bratrem Lechem do jejího čela. Tedy rozdrobená na malé strany bez reálné politické moci. (demokratickystred.cz)

V roce 2015 získala ve volbách samostatnou většinu víceméně náhodou kvůli špatně zvolené strategii levice, která kandidovala v koalici a s výsledkem 7,55 % nepřekročila zvýšenou 8% volební klauzuli. V roce 2019 sice PiS svůj výsledek ještě zlepšila a uchovala si většinu v Sejmu, ale tu má jen o pouhé čtyři poslance. Opozice ale zároveň dokázala nejtěšnější možnou většinou získat kontrolu nad Senátem. Kvůli tomu může některé projekty alespoň zdržovat a blokovat iniciativy, které potřebují souhlas obou komor parlamentu. Není tak možné opakovat praxi z minulého volebního období, kdy PiS opakovaně prosazovala své změny bleskovým projednáním v obou komorách, po kterých následoval okamžitý podpis prezidenta. Kromě toho si PiS udržuje většinu jen díky poslancům dvou menších koaličních stran Dohoda (Porozumienie) Jarosława Gowina a Solidární Polsko (Solidarna Polska) Zbigniewa Ziobry, jejichž představitelé kandidovali na kandidátce PiS. Uvnitř koalice přitom dlouhodobě panují poměrně ostré konflikty a představitelé PiS byli nuceni už několikrát před požadavky svých koaličních partnerů ustoupit. V loňském roce např. Dohoda překazila plán na organizaci plně korespondenčních prezidentských voleb a na podzim zase vypukl velmi dramatický konflikt mezi PiS a Solidárním Polskem. Tyto konflikty prozatím nevedly k pádu vlády jen proto, že všichni zúčastnění toho mají hodně co ztratit. PiS by mohla v předčasných volbách bez koaličních partnerů přijít o samostatnou většinu a dvě malé strany nemají šanci se samostatně dostat do Sejmu. (demokratickystred.cz)

Právě neustálé vnitrokoaliční konflikty jsou tím, co poslední minimálně rok udává tón polské politiky, a proto se periodicky opakují spekulace o možných předčasných volbách. Přitom ještě v předchozím volebním období spory i přes např. veřejně známou nevraživost

mezi premiérem Mateuszem Morawieckým a ministrem spravedlnosti a předsedou Solidárního Polska Z. Ziobrem zdaleka v takové míře neprobublávaly na veřejnost. Právě Solidární Polsko v čele se Ziobrem je zřejmě nejproblematičtější článkem vládní koalice. Jedná se totiž o nejradikálnější stranu, která má tendence přebírat rétoriku krajní pravice, kvůli čemuž PiS ztrácí v očích umírněnějších voličů. Tomu nepomáhají ani výstřelky, jako např. zoufalá snaha některých představitelů PiS dokázat, že letecká katastrofa s prezidentem Lechem Kaczyńským ve Smolensku v roce 2010 byla atentátem. Pochopitelně existuje tvrdé jádro příznivců strany, jež tato radikální rétorika oslovuje, ale to jí nemůže zajistit samostatnou většinu v Sejmu. (demokratickystred.cz)

Podle průzkumů veřejného mínění se Polsko velmi rychle liberalizuje a sekularizuje a tento trend se nevyhýbá, byť v menší míře, ani voličům PiS. Jednoznačná většina z nich např. odmítá nedávné zpřísnění potratového zákona a nemalá část jeho voličů podporuje liberalizaci potratů. Pochopitelně stále platí, že PiS je populární především díky své štedré sociální politice, která mnoha Polákům reálně pomohla. Jenže z této politiky PiS těžila především ve svém prvním volebním období. V současnosti už jsou tato témata do značné míry vyčerpaná a strašení tím, že dnešní opozice po získání vlády zruší např. štedré přídavky na děti, už dávno nefunguje. A ačkoliv Polsko vyšlo ekonomicky z pandemie koronaviru v porovnání s jinými zeměmi vcelku dobře, tak ale zaznamenalo vůbec první pokles HDP od roku 1992 a celosvětová krize samozřejmě na Poláky dopadla. V tomto směru byly hodně medializované třeba protesty obyvatel polských Tater, kteří jsou závislí na turistice. Tato oblast je přitom tradičně volební baštou PiS. (demokratickystred.cz)

3.2 Vítězné strany v jednotlivých volbách

PiS byla založena dvojčaty Lechem Kaczyńským a Jarosławem Kaczyńským 9. dubna 2001 jako politické sdružení, avšak již v témže roku byla přetransformována na politickou stranu (Prawo i Sprawiedliwość). Vznikla na základech zaniklé frakce Volební akce Solidarita, jenž si kladla za cíl sjednotit antikomunistickou část stranického spektra (Rojčík, 2003). Strana vyznává silné morální hodnoty spojené s katolickou církví a polským tradicionalismem. Na politické škále bychom ji mohli označit jako konzervativní, pravicovou stranu. Nedílnou součástí je také silný důraz na populismus a euroskeptické myšlenky. PiS bychom mohli definovat jako měkkého euroskeptika. Ke všeobecné spolupráci a ekonomické integraci se staví kladně, ale odmítá cokoli, co by mohlo ohrozit národní zájmy, tradici a kulturu. (wiadomości.wp.pl)

OP vedená Donaldem Tuskem představuje hlavního politického soupeře PiS. Taktéž vznikla v roce 2001 a od roku 2005 začala politická bipolarita v polském stranickém systému. Od té doby se nestalo, že by volby vyhrála jiná politická strana (Platforma Obywatelska). Ideologicky se řadí mezi středopravicové a liberální strany. Zakládá si na tržním hospodářství a proevropské politice. Strana se významně zasadila o polské členství v EU a NATO. Dlouhou dobu však bylo Občanské platformě vyčítáno, že chybí jasná politická filozofie a její rétorika si pouze zakládá na snaze zformovat opozici a sesadit PiS. Kritici tvrdí, že pouhá touha nahradit PiS nestačí a OP musí předložit konkrétní a aplikovatelné návrhy (Gregosz, 2023). Postoj OP je však jasný v otázkách ohledně stejnopohlavních párů, jejichž manželství vehementně podporují nebo ohledně potratů, proti kterým se vyhradil Donald Tusk. V posledních letech je strana vnímána jako progresivní a odráží postoje, jež jsou v politickém středu obecně přijímány (Gregosz, 2023).

Konfederace svobody a nezávislosti je krajně pravicová politická aliance, která vznikla v roce 2018. Původně byla založena jako KORWiN Braun Liroy Nationalists ale již v červenci 2019 byla přeregistrována pod současným názvem z důvodu transformace. Strana se definuje jako koalice pravicových kruhů, kteří sledují zájmy Polska a Poláků. Její členové zahrnují libertariány, nacionalisty a konzervativce (Konfederacja, 2024). Je známá svými radikálními euroskeptickými postoji, a dokonce podporuje rozpad Evropské unie. (onet.pl.). Konfederace těží zejména z přízně voličů, kteří se neradi vezou na vlnách mainstreamu a nevolí klasické parlamentní strany.

Třetí cesta je členem současné vládnoucí koalice a spojuje dvě strany: Polskou lidovou stranu a Polsko 2050. Její ideologie se vyznačuje jako centristická nebo středopravicová a snaží se najít kompromisy mezi pravicovými a levicovými postoji. Koalice zvolila poměrně neobvyklou rétoriku založenou na nekonfliktnosti. Obecně strany vyznávají proevropský postoj a podporují členství v EU a NATO. V ekonomických otázkách se přiklání k tržnímu hospodářství a prosazují volný trh (Polska 2050 Szymona Hołowni, 2024). (Krzyszczoszek, 2023)

Levice je politická aliance, která vznikla v roce 2019 a sdružuje levicově smýšlející politické strany. V současné době se jedná o tři strany: SDL, Wiosna a Razem (Bodalska, 2019). Koalice vznikla s cílem vrátit levicové síly zpátky do parlamentu, jelikož před volbami 2019 levicový směr prakticky absentoval v polském parlamentu, což bylo v Evropě unikátní. Levice prosazuje sociálně orientované politiky, ale zároveň vyznává některé progresivní hodnoty, jako například podpora práv LGBT+ skupin, boj proti klimatické změně nebo důraz na digitalizaci a modernizaci. V zahraničním kontextu se snaží o co

nejsilnější postavení Polska v rámci EU a podporují širší integraci a rozšíření působnosti Evropské unie do ostatních zemí (Lewica).

Kukiz'15 založil punkový hudebník Paweł Kukiz v roce 2015. Obecně se vymezuje jako protestní antisystémové hnutí s prvky liberálního konzervatismu, přímé a křesťanské demokracie. Hnutí bylo ale velmi roztroušené a nedokázalo sjednotit své myšlenky, což mělo za cíl příklon voličů k ostatním stranám. Prakticky se jednalo o třetí cestu, pokud voliči nechtěli vybírat mezi PiS a OP. (Bartkiewicz, 2021).

Polská lidová strana (PSL) se řadí ke středově-zeleným křesťansko-demokratickým stranám. Strana byla založena 5. května 1990, jejím předsedou je Władysław Kosiniak-Kamysz. Charakteristický je střední proud mezi pravicí a levicí. Programově podporuje udržení polského potratového kompromisu z 90. let a zavedení „partnerského soužití“, jež by umožnilo homosexuálním párům požívat stejných práv, jakých požívají lidé v manželství. (wiadomosci.wp.pl)

Největších volebních úspěchů PSL dosahuje v maloměstech napříč celým Polskem. Z tohoto důvodu je stranický program zaměřen na rozvoj právě těchto regionů.

Nowoczesna založená v květnu 2015 ekonomem Ryszardem Petru. Hlásí se k volnému trhu, ekonomickému liberalismu a zastává prounijní postoje, ochrana soukromého vlastnictví, odluka církve od státu a rovné příležitosti pro každého občana. (wprost.pl)

Svaz demokratické levice (Sojusz Lewicy Demokratycznej) – SLD, levicová strana označována za postkomunistickou, protože značná část členů přešla z komunistické PZPR přes nástupnickou organizace SdRP do SLD, která vznikla v roce 1999. Oficiálně se však od komunistických kořenů distancuje a označuje se za moderní sociálně-demokratickou stranu.

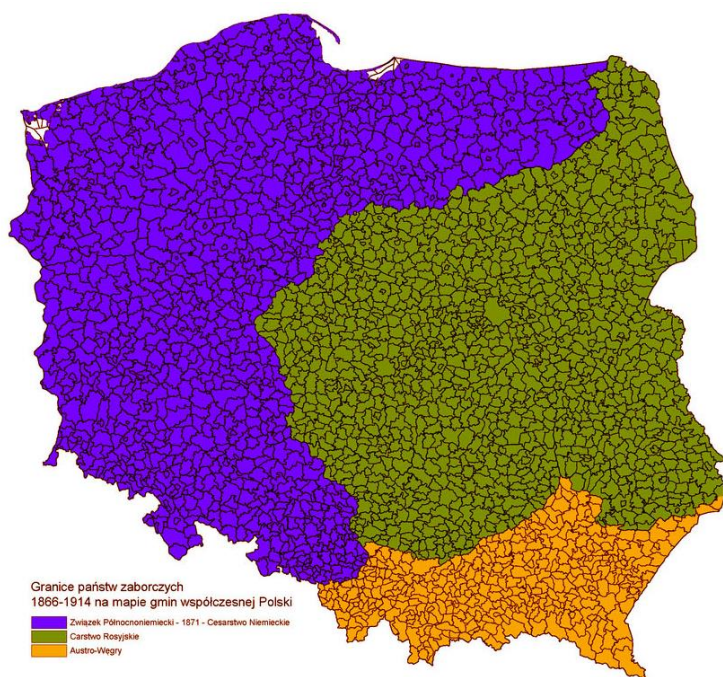
V minulosti patřila k nejsilnějším stranám v Polsku, dvakrát vyhrála parlamentní volby (1993 a 2001) a stala se pro dané volební období vládní stranou. Mezi lety 2015-2019 neměla žádné zastoupení v polském parlamentu (v Senátu trvá tento stav již od roku 2005). Ve volbách do parlamentu v roce 2019, však strana získala 49 mandátů, a vrátila se tak do Sejmu. (wiadomosci.wp.pl)

Prosazuje světskost státu a světonázorovou toleranci, včetně práva matek na plánované rodičovství. Je proti rovné dani, legalizaci eutanazie, obnovení trestu smrti a zveřejnění aktů komunistických tajných služeb. Je pro legalizaci interrupcí, registrovaná partnerství, zachování bezplatného vysokého školství a zdravotnictví. (wiadomosci.wp.pl)

3.3 Zábory Polska

Základní územní rozdělení polského státu, od něj se odvozuje rozdílné politické, ale i sociální a kulturní chování částí polské společnosti, je všeobecně známé a získalo několik různých označení: západ vs. východ, Polsko A vs. Polsko B, modernisté vs. Tradicionalisté nebo města vs venkov.

Kořeny tohoto rozdělení spadají do období tzv. Trojího dělení Polska, které proběhlo v letech 1772–1795. Území polsko-litevské Republiky obou národů bylo rozděleno mezi jeho tehdy mocnější sousedy: Ruské impérium postupně zabralo rozsáhlou východní část státu, Prusko získalo území na západě a Habsburské monarchii připadla zejména oblast Haliče. K obnovení Polska došlo po první světové válce, nicméně v pozměněných hranicích. Druhá světová válka a následné poválečné stanovení hranic Polska přinesla výrazný rozchod s historickým územním vývojem země, neboť se celá země „posunula“ přibližně 250 kilometrů západním směrem. (sztetl.org.pl)

Obrázek 19 Současné Polsko dle záborů platných do roku 1914 (slowopolskie.org)

V období nesvobodné Polské lidové republiky pochopitelně nelze hovořit o politické soutěži, ve které by se mohlo projevit odlišné politické smýšlení občanů.

Od počátku tohoto tisíciletí lze hovořit o postupné stabilizaci stranického systému, od roku 2005 pak zejména o soupeření dvou stran, Občanské platformy (Platforma Obywatelska, PO) a Práva a spravedlnosti (Prawo i Sprawiedliwość, PiS). Tyto subjekty a jejich volební podpora vhodně ilustrují současné rozdělení polské společnosti. Volby, ať

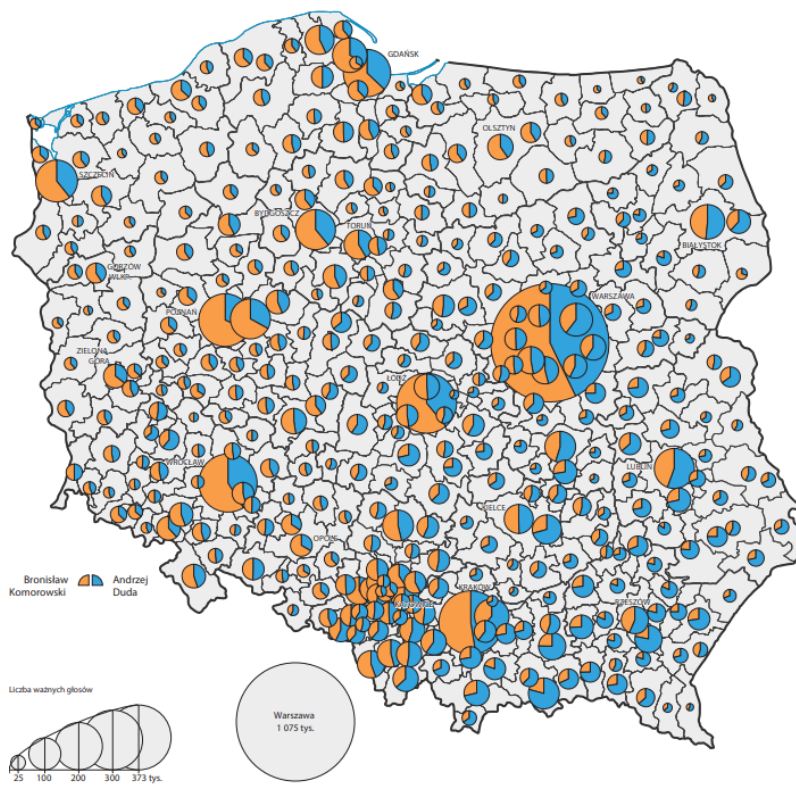
již parlamentní či ještě výrazněji prezidentské, ukazují na jednoznačnou linii zlomu volební podpory těchto stran a jejich reprezentantů, které se přibližně shodují s historickými hranicemi naznačenými výše. Kromě toho se pochopitelně projevují také další konfliktní linie (např. město vs. venkov).

Nejvyšší volební účast je zaznamenána v oblastech bývalého rakouského záboru (hlavně v Haliči – vojvodství Malopolské a Podkarpatské a jihovýchodní část Slezského vojvodství). Velké nebo střední procento lidí se účastní voleb i v bývalých pruských zábořech (Velkopolsko a Pomoransko), nejnižší volební účast je zaznamenána v oblastech bývalého ruského záboru a tzv. získaných území. Bývalý pruský zábor je nejliberálnější ze všech tří záborů, lidé jsou zde více otevření a je zde méně silně věřících lidí. Dávný ruský zábor je silně věřící (především východní část), lidé jsou zde více konzervativní dbající o tradice, méně otevření novinkám moderního světa (východní část). Podobně je tomu tak i v bývalém rakouském záboru, kde se církev opírá o své věřící. (geografia24.eu)

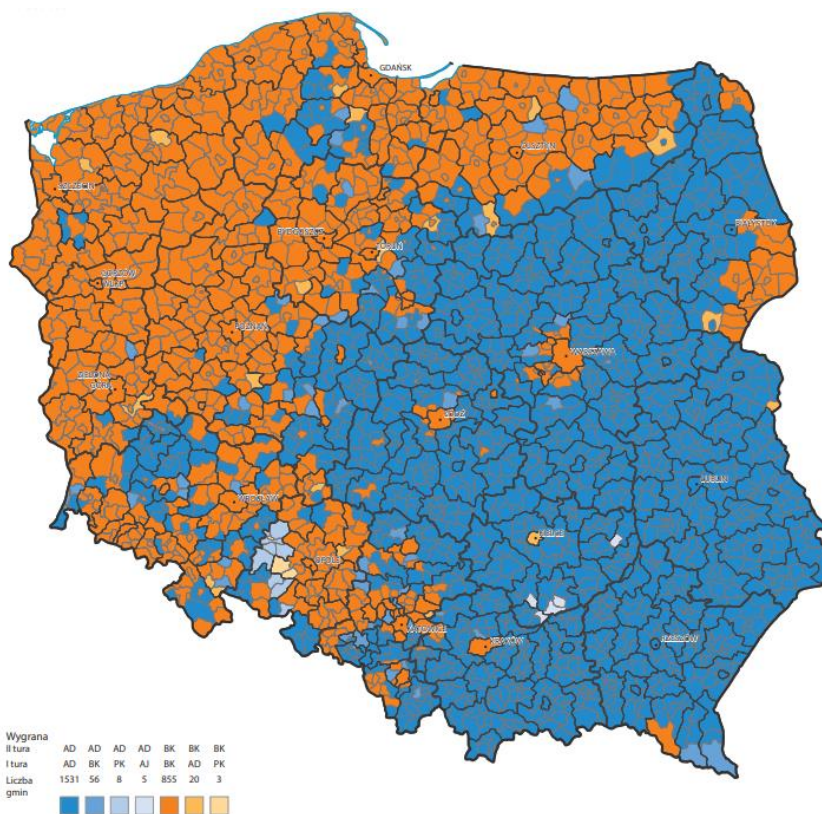
3.4 Prezidentské volby 2015

V polských prezidentských volbách byl 24. května 2015 zvolen poslanec Evropského parlamentu a člen nejsilnější opoziční strany Právo a spravedlnost (Andrzej Duda). V prvním kole se 10. května o funkci prezidenta ucházelo 11 kandidátů, z nichž nejvíce hlasů získal Andrzej Duda (34,76 %), dosavadní prezident Bronisław Komorowski za vládní Občanskou platformu (33,77 %) a nezávislý kandidát Paweł Kukiz (20,8 %). První dva kandidáti se 24. května utkali ve druhém kole. Andrzej Duda získal 51,55 % a Bronisław Komorowski 48,45 % hlasů. (pkw.gov.pl)

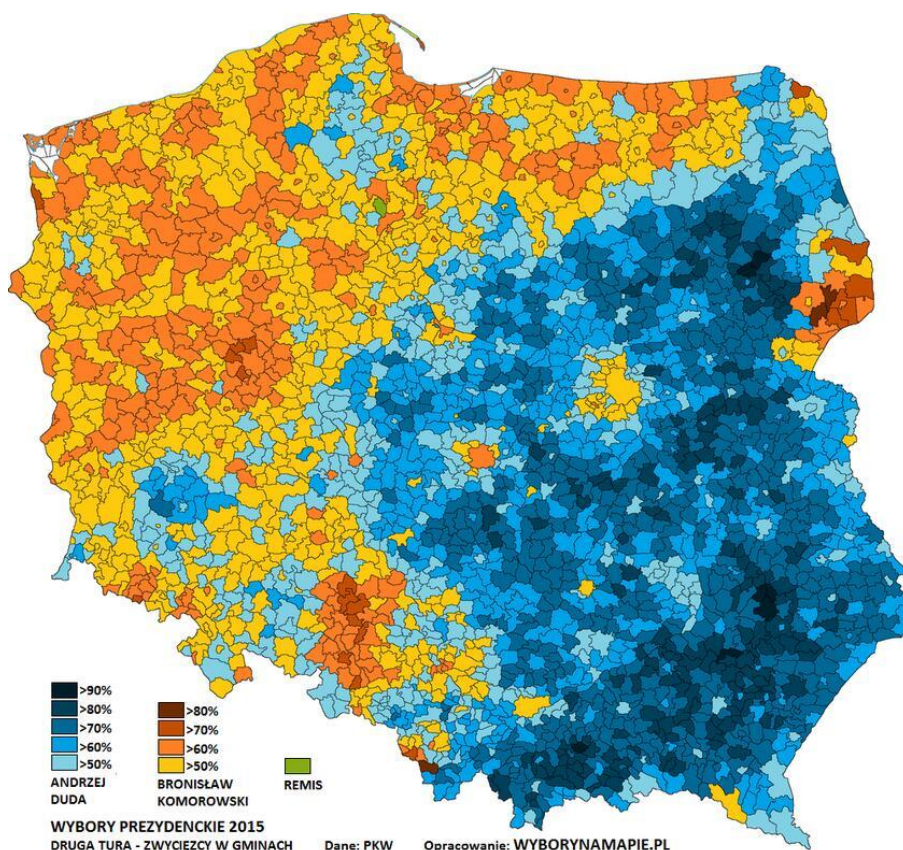
Nejvíce volili Andrzeje Dudu v Podkarpatském vojvodství, kde získal 71,39 % hlasů. Bronisław Komorowski byl neúspěšnější v Lubušském vojvodství se ziskem 60,16 % hlasů. Volební účast byla 48,96 % v prvním kole a 55,34 % ve druhém kole. Od roku 1990 to byly šesté prezidentské volby. (pkw.gov.pl) Byly také prvními volbami, ve kterých se o úřad prezidenta neucházel žádný z předsedů dvou hlavních parlamentních stran. Mezi předvolebními tématy se objevila i otázka přijetí evropské měny euro. (pkw.gov.pl)

Obrázek 20 Preferencje voličů v druhém kole prezidentských voleb 2015 (igipz.pan.pl)

Obrázek 21 Preferencje voličů v druhém kole prezidentských voleb 2015 (igipz.pan.pl)

Obrázek 22 Výsledek druhého kola prezidentských voleb 2015 v jednotlivých okresech (tvn24.pl)

Tabulka 3 Volební podpora (%) v II. kole prezident. voleb 2015 podle historických regionů (igipz.pan.pl)

Kandidát	ruský zábor*		rakouský zábor		pruský zábor**		Z a S země	
	město	vesnice	město	vesnice	město	vesnice	město	vesnice
A. Duda	48,7	68,0	58,1	75,8	42,1	45,3	41,4	44,4
B. Komorowski	51,3	32,0	41,9	24,2	57,9	54,7	58,7	55,7

* bez běloruské (pravoslavné) etnické menšiny

** bez Opolského Slezska (německá menšina – výhodní část Opolského vojvodství)

Tradičně byla vyšší účast v městských oblastech (58,3 %) než ve venkovských oblastech (51 %). Analýza podle historických regionů (tabulka 3) ukazuje, že jej podpořila většina voličů z oblastí bývalých rakouských a ruských anektovaných území, ačkoli v městských oblastech získal nižší výsledek než jeho protikandidát. Společnost bývalého pruského záboru a západních a severních území hlasovala v drtivé většině pro B. B. Komorowského a rozdíly mezi městskými a venkovskými oblastmi nebyly tak výrazné jako na východě země.

Prostorové rozdíly ve volební účasti do značné míry kopírovaly trendy pozorované od roku 1989. Vysokou účastí vynikala velká městská centra a okolní obce. Pásmo relativně vysoké volební účasti tvořily země bývalého pruského záboru (Velkopolsko a Východní

Pomořansko) a především bývalý rakouský zábor (s rozšířením o východní část Horního Slezska). (igipz.pan.pl)

Charakteristickým rysem těchto voleb byla také vysoká účast v pásu přímořských obcí, což ostře kontrastovalo s vnitrozemím, kde byla volební účast obzvláště nízká. Oblasti s nejnižší volební účastí byly tradičně západní a severní země, zejména Západní Pomořansko, Warmia, Mazury a Opolsko. Do značné míry to platilo i pro oblast Kujavska. V oblastech bývalého ruského záboru se ve srovnání s předchozími lety zmenšily oblasti s nízkou volební účastí. To platilo zejména pro západní Mazovsko, Svatokřížské vojvodství, východní a severní Podlasí a jihovýchodní Lubelszczyzna. Nejnižší volební účast (34,2 %) však byla zaznamenána v obci Walce v Opolském vojvodství. Obce s podobně nízkou účastí (pod 40 %), kterých bylo 81, byly soustředěny především v tomto regionu. (igipz.pan.pl)

Prostorová diferenciacie podpory obou kandidátů se řídila následujícím způsobem trendu z prvního kola voleb, na mnoha místech však výrazně posílila. Jasně vítězství (přes 70 %) A. Duda získal ve většině obcí jihovýchodního a východního Polska, celkem jich bylo 687. Pouze čtyři z nich se nacházely v oblastech, které v 19. století patřily k pruskému státu (tři obce se nacházely v oblastech, které v 19. století patřily k pruskému státu). V sedmi obcích získal kandidát podporu více než 90 % voličů (Kobylin-Borzymy a Kulesze Kościelne u Wysokého Mazovska, Godziszów, Chrzanów. 95,1 % - rekordní podpora (Dzwola, Janów Lubelski, Jezowe u Niska, Laskowa u Limanowa). A. Duda získal více než 50 % hlasů také v naprosté většině zbývajících obcí bývalého ruského a rakouského záboru Polska. Výjimku tvořila velká města (Lodž, Varšava, Čenstochová, Kalisz, Krakov, Sosnowiec, Dąbrowa Górnicza, Kielce, Włocławek, Bielsko-Biała), někdy také obce z jejich okolí (zejména v případě Varšavy a Zagłębie Dąbrowskie). Podobně jako např. v prvním kole se vytvořily věnce zvýšené podpory obklopující varšavskou a lodžskou aglomeraci. V této části země A. Duda prohrál také v obcích obývaných náboženskými a etnickými menšinami (luteráni, pravoslavní křesťané a etnickými menšinami (Bělorusové, Litevci, Ukrajinci)). Hranice oblasti s většinou příznivců A. Dudy jen nepatrně přesahovaly bývalou pruskou hranici. To byl případ Lubavské země, východní části Horního Slezska, na jihu Mazur nebo v obcích v okolí Ostrova Wielkopolského. (igipz.pan.pl)

Podpora B. Komorowského byla z pochopitelných důvodů negativním odrazem výsledku A. Dudy. Jeho rozhodující vítězství (nad 70 %) získal pouze ve 23 obcích. Pět z nich se nacházelo v urbanizovaných příměstských oblastech západního a severního Polska (4 poblíž Poznaně, 1 u Štětína), ve dvou charakteristických městech tohoto regionu (např. Hel, Karpacz) a v oblastech s většinovou etnickou menšinou (6 pravoslavných, 2 luteránské, 7 slezsko-německých, 1 litevská). Více než 80 % hlasů získal pouze ve 2 obcích: luteránské

Wisle a pravoslavné Orle (zde rekordních 84,7 %). Bývalý prezident rovněž zvítězil, i když méně jednoznačně, také v naprosté většině obcí na území bývalého pruského státu (s výjimkou charakteristických enkláv jako Kašubsko a Měděný okres (Legnica)), ve velkých městských centrech středního a východního Polska a v dalších obcích s vysokým podílem menšin (např. Komańcza v Bieszczadech). (igipz.pan.pl)

I přes určité posuny způsobené především všeobecnou únavou z dlouhé vlády Občanské platformy (PO) pořád v zásadě platí tradiční rozdělení na bohatší západ a chudší východ, venkov a města či podle vzdělání. Obecně ale také platí, že i přes vyostřenou volební kampaň si mnoho Poláků s volbami příliš hlavu neláme, neboť volební účast je v Polsku tradičně nižší než v Česku. Letos v květnu hlasovalo v prezidentských volbách v prvním a druhém kole 48,96 % a 55,34 % oprávněných voličů. (amo.cz)

Ačkoliv tentokrát na úrovni polských vojvodství vyhrála Občanská platforma pouze v Pomořském (Gdaňsk) a Západopomořanském vojvodství (Štětín) a PiS opticky ovládl téměř celé Polsko, při bližším pohledu na výsledky již situace tak jednoznačná není. Výraznější odstup od Platformy totiž PiS zaznamenal především ve východní polovině Polska, která je jeho „tradiční baštou“, tedy v Mazovském (s výjimkou Varšavy), Lodžském (vyjma Lodže), Podlaském (Białystok), Lublinském, Svatokřížském (Kielce), Malopolském (Krakov) a Podkarpatském (Řešov) vojvodství. Velkou změnou oproti dřívějším volbám, která opticky na mapě zvýraznila vítězství PiSu, je totiž úspěch liberální strany Nowoczesna (Moderní) Ryszarda Petru, jež sebrala část voličů Občanské platformě. Právě tato nová strana výrazněji uspěla v západopolských regionech, a především pak ve velkých městech (kromě Varšavy také v Poznani, Krakově, Wrocławu, Zelené Hoře a části hornoslezské aglomerace), kde je tradičně silná Platforma. Jistým symbolem úspěchu Ryszarda Petru je výsledek v elitní varšavské čtvrti Wilanów na jihu hlavního města, kde jeho strana získala 24,74 % hlasů. Pokud tedy vezmeme v úvahu tuto změnu, tak se v zásadě příliš nemění obrázek z květnových prezidentských voleb, v nichž Bronisław Komorowski vyhrál v devíti z šestnácti polských vojvodství. Při sečtení výsledků PO a Moderní je totiž skóre v souboji s PiSem na úrovni vojvodství 8 proti 8. (amo.cz)

Velmi málo se toho změnilo i na mnoha dalších místech na lokální úrovni. Typicky se výrazně vymykají mimo jiné oblasti, v nichž žijí národnostní menšiny. Například ve druhém kole prezidentských voleb získal v Podlaském vojvodství na severovýchodě Polska kandidát PiSu Andrzej Duda celkem 59,31 %, nicméně prohrál ve dvou okresech. V okrese Hajnówka

(v němž se nachází Bělověžský prales) uprostřed území PiSu získal Komorowski dokonce 70,25 % hlasů. Jen v samotném městě Hajnówka přitom tvoří čtvrtinu obyvatel Bělorusové a v některých okolních obcích (gminách) stoupá jejich podíl až k 80 %. V okrese Sejny na litevské hranici Komorowski zase získal 56,61 % hlasů, přičemž jednoznačně nejlepší výsledek připadá na obec Puńsk se ziskem 75,39 %. Právě Puńsk je jedinou polskou obcí, v níž tvoří většinu obyvatel Litevci. Podobná situace platí i v Opolském vojvodství ve Slezsku. Ačkoliv v celém vojvodství vyhrál PiS, tak ve čtyřech okresech, v nichž se koncentruje německá menšina, zvítězila PO, a to i přesto, že si Němci volí do parlamentu svého vlastního menšinového zástupce. Podobnou „anomálií“ je také město Wisła v okrese Těšín u českých hranic. Ačkoliv v tomto městě nežije žádná národnostní menšina, tak je přeci jen výjimečné. Jedná se totiž o jediné město v celém Polsku, kde tvoří většinu obyvatel luteráni. Kromě toho tu svou roli hraje i skutečnost, že PO podporuje známý skokan na lyžích a místní rodák Adam Małysz. Proto nepřekvapí, že v druhém kole prezidentské volby zde získal Bronisław Komorowski 84,38 % hlasů. (amo.cz)

Pokud jde o regionální preference jednotlivých stran, pak je třeba zmínit i další politická uskupení. Tradiční pevností polských lidovců (PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe) je venkovské Svatokřížské vojvodství na jihovýchodě Polska. Ačkoliv kandidát lidovců v prvním kole letošní prezidentské volby Adam Jarubas získal celkově pouhých 1,6 % hlasů, v Svatokřížském vojvodství to bylo 13 %, což tvořilo zhruba čtvrtinu ze všech hlasů, které tento kandidát získal v celém Polsku. Svatokřížské vojvodství má přitom mezi 16 polskými vojvodstvími čtvrtý nejmenší počet obyvatel a po Podkarpatském vojvodství na ukrajinsko-slovenském pomezí také nejnižší míru urbanizace. V této souvislosti tedy nepřekvapuje ani výsledek lidovců v parlamentních volbách, kde bodovali ve venkovských a tradičně zemědělských regionech, což je kromě již zmíněného Svatokřížského vojvodství především Velkopolsko, Mazovsko a okolí východopolského Lublinu. Naopak ve velkých městech se jejich výsledek blížil nule. Nejlepšího výsledku z pěti největších polských měst dosáhli v Lodži – 2,25 %. (amo.cz)

Poslední tradiční politickou silou v Polsku je levice (SLD – Sojusz Lewicy Demokratycznej), která se letos sice kvůli kandidatuře v koalici jako tzv. Sjednocená levice nedostala do parlamentu, když nepřekročila 8% práh pro koalice, avšak získala více hlasů než lidovci. Ačkoliv obecně platí, že levice má nejvíce příznivců spíše na západě Polska, ve velkých městech a průmyslových centrech (typicky například v okolí Poznaně), tak zároveň tradičně dosahuje velmi dobrých výsledků i na úplném východě Polska, což souvisí s výše

uvedenou problematikou polských menšin. V již zmíněném okrese Hajnówka totiž Sjednocená levice získala v letošních volbách 20,05 % (v celém Podlaském vojvodství to přitom bylo jen 7,35 %) a Hajnówka tak dostala svému tradičnímu přízvisku „rudá“. Jedním z mnoha paradoxů polské volební geografie jsou i tradičně dobré výsledky levice ve dvou nejvýznamnějších městech spojených s římskokatolickou církví a dějinami křesťanství v Polsku – Čenstochové a Hnězdně. (amo.cz)

Pro úplnost je ovšem třeba dodat ještě pár dalších údajů. PiS letos sice vyhrál ve všech věkových kategoriích, mezi nejlépe i nejhůře vzdělanými a na venkově i ve městech, ale i zde jsou patrné výrazné rozdíly. Obecně totiž pořád platí, že u starších voličů, mezi méně vzdělanými a na venkově měl PiS daleko výraznější převahu. Mezi lépe vzdělanými a voliči z měst navíc výrazně přibývá i voličů strany Moderní a Sjednocené levice. Mezi voliči se základním vzděláním získala Moderní pouze 1,9 % hlasů, zatímco u vysokoškoláků to bylo 12 % (opět tady jako v případě některých vojvodství platí, že v součtu získaly PO a Moderní mezi vysokoškoláky více hlasů než PiS), levice získala v těchto skupinách 3,6 % a 7,2 % hlasů. Ve městech pak měly Moderní a Sjednocená levice podporu 13,2 % respektive 7,8 % a na venkově jen 4,4 % resp. 4,6 %. Přesně opačně jsou na tom lidovci, kteří dosahují lepších výsledků na venkově (9,3 %) než ve městech (1,4 %). Zajímavostí je i skutečnost, že mezi věkovými skupinami má levice největší podporu mezi lidmi nad 60 let, což vyplývá z jejího postkomunistického charakteru. Naopak mezi mladými voliči do 29 let velmi silně bodují populisté. Rocker Paweł Kukiz a výstřední libertarián Janusz Korwin-Mikke získali v této voličské skupině celých 37,4 % hlasů. (amo.cz)

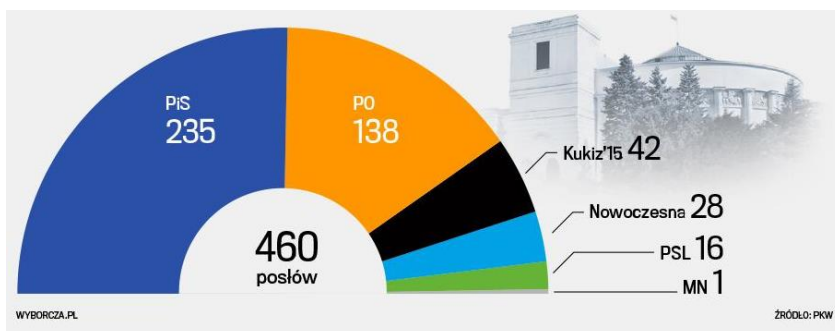
3.5 Parlamentní volby 2015

S velkým náskokem v nich zvítězila strana Právo a spravedlnost, která získala absolutní většinu v obou komorách coby první strana, které se to od pádu komunismu podařilo.

Do Sejmu se dostalo celkem 5 politických stran a uskupení. PiS získala většinu 235 mandátů, PO získala 138 mandátů, Kukiz'15 42 mandátů, Nowoczesna 28 mandátů a PSL 16 mandátů. (wyborcza.pl)

Do Senátu se dostaly celkem 3 politické strany a uskupení a 4 nezávislí kandidáti. 61 mandátů a většinu získala PiS, 34 mandátů PO, 1 mandát PSL a 4 mandáty získali nezávislí kandidáti.

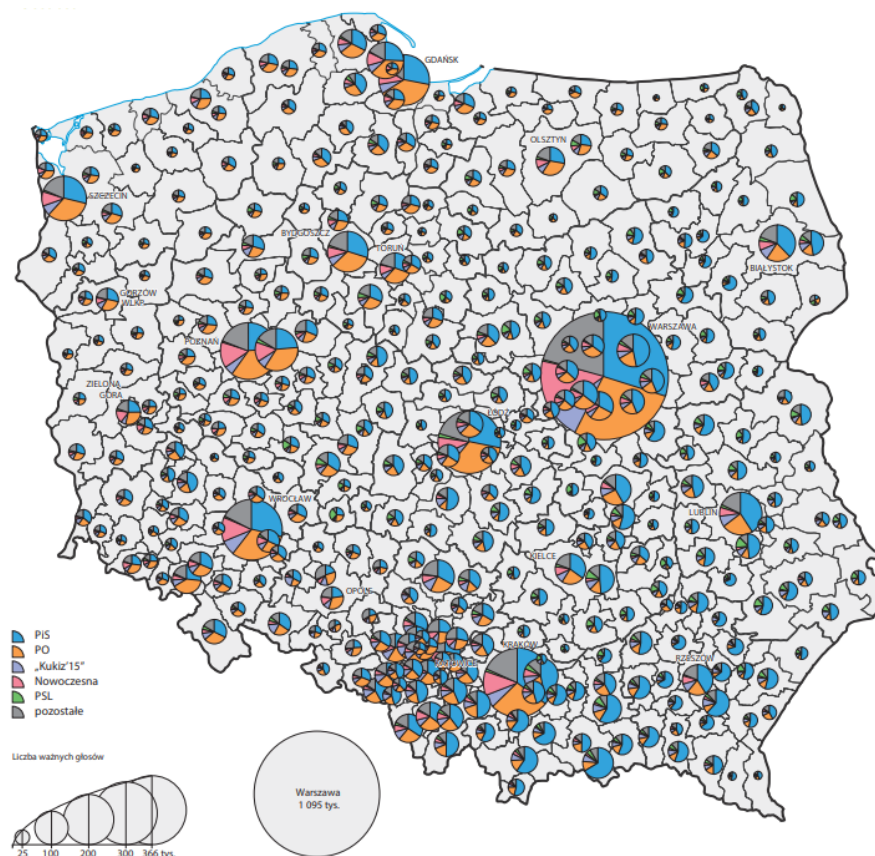
Účast během těchto voleb byla 50,92 %. (wyborcza.pl)

Obrázek 23 Zisk jednotlivých stran v parlamentních volbách 2015 (wyborcza.pl)

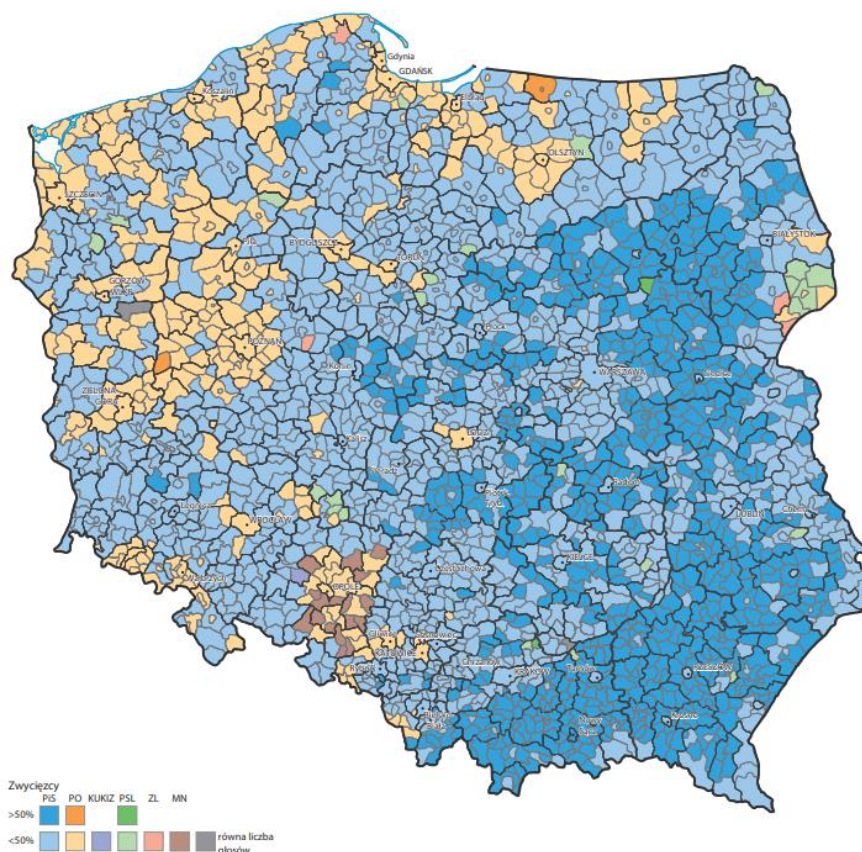
Do Sejmu se dostalo celkem pět politických uskupení (pkw.pl):

- PiS 37,58 % hlasů
- PO 24,09 % hlasů
- Kukiz'15 8,81 % hlasů
- Nowoczesna 7,60 % hlasů
- PSL 5,13 % hlasů

Obrázek 24 Odevzdané hlasy politickým uskupením a stranám v parlamentních volbách 2015 (igipz.pan.pl)

Obrázek 25 Vítězství politických stran v parlamentních volbách 2015 v jednotlivých okresech (igipz.pan.pl)

Tabulka 4 Volební podpora (%) v parlamentních volbách 2015 podle historických regionů (igipz.pan.pl)

Kandidát	ruský zábor*		rakouský zábor		pruský zábor**		Z a S země	
	město	vesnice	město	vesnice	město	vesnice	město	vesnice
PiS	32,5	49,3	35,0	60,7	31,1	32,8	29,7	31,6
PO	23,4	12,4	25,2	10,9	30,7	25,9	31,8	27,5
Kuzik'15	10,9	9,2	8,5	8,6	8,5	8,7	8,9	9,7
Nowoczesna	5,0	3,7	9,4	3,0	9,4	6,4	9,4	7,1
PSL	1,3	12,5	2,9	7,0	2,3	9,8	2,0	7,1

* bez běloruské (pravoslavné) etnické menšiny

** bez Opolského Slezska (německá menšina – výhodní část Opolského vojvodství)

K volbám přišlo 15,6 milionu z 30,6 milionu oprávněných voličů. Volební účast byla 51 %. Vyšší účast byla ve městech (56 %) než na venkově (46,1 %). Oblasti s nejvyšší účastí byly především velká města a jejich aglomerace (vyšší než 60 %). (igipz.pan.pl)

Z venkovských oblastí byla nejvyšší volební účast v Kašubsku, západní části Podlasí a v obcích v jižní a středovýchodní části země, které nejčastěji obklopují větší města. Nejnižší volební účast, často pod 35 %, byla zaznamenána ve venkovských a okrajových oblastech severního a západního Polska (vojvodství západopomořské, warmińsko-

mazurské, kujavsko-pomořské, lubuské, opolské). Nízkou účastí se vyznačovaly i podlaské obce obývané pravoslavnými křesťany a obce v západní části Mazovského vojvodství a v jižní části Mazovského vojvodství. (igipz.pan.pl)

Oblasti s nejvyšší podporou PiS se nacházely na severovýchodě, jihovýchodě a jihozápadě Polska. Poměrně dobře si toto uskupení vedlo také v Kašubsku. S odkazem na historické poměry je třeba poznamenat, že více než 50% podporu získalo téměř výhradně v obcích bývalého ruského a rakouského záboru. Výjimkou bylo Grodziczno na Lubavsku, Mszana, Miedzna, Świerklany, Kochanowice, Bojszowy a Suszec. V Horním Slezsku, Sierakowice, Linia, Dziemiany a Lipnica v Kašubsku a Ścinawa a Chocianów v Měděném pásu. Vítězství pro stranu Právo a spravedlnost byly soustředěny především v bývalé Haliči (Malopolské a Podkarpatské vojvodství). Nejnižší podpora strany byla v západní části země, v oblasti, která v 19. století patřila k pruskému státu. Až na výjimky však nebyla nižší než 20 %. Tyto výjimky zahrnovaly tři obce v oblasti Poznaně, dvě v oblasti Koszalinu, jednu v oblasti Štětína a Gdaňsku a také obce obývané etnickými menšinami (Slezany, Němci, Bělorusové, Litevci a Maďary) a náboženské menšiny (pravoslavní, luteráni, evangelíci). Právě v obci Czyże, kde dominují pravoslavní Bělorusové, měla PiS nejnižší výsledek (5,1 %). (igipz.pan.pl)

Podpora Občanské platformy byla do značné míry negativním odrazem prostorové variability podpory PiS. Nejvíce voličů ji volilo v severozápadní části země (území, která v 19. století patřila k Prusku) a ve velkých aglomeracích, a to bez ohledu na jejich polohu. Podobně vysoká podpora byla zaznamenána i v obcích obývaných etnickými a náboženskými menšinami. (igipz.pan.pl)

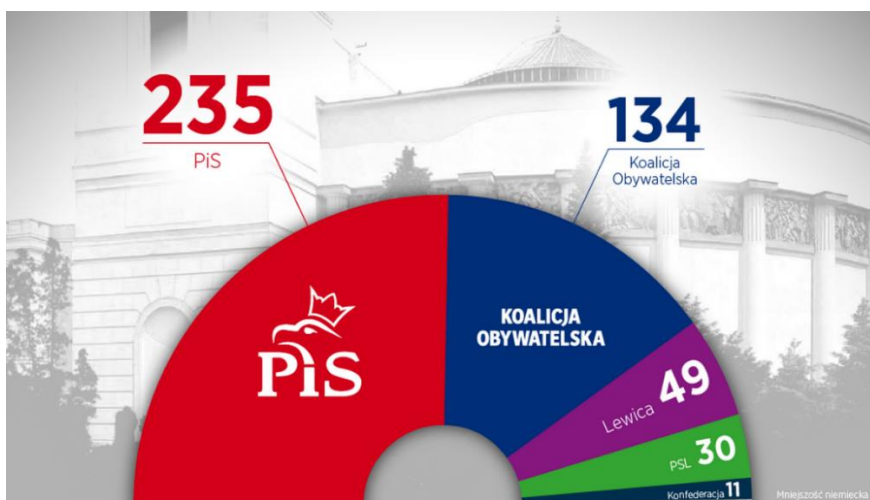
V parlamentních volbách 2015 značně zvítězilo PiS a PO si razantně pohoršilo od parlamentních voleb v roce 2011 a to z důvodu roztržité vlády (PO-PSL), na kterou si mnoho Poláků stěžovalo, že nedokáže řídit zem a shodnout se na ucelený názor v důležitých rozhodnutích. PiS si v těchto volbách polepšilo také svým volením program, který má být pro obyvatele velmi štedrý (podpora rodin, zemědělců, menších obcí, rozvoj polské ekonomiky atd.), dalším bodem byla ochrana Polska v rámci migrační krize na co hodně Poláků slyšelo. Na vítězství PiS se do jisté míry podílela i církev, která nabádala voliče, aby volili právě PiS.

3.6 Parlamentní volby 2019

V letech 2019 a 2020 si PiS a Sjednocená pravice udržely kontrolu nad polským parlamentem. V polských parlamentních volbách v roce 2019, které měly nejvyšší volební účast od pádu komunismu v Polsku, si PiS udržela 43,59 % hlasů voličů do Sejmu a 44,56 % hlasů do Senátu, což znamenalo pozitivní obrát v těchto volbách. (newsweek.pl)

Do Sejmu se dostalo celkem 6 politických stran a uskupení. PiS získala 235 mandátů, což představuje většinu.

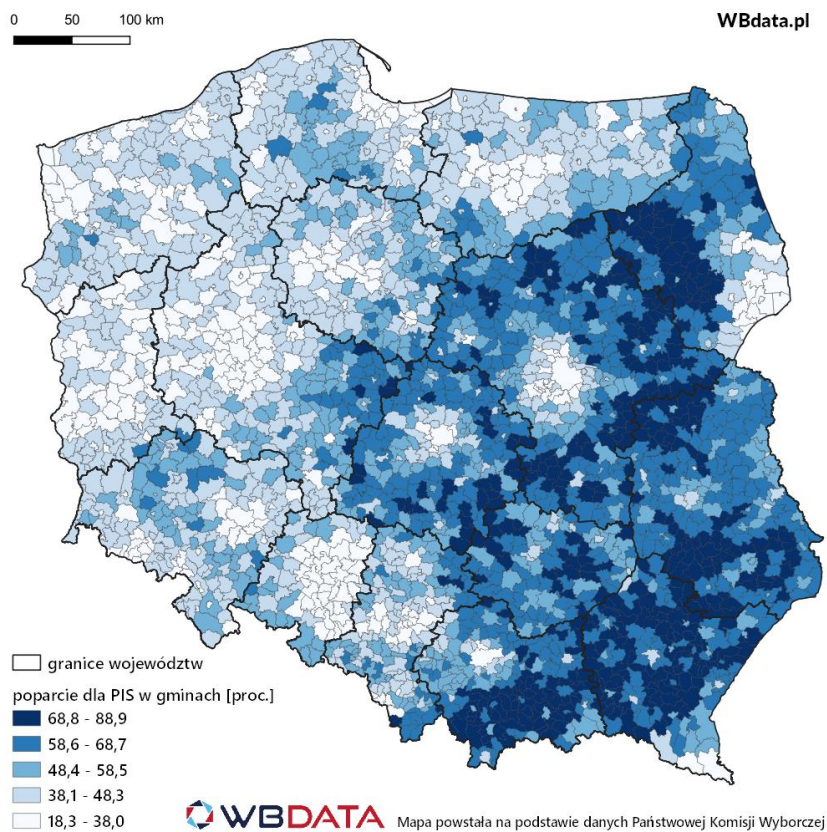
Jednalo se o volby s rekordní účastí a to 61,74 %. (newsweek.pl)

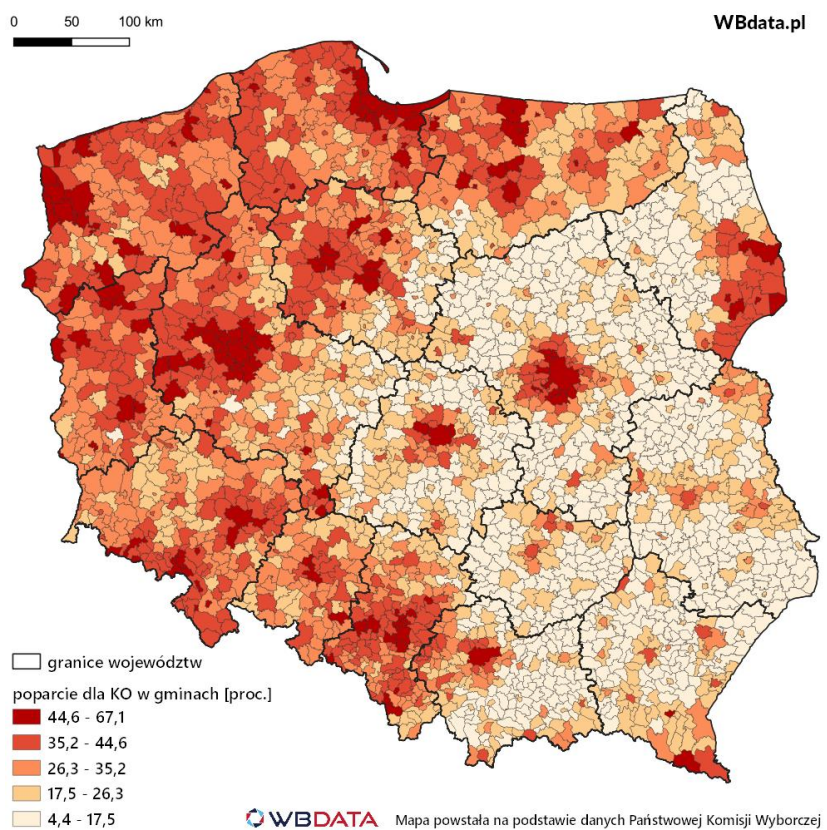
Obrázek 26 Zisk jednotlivých stran v parlamentních volbách 2019 (newsweek.pl)

Do Sejmu se dostalo celkem šest politických uskupení (pkw.pl):

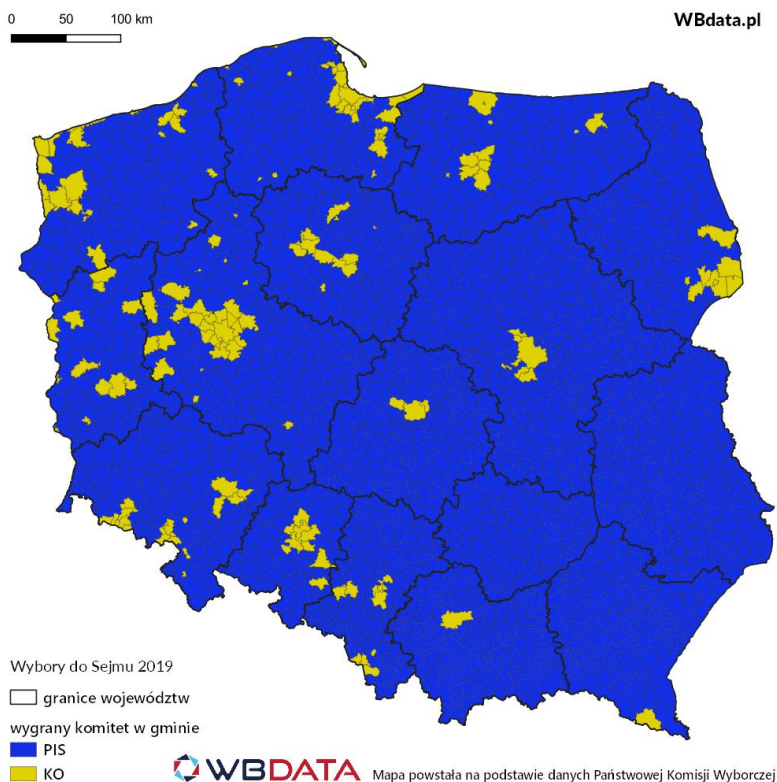
- PiS 43,59 % hlasů
- PO 27,40 % hlasů
- SLD (Lewica) 12,56 % hlasů
- PSL 8,55 % hlasů
- Konfederace 6,81 % hlasů
- Německá menšina 0,17 % hlasů

Obrázek 27 Volební podpora (%) PiS v jednotlivých obcích v parlamentních volbách 2019 (wbdata.pl)

Obrázek 28 Volební podpora (%) KO v jednotlivých obcích v parlamentních volbách 2019 (wbdata.pl)

Obrázek 29 Porovnání vítězství mezi PiS a KO v jednotlivých obcích (wbdata.pl)

PiS si v parlamentních volbách 2019 opět zvýšilo svůj zisk a tím téměř ovládl celý Sejm. PiS vítězil především na venkově a menších městech. Jeho největší zisky byly na východě a jihovýchodě země. Dokonce ve dvou vojvodstvích (Svatokřížském a Lublinském) zvítězil nad KO úplně. Největší podporu strana získala v okrese Kolneński, Łomżyński a Wysokomazowiecki (vojvodství Podlaské). V Mazovském vojvodství byl vysoký zisk v okrese Ostrołęckim, Siedlecki, Łosicki a Garwoliński. V Lublinském vojvodství PiS v Radzyńskim, Zamojskim a Biłgorajskim okrese. V Podkarpatském vojvodství PiS získal v mnoha okresech nad 70 % (Nizański, Lezajski, Kolbuszowski, Brzozowski). Na jihu země v Malopolském vojvodství v okresech Limanowski a Nowosadecki také nad 70 %. Z historického hlediska PiS opět vítězil především v bývalém rakouském a následně ruském záboru. (pkw.gov.pl)

Mnoho lidí volilo PiS z důvodu štedrých sociálních programů, růstu ekonomiky, zvýšení důchodů, zvýšila minimální mzdu nebo snížila věk odchodu do důchodu i naproti tomu, že se PiS během 4 let vlády dopustil mnoha přestupků a porušení demokracie. (lidovky.cz). Z průzkumů bylo patrné, že PiS volili především lidé s nižším nebo středním vzděláním. V těchto volbách PiS vyhrál napříč všemi věkovými skupinami, největší náskok získalo u voličů, kterým je 40 let a více. Vysoký zisk hlasů získala PiS od zemědělců, nezaměstnaných, důchodců a nábožensky založených Poláků (rmf24.pl)

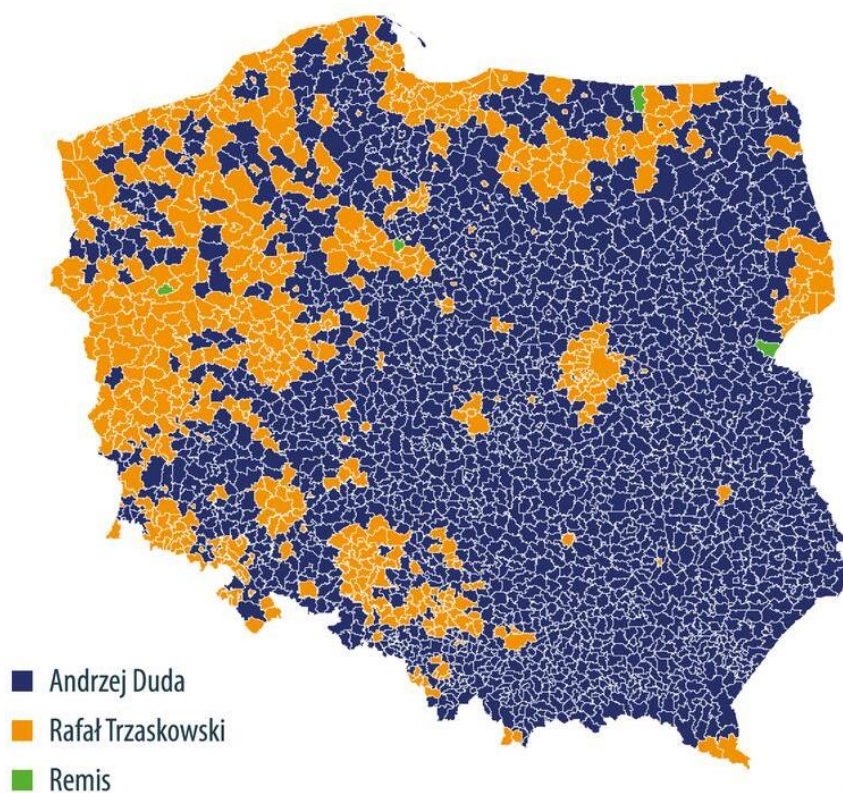
KO si v parlamentních volbách 2019 mírně polepšila oproti předešlým parlamentním volbám v roce 2015. Opět tato koalice vítězila ve velkých městech a jejich aglomeracích nebo na západu země. KO také podpořili národnostní a náboženské menšiny. Největší podporu celkově získala strana ve vojvodství Lubušském (okres Ślubicki a Gorzowski, velká města) a Pomořském (okres Leborski, Wejherowski, Pucki, Gdaňski, Nowodworski a velká města). Dále v Poznani a okres Poznaňski, V Dolnoslezském vojvodství – Wrocław a její okolí, Walbrzych a dvou přilehlých okresů, Jelenia Góra a okolí. Dále Lodž a okolí, Varšava a okolí. Na východě Polska opět získala voliče v okrese Hajnoski, Bielski, Siematycki a velkých měst (Białystok, Lublin, Chełm aj.). Na jihovýchodě získala podporu v okrese Tarnobrzeg, Sanocki, Leski a Bieszczadzki a velká města (Przemysl, Krosno a Rzeszów). Na jihu země získala KO podporu v Krakově a okolí a okrese Tatrzański. Vysoký zisk dobila v Katovické aglomeraci, městě Čenstochová a Bělsko-Běla. Ve vojvodstvím Opolském měla největší zisk v městě Opole a přilehlých okresech. (pkw.pl) Celkově se tedy strana měla vyšší zisky na bývalém pruském záboru, následně ruském a nejmenší zisk měla v záboru rakouském. (pkw.gov.pl)

KO celkově volili lidé s vyšší nebo středním vzděláním. Stranu volí především mladí lidé, ale značnou podporu měla i u voličů ve středním věku. Stranu s převahou volili majitelé firem nebo lidé ve vedoucích funkcích či úředníci. (tvn24.pl)

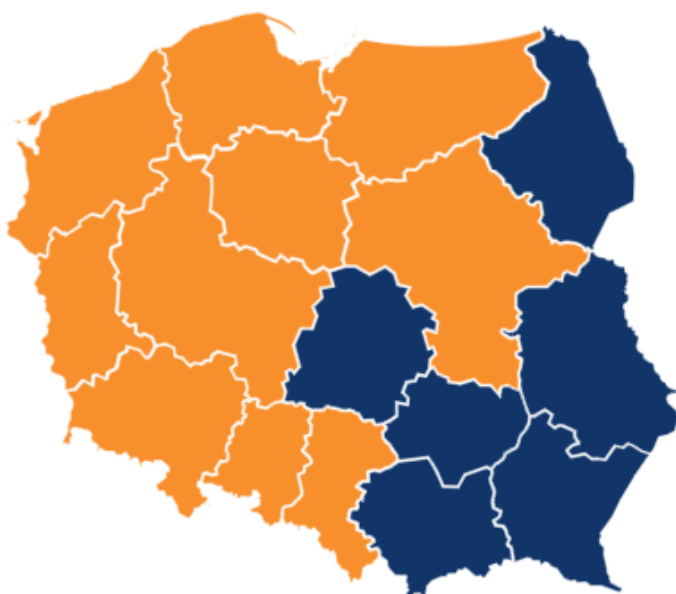
3.7 Prezidentské volby 2020

V polských prezidentských volbách byl 12. července 2020 zvolen dosavadní prezident Andrzej Duda na druhé pětileté volební období. V prvním kole 28. června se o funkci prezidenta ucházelo 11 kandidátů, z nichž nejvíce hlasů získal Andrzej Duda (43,5 %) nominovaný vládní stranou Právo a spravedlnost, varšavský starosta Rafał Trzaskowski (30,67 %) za opoziční Občanskou platformu a nezávislý kandidát Szymon Hołownia (13,87 %). První dva kandidáti se 12. července utkali ve druhém kole. Andrzej Duda získal 51,03 % a Rafał Trzaskowski 48,97 % hlasů. Nejvíce volili Andrzeje Dudu v Podkarpatském vojvodství, kde získal 70,92 % hlasů. Více hlasů obdržel spíše na východě země, na venkově a u starších voličů. Rafał Trzaskowski byl nejúspěšnější v Pomořském vojvodství se ziskem 59,84 % hlasů. Větší podporu měl především na západě země, ve městech a u mladších voličů. Volební účast byla v prvním kole 64,51 %, tedy o 15,55 % více než u prvního kola předchozích prezidentských voleb v roce 2015. K druhému kolu přišlo 68,18 % z více než 30 milionů oprávněných voličů. Od roku 1990 se jednalo o sedmé prezidentské volby. (pkw.gov.pl)

Nezávislí pozorovatelé z Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě zjistili, že polská veřejnoprávní televize Telewizja Polska (TVP) byla v obou volbách nevhodně a "jasně zaujatá" vůči Dudovi a PiS. Některá média označila tyto volby za nerovné a dokonce zfalšované.

Obrázek 30 Volební zisk kandidátů v II. kole prezidentských voleb 2020 (tvn24.pl)

Obrázek 31 Volební zisk kandidátů v jednotlivých vojvodstvích - A. Duda (modrá), R. Trzaskowski (oranžová) (tvn24.pl)

Andrzej Duda, kandidát za stranu PiS opět vítězil především na východě a jihovýchodě Polska, kde měl největší podporu mezi venkovany, menší města, zemědělci a věřícími lidmi (římskokatolické vyznání). Volební vítězství získal v bývalém rakouském a ruském záboru. (pkw.gov.pl)

Rafal Trzaskowski, kandidát za stranu KO, vítězil především na západu země, celkově vyhrál v 10 vojvodství. Vítězil především ve velkých městech napříč Polskem, také u národnostních a etnických menšin. Během II. kola voleb se mu podařilo získat větší počet voličů, a to především díky silné kampani, kterou soustředil především na západě a severu země. (pkw.gov.pl)

3.8 Parlamentní volby 2023

Tyto volby do parlamentu byly nejvyostřenější za poslední léta, kdy došlo k silné polarizaci společnosti (rodiny, města, venkov a média) i mezi tehdy vládnoucí stranou PiS a opozicí (Platforma obywatelka – PO). Dokládá to i debata na TVP, kde si představitelé dvou nejsilnějších stran – Mateusz Morawiecki z PiS a Donald Tusk z PO – místo představování programu svých stran většinu času nadávali a vytýkali způsob vládnutí. Předcházely i nadávky politikům a umělcům, ale i fyzické útoky. (irozhlas.cz)

PiS ke své propagaci využívala státní televizi TVP v tu dobu podplacenou bývalou vládou, kde docházelo k vulgárním nadávkám na předsedu strany PO a dezinformacím (např. že je Němec nebo že se spolčil s Merkelovou)

„Němci jsou hlavními nepřáteli Polska“ od roku 2015, kdy začalo vládnout Právo a spravedlnost. Jsou popisovaní jako národ, který chce ovládnout celou Evropskou unii. Je to takový strašák pro voličské jádro PiS a naneštěstí to pořád funguje. Což v průzkumech, které dělá centrum CBOS. Z výsledků jednoho z posledních vyplývá, že v Polsku vzrostla nechuť k Němcům. 40 % dotázaných vyjádřilo nechuť k Němcům, zatímco jen 33 % dotázaných vyjádřilo sympatie. (irozhlas.cz)

Část lidí na to slyší. Ale je to zmenšující se část společnosti. Vychází to z toho, že Právo a spravedlnost má zprimitizovanou a zastaralou představu o Polácích. Pokud se totiž podíváme na výzkumy, zjistíme, že společnost v Polsku se v přístupu k cizincům, uprchlíkům, sexuálním menšinám liberalizuje. Navíc velmi rychle. Je čím dál tolerantnější a modernější, než by si Právo a spravedlnost chtělo připustit.

To odráží i skutečnost, že v letošní kampani vládní strana skoro neútočila na LGBTQ+. Letošní červnový duhový Pochod rovnosti ve Varšavě se navíc těšil rekordní návštěvnosti. Poprvé uspořádali duhový pochod taky v Białymstoku. (irozhlas.cz)

Praktické dopady vládní protiněmecké nálady. Týká se německé menšiny v zemi. „Je to první případ bezprostřední diskriminace uznané národnostní menšiny v Evropě po roce 1989. Týká se to rozpočtového zákona, který zlikvidoval dotace na výuku jazyka německé menšiny. Následně ministr školství Przemyslaw Czarnek snížil počet hodin němčiny jako menšinového jazyka z tří hodin na hodinu týdně.

Ministerstvo školství opatření zdůvodňuje narovnáním práv německé menšiny v Polsku a Poláků v Německu. Poláci žijící v Německu ale proti změně zákona také protestovali s tím, že polská vláda nemá právo zneužívat Polonii ve vnitřních záležitostech, které jsou navíc namířené proti dětem. (irozhlas.cz)

Parlamentní volby v říjnu 2023 vyhrálo PiS, tentokrát ale nebude schopno sestavit většinu v Sejmu (dolní komoře polského parlamentu).

Do Sejmu se dostalo celkem pět politických uskupení:

- Právo a spravedlnost 35,38 % hlasů
- Občanská koalice 30,70 % hlasů
- Třetí cesta 14,4 % hlasů
- Lewice 8,61 % hlasů
- ultrapravicová Konfederace 7,16 % hlasů

(pkw.gov.pl)

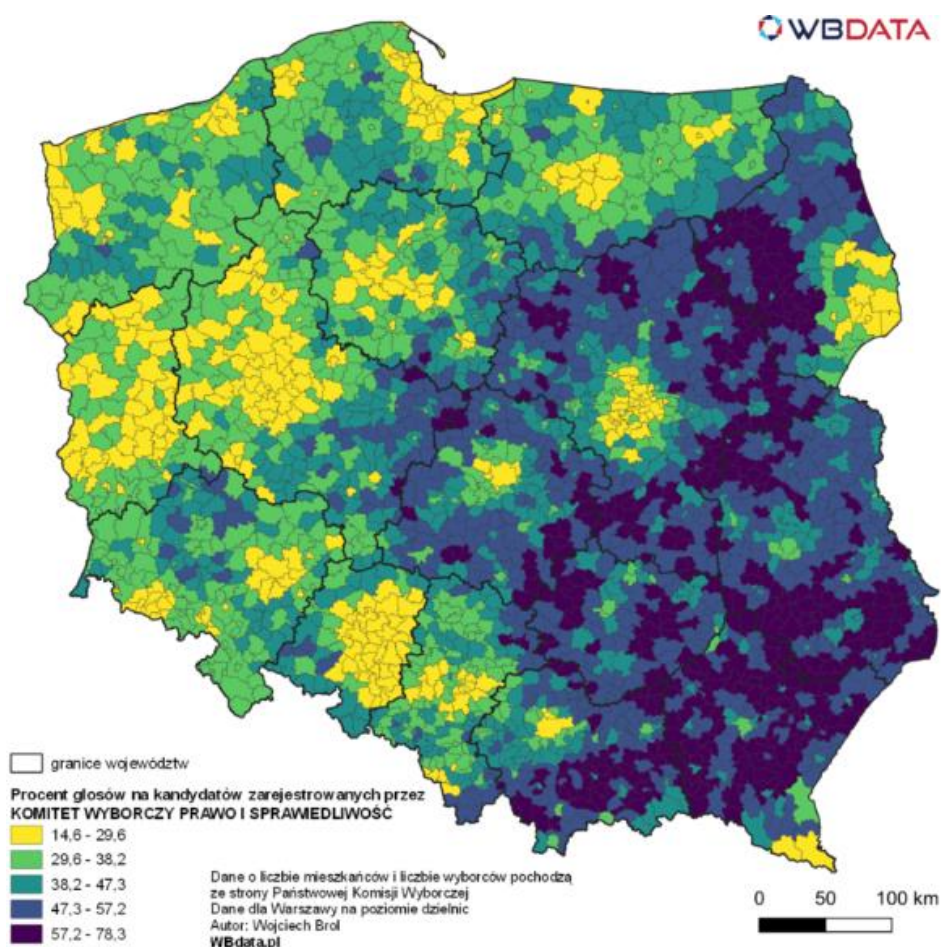

Obrázek 32 Rozložení křesel jednotlivých stran v Sejmu (dolní komora) (rmf24.pl)

Na nadpoloviční většinu potřebnou pro sestavení vlády dosáhne Občanská koalice společně s Třetí cestou a Lewice.

Po výsledcích voleb získalo PiS pouze 194 křesel ze 460 v Sejmu (mocnější, dolní komora parlamentu). Proevropské opoziční koalice – Tuskova Občanská koalice (KO) a aliance Třetí cesta a levicová Lewica – získaly dohromady 248 křesel. Opoziční strany mají většinu také v Senátu, kde mají 66 ze 100 křesel. (rmf24.pl)

Hlasovat přišlo 74,38 % oprávněných voličů, nejvíce od pádu komunismu. (pkw.gov.pl)

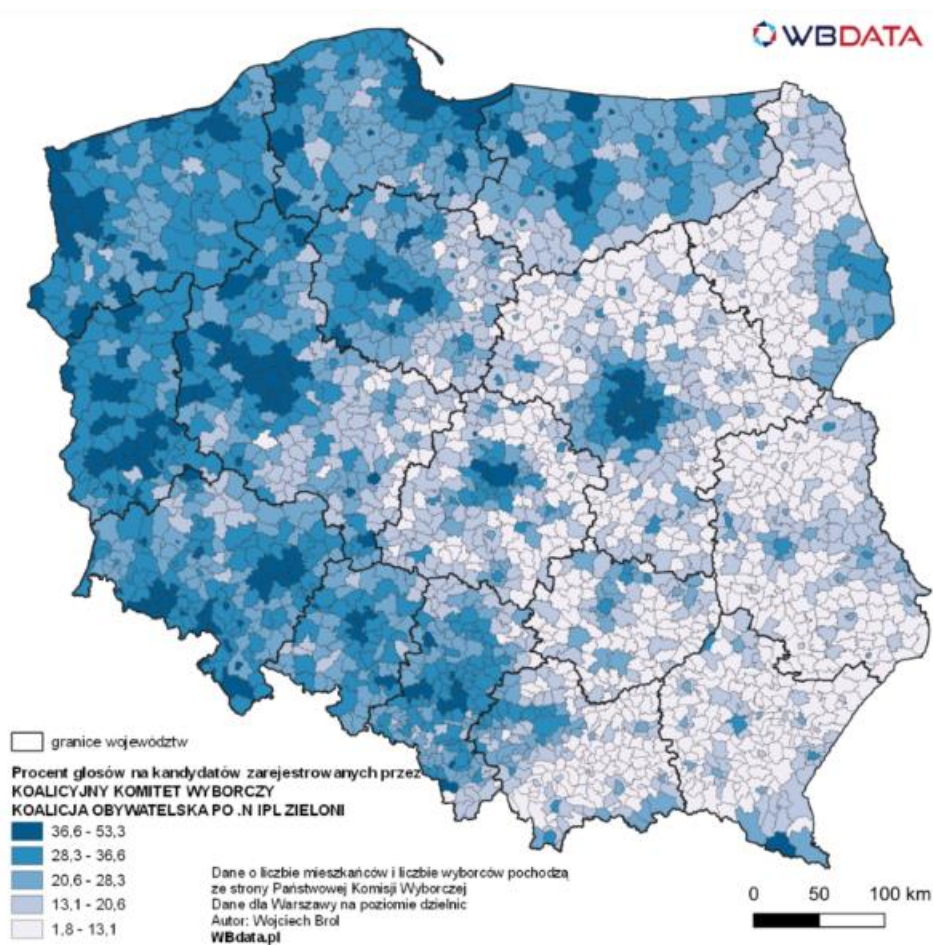

Obrázek 33 Podpora PiS v jednotlivých okresech (%) (volby 2023 - wldata.pl)

PiS si od předchozích parlamentních voleb 2019 pohoršil o zhruba 8 %. Tímto důvodem byla vlna kontroverzních zásahů do demokracie a svobody lidí (potratová politika nebo anti LGBTQ zóny), ovládnutí veřejnosprávních médií, ruku v ruce s církví a mnoho dalších zákazů a kontroverzí.

PiS opětovně získalo silnou podporu na východě a jihovýchodě Polska, kde jsou silně věřící lidé římskokatolického vyznání, konzervativní, dbající o tradice a rodinu, ze sociálně

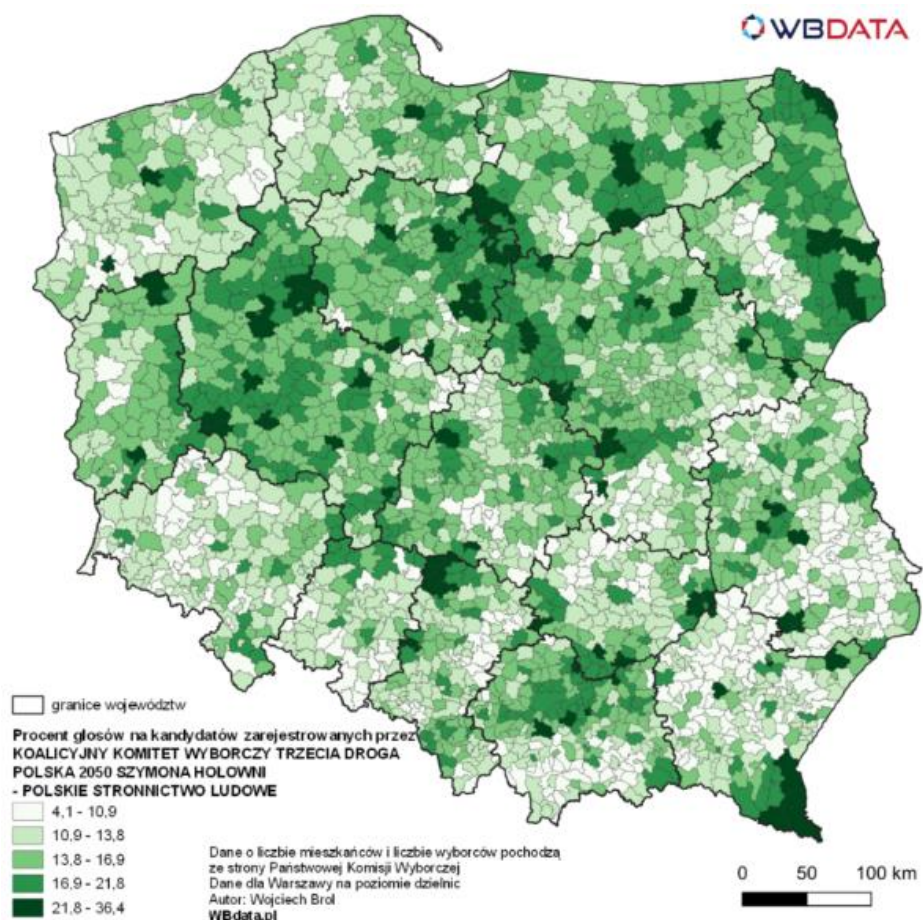
slabších vrstev (program 500+) a nižším vzdělání. Dále tuto stranu volili zemědělci a důchodci. Celkově tak byla nejvyšší podpora z venkovských oblastí a menších měst. Největší zisk strana měla v Podkarpatském, Lublinském, Svatokřížském a Podleském vojvodství. Zajímavostí je také, že PiS pokaždé vítězí v okrese Legnica v Dolnoslezském vojvodství, tedy na západě země, to je způsobeno tím, že je zde podstatně dosti dolů ve vlastnictví státu, také značná část přesídlených lidí z východu země během operace „Visla“ za bývalého režimu. Strana opětovně vítězila především na dávných rakouských zábořech a do značné míry i na záboru ruském. (pkw.gov.pl)

Obrázek 34 Podpora Koalicji Obywatelskiej v jednotlivých okresech (%) (wybory 2023 - wldata.pl)

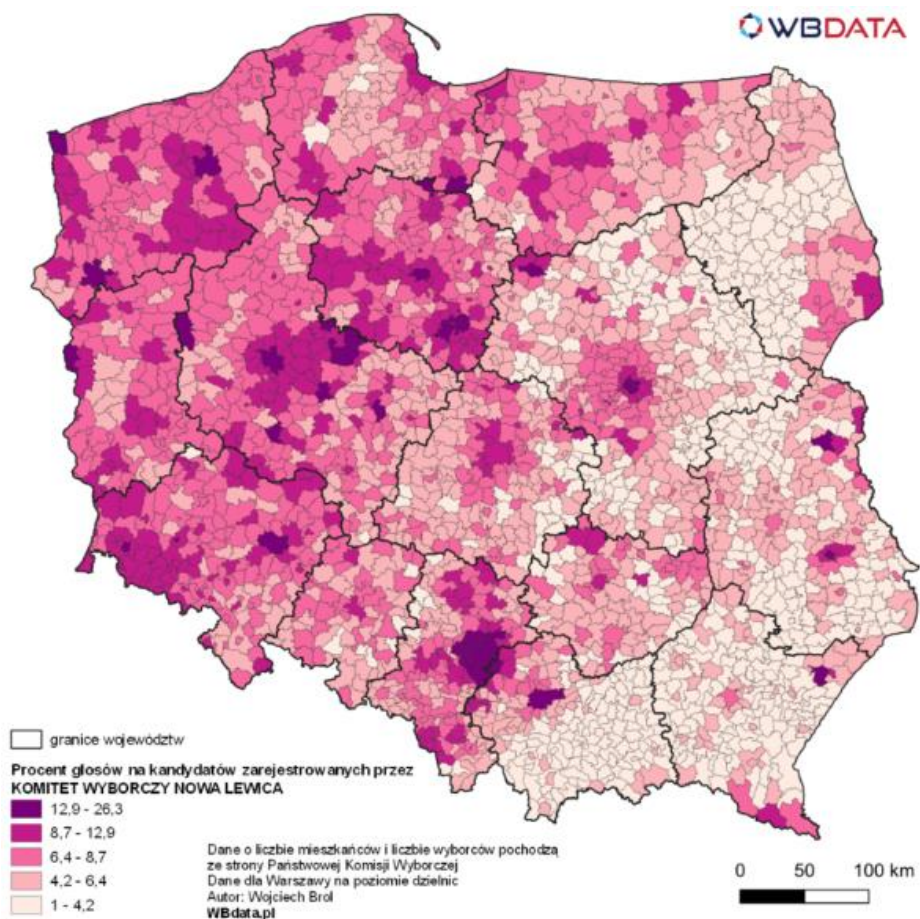
KO získala nejvyšší počet hlasů na západě a severu země. Poměrně dobře se jí také dařilo na východě Podleského vojvodství, kde se nachází národnostní a náboženská menšina. Rovněž tak na jihovýchodě Podkarpatského vojvodství či na jižní periferii Malopolského vojvodství. Velký počet hlasů získala ve velkých městech Polska a okolních aglomerací. Největší podporu měla strana v Pomořském, Západopomořanském a Lubušském vojvodství. Stranu volili především mladí lidé do 39 let, s vyšším vzděláním, vyšších sociálních vrstev

nebo majitelé firem. KO dominovala v bývalém pruském záboru, kde je více liberální společnost. (pkw.gov.pl)

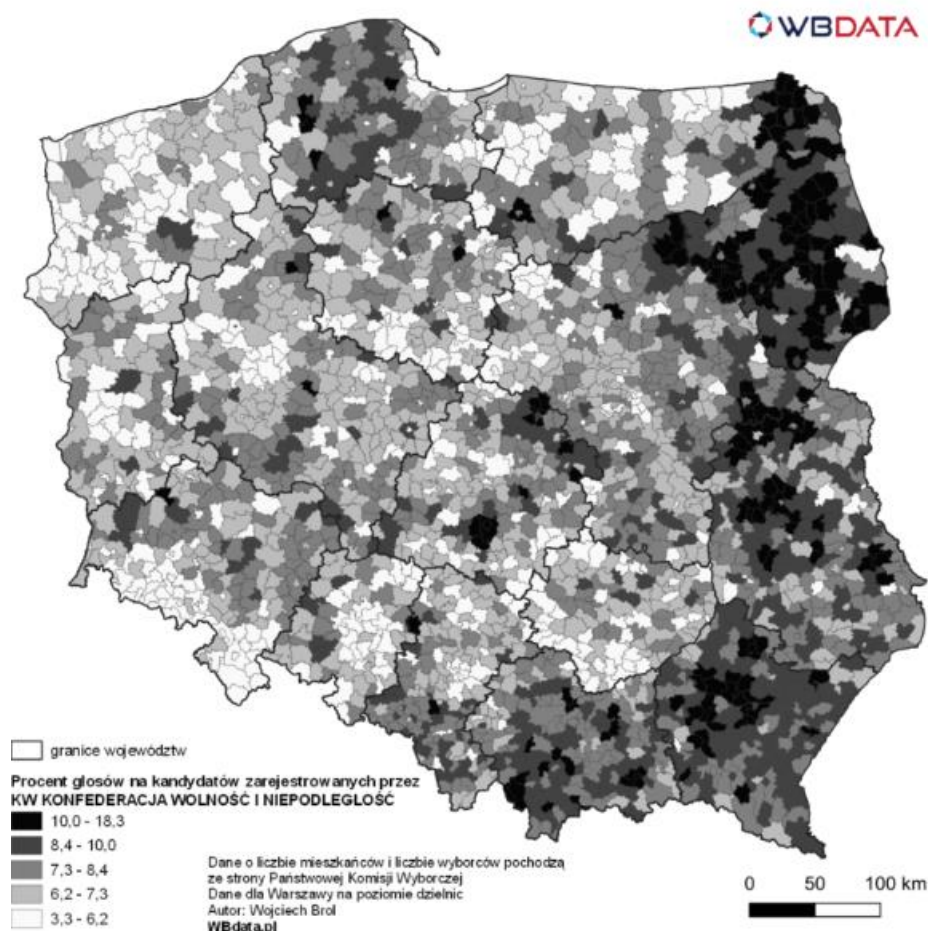
Obrázek 35 Podpora Třetí cesty v jednotlivých okresech (%) (volby 2023 - wbddata.pl)

Třetí cesta měla podporu napříč Polskem, jak v menších městech, tak na venkově i na konzervativním východě Polska nebo na liberálním západě. To je dáno tím, že si strana zakládá na středový proud. Strana měla zisk především u voličů ve středním věku, kteří mají střední nebo vyšší vzdělání, jsou nábožensky založeni. Strana dostává volební podporu od zemědělců nebo lidí v horší sociální situaci. (pkw.gov.pl)

Obrázek 36 Podpora Nové levice v jednotlivých okresech (%) (volby 2023 - wbddata.pl)

Levici volili lidé hlavně na západu země, severu a v centrální části. Dále ve velkých městech a přilehlých obcích, tím došlo ke změně, jelikož v předešlých volbách strana vítězila především na venkově. Značnou podporu měla i od národnostních menšin, mladých lidí (od předchozích voleb došlo ke změně, v předešlých volbách strana vítězila spíše u starších voličů) s vyšším vzděláním, lidí, kteří jsou liberální, otevření světu a bezbožní. (pkw.gov.pl)

Obrázek 37 Podpora Konfederace v jednotlivých okresech (%) (volby 2023 - wbdata.pl)

Konfederace nejvíce vítězila ve východní části Polska, především v menších městech. Nejvíce hlasů získala od mladších lidí od 18-34 let, kteří mají povětšinou nižší vzdělání, jsou silně věřící s konzervativním pohledem na svět. Mnohdy se jedná o tzv. „Narodowce“, kteří jsou velmi konzervativní a mnohdykrát spojováni s neonacismes. (pkw.gov.pl)

„Opozice vyhrála nad velmi těžkým rivalem,“ hodnotí Rzeczpospolita. „PiS do kampaně nasadilo celý státní aparát, včetně financí státních firem, a proto ty volby nebyly zcela rovné a slušné,“ dodává. O výsledku podle ní rozhodla hlavně mobilizace voličů, o kterou tak usilovala vládnoucí strana. (plus.rozhlas.cz)

„Nezafungovalo strašení migranty, výsledky nepřinesly ani osobní nenávistné výpady proti Donaldu Tuskovi, programovou nabídku nahradily emoce,“ píše Rzeczpospolita. Připomíná, že současné vládnoucí straně nepomohlo ani to, že prosadila, aby se zároveň s volbami konalo referendum, v němž voliči kromě jiného odpovídali na otázku, zda „podporují přijetí tisíců nelegálních migrantů z Blízkého východu a Afriky“. Referenda se zúčastnilo 40 % hlasujících, tedy méně než polovina, a jeho výsledky proto nebudou závazné.

PiS se v kampani zaměřila výhradně na své skalní voliče a zcela opomněla voliče středu, píše na sociální síti X Lukasz Warzecha z portálu DoRzeczy, který má blízko k vládnímu táboru. Straně podle něj ublížilo i to, že útočila na ultrapravicovou Konfederaci, která pak skončila s výrazně horším výsledkem, než se čekalo. Další chybou bylo vládnout a vést kampaň pod heslem „jenom my jsme opravdovými vlastenci, ostatní jsou zrádci“, uvádí Warzecha. Kvůli tomu podle něj budou velmi těžké „pragmatické kroky“ v případném jednání o nějaké spolupráci se zástupci ostatních stran. (plus.rozhlas.cz)

Strany proevropské opozice před volbami slibovaly, že napraví následky osmi let vlády PiS, zúčtují s jejími politiky a postarají se o to, aby se hluboce rozdělení Poláci usmířili, připomíná Gazeta Wyborcza. List od nich očekává, že budou postupovat jednotně co do nápravy Polska. „Nejdůležitější záležitostí je okamžitá změna ve veřejnoprávních médiích, zdevastovaných institucích právního státu, soudech. Je třeba obnovit vztahy s Evropskou unií založené na důvěře,“ píše tento liberální list.

Kvůli porušení principu právního státu Evropská komise zmrazila Polsku výplatu peněz pro národní plán obnovy. (plus.rozhlas.cz)

Kaczyński čelí výzvam k odchodu z vedení strany. Bez něj nám hrozí rozpad, obává se ministr.

Straně Právo a spravedlnost, která v Polsku vládne posledních osm let, bez jejího předsedy Jaroslawa Kaczyńského hrozí rozpad. Ve straně se objevují hlasy volající po odchodu Kaczyńského poté, co jím vedená strana sice vyhrála nedávné parlamentní volby, vládu však podle všeho sestavit nezvládne a skončí v opozici.

Například poslanec strany Právo a spravedlnost (PiS) Marcin Mastelarek několik dnů po volbách řekl, že Kaczyński by měl odejít do politického důchodu, protože strana podle něho „prohrála“ kampaň. Uvedl také, že v demokratickém zřízení „vyhráváme díky lídrovi“ a „prohráváme kvůli lídrovi“. (irozhlas.cz)

Podle ministra Teluse ale není v PiS žádný další člověk, který by uměl spojit všechny frakce tak jako Kaczyński. „Předseda má velké charisma. Obávám se, že pokud někdy Kaczyński nebude v PiS, všechno se rozpadne,“ řekl Telus.

Mastelarek, který se minulý týden stal šéfem kanceláře prezidenta Andrzeje Dudy, by si jako nového lídra polské pravice představoval právě stávající hlavu státu. Podle Teluse ale Dudovi chybí schopnosti pro to, aby zvládl usměrnit různé skupiny uvnitř PiS. (irozhlas.cz)

Úkolem Donalda Tuska na mnoho let bude zasypávat hluboký příkop politické nedůvěry mezi Poláky, navrátit státu demokratický způsob vládnutí a společnosti vrátit usmíření.

A v Evropě vrátit Polsko do hlavního proudu. V parlamentu už představil jasný a ambiciózní plán své vlády, oznámil změny, jaké hodlá ihned provést.

Narovnat spoustu věcí bude vyžadovat nové zákony, ale ty mu nejspíš prezident Andrzej Duda, který bude úřadovat ještě rok a půl, bude chtít vetovat nebo je odesílat ústavnímu soudu, který je obsazen lidmi PiS. (plus.rozhlas.cz)

Tusk bude zároveň premiérem široké koalice od levice po dosti konzervativní katolíky a její lídři mají své vlastní ambice. Včetně předsedy parlamentu Szymona Hołowni. A po Kaczyńského extempore v parlamentu si může být jist, že strana PiS bude tvrdou opozicí. (plus.rozhlas.cz)

3.9 Plán obnovy právního státu

Tusk oznámil, že ministrem spravedlnosti se stane bývalý komisař pro lidská práva Adam Bodnar, známý zastánce právního státu. (Bodnar jmenoval soudce Mazura, nastupujícím náměstkem ministra spravedlnosti odpovědným za soudy). (ceskatelevize.cz)

Plán obnovy právního státu by měl zahrnovat čtyři hlavní cíle. Zaprvé by vláda měla zvrátit poškození právního systému přijetím nové legislativy nebo změnou stávajících zákonů tak, aby byly v souladu s polskou ústavou a evropskými a mezinárodními standardy. Za druhé, úřady by se měly zdržet systémových represivních praktik vůči soudcům a státním zástupcům, které byly rozšířené za vlády PiS. Za třetí, nová vláda by měla usilovat o dlouhodobý cíl, kterým je zavedení systému účinných kontrol a rovnováh, aby bylo zajištěno, že tyto změny nebude možné v budoucnu snadno zvrátit bez ohledu na to, jaká politická strana bude vládnout. Za čtvrté, vláda by měla provést skutečnou reformu polského soudnictví, aby zlepšila jeho efektivitu a zvýšila důvěru veřejnosti v tuto instituci. (ceskatelevize.cz)

ZÁVĚR

V práci byl prvně rozebrán politický systém, včetně jeho legislativní, výkonné a soudní moci, což poskytlo základní rámec pro fungování státu a tato část posloužila jako nezbytný kontext pro další analýzu politických jevů. V této části bylo také zjištěno, že se politický systém od toho českého v některých věcech liší.

Práce se dále zabývala poválečným přesídlením obyvatelstva a jeho dlouhodobé důsledky na současnou geografickou a sociální strukturu Polska, což umožnilo lepší pochopení současných regionálních rozdílů a jejich vliv na politickou dynamiku. To umožnilo porozumět volebním ostrovům v daných částech Polska.

Práce se v poslední části zaměřila na politickou stranu PiS, jež bylo zjištěno, že se politická strana dopustila mnoha legislativních porušení, se kterými silně nesouhlasila EU. Zároveň ve funkčním období měla významný vliv na formování společnosti a její politické kroky mají dalekosáhlé důsledky pro společnost i novou současnou vládu (KO).

Bakalářská práce kladla důraz na prozkoumání a vyhodnocení geografických jevů, které mohou mít spojitost mezi historií a současností. Zároveň jak se mohou projevit ve volebních preferencích polských obyvatel.

Stručně byly představeny volební výsledky prezidentských voleb z let 2015 a 2020, následně také výsledky parlamentních voleb z let 2015, 2019 a 2023.

V analýze bylo zjištěno v rámci této bakalářské práce, že se volby v jednotlivých letech od sebe lišily, a to především v nárustu a podpory strany PiS, která se však v parlamentních volbách v roce 2023 výrazně propadla především skrze nepopulární kroky během vlády. Dále bylo zjištěno, že si PiS své skalní voliče drží především na východě země, kde jsou lidé více konzervativní, sociálně slabší a nábožensky založení.

KO ve všech představených volbách vítězí především na západě a severu země, avšak je zajímavostí, že svou podporu má i ve východní a jihovýchodní části země především mezi národnostními a náboženskými menšinami, kde jinak v této části země vítězí PiS.

Na základě volební analýzy bylo zjištěno, že se jednotlivé regiony od sebe odlišují jak v demografických, tak i socioekonomických ukazatelích, tedy že rozdíl mezi Polskem A a Polskem B stále přetrvávají, ačkoliv si strana PiS dala za cíl, že během její vlády nebude

patrný rozdíl, mezi těmito částmi Polska. Vyšší míra nezaměstnanosti, nižší úroveň vzdělání, nižší sociální úroveň, konzervatismus, tradicionalismus a silné náboženské založení v Polsku B má v konečném výsledku zcela jiné volební preference, než je tomu v Polsku A.

Bylo prokázáno, že se do určité míry v Polsku projevuje preference politické strany určitými věkovými skupinami, a to nejčastěji u PiS, kdy tuto stranu volili nejvíce důchodci a lidé ve středním věku díky štědrým sociálním podporám (program 500+ a navyšování důchodové mzdy). Naopak u politické strany Lewica došlo během jednotlivých parlamentních voleb ke změně podpory věkovou skupinou voličů, v roce 2015 měla strana podporu u starších lidí od parlamentních voleb v roce 2019 je strana větší zisk u mladších voličů.

Domnívám se, že celkově práce přinesla mnoho různých pohledů na vybraná témata a jejich problematiku. Zároveň poukázala na složitost a rozmanitost polského politického a společenského života. Přinesla hlubší porozumění současným výzvám, kterým Polsko čelí, a poskytla pohled na klíčové faktory, které ovlivňují vývoj státu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

- BEREŚ, Witod. BURNETKO, Krysztof. Nasza historia, opowieść o wolnej Polsce. Warszawa: Narodowe centrum kultury, 2014. ISBN 978-83-7982-046-7
- CHWALBA, Andrzej. Polsko 1989-2008 Dějiny současnosti. Brno: CDK, 2009. ISBN 978-80-7325-185-7
- MORDAWSKI J., WIECKI W.: Geografia Polski. Gdyně: Operon, 2004. ISBN 978-83-61590-40-8
- RUCZAJ, Maciej. SZYMANOWSKI, Maciej. Pravým okem. Brno: CDK, 2010. ISBN 978-80-7325-211-3
- ŘEZNÍK, Miloš. Dějiny Polska v datech. Praha: LIBRI, 2010. ISBN 978-80-7277-408-1
- SZYMANOWSKI, Maciej. Na východ od západu, na západ od východu. Brno: CDK, 2015. ISBN 978-80-7325-387-5
- ZAGAŁA, Zbigniew. Narracja o polityce w podzielonym społeczeństwie. Katowice: STUDIO NOA, 2021. ISBN 978-83-66055-23-0.

Internetové zdroje

- Amo.cz., 2015. Volební geografie Polska. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Volební geografie Polska - Asociace pro mezinárodní otázky (amo.cz)
- bankier.pl, 2015. Historyczny podział na Polskę A i B widoczny na rynku pracy. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Historyczny podział na Polskę A i B widoczny na rynku pracy - Bankier.pl
- Bartkiewicz, A. 2021. Paweł Kukiz Z Prawem I Sprawiedliwością, Wyborcy Na Łodzi.Rzeczpospolita. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: www.rp.pl/plus-minus/art19016061-pawel-kukiz-z-prawem-i-sprawiedliwosciawyborcy-na-lodzie
- Bodalska, B. 2019. SLD + WIOSNA + Lewica Razem = Lewica. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: SLD + Wiosna + Lewica Razem = Lewica – EURACTIV.pl
- bryk.pl, 2024. Gospodarka II Rzeczypospolitej. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Gospodarka II Rzeczypospolitej - XX wiek - Bryk.pl
- bryk.pl, 2024. Życie polityczne, gospodarcze oraz społeczne w pierwszych latach Polski powojennej. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Życie polityczne, gospodarcze oraz społeczne w pierwszych latach Polski powojennej. - XX wiek - Bryk.pl
- businessinfo.cz, 2024. Sektory gospodarki w Polsce. Definicja i podział. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polsko | BusinessInfo.cz
- businessinfo.cz, 2024.Zahraniční politika země. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polsko | BusinessInfo.cz

businessinsider.com.pl, 2024. Prezes PiS chce skończyć z podziałem na Polskę A i B. Przez 7 lat rządów niewiele się zmieniło. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polska A i B po siedmiu latach rządów PiS. Mówimy: sprawdzam (businessinsider.com.pl)

certyfikatpolski.pl, 2024. O języku polskim. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: O języku polskim | certyfikatpolski.pl

ceskatelevize.cz, 2020. Třicet milionů migrantů. Po válce Evropa zažila stěhování národů. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Třicet milionů migrantů. Po válce Evropa zažila stěhování národů — ČT24 — Česká televize (ceskatelevize.cz)

Ceskatelevize.cz. 2023. Polsko se pod vedením Tuska přikloní k EU, PiS se bude moci držet co nejdéle, míní analytik Ehl. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: ► Polsko se pod vedením Tuska přikloní k EU, PiS se bude moci držet co nejdéle, míní analytik Ehl — ČT24 — Česká televize (ceskatelevize.cz)

cia.gov, 2022. Geography. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: cia.gov/the-world-factbook/countries/poland/

demokratickystred.cz, 2023. NEJISTÁ BUDOUCNOST PRÁVA A SPRAVEDLNOSTI. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Demokratický střed Nejistá budoucnost Práva a spravedlnosti (demokratickystred.cz)

DREWNIOSKA, Kinga. 2019. RADA MINISTRÓW. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: RADA MINISTRÓW (uni.wroc.pl)

dziennik.pl, 2022. Województwa w Polsce. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Województwa w Polsce. LISTA - Dziennik.pl

DZIKI, Tomasz. Podziały administracyjne Polski w latach 1944–1998. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: 433-450_Dziki (gwsh.gda.pl)

e-sochaczew.pl, 2024. PiS. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Historia PiS PiS - Prawo i Sprawiedliwość | e-Sochaczew.pl

europa.eu, 2024. Political, social and economic background and trends. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Population: demographic situation, languages and religions (europa.eu)

Europa.pl, 2023. Główne instytucje wykonawcze i ustawodawcze. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Główne instytucje wykonawcze i ustawodawcze (europa.eu)

gazeta.pl, 2020. Zgromadzenie Narodowe. Kiedy? Czym ono jest? W jakich sytuacjach dochodzi do jego zwołania?. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Zgromadzenie Narodowe. Kiedy? Czym ono jest? W jakich sytuacjach dochodzi do jego zwołania? (gazeta.pl)

geografia24.eu. Przestrzenne zróżnicowanie frekwencji wyborczej w Polsce. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: r3_4_08a - Preferencje wyborcze Polaków (geografia24.eu)

gov.pl, 2024. Obszary polityki zagranicznej. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Obszary polityki zagranicznej - Ministerstwo Spraw Zagranicznych - Portal Gov.pl (www.gov.pl)

gov.pl, 2024. Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Portal Gov.pl (www.gov.pl)

Gregosz, D. 2023. The Polish Opposition Ahead of the 2023 Parliamentary Elections: How Likely Are Political Changes in Warsaw?. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: detail - Konrad-Adenauer-Stiftung (kas.de)

GULCZYŃSKI, Mariusz. 2009. System Polityczny Rzeczypospolitej Polskiej - Podręcznik Akademicki. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: (34) System Polityczny Rzeczypospolitej Polskiej - Podręcznik Akademicki | Mariusz J. Gulczyński - Academia.edu

histmag.org, 2023. Historické země na území Polska. [obrázek]. 2016. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Krainy historyczne w Polsce – 10 faktów, które warto poznać [MAPY] | Portal historyczny Histmag.org - historia dla każdego!

iir.cz., 2021. Konzervativní vláda versus liberální občané: blíží se konec polské strany Právo a spravedlnost?. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Konzervativní vláda versus liberální občané: blíží se konec polské strany Právo a spravedlnost? | Ústav mezinárodních vztahů - Expertise to impact (iir.cz)

instytutpolski.pl, 2024. Polština. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Instytut Polski w Pradze

Irozhlas.cz. 2023. Polské parlamentní volby vyhrála strana Právo a spravedlnost, k vládě bude mít blíže Občanská koalice. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polské parlamentní volby vyhrála strana Právo a spravedlnost, k vládě bude mít blíže Občanská koalice | iROZHLAS - spolehlivé zprávy

JAGLIŃSKI, Karol. Polska A i B. Prawda czy mit?. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Microsoft Word - Polska a i b - final (fundacjarepublikanska.org)

klubjagiellonski.pl, 2022. Polska już nie dzieli się na A i B – jest Warszawa i reszta. Czy da się to zmienić?. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polska już nie dzieli się na A i B – jest Warszawa i reszta. Czy da się to zmienić? — Klub Jagielloński (klubjagiellonski.pl)

KOČÁR, Matěj. Situace národnostních menšin v Polsku v letech 1918–1947. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Situace narodnostnich mensin v Polsku v letech 1918-1947 .pdf (zcu.cz)

KONVALINOVÁ, Anežka. 2018. Evropská politika v programatice Práva a spravedlnosti. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Bakalarka_finalni_verze_Archive.pdf

KOWALSKI, Mariusz. 2015. Odevzdané hlasy politickým uskupením a stranám v parlamentních volbách 2015. [obrázek]. 2015. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory parlamentarne 2015 (rcin.org.pl)

KOWALSKI, Mariusz. 2015. Vítězství politických stran v parlamentních volbách 2015 v jednotlivých okresech. [obrázek]. 2015. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory parlamentarne 2015 (rcin.org.pl)

KOWALSKI, Mariusz. 2015. Volební podpora (%) v parlamentních volbách 2015 podle historických regionů. [tabulka]. 2015. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory parlamentarne 2015 (rcin.org.pl)

KOWALSKI, Mariusz. 2015. WYBORY PARLAMENTARNE 2015. . [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory parlamentarne 2015 (rcin.org.pl)

KOWALSKI, Mariusz. ŚLESZYŃSKI, Przemysław, 2015. WYBORY PREZYDENCKIE 2015. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory prezydenckie 2015 (rcin.org.pl)

KOWALSKI, Mariusz. ŚLESZYŃSKI, Przemysław. 2015. Preference voličů v druhém kole prezidentských voleb 2015. [obrázek]. 2015. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory prezydenckie 2015 (rcin.org.pl)

KOWALSKI, Mariusz. ŚLESZYŃSKI, Przemysław. 2015. Preference voličů v druhém kole prezidentských voleb 2015. [obrázek]. 2015. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory prezydenckie 2015 (rcin.org.pl)

KOWALSKI, Mariusz. ŚLESZYŃSKI, Przemysław. 2015. Volební podpora (%) v II. kole prezident. voleb 2015 podle historických regionů. [tabulka]. 2015. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory prezydenckie 2015 (rcin.org.pl)

KRZYSZTOSZEK, A.v 2023. The ‘third Way’ to Determine PIS Dominance in Polish Politics. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: The ‘Third Way’ to determine PiS dominance in Polish politics – Euractiv

KUCHCIAK, Anna. 2014. Władza sądownicza. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Prezentacja programu PowerPoint (uni.wroc.pl)

kulturaliberalna.pl, 2018. Polska w objęciach nowego nacjonalizmu. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polska w objęciach nowego nacjonalizmu (kulturaliberalna.pl)

LESZKOWICZ, Tomasz. 2016. Krainy historyczne w Polsce – 10 faktów, które warto poznać. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Krainy historyczne w Polsce – 10 faktów, które warto poznać [MAPY] | Portal historyczny Histmag.org - historia dla każdego!

lingwistyka.fandom.com, 2024. Dialekty języka polskiego. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Dialekty języka polskiego | Lingwistyka Wiki | Fandom

MAŘÍK, Jan. 2019. Repatriační politiky Polska na příkladu Karty Poláka. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: 120331552.pdf (cuni.cz)

mfiles.pl, 2023. Administracja rządowa. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Administracja rządowa – Encyklopedia Zarządzania (mfiles.pl)

modernidejiny.cz, 2014. NÁROD BEZ JEDNÉ PLÍCE ANEB PŘÍBĚH POLSKÝCH „KRESŮ“. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Moderní-Dějiny.cz | Národ bez jedné plíce aneb příběh polských „Kresů“ (moderni-dejiny.cz)

naludowo.pl, 2018. Etnografické regiony v Polsku. [obrázek]. 2014. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regiony etnograficzne w Polsce | NaLudowo.pl - Folklor, Etno Design, Kultura Ludowa

Nasza flaga.pl, 2024. Flaga państwowa z godłem. [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: O fladze – informacje o naszej fladze - #NaszaFlaga

national-geographic.pl, 2021. Znasz wszystkie województwa w Polsce? Sprawdź, ile ich jest i jakie mają stolice?. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Znasz wszystkie województwa w Polsce? Sprawdź, ile ich jest i jakie mają stolice - National Geographic (national-geographic.pl)

naukowicz.org, 2024. Regiony kulturowe Polski. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regiony kulturowe Polski (naukowiec.org)

newsweek.pl, 2024. Zisk jednotlivých stran v parlamentních volbách 2019. [obrázek]. 2019. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Oficjalne wyniki wyborów parlamentarnych 2019. PiS wygrywa wybory RELACJA NA ŻYWO | Newsweek

Newsweek.pl. 2019. Pełne wyniki wyborów parlamentarnych 2019. PiS ma większość w Sejmie. Opozycja bierze Senat. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Oficjalne wyniki wyborów parlamentarnych 2019. PiS wygrywa wybory RELACJA NA ŻYWO | Newsweek

onet.pl, 2019. Regiony kulturowe w Polsce. Jest ich więcej, niż myślisz. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regiony kulturowe w Polsce. Jest ich więcej, niż myślisz - Podróże (onet.pl)

Onet.pl., 2020. Konfederacja - Partia Konfederacja Wolność I Niepodległość. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/konfederacja-partia-konfederacja-wolnosc-i-niepodleglosc/jx>

pametnaroda.cz, 2022. Polsko má stále pocit křivdy z výsledků druhé světové války. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polsko má stále pocit křivdy z výsledků druhé světové války | Paměť národa (pametnaroda.cz)

Plus.rozhlas.cz. 2023. Polsko má novou vládu a novou naději. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Petr Janyška: Polsko má novou vládu a novou naději | Plus (rozhlas.cz)

polityka.pl, 2016. Jak odbywało się przesiedlenie ludności polskiej. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Jak odbywało się przesiedlenie ludności polskiej | Deportacja zwana repatriacją - Polityka.pl

Polskatradycja.pl, 2024. Folklor. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regiony etnograficzne i folklorystyczne Polski (polskatradycja.pl)

Pravo21.cz, 2024. nově získaná území (růžová), ztracené Kresy (šedá). [obrázek]. 2021. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: V poválečné Evropě došlo k několika pochybným územním změnám | Právo21 – Právo srozumitelně a pro všechny (pravo21.cz)

prezydent.pl, 2024. Rozdział IV SEJM I SENAT. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: IV Sejm i Senat \ Prawo \ Konstytucja RP \ IV Sejm i Senat \ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Researchgate.net, 2024. Administrative division of Poland. [obrázek]. 2022. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Administrative division of Poland—voivodeships and their capital... | Download Scientific Diagram (researchgate.net)

Researchgate.net, 2024. Administrative division of Poland. [obrázek]. 2022. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Administrative division of Poland—voivodeships and their capital... | Download Scientific Diagram (researchgate.net)

rmf24.pl, 2024. Rozložení křesel jednotlivých stran v Sejmu (dolní komora). [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory parlamentarne 2023. Znamy sondażowe wyniki! [RELACJA] - RMF 24

ROJČÍK, Ondřej 2003. „Volební akce Solidarita: Pokud o sjednocení polské pravice“. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Zobrazit Volební akce Solidarita: Pokus o sjednocení polské pravice | Středoevropské politické studie / Central European Political Studies Review (muni.cz)

SAJDOKOVÁ, Veronika. 2007. Právo a spravedlnost v polském stranickém systému. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Microsoft Word - Dokument2 (muni.cz)

sciaga.pl, 2022. Ustrój polityczny w Polsce. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Ustrój polityczny w Polsce - Sciaga.pl

sejm.gov.pl, 2024. Rozdział IV SEJM I SENAT. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (sejm.gov.pl)

senat.gov.pl, 2024. Podstawowe informacje. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Senat Rzeczypospolitej Polskiej / O Senacie / Podstawowe informacje

seznamzpravy.cz, 2019. Reportáž z místa, kde končí Polsko a začínají bažiny: Jak se volí ve městě s „nahnědlou“ pověstí? . [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Reportáž z místa, kde končí

Polsko a začínající bažiny: Jak se volí ve městě s „nahnědlou“ pověstí? - Seznam Zprávy (seznamzpravy.cz)
sip.lex.pl, 2024. Władze samorządu województwa. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Władze samorządu województwa - Rozdział 3 - Samorząd województwa. - Dz.U.2024.566 t.j. - OpenLEX
slowopolskie.org, 2024. Preference voličů v druhém kole prezidentských voleb 2015. [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Zabory – różnice widoczne do dzisiaj | Słowo Polskie (slowopolskie.online)
stat.gov.pl, 2024. Podział administracyjny Polski. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Główny Urząd Statystyczny / Statystyka regionalna / Jednostki terytorialne / Podział administracyjny Polski
Statista.com. 2024. employment by economic sector. [graf]. 2022. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Statista - The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies
sztetl.org.pl, 2017. Rozbiory Polski. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Rozbiory Polski | Wirtualny Sztetl
turystyka.pl, 2020. Polska – na ile województw jest podzielona? Jakie są miasta wojewódzkie w Polsce?. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polska – na ile województw jest podzielona? Jakie są miasta wojewódzkie w Polsce? - WP Turystyka
tvn24.pl, 2024. Volební zisk kandidátů v II. kole prezidentských voleb 2020. [obrázek]. 2020. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wyniki wyborów prezydenckich 2020. Jak głosowano w województwach? [Mapa] - TVN24
tvn24.pl, 2024. Volební zisk kandidátů v jednotlivých wojvodstvích. - A. Duda (modrá), R. Trzaskowski (oranžová) [obrázek]. 2020. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wyniki wyborów prezydenckich 2020. Jak głosowano w poszczególnych gminach, powiatach i województwach? [Mapa] - TVN24
Tvn24.pl, 2024. Výsledek druhého kola prezidentských voleb 2015 v jednotlivých okresech. [obrázek]. 2015. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wyniki wyborów 2015. PiS odebrał bastiony Platformy - TVN24
tygodnikplus.com, 2024. Hlavní dialekty v Polsku a jejich rozložení. [obrázek]. 2022. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Międzynarodowy dzień języka ojczystego (tygodnikplus.com)
upol.cz 2012. Vývoz a dovoz jednotlivých výrobků z/do Polska. [tabulka]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)
upol.cz, 2012. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Polsko po druhé světové válce. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Administrativní členění. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Druhá polská republika a Cerzuvova linie. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Polské území za vlády Měška. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Polsko v 19. století. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Polsko za vlády Kazimíra III. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Polsko-litevská unie po územních strátách v 17. století. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Polsko-litevská unie v 15. století. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Polsko-litevská unie v 16. století. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. Trojí dělení Polska v 18. století.[obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2012. území Polska v roce 1939. [obrázek]. 2013. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2013. Administrativní členění. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2013. Historický vývoj. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

upol.cz, 2013. Obyvatelstvo. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Regionální geografie Polska - elektronická učebnice (upol.cz)

warhist.pl, 2024. Pierwsze lata powojenne – Polska po II wojnie światowej. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Polska po II wojnie światowej - historia Polski pod rządami komunistów (warhist.pl)

wbdata.pl, 2024. Podpora Koalicji Obywatelskiej v jednotlivých okresech (%). [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory 2023 - mapy - WB data

wbdata.pl, 2024. Podpora Konfederace v jednotlivých okresech (%). [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory 2023 - mapy - WB data

wbdata.pl, 2024. Podpora Nové levice v jednotlivých okresech (%). [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory 2023 - mapy - WB data

wbdata.pl, 2024. Podpora PiS v jednotlivých okresech (%). [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory 2023 - mapy - WB data

wbdata.pl, 2024. Podpora Třetí cesty v jednotlivých okresech (%). [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wybory 2023 - mapy - WB data

wbdata.pl, 2024. Porovnání vítězství mezi PiS a KO v jednotlivých obcích. [obrázek]. 2019. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wyniki wyborów do Sejmu 2019 na mapach - WB data

wbdata.pl, 2024. Volební podpora (%) KO v jednotlivých obcích v parlamentních volbách 2019. [obrázek]. 2019. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wyniki wyborów do Sejmu 2019 na mapach - WB data

wbdata.pl, 2024. Volební podpora (%) PiS v jednotlivých obcích v parlamentních volbách 2019. [obrázek]. 2019. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Wyniki wyborów do Sejmu 2019 na mapach - WB data

wiadomosci.wp.pl, 2024. PiS - Prawo i Sprawiedliwość - program i obietnice wyborcze. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: PiS - Prawo i Sprawiedliwość - program i obietnice wyborcze - Członkowie, liderzy, sondaże - WP Wiadomości

wiadomosci.wp.pl., 2023. Pis - Prawo I Sprawiedliwość - Program I Obietnice Wyborcze. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: PiS - Prawo i Sprawiedliwość - program i obietnice wyborcze - Członkowie, liderzy, sondaże - WP Wiadomości

Wiadomosci.wp.pl., 2024. PSL - Polskie Stronnictwo Ludowe. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: PSL - Polskie Stronnictwo Ludowe - Członkowie, liderzy, sondaże - WP Wiadomości

Wikiwand.com, 2022. Prawo i Sprawiedliwość. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Prawo i Sprawiedliwość - Wikiwand

WINCZOREK, Piotr. 2009. Ustrój konstytucyjny i proces prawotwórczy. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: 00_Tekst.indd (isp.org.pl)

WOM Częstochowa, 2024. Mapa hipsometryczna Polski. [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: (anonymous) (womczest.edu.pl)

WOM Częstochowa, 2024. Sieć hydrograficzna Polski. [obrázek]. 2023. [cit. 10. 07. 2024]. Dostupné z: (anonymous) (womczest.edu.pl)

wos.net.pl, 2020. Władza sędziowska w Polsce. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Władza sędziowska (wos.net.pl)

Wprost.pl.,2024. Nowoczesna. [vid. 10. 07. 2024]. Dostupné z: Nowoczesna – partia, posłowie, lider, wybory, historia - Wprost

wyborcza.pl, 2015. Wyniki wyborów 2015. [wid. 10. 07. 2024]. Dostępne z: Wyniki wyborów 2015. 235 miejsc w Sejmie dla PiS. PKW podała oficjalny podział mandatów (wyborcza.pl)

wyborcza.pl, 2024. Zisk jednotlivých stran v parlamentních volbách 2015. [obrazek]. 2015. [cit. 10. 07. 2024]. Dostępne z: Wyniki wyborów 2015. 235 miejsc w Sejmie dla PiS. PKW podała oficjalny podział mandatów (wyborcza.pl)

wybory.gov.pl, 2024. [wid. 10. 07. 2024]. Dostępne z: Wybory ogólnokrajowe | Serwisy informacyjne wyborów i referendów ogólnokrajowych

zpe.gov.pl, 2021. Władza wykonawcza w Polsce. [wid. 10. 07. 2024]. Dostępne z: Zintegrowana Platforma Edukacyjna (zpe.gov.pl)

zpe.gov.pl, 2021. Władza wykonawcza w Polsce. [wid. 10. 07. 2024]. Dostępne z: Zintegrowana Platforma Edukacyjna (zpe.gov.pl)

zpe.gov.pl, 2024. Samorząd terytorialny. [wid. 10. 07. 2024]. Dostępne z: Zintegrowana Platforma Edukacyjna (zpe.gov.pl)

zpe.gov.pl, 2024. Władza sędziowska w Polsce. [wid. 10. 07. 2024]. Dostępne z: Zintegrowana Platforma Edukacyjna (zpe.gov.pl)

ZPE.pl, 2024. Okręgi przemysłowe w Polsce. [tabulka]. 2020. [cit. 10. 07. 2024]. Dostępne z: Zintegrowana Platforma Edukacyjna (zpe.gov.pl)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Kalendarium PiS

PŘÍLOHY

Příloha A

Kalendárium PiS

- 26. března 2001 skupina politiků SKL a ZChN (po odchodu ze svých stran) a aktivistů Ligy republikánů založila novou stranu Przymierze Prawicy (Svaz práva).
- 28. března 2001 soudní registrace prvního výboru Právo a spravedlnost
- 21. dubna 2001 první sjezd Aliance Právo a spravedlnost
- 26. dubna 2001 byl ustaven Národní výbor strany Právo a spravedlnost v čele s Lechem Kaczyńským
- 23. května 2001 Przymierze Prawicy podepsaly dohodu o společné kandidatuře ve volbách z listin Práva a spravedlnosti.
- 29. května 2001 zakládající sjezd Práva a spravedlnosti transformoval Národní výbor Práva a spravedlnosti na politickou stranu
- 5. června 2001 strana Právo a spravedlnost požádala soud o registraci jako politická strana
- 9. června 2001 sjezd zahájil volební kampaň volebního výboru strany Právo a spravedlnost
- 13. června 2001 byla strana Právo a spravedlnost soudně zaregistrována jako politická strana
- 5. července 2001 byl založen poslanecký klub strany Právo a spravedlnost (PiS), který měl 18 členů
- 4. srpna 2001 programový sjezd volebního výboru strany Právo a spravedlnost
- 23. září 2001 na základě výsledků parlamentních voleb získal volební výbor PiS 9,50 % hlasů a 44 poslaneckých mandátů
- 1.-2. prosince 2001 druhé kolo ustavujícího sjezdu Práva a spravedlnosti.
- 9. prosince 2001 1. celostátní kongres aliance Právo a spravedlnost
- 2. června 2002 Sjednocující kongres strany Právo a spravedlnost a Pravé aliance
- 27. října 2002 v důsledku komunálních voleb získala Koaliční volební výbor PO-PiS 16,02 % hlasů a 97 mandátů zemských radních.
- 10. listopadu 2002 byl na základě výsledků druhého kola komunálních voleb zvolen primátorem hlavního města Varšavy Lech Kaczyński
- 18. ledna 2003 páté kolo ustavujícího sjezdu strany Právo a spravedlnost; předsedou strany byl místo Lecha Kaczyńského zvolen Jarosław Kaczyński (od té doby čestný předseda strany Právo a spravedlnost; funkci zastával do 3. června 2006)
- 12. října 2003 byl v doplňovacích volbách do Senátu v Podlaském vojvodství (okres Białystok) zvolen vítězem kandidát PiS Krzysztof Jurgiel (získal 35,29 % hlasů)

13. června 2004, výsledek voleb do Evropského parlamentu, strana Právo a spravedlnost získala 12,67 % hlasů a 7 mandátů v EP

25. září 2005, v důsledku voleb do Evropského parlamentu, získala strana Právo a spravedlnost 26,99 % hlasů a 155 poslaneckých a 49 senátorských mandátů

23. října 2005, výsledek druhého kola prezidentských voleb, prezidentem Polské republiky byl zvolen Lech Kaczyński.

31. října 2005 složila přísahu vláda Kazimierze Marcinkiewicze

23. prosince 2005 přísaha zvoleného prezidenta Lecha Kaczyńskiego

2. února 2006 podepsání paktu stability stranou Právo a spravedlnost, Sebeobrana Polské republiky a LDP

18. března 2006 porušení paktu o stabilizaci

5. května 2006 podpis koaliční smlouvy stranou Právo a spravedlnost, Sebeobranou Polské republiky a LPR

3.-4. června 2006 2. sjezd strany Právo a spravedlnost; Lech Kaczyński se vzdal titulu čestného předsedy strany Právo a spravedlnost v souvislosti s nástupem do funkce prezidenta Polské republiky; Jarosław Kaczyński byl znovu zvolen předsedou strany; byli zvoleni místopředsedové strany Právo a spravedlnost na další čtyřleté období: Ludwik Dorn, Marek Jurek, Adam Lipiński a Kazimierz Michał Ujazdowski.

14. července 2006 složila přísahu vláda Jarosława Kaczyńskiego

12. listopadu 2006, výsledek komunálních voleb, strana Právo a spravedlnost získala 25,12 % hlasů a 170 křesel v zemských radách.

14. dubna 2007 Marek Jurek rezignoval na funkci místopředsedy strany a vystoupil ze strany Právo a spravedlnost (PiS) (o pět dní později oznámil vznik nové strany Právo republiky (Prawica Rzeczypospolitej), jejíž parlamentní okruh o 13 dní později jmenoval několik bývalých poslanců PiS)

Dne 11. května 2007 byl novým místopředsedou strany zvolen Paweł Zalewski.

20. května 2007, výsledek předčasných komunálních voleb do zemského sněmu v Podlasi, strana Právo a spravedlnost získala 31,43 % hlasů a 12 mandátů krajských zastupitelů (vítězství)

21. října 2007, výsledek předčasných parlamentních voleb, PiS získala 32,11 % hlasů a 166 poslaneckých a 39 senátorských mandátů

5. listopadu 2007 Ludwik Dorn, Kazimierz Michał Ujazdowski a Paweł Zalewski odstoupili z funkcí místopředsedů strany.

8. prosince 2007 Druhé kolo sjezdu strany Právo a spravedlnost; Jarosław Kaczyński získal důvěru jako předseda strany

12. prosince 2007 opustili stranu bývalí poslanci PiS Kazimierz Michał Ujazdowski a Paweł Zalewski (ve stejném měsíci a v následujícím roce opustilo klub PiS ještě několik dalších poslanců)

Dne 12. ledna 2008 byli novými místopředsedy strany zvoleni: Marek Kuchciński, Aleksandra Natalli-Świat a Zbigniew Ziobro.

Dne 22. června 2008 zvítězil v doplňovacích volbách do Senátu v Podkarpatském vojvodství (okres Krosno) kandidát strany Právo a spravedlnost Stanisław Zajac se ziskem 48,38 % hlasů.

Dne 21. října 2008 byl ze strany Právo a spravedlnost vyloučen jeden ze zakladatelů a bývalý místopředseda Ludwik Dorn.

31. ledna-1. února 2009 3. kolo 2. sjezdu strany Právo a spravedlnost; jednání bylo zakončeno přijetím programu strany s názvem "Moderní, solidarita a bezpečnost". "Moderní, solidární a bezpečné Polsko".

7. června 2009 ve volbách do Evropského parlamentu získala strana Právo a spravedlnost 27,4 % hlasů, umístila se na 2. místě a získala 15 mandátů.

26. září 2009 byly během 4. kola 2. sjezdu přijaty nové stanovy strany.

9. ledna 2010 se pátým místopředsedou strany stal Przemysław Gosiewski

6.-7. března 2010 se konal 3. sjezd Práva a spravedlnosti, jehož součástí byly panelové diskuse a volba předsedy strany, kterým byl znovu zvolen Jarosław Kaczyński. Byla také vyjádřena podpora prezidentu Lechu Kaczyńskému v případě, že bude znovu kandidovat.

10. dubna 2010 zahynul prezident Lech Kaczyński s manželkou při leteckém neštěstí u Smolenska, když si jeli připomenout zavraždění polských důstojníků v Katyni v roce 1940, spolu s několika aktivisty PiS, včetně místopředsedů strany Przemysława Gosiewského a Aleksandry Natalli-Świat a předsedkyně poslaneckého klubu PiS Grażyny Gęsickej.

20. června 2010 se prezidentský kandidát strany Jarosław Kaczyński umístil v prvním kole prezidentských voleb na druhém místě, když získal 36,46 % hlasů a postoupil do druhého kola.

V doplňovacích volbách do Senátu v Podkarpatském vojvodství (okres Krosno) 20. června 2010 byla do Senátu zvolena kandidátka strany Právo a spravedlnost Alicja Zajac.

4. července 2010 Jarosław Kaczyński získal ve druhém kole prezidentských voleb 46,99 % hlasů a úřad nezískal.

24. července 2010 byli na nové čtyřleté funkční období zvoleni místopředsedové strany: Adam Lipiński, Beata Szydło a Zbigniew Ziobra.

25. září 2010 Polsko Plus vstoupilo do strany Právo a spravedlnost

19. října 2010 došlo k útoku v kanceláři strany Právo a spravedlnost v Lodži, při kterém byl zabit asistent europoslance Janusze Wojciechowského Marek Rosiak a zraněn ředitel kanceláře europoslance Jarosława Jagiełło.

Listopad 2010 Joanna Kluzik-Rostkowska a Elżbieta Jakubiak byly 5. listopadu rozhodnutím politického výboru vyloučeny ze strany Právo a spravedlnost; skupina politiků na protest opustila stranu a její poslanecký klub; oznámili vznik sdružení Polska Jest Najważniejsza (23. listopadu pod tímto názvem založili poslanecký klub).

Dne 15. listopadu 2010 vstoupili do poslaneckého klubu strany Právo a spravedlnost (PiS) Janusz Wojciechowski, Bogdan Pęk a 2 poslanci a 2 senátoři, kteří dříve patřili ke straně Stronnictwo Piast

v komunálních volbách 21. listopadu 2010 získali kandidáti PiS 141 mandátů v zemských sněmech (získali 23,05 % hlasů).

leden-únor 2011 do PiS vstoupili členové PiS, kteří již byli zvoleni do poslaneckého klubu strany na doporučení Ruch Ludowo-Narodowy (3 poslanci a 1 senátor).

Dne 20. srpna 2011 byla během zahájení kampaně Práva a spravedlnosti v Kongresovém sále ve Varšavě podepsána dohoda "Společně pro Polsko" s 20 pravicovými organizacemi, včetně SKL, ROP, strany Piast (šéfové těchto stran podepsali dohodu s Právo a spravedlností, ale nakonec za stranu Právo a spravedlnost kandidovali do parlamentu pouze předseda SKL a 2 poslanci strany Piast) a sdružení Solidarni 2010.

Výsledkem parlamentních voleb 9. října 2011 bylo, že strana Právo a spravedlnost získala 29,89 % hlasů a 157 poslaneckých a 31 senátorských mandátů.

Dne 4. listopadu 2011 byli rozhodnutím politického výboru z řad PiS vyloučeni poslanci Zbigniew Ziobro, Jacek Kurski a Tadeusz Cymański.

7. listopadu 2011 založilo 16 poslanců a jeden senátor, zvolení z listin PiS, poslanecký klub Solidarna Polska, nezávislý na politických stranách.

26. listopadu 2011 se novým místopředsedou strany Právo a spravedlnost stal Mariusz Kaminski, který nahradil Zbigniewa Ziobru.

1. prosince 2011 členové parlamentního klubu Solidarna Polska ztratili rozhodnutím politického výboru členství ve straně Právo a spravedlnost

24. března 2012 Jarosław Kaczyński, předseda strany Právo a spravedlnost, a Marek Jurek, předseda Pravého sektoru Polské republiky, podepsali dohodu a v případě voleb prohlášení o kandidatuře kandidátů Pravého sektoru na kandidátních listinách výboru strany Právo a spravedlnost, ovšem s předpokladem samostatných parlamentních klubů či kroužků

1. října 2012 Jarosław Kaczyński oznámil jménem strany Právo a spravedlnost kandidaturu Piotra Glińskiego na premiéra v rámci návrhu na konstruktivní hlasování o nedůvěře vládě Donalda Tuska.

8. března 2013 Sejm zamítl návrh strany Právo a spravedlnost na konstruktivní hlasování o nedůvěře vládě Donalda Tuska.

21. dubna 2013 v doplňovacích volbách do Senátu ve Slezském vojvodství (obvod č. 73) zvítězil kandidát PiS Bolesław Piecha se ziskem 28,48 % hlasů.

Dne 3. června 2013 opustil poslanec Przemysław Wipler stranu Právo a spravedlnost a založil sdružení "Republikanie".

30. června 2013 byl na 4. sjezdu strany Právo a spravedlnost (PiS) znovu zvolen předsedou strany Jarosław Kaczyński; uskutečnilo se také 13 panelových diskusí

8. září 2013 v doplňovacích volbách do Senátu v Podkarpatském vojvodství (obvod 55) zvítězil kandidát PiS Zdzisław Pupa (získal 60,84 % hlasů).

23. listopadu 2013 politické grémium strany zvolilo nové orgány (včetně nového čtvrtého místopředsedy, kterým se stal Antoni Macierewicz).

Ve volbách do Evropského parlamentu 25. května 2014 získala PiS 31,78 % hlasů, skončila na druhém místě a získala 19 mandátů (18 mandátů bez zástupce Pravice republiky)

Dne 19. července 2014 podepsala PiS dohodu se stranami Solidarna Polska a Polska Razem o kandidatuře těchto stran na kandidátních listinách PiS ve volbách do Evropského parlamentu

8. září 2014 kandidáti PiS Maria Koc, Izabela Kloc a Jarosław Rusiecki zvítězili v doplňovacích volbách do Senátu v Mazovském (obvod č. 47), Svatokřížském (obvod č. 82) a Slezském (obvod č. 73) vojvodství.

Dne 10. listopadu 2014 byli z řad strany Právo a spravedlnost (PiS) v důsledku skandálu souvisejícího se služební cestou rozhodnutím politického výboru vyloučeni tři poslanci: Adam Hofman, Mariusz Antoni Kamiński a Adam Rogacki.

16. listopadu 2014 v komunálních volbách získal výbor PiS 171 mandátů v zemských sněmech (získal 26,85 % hlasů).

4. prosince 2014 v důsledku nevyjasněných okolností výdajů na služební cesty odstoupil poslanec Zbigniew Girzyński ze strany Právo a spravedlnost (PiS).

8. února 2015 v doplňovacích volbách do Senátu ve Slezském vojvodství (obvod č. 75) zvítězil kandidát PiS Czesław Ryszka (získal 56,57 % hlasů)

10. května 2015 se prezidentský kandidát strany Andrzej Duda umístil v prvním kole prezidentských voleb na prvním místě, získal 34,76 % hlasů a postoupil do druhého kola voleb

24. května 2015 byl na základě výsledků druhého kola prezidentských voleb Andrzej Duda zvolen prezidentem Polské republiky (přísahu složil 6. srpna)

25. října 2015 jako výsledek parlamentních voleb získala PiS 37,58 % hlasů a 235 poslaneckých a 61 senátorských mandátů

16. listopadu 2015 složila přísahu vláda Beaty Szydło

6. března 2016 v doplňovacích volbách do Senátu v Podolském vojvodství (obvod 59) zvítězila kandidátka PiS Anna Maria Andersová (získala 47,26 % hlasů)

2. července 2016 Na 5. sjezdu PiS byl předsedou strany opětovně zvolen Jarosław Kaczyński

11. září 2016 Novými místopředsedy PiS se stali Mariusz Blaszczak a Joachim Brudziński

11. prosince 2017 složila přísahu první vláda Mateusze Morawieckého

9. ledna 2018 rekonstrukce první vlády Mateusze Morawieckého

21. října 2018 v komunálních volbách získal výbor PiS 294 mandátů v zemských zastupitelstvech (získal 34,13 % hlasů).

26. května 2019 PiS zvítězila ve volbách do Evropského parlamentu se ziskem 45,38 % hlasů a 26 mandátů (23 bez zástupců Solidarna Polska a Porozumienie)

4. června 2019 další rekonstrukce vlády Mateusze Morawieckého

13. října 2019 výsledek parlamentních voleb, PiS získala 43,59 % hlasů a 235 poslaneckých a 48 senátorských mandátů.

15. listopadu 2019 složila přísahu druhá vláda Mateusze Morawieckého

28. června 2020 prezidentský kandidát Andrzej Duda, který vzešel z PiS a byl podporován touto stranou, se umístil v prvním kole prezidentských voleb na prvním místě, získal 43,5 % hlasů a postoupil do druhého kola voleb

12. července 2020 byl na základě výsledků druhého kola prezidentských voleb Andrzej Duda zvolen prezidentem Polské republiky

6. října 2020 obnovení druhé vlády Mateusze Morawieckého

25. června 2021 ztráta většiny v Sejmu ze strany klubu Právo a spravedlnost (PiS) v důsledku odchodu tří poslanců z něj

4. července 2021 premiér Mateusz Morawiecki se stává novým místopředsedou strany Právo a spravedlnost.

7. července 2021 Klub PiS získává v Sejmu opět většinu

12. srpna 2021 opětovná ztráta většiny v Sejmu ze strany klubu PiS v důsledku odchodu poslanců Paktu.

15. října 2023 výsledek parlamentních voleb: PiS získává 35,38 % hlasů a 194 poslaneckých a 34 senátorských mandátů

27. listopadu 2023 složila přísahu třetí vláda Mateusze Morawieckého

11. prosince 2023 Třetí vláda Mateusze Morawieckého padla kvůli neúspěchu při hlasování o důvěře.

13. prosince 2023 Formální konec třetí vlády Mateusze Morawieckého, přechod PiS do opozice

16. prosince 2023 Republikánská strana se připojila ke straně Právo a spravedlnost